

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

230301

N. Rădulescu-Niger

INIMI DE FEMEI

ROMAN

•CUGETAREA• — BUCUREȘTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N. Rădulescu-Niger

Inimi de Femei

— ROMAN —

BIBL.UNIV.CLUJ
0874*20. II. 1923
EXEMPLAR LEGAL

EDITURA «CUGETAREA»
S. CIORNEI & P. C. GEORGESCU
BUCUREŞTI, Str. Decebal 8

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IUBITEI MELE SOȚII

ELENA

INCHIN.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inimi de Femei

I

Trei încăperi întocmesc apartamentul, la catul al treilea.

Cea de lucru are vederea asupra unei părți din capitală, cu o linie de zare destul de depărtată. De cu primăvară frunzișul dă străzilor cu case mai mult sărăcăcioase un aspect plăcut. Când toamna ia mătura în mână, cu cât frunzișul se duce, cu atât privelișstea se face mai tristă: rămân prea în vază unele case mici, aproape dărăpănate, altele puțin îngrijite pe dinafară deși sunt mai mari. In perspectivă e grămădire de acoperemânturi de tablă, unele vâpsite cu roșu, altele cu cenușiu, printre cari străbat scheletele copacilor.

Numai când asfințitul își face baia de văpăi, în zile senine, peste urâțimea amănuntelor se așterne o mantie de purpură și privirea poate admirà frumusețea totului, care, din ce în ce se pierde în dulcea melancolie a înserării.

Incăperea de odihnă are vederea asupra unei străzi largi, plină de mișcare și de sgomot până noaptea târziu. De la cele două uși-ferestre privirea se oprește la șirul de case din față, tot atât de 'nalte, iar din micul balcon al lor privirea se pierde în lunga perspectivă a străzii, printre șirurile de copaci ale trotuarelor. Soarele de di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mineaţă deşteaptă din liniştea somnului pe scriitorul ce-mai totdeauna îşi visează personagiile şi scenele romanului în curs. Rareori perdelele sunt trase şi el poate zâmbi primelor raze ce-i poleesc albiturile patului.

Încăperea a treia, de peste o mică sală, îşi primeşte de la acoperemânt lumina, printr'un geam oblic de sticlă groasă; ea are rolul de sală de mâncare deşi uneori numai scriitorul o face să simtă mirosul unui prânz frugal.

Singur în viaţă, prânzeşte pe unde se întâmplă să fie în oraş, la ora mesei, şi cinează pe un colţ al biuroului de lucru, cât se poate de uşor. Ziua se plimbă, se amestecă în mişcarea oraşului, observă şi adună impresii; noaptea şi-o dă lucrului, până târziu. Incepe din faptul serii şi nu vrea să-l îngreueze o cină îmbielşugată.

Încăperea de lucru e destul de mare şi vădeşte numai decât pe artistul prin obiectele de artă orânduite cu gust. Le-a adunat cu încetul, în o întreagă viaţă, din economiile muncii lui.

Bogat nu e; n'a fost niciodată.

In tinereţe a cunoscut zile grele chiar; dar a trecut peste posomorârea lor cu liniştea sufletelor tari. Increzător în talentul lui, şi-a fost tras o linie dreaptă de muncă fără preget şi de intransigenţă atât în privinţa idealului cât şi în privinţa datoriilor lui sociale; şi acum, în pragul bătrâneţei, e tot atât de liniştit.

Feluritele deziluziuni ale vieţei nu i-au înnăsprit bunătatea sufletului, nu i-au întunecat judecata; nedreptele aprecieri nu i-au slăbit curajul de-a luptă, nici nu i-au încetenit munca.

De mult timp a înfrânt răutăţile criticelor şi indiferentismul lumei ce dă tonul în literatură.

Astăzi are un public cititor al lui, pe care nu l'a silit să-l primiască; acesta a venit la el şi-i aşteaptă opere nouă, cu dragoste şi cu încredere.

Succesele lui nu se bat cu toba reclamei. Ele sunt însă ca acele frumuseţi femeeşti cari străbat în suflet prin farmecul intim ce-l resfiră în juru-le, fără provocare şi fără meşteşugiri. Ele au admiratori sinceri şi stator-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici, fiindcă reţin prin adevărate însuşiri sufleteşti cari nu se desmint.

De statură aproape înaltă, şi-a putut păstra mlădierea corpului. Grosimea pe care o dă etatea nu e în nepotrivire cu statura. Umbletul îi e ca de plimbare când ia aminte în juru-i; e repede când gândurile îl stăpânesc şi când în chip mecanic vede şi se fereşte, în calea lui.

E aproape oacheş, cu chipul lungăreţ, mai totdeauna palid fără a fi bolnăvicios; cu ochii potrivit de mari, a cărora căutătură e galeşă când privesc cu voinţă, aproape posomorâtă când privesc înlăuntrul lui. Zâmbetul îi înfloreşte numai decât buzele cărnoase, de îndată ce întâlneşte un cunoscut: e raza bunătăţii lui de suflet care nu vede vrăjmaşi nici chiar în aceia pe cari îi ştie că-i sunt.

La tinereţe, destul de frumuşel, e plăcut la etatea aceasta, deşi foarte adese ori trăsurile îi sunt obosite.

Totdeauna s'a îngrijit şi urmează a se îngriji de fiinţa lui de dinafară; niciodată nu l'a putut vedea cineva luxos îmbrăcat, urmărind moda; curat însă, oricând.

Plăcut la vorbă dar fără să caute efecte şi fără să siliască atenţiunea cuiva asupră-i, se vedea încunjurat în saloane de simpatii vădite şi chiar de admiraţiuni.

I se încălzia sufletul, însă modestia îl făcea să se simtă stânjenit. Era mai în largul lui când nu i se exprimau laudele, în faţă.

Impătimit după dans, se da cu toată inima acestei plăceri, fără să fie însă curtenitorul ce adaogă la aţâţarea jocului, aţâţarea şoaptelor măgulitoare, pe cari de multe ori femeile le aşteaptă şi le doresc.

Cu glas plăcut baritonal, îndrăgit de muzică, lua parte la producţiunile uşoare de salon, fără pretenţiunea de-a fi artistul, ci numai spre a petrece împreună cu aceia cărora le plăceau asemenea petreceri.

Iera adese ori iniţiatorul şi organizatorul producţiunilor scenice de salon şi nu numai odată actorul, în aceste producţiuni.

Ştia să facă pe alţii să petreacă şi să guste arta, petrecând şi el după gustul lui.

Fire sentimentală curată, iubia în femee calităţile şi nu'şi înjosia cultul pentru dânsa prin legături jignitoare;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în admirațiunea lui rămânea prietenul plin de atențiune delicate, dar atât.

Asemenea idealizare care-i mulțumia conștiința, întrucât îl privea pe el, ca om și ca poet, nu plăcea unor ființe ale Evei și acestea se îndepărtau de el.

Acelea ce voiau să-l înțeleagă îl primiau cum era și el le rămânea recunoscător.

Negreșit că-l mișcau adânc unele frumuseți drăgălașe, dar impresiunea era cea artistică și ca scriitor le reținea chipul și felul de a fi, spre a-l da eroinelor romanelor lui.

A iubit chiar, pasionat, și a cunoscut suferința din iubire, dar a ascuns-o și a trecut-o în sufletul vre unui erou al lui sau în versurile cari rămâneau în taina locuinței lui.

Incredințat că artistului nu-i este permisă căsătoria, ca una ce încercue libertatea de-a simți și de-a gândi în voe, se ferise de asemenea legătură, cu toate că nu numai odată iubirea îi dăduse imboldul.

Avea totuși cea mai înaltă idee de acest act social, căruia îi da tot prețul, și în casa prietenilor, când vedea, nu forma legală, ci temeinicia legăturii sufletești, era fericit și cu drag trecea pragul casei.

De altfel, ce era în toate romanele lui, dacă nu biciuirea căsătoriilor sprijinite pe forme și pe aparențe, dacă nu admirațiunea pentru adevărata unire a două inimi?

Nu era moralistul care predică, ci moralistul ieșit din însăși forța lui morală, din însăși viața lui care nu avea ce să-și impute.

Aspru cu sine, era aspru cu societatea pe care o voia cât mai curată sufletește, cât mai altruistă materialicește, cât mai puțin superficială intelectualicește.

El își cunoștea scăderile, de nelipsit din firea omenească, dar știa că acele scăderi îl priviau numai pe el, că nu înrâuriau în afară pe nimeni, și căuta să-i facă lui însuși cât mai puțin rău, dacă nu izbutia să și le înlăture cu totul.

Nu era desăvârșitul, nu putea fi, nici nu voia să pară față cu nimeni; era însă mulțumit de el, așa cum se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vedea că este, iar în discuţiuni îşi spunea cu sinceritate părerile.

Cu toate astea cât a avut să sufere de pe urma multora! Nimeni nu i-a putut surprinde nepotrivire între părerile spuse, între tot ce scria şi chipul cum i se desfăşura viaţa, în mediul încunjurător; totuşi l-au învinuit că ştia să se ascundă bine, că iera făţarnic, *«că nu se putea să nu fie!»*

I s'au spus în faţă asemenea cuvinte, mai delicat ori în chip glumeţ: el zâmbia liniştit şi răspundea: Vă cred că mă bănuiţi; mă cred însă pe mine că nu ascund nimic, nimănuia.

In singurătatea lui de acasă, suferia însă, se simţia amărât de nedreptatea ce i se făcea; niciodată însă această suferinţă ori această amărăciune personală, nu ajungea vifor, cum ajungea când se gândia la nedreptăţile ce-şi făceau oamenii, unii altora, din cauza prejudecăţilor şi a greşitei educaţiuni.

Il mistuiau grozăviile ce vedea că se petrec zilnic, în viaţa socială, şi adese ori spera că s'ar fi putut ajunge la o îndreptare.

Şi totuşi zâmbia viitorului îndepărtat şi zâmbetul acesta străbătea în ce scria, speranţă ce nu-l putea părăsi, cu care se desmierda, — vreme bună ce alterna cu viforul, în sufletul lui.

Şi aşa trecuseră pentru el anii tinereţii şi ai maturităţii.

Acum, de câtva timp, simţia o schimbare în firea lui.

I se părea că este mai singur decât oricând. Il chinuia dorul iubirii; s'ar fi voit legat de-un suflet de femee; i-ar fi fost fericire să vadă lângă el o fiinţă cu care să-şi împartă gândurile, o drăgălaşă fiinţă care să-i dăruiască comoara inimii şi căreea să-i închine tot ce ştia că sufletul lui posedă.

Avea conştiinţa *că era prea târziu...* că dacă el putea iubi cu toată tinereţea simţirii lui, nu mai avea tinereţea vârstei, a chipului, ca unirea să se poată face în potrivire deplină.

In visurile care-i turburau făptura, îi aprindeau închi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puirea, îi desfătau inima înfierbântată, el vedea numai tinereţe, frăgezime, drăgălăşie de fecioară.

Şi în lumină de primăvară sufletească îi apărea un chip ideal, îndepărtat, către care i se ducea, în sbor de fluture, dorul.

Dar când îşi arunca privirea în oglindă şi aceasta îi răsfrângea veştejirile fiinţii lui materiale, un fior ca de moarte îl scutura, se făcea şi mai veşted, în ochi îi apăreau lacrimi şi, foarte nenorocit, îşi lăsa capul în mâini: voia să se ascundă de el însuşi.

Dacă s'ar fi fost însurat, la timp, negreşit că ar fi avut lângă el o tovarăşă; dar şi ea s'ar fi fost apropiat de bătrâneţe, iar setea lui de astăzi, după frumuseţe tânără, după drăgălăşie şi frăgezime, nu s'ar fi putut astâmpăra. Dimpotrivă, ar fi fost şi mai chinuitoare, fiindcă ar fi fost legat, fiindcă l'ar fi mustrat conştiinţa.

Chinuitoare singurătatea, dar mai chinuitoare tovărăşia, dacă ar fi avut-o!

Din asemenea răzvrătitoare gânduri se deşteptă când auzi sunetul clopoţelului.

Un băeţandru pe care îl ţinea pentru serviciile mărunte ale casei, lăsându-i timp în voe să înveţe la şcoală, — intră cu o scrisoare în mână.

— Pune-o, colea, Mihăiţă... îi zise, nevrând parcă să se depărteze încă de gândurile lui.

Dar de abea îşi aruncă privirea pe plic, şi, în timp ce Mihăiţă eşia, scriitorul se învioră la chip iar ochii îi scânteiară.

— Iarăş îmi scrie... îşi vorbi, zâmbind, şi apucă plicul. O! e greu. Ce poate avea înlăuntru?

Innainte de a'l desface, stătu câteva clipe cu privirea pironită la rândurile ce întocmiau adresa:

Domnului Ermil Avereanu

57, Strada Schitu Măgureanu Loco

Scrierea, suoţire, caligrafică, puţin aplecată, arăta mâna unei femei.

Erau câteva săptămâni de când necunoscuta aceasta,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care semna: *Liliana*, începuse a-i scrí. Îi arătase admiraţiunea pentru romanele lui, apoi îl rugase cu drăgă lăşie să-i trimită o poezie ca pentru o fiinţă pe care ar iubi-o; îi ceruse pe urmă un exemplar dintr'un roman apărut de demult, pe care nu-l putuse găsi, rugându-l să-i scrie pe el o dedicaţie, iar după ce citise acest roman, îi scrisese cu un entusiasm adânc şi lăsase pe scriitor în uimire cu destăinuirea «*că-l iubea!*»

Se vedea din această destăinuire că necunoscuta era în prima tinereţe când închipuirea se aprinde lesne, când citirea romanelor sentimentale deschide inimii zări nouă, îi dă sensaţiuni ne mai avute, îi desfăşoară privelişte a unei lumi necunoscute încă, idealizate, către care începe să păşiască.

Nu mai e copilul, dar nici femeea încă, în fiinţa plină de nevinovăţie şi totuş pricepând că a iubí stă în natura omului, că amorul tăinuieşte plăceri dulci care dau fericire.

Ermil îşi închipui numai decât portretul sufletesc al necunoscutei iar avântul fierbinte al acestei inimi curate, îl înrâuri şi-l făcu să viseze putinţa îndeplinirii dorului ce-l frământa de câtva timp.

Ajunsese să'şi spună că desigur copila aceasta îl cunoştea, şi că deşi îl vedea prin prisma admiraţiunii pentru talentul lui, vârsta lui n'o înspăimânta.

S'o cunoască şi el, să-i vorbiască, să-i spună cât îi era de dragă, i se făcuse trebuinţă a sufletului şi era încredinţat că necunoscuta îi va da prilejul, dela sine.

Desfăcu, însfârşit, scrisoarea aceasta, cu mâini tremurătoare, la ideea că poate îi făcea cunoscut numele întreg şi locuinţa, că, poate, îl invita s'o vadă undeva.

Din hârtia îndoită se ivi marginea unui portret şi repede îl scoase şi îşi aţinti privirea la fermecătoarea imagine.

Era o fotografie mărime «cabinet», şi făptura necunoscutei îi apărea în întregime, — tinereţe sveltă, cu forme armonioase, de-o dulce gingăşie.

Şi-o închipui blondă, — aşa cum i-a plăcut lui totdeauna o femee.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi ce uitătură galeşă! Şi ce dulce zâmbet discret!

In mână ţinea o floare, o mărgărintă albă, floarea ale cărei petale sunt augurul iubirii.

Care fată înamorată, n'o întreabă, rupându-i una câte una petalele, dacă e sau nu iubită?

Şi câtă mulţumire nu-i cuprinde sufletul când ultima petală îi spune că o iubeşte cavalerul visurilor ei!

Iar dacă cea de pe urmă îi spune că nu e iubită, drăgălaşa înamorată are o clipă de tristeţe, dar repede speranţa o reînsenineză: floarea a greşit. Nu se poate să nu fie iubită, şi altă mărgărintă vine la rând să-şi jertfiască petalele.

Acestea le gândi Ermil pe când sorbia cu ochi învăpăiaţi imaginea ce începea să trăiască şi să palpite supt privirile lui.

Rezemă fotografia de unul din sfeşnicele de pe biurou şi desdoi foaia de hârtie albă, din care se resfiră uşor miros de micşunele.

«Domnule Avereanu,

«M'am fotografiat pentru dumneata şi te rog să primeşti fotografia aceasta, ca să mă cunoşti. Oare îţi voiu plăcea? Ştiu eu cum poate fi frumuseţea care e idealul dumitale?

«Eroinele dumitale sunt toate aşa de frumoase, că tremur la gândul că nu aş putea fi ca nici una din ele!...

«O! te rog să crezi că nu mă socotesc cine ştie ce frumuseţe; dar aşa cum sunt, ştiu că am o inimă simţitoare, ştiu că pot iubi cu sinceritate şi că mă pot apropia de «Marioara» din romanul ce mi l-ai trimis acum in urmă.

«Mi-e teamă însă, domnule Avereanu, de-un lucru şi ieri, când m'am gândit la aceasta, m'am simţit ruşinată; ce vei fi crezând dumneata de mine, fiindcă am îndrăznit să-ţi scriu şi mai ales să-ţi spun că... te iubesc!

«Dacă nu se face şi crezi că am greşit, te rog, iartă-mă. Eu n'am cu cine să mă sfătuesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Dacă mămica ar fi trăit, negreşit că i-aş fi spus ei mai întâi, ce e în inima mea...

«Sora tatí e bună, dar nu e mama. Nu m'am lipit aşa de mult de sufletul ei, încât să nu am taine pentru ea.

«Tata, de asemenea e bun, dar faţă cu el sunt sfioasă; pe urmă el e prea ocupat cu afacerile lui şi nu stă de vorbă cu mine cum ar fi stat mama.

«Simt eu că altfel se apropie copiii, mai ales fetele, de iubita lor mamă şi alt sprijin au ele de la dânsa. Eu n'am cunoscut dragostea aceasta de toate zilele dintre mamă şi fiică.

«Ah! dacă aş putea sta de vorbă cu dumneata, care nu se poate să nu fii delicat şi duios!

«Sunt sigură că mi-ai spune, ca unei fetiţe cuminte, dacă am greşit şi că mă vei ierta.

«După cum scrii de frumos, trebue să fii şi bun, trebue să ai suflet mare şi să înţelegi ce e iubirea unei fete. Şi când aş înţelege şi eu că dumneata ai pentru mine... măcar puţină simpatie, o! cât aş fi de fericită!

«Ce mult mă tem însă că nu voiu avea fericirea aceasta!

«Ai zis-o dumneata, într'un roman, că *«nu în bogăţie numai decât e fericirea»*, şi, vezi, de-aceea teama îmi strânge inima şi mai mult.

«In bogăţia de care sunt înconjurată, mă bucur de toată libertatea. Fac ce voiesc, mi se dă totul. Nu întâmpin nici o piedecă.

«Inainte de a-mi fi dumneata drag, credeam că nimeni nu poate fi ca mine; credeam că mi se cuvin laudele pentru frumuseţea şi pentru calităţile mele şi numai să mă fi arătat mai primitoare şi suspinătorii ar fi îngenunchiat înaintea mea, — mai ales unul... un francez foarte iubit de tata.

«De când am gustat farmecul operelor dumitale, de când am văzut în ele pe omul superior atât de deosebit de toţi aceia ce-mi stau în cale, de când sufletul meu adânc emoţionat te doreşte şi te visează, — de-atunci simt că bogăţia e prea puţin lucru, sau dacă e ceva, e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai în fericire cu acela căruia îi închini toate gândurile.

«Dacă şi în inima dumitale poate avea răsunet accentul acestei iubiri, te rog, nu uita că mă poţi întâlni adese ori, pe jos, la şosea, dimineaţa, acum că timpul a început a fi frumos.

«De obiceiu port la cingătoare un mănunchiu de mărgărinte, vara; de micşunele, primăvara, florile mele favorite. Pune şi d-ta unul, la cheutoare.»

«*Liliana*»

Ermil rămase pe gânduri, cu ochii ţintă la portret. Îi părea că pe dânsa o auzise vorbind tot timpul şi era supt farmecul unui glas dulce, plin de sinceritate naivă.

Foarte învăpăiat, se simţia totuşi năpădit de-o tristeţe ciudată. I se năluciа că nu lui erau adresate acele rânduri pline de simţire şi că întâlnirea, după care doria copila şi pe care el o aşteptase cu nerăbdare, putea fi o deziluziune pentru ea şi sdrobirea pentru el.

Se îndoia că Liliana îi cunoştea chipul. Se temea iarăş că ea şi-l înfăţişa tânăr, că îl idealizase chiar, că mai mult scriitorul decât omul o înrâurise.

Se ridică şi se plimbă câtva timp prin odae, încă nehotărât; însă cu încetul mirajul acestei iubiri îi acoperi asprimele realităţii ce-l înfricoşase şi se lăsă numai farmecului fascinator al situaţiunii.

Se va duce, o va întâlni, se vor vedea... se vor iubi.

Incălzit, înduioşat, se aşează la biurou şi caută şi celelalte scrisori ale Lilianei, spre a le reciti, spre a'şi întregi acest început de roman trăit.

Când deschise sertarul, rămase uluit: ce însemna harababura aceasta, aci unde era totdeauna rânduială deplină?

Descuiă alt sertar, — nici o schimbare; un altul, de asemenea. Atunci, cum de era în întâiul? Cine putuse umbla şi pentruce scotocise?

De odată îşi aminti că uitase cu o zi înainte cheia acestui sertar, în broască.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Desigur că diavolul de băeţandru găsise cheia şi îmboldit de curiozitate răvăşise hârtiile şi scrisorile.

Sună şi Mihăiţă se ivi.

Foarte deştept şi ager de privire, prinse numai decât de veste că sertarul cu pricina era deschis şi îşi închipui rostul chemării. Se făcu palid şi stătu cu ochii în jos stânjenit.

Ermil îi arătă cu degetul sertarul şi-i zise, supărat, dar nu fără blândeţe:

— De ce mi-ai scotocit aci, Mihăiţă? Nu-ţi închipuiai că nu se cădea?

— Domnule, credeam că ai poezii acolo, fiindcă nu mai pot după poeziile dumneavoastră, răspunse băeţandrul, emoţionat, cu accent de vădită sinceritate.

Scriitorul fu dezarmat.

— Dacă am văzut că nu sunt poezii, n'am citit scrisorile. Mi s'a părut că veniţi dumneavoastră şi le-am aruncat aşa, clae peste grămadă. Iertaţi-mă însă că nu mai fac.

Ermil înaintă şi-i puse mâna pe cap, părinteşte:

— Să nu mai faci, Mihăiţă. Poeziile mele nu-s toate pentru mintea ta de copil.

— Da, domnule.

Şi, căit, voi să-i sărute mâna. Ermil nu-l lăsă.

— Ţi-ai învăţat lecţiile azi?

— Da, domnule. Învăţam, când m'aţi chemat.

— Du-te, dragul meu şi învaţă.

Mihăiţă ieşi, uşurat. Îi părea bine că fusese iertat.

Ermil începu a-şi reaşeza hârtiile.

De-odată se opri, căutând lung la o scrisoare cu timbru străin.

— Dela Félicien... murmură şi, cu drag, o scoase din plic şi citi:

13 Maiu 1913, Paris.

«Iubite Ermil,

«Imi scrii că nu mai poţi veni la Paris; aceasta m'a întristat. Sunt în ajun de-a mă pune în posesiunea unei moşteniri însemnate şi ce sărbătoare ar fi fost pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mine, — pentru noi amândoi, — revederea ta c'un mic nabab, care ţi-ar fi făcut cu totul altă primire, — fiindcă: nu numai *«noblesse, oblige !»*

«Dar în noua mea situaţiune promit solemn să fac eu călătoria până la Bucureşti, ca să-ţi aduc partea de bucurie.

«Deci, pe curând, la revedere, scumpe maestre şi amice, pe curând.

«O ! câte am a-ţi spune ! câte !...

«De o camdată, te rog să te mulţumeşti cu ce se poate, — cu îmbrăţişările mele recunoscătoare.

Félicien d'Ambade.

De la scrisoare Ermil, zâmbitor, îşi întoarse privirea la portretul frumos înrămat, din faţa biuroului, — care înfăţişa pe un tânăr în toată vigoarea tinereţii, — între treizeci şi treizeci şi cinci de ani, foarte plăcut, de-o seriozitate fără asprime, cu trăsuri foarte regulate.

— Fără curiozitatea răscolitoare a lui Mihăiţă, nu-mi aduceam aminte de tine, dragă Félicien, îşi vorbi Ermil.

Apoi, după puţină gândire, cu înfăţişare de îngrijat:

— Dar dece nu mai scrii? De ce mai ales n'ai venit? Ce se va fi întâmplat? întrebă portretul. Lasă că am să-ţi scriu eu. Vinovat ce sunt! De aproape un an să nu mă gândesc la tine. Hei, — urmă, oftând: ce mult am suferit.

Puse scrisoarea, pe biurou, în vază, ca să-şi amintiască să-i scrie, şi îşi orândui hârtiile şi scrisorile în sertar.

Pe-ale Lilianei le aşeză de-oparte, tot pe biurou, însă nu mai avu îndemnul de-a le citi.

Amintirile legăturii lui cu Felicien d'Ambade, îi ocupară gândirea.

Cu cinci ani în urmă, în penultima lui călătorie la Paris, Ermil întâlnise într'un cerc ziaristic pe tânărul d'Ambade, funcţionar în ministerul de Externe şi debutant în ziaristică, în calitatea de cronicar al politicei europene.

Fusese foarte curând luat în seamă pentru pătrunderea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi pentru observaţiunile lui, pentru fineţea espunerii şi pentru seriozitatea argumentării iar firea lui deschisă, prietenoasă, îndatoritoare, îi dobândise prietenii sincere.

Ermil, ca străin dintr'o ţară de care începuse a se vorbi mult în Franţa, din cauza politicei din Orientul Europei, îl interesă: putea să aibă subiecte pentru cronicele lui.

Deosebirea de vârstă putea fi o piedică de apropiere mai intimă. Insă caracterele bune se cunosc numai decât şi se preţuiesc.

In cele patru luni de petrecere în Paris, Ermil se alipi atât de mult de veselul dar şi seriosul Félicien, că aproape nu se mai despărţiau, de îndată ce tânărul îşi avea orele libere.

In Ianuarie 1913 Ermil petrecuse numai o lună în tovărăşia lui d'Ambade, dar de neuitat îi rămâseseră primirea frăţească, plimbările, micile petreceri cu el şi despărţirea adânc mişcătoare din gara dela Mons, până unde îl petrecuse tânărul: Ermil se întorcea în ţară prin Belgia.

Incă odată se mai întrebă Ermil, ce se putuse întâmpla că nu-i mai scrisese de un an de zile?

Îi destăinuise, la plecarea lui din Paris, că spera să intre în diplomaţie ca secretar de legaţiune.

Fusese oare trimis prea departe de Europa? Poate. Putea fi însă o cauză nu destul de îndreptăţitoare.

Se hotărî să scrie la Paris ziaristului Lavisse, un prieten mai de aproape al lui d'Ambade şi nu amână.

Pe când recitia ce scrisese, Mihăiţă îi aduse un plic.

— Domnule, servitorul care mi-a dat scrisoarea aşteaptă răspuns.

— Aşa? Bine. Spune-i că nu-l voiu ţine mult, — şi desfăcu plicul.

«Dragă domnul Ermil, dacă nu eşti prea ocupat, fii ca totdeauna bun şi vino diseară la noi. Sunt îngrijată, mâhnită şi voiu să mă sfătuesc cu dumneata.

«Prietena dumitale,

Ecaterina Dumbravă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei! ce mai e şi p'acolo! îşi zise ssriitorul. Iar a mai făcut Paul vre-o poznă!

Şi răspunse că se va duce pe la orele nouă.

II

Paul Dossitescu, nalt, voinic, croit parcă dintr'un brad întreg, e, cu toată aparenţa lui serioasă, cam uşuratec în sensul că-i plac prea mult petrecerile pentru care îşi găseşte totdeauna vreme. E bălan, sângeros, arătând mult mai tânăr decât cei cincizeci de ani de cari nu vrea să audă vorbindu-se; nu frumos, dar nici urât; plăcut prin delicateţea şi prin buna lui creştere, — căutat de prietini şi mai ales de anume femei, fiindcă ştie cum să cheltuiască şi să petreacă.

Cât timp i-a trăit soţia, o femee vrednică de toată dragostea şi de tot respectul, Paul a fost cel mai iubitor de casa lui şi de copii, iar pe Eliza lui a iubit-o până la adorare.

Le era căsnicia fericită şi Avereanu mai nu le lipsia din casă, strâns legat de Eliza, de mama ei, de Paul, de cei doi copii.

O febră tifoidă le-a răpit pe Eliza şi i-a cufundat în doliul durerii şi al regretelor adânci.

Doamna Ecaterina Dumbravă, mama Elizei, n'a mai putut lepăda nici doliul vestmintelor nici pe al sufletului şi urmând a sta în casa ginerelui, lângă copii, a rămas mama acestora, educatoarea lor şi îngrijitoarea casei, — alipită sufleteşte şi de ginerele pentru care nu avusese decât cuvinte de laudă şi adevărată iubire de mamă.

Prinse de veste însă, cam după un an dela pierderea Elizei, că Paul nu mai era atât de legat de casă.

Ca inginer hotarnic negreşit că totdeauna avusese lipsiri de-acasă, dar timpul liber şi-l petrecuse lângă familie căreia îi da tot sufletul.

De-o bucată de vreme, după anul de doliu riguros, lipsirile şi în timpul lui liber, venirea prea târziu, nopţile, oarecare înfăţişare ştrengărească, nepotrivită cu etatea şi cu seriozitatea cu care îi obişnuise pe toţi, — o întristară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fireşte că-i putea permite, ca bărbat, legături trecătoare pe care firea le impune, însă nu se putea să n'o turbure acea înfăţişare de craiu, care o lovia în iubirea pentru el, dar mai ales în amintirea duios de iubitoare pentru fiica ei.

Nu-i imputa; nu voia să-şi creeze un drept de control asupra purtării lui, — însă suferia şi se plângea numai lui Avereanu, din când în când, şi atunci numai ca să-şi uşureze sufletul iar nicidecum ca să ceară prietenului vre-o mijlocire pe lângă Paul.

De vr'o doi ani încoace, Paul aproape nu se mai interesa de copii.

Fetiţa, Dorina, intrase acum în al doisprezecelea an şi începuse să simtă răceala tatălui ei. Oricât se desdăuna de aceasta, lângă duioasa ei mamă-mare, o durea lipsa de dragoste din partea tatălui.

O făcea să fie tristă şi atitudinea nu tocmai frăţească a lui Stelian, fratele ei.

Cu toată înrâurirea mamei-mari asupra tânărului, acesta, nesimţind mâna tatălui pe umărul lui, îşi luase hamul şi praştia, lăsându-se instinctelor.

De îndată ce-a terminat şcoala de comerţ, — de altfel cu distincţiune, — tată-său i-a putut găsi loc la banca Ghermănescu et Comp. şi nu s'a mai ocupat de el, decât când a pus stăruinţă ca stagiul în armată să-i fie cât mai uşor.

Era suflet bun, băiatul, însă strengar.

Legat cu câţiva tinerei ca dânsul, dar dintr'un mediu mai superior ca bogăţie, cutreera în tovărăşia lor mare parte din noapte, teatrele aşa zise de varietăţi, pe unde singura «varietate» e... femeea tuturor variaţiunilor.

Foarte drăguţ ca fizic, îmbrăcat după «modă» pe care o urmăria cu «stricteţea» cavalerului perfect, punându-şi inteligenţa la uşoara încercare de-a prinde şi de-a spune strengăreşte toate echivocităţile ce trec drept spirit, — luase înfăţişare de obraznic şi libertin, — din fericire numai la suprafaţă, căci îi plăcea să fie la nivelul tovarăşilor iar în cercul lor să «dea tonul», să conducă, să aibă oarecare autoritate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fondul sufletesc rămânea bun dar neglijat, şi era primejdie să alunece fără îndreptare, pe clina viţiilor.

De-aceea, faţă cu surioara lui era indiferent; faţă cu bunica, respectuos, dar înlăturând cu meşteşug ocaziunile când aceasta l-ar fi putut lua din scurt.

S'ar fi lipsit el şi de mesele d'acasă, dacă ar fi dispus de mai multe parale: leafa de trei sute de lei pe lună de-abea îi ajungea, în deosebi că mai «pungăşia» pe «*tătícu*», — espresiunea lui, — la zile mari.

Mama mare, pe chestia banilor, nu era de atins şi se feria, ca de foc, să o «pungăşiască» şi pe ea.

Începuse, mai ales în anul acesta, a se arunca la împrumuturi cu poliţe, pe la samsarii cari aveau a face cu banca Ghermănescu şi a se întinde la oarecari samsarlâcuri, către cari se simţia aplecat în chip firesc: spiritul comercial practic se desvolta în el, pornind dela prea multe trebuinţi ce şi le crease.

* * *

Casa lui Dossitescu se află în prelungirea de curând a unei mari străzi ce are să devie bulevard.

C'un cat, în mijlocul unei curţi mari plină cu pomi, i s'a făcut o faţadă nouă care să răspundă mai potrivit străzii şi i s'a adăugat o latură c'un mic cat deasupra în care sunt trei camere, încă nemobilate, sus, şi o încăpere mare jos, din care să se facă sală de mâncare, mai spaţioasă decât cea din corpul casei vechi.

Bătrâna n'a putut înţelege scopul acestui adaos de încăperi, însă fiindcă Paul nu i-a cerut părerea nici nu i-a arătat scopul, a tăcut şi a lăsat să se facă lucrul.

Casa aceasta intra totuş în zestrea ce ea dăduse bietei Eliza.

Dela moartea acesteea, Paul lăsase închisă camera ce fusese de dormit şi îşi orânduise alta, care, cu biuroul lui de lucru, avea intrare separată.

Doamna Dumbravă rămăsese tot în încăperea ce ocupa dela măritişul Elizei, dar camerei de lucru a acesteea îi deschisese o uşă şi o dăduse Dorinei, ca să o aibă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aproape supt ochii ei, pe copila ce-i era scumpă ca viaţa.

Stelian ocupa două odăiţe de cealaltă parte a sălei, care comunica de-a dreptul cu un coridor de serviciu: îşi avea dar libertatea venirilor şi plecărilor, fără să stânjiniască şi mai ales să fie stânjinit.

Doamna Dumbravă e femee naltă, subţiratecă, cu chipul lungăreţ, slab fără să fie ofilit, plin de distincţiune, — poate cam mândru, — însă numai când împrejurările o silesc. Espresiunii de linişte şi de mulţumire ce mai 'nainte o avea privirea ochilor ei căprii, i-a luat locul cea mai adâncă tristeţe, pe care numai Dorina i-o putea înveli, dacă nu înlătura. Duioşia dragostei ei de mamă îi făcea privirea şi zâmbetul mai puţin îndurerate.

In fiecare sâmbătă seara, bătrâna intra singură în camera moartei şi aprindea la icoana îmbrăcată cu aur, candela de argint; rămânea în faţa portretului Elizei, în contemplare adâncă de minute întregi, când sufletul ei vorbia cu sufletul aceleea ce pentru dânsa nu părăsise încăperea aceasta şi, în tot restul serii, găsia prilej să vorbiască apoi Dorinei de scumpa dispărută.

Copila asculta, ne luându-şi ochii dela draga mamă-mare, sorbindu-i cuvintele, legându-se prin cea mai curată şi mai caldă veneraţiune, de amintirea mamei pe care o iubise şi o ascultase cu drag.

Nu plângea. nici bunica nici nepoata, în timpul acestor amintiri, dar şi una şi alta îşi simţia înduioşarea, regretul şi cultul pentru aceea ce nu putea fi uitată.

* * *

In seara aceasta doamna Dumbravă, dupa cina ce de obiceiu era devreme, supraveghiase lecţiunile Dorinei şi era gata s'o culce, când i se vesti scriitorul Avereanu.

— Mamă-mare, esclamă copila, nu vrei mata să zic şi eu bună-seara lui nenea Ermil?

— Nu, drăguţă, fiindcă am multe de vorbit cu bunul nostru prieten; dar pentru duminică îl voiu invita la masa de prânz şi vei avea nu numai câteva minute de plăcere de-a sta de vorbă cu el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, mămico, bine...

Fu sărutată şi sărută dulce pe bătrâna, apoi se cuibări în pătucul ei.

— Noapte bună, Doriniţo... îi rosti Ecaterina, învăluind-o încă odată cu privirea-i caldă.

— La revedere mămico, îi răspunse copila şi-i trimise încă un sărut, cu mâna.

De cum trecu pragul, bătrâna avu un oftat şi privirea i se întunecă, zâmbetul i se stinse.

In marea încăpere ce-i servia de cameră de culcare şi de primire pentru intimi, Avereanu se plimba, cu mâinile dinapoi, înfiorat de nerăbdarea de-a afla cauza chemării lui.

Intâlnise pe-aproape, plecând de-acasă, pe Stelian, cu pălăria dată uşor pe ceafă, cu bastonul sub-subţioară şi cu degetul mare al dreptei înfipt în buzunarul vestei; călca rar şi fudul şi fluera o arie de café-concert.

Cum văzuse pe scriitor, în adevăr îşi schimbase atitudinea deşănţată şi-l salutase foarte respectuos, — totuşi felicitându-se că scriitorul nu-l oprise de vorbă. La câţiva paşi mai departe îşi reluase mutră şi umblet.

Avereanu nu-l oprise într'adins, bănuind că şi derbedeul de el putea fi cauza vre unei nemulţumiri de acasă. Nici nu-i era apoi simpatic de când văzuse că nu se prind sfaturile ce-i dăduse.

In sfârşit Ecaterina se ivi şi-i strânse mâna, pe care el depuse un sărut afectuos.

— Ce este, dragă prietenă ? o întrebă, conducând-o să şeadă.

Ea, îl privi lung, clătinând din cap, oftă şi scoţând o scrisoare din buzunarul hăinuţei scurte de lână ce purta încă, deşi Aprilie era destul de cald, — i-o întinse în tăcere, apoi plecă fruntea, rămânând în aşteptare.

Avereanu citi, nu fără surprindere :

«Doamnă, nu ştiu cum să încep, în situaţiunea în care mă aflu, atât a inimii cât şi morală, în vederea viitorului.

«Ginerele d-vs îmi propune căsătoria. Nu v'ascund că am găsit calităţi în el cari mi l-au făcut simpatic, însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu-i pot promite înainte de-a vă ruga să-mi arătaţi dacă pot spera din parte-vă o primire binevoitoare în casa d-v. Cunosc în amănunţime, doamnă, nenorocirea ce v'a lovit, caracterul d-vs nobil, devotamentul pentru nepoţii d-vs; cu toate acestea s'ar putea să nu priviţi cu ochi buni introducerea unei femei, cu pretenţiuni de mamă faţă cu copiii fiicei d-vs adorate.

«Ar fi sdrobitoare pentru mine o atitudine care m'ar jigni sufleteşte şi pentru d-vs continuă turburare care v'ar îngreuia durerea.

«Ca să-i cer domnului Dossitescu să vină în casa mea, unde să'şi aducă copiii, înţelegeţi că n'o pot face; n'aş despărţi pentru nimic în lume de singura mângâiere şi de-o firească iubire pe aceea ce nu mai poate avea altceva, după pierderea grozavă cu care soarta i-a încercat tăria de suflet.

«Vă rog, doamnă, să nu vedeţi în mine o aventurieră. Povestea vieţii mele e scurtă şi fără cotitură: am pierdut de timpuriu pe părinţii, cari mi-au lăsat puţină avere. Fratele mamei mi-a fost tutor şi mi-a îndoit averea, dar m'a împiedecat de-a mă mărita, ori de câte ori mi se ivia câte o partidă, supt cuvânt că tânărul nu prezintă garanţii de seriozitate. Adevăratul motiv l-am cunoscut după moartea lui, dar atunci mă desgustasem de sportul acesta al «*vedaniei*» şi nu mai aveam nici etatea iluziilor. Unchiul bine îngrijit de mine, nu voia să-şi piardă «*menajera*», — iată tot secretul purtării lui.

«In iarna trecută am cunoscut pe domnul Dossitescu în familia profesorului doctor Medioglu. Mi se pare că nu vă e necunoscut.

«E un destin? nu ştiu.

«Am simţit numai decât că-l interesează fiinţa mea şi nici mie nu mi-a fost indiferent.

«Doamnă, nu voiu să vă ascund nimic; domnul Dossitescu are calităţi, după cum v'am spus, însă şi defectul de-a se socoti seducător de profesiune.

«Pe asemenea teren nu-l puteam nici primi, nici urma, şi i-am spus-o cu sinceritatea caracterului meu.

«Astfel, a continuat să mă viziteze, ca amic, şi numai astfel ne-am putut preţui, după câteva săptămâni. Azi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legătura sufletească e deplină, e foarte adevărat, între noi, însă, când mi-a cerut mâna, cu seriozitatea emoţiunii celei mai adânci, — m'am gândit numai decât la dumneavoastră.

«Căsătoria aceasta, doamnă, l-ar culege de pe drumurile pe care le bate ca un svânturat; l-ar strânge iarăş acasă ca în trecut, când era bărbat cuminte şi tată la locul lui, iar eu, departe de-a vă răpi din drepturile ce aveţi asupra copiilor, v'aş ajuta în sarcina destul de grea a educaţiunii lor.

«Depinde de dumneavoastră dar, doamnă, ca să se facă această căsătorie şi vă rog să primiţi încredinţarea că nu va fi în dauna nici unui membru al familiei.

«*Ana Socoleanu*».

Când doamna Dumbravă simţi că scriitorul îndoieşte la loc scrisoarea, aţinti asupră-i priviri în cari licăria vrăjmăşia.

— Ei, ce zici, Ermil? rosti aproape cu asprime.

— Situaţiunea e foarte delicată, dragă prietenă. Voeşti s'o judecăm?

Ea se gândi o clipă, două.

— Să vedem...

— Un om pierde lucrul cel mai fără preţ, o soţie ce-şi găseşte rar perechea. Poate fi doliu etern, durere eternă?

— La bărbaţi? rosti ea cu batjocură.

— Să nu prejudecăm, dragă prietenă: la bărbaţi şi la femei, — la oameni. O mamă, un tată, da, poate jeli toată viaţa, pierderea unui copil. Atât. E o impietate, ca bărbatul să ia o urmaşă, soţiei, oricât de mult ar fi iubit-o? In principiu, nu cred. Admit cazuri de renunţare la o a doua căsătorie dar nici de cum de îndepărtare dela firea lucrurilor. Şi atunci mă întreb: e mai de preferat o legătură în afară de casă decât una legală, lângă copiii ce ai şi în faţa amintirilor ce nu se pot şterge cu totul?

— Prin urmare, dumneata o admiţi şi pentru Paul?

— E chestiune şi de temperament, dragă prietenă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Paul e sentimental; e chestiune şi de deprindere: Paul a avut o căsnicie, nu poate să nu mai aibă alta. Oare numai odată a vorbit el cu mine de Eliza? N'o poate uita, te asigur, ca model de femee; ştie că alta ca dânsa nu va găsi; dar, cu calităţi bune, mai sunt femei. De domnişoara Socoleanu nu mi-a spus nimic încă, dar dă-mi voe să-ţi afirm că nu putea găsi mai potrivită firii lui. O cunosc şi o preţuiesc. E o intelectuală, scrie cu mult talent.

— A! înţeleg. Scriitorii se apără între ei, rosti bătrâna cu ironie.

— Dragă prietenă, scriitorii se sfâşie. Eu nu-i discut talentul; îi preţuiesc calităţile ca femee; deci nu mă bănui că-mi pârtinesc breasla, îi zise, zâmbind. In scrisoarea ce ţi-a adresat e sinceritate, — te rog să crezi, şi să nu fii nedreaptă cu dumneata însăţi. Aici nu face literatură, ci îşi desvălue sufletul.

— Mi-e teamă că e mai degrabă o abilitate din parte-i, rosti cu aprindere.

— Eu îţi înţeleg pornirea, dragă prietenă. Nu socoteşti vacant locul, ci loc ce nu se mai poate ocupa, fiindcă pentru dumneata casa e tot plină de fiinţa care s'a dus. Cea mai bună femee, va fi tot o străină pentru dumneata.

— O! aşa este! aşa este! esclamă ea, oftând adânc.

— Eşti mama care nu se mai consolează; eşti paznica unui suflet de copilă ce face parte din viaţa dumitale şi nu voeşti să se poată alipi de acest suflet cea considerată cu orice preţ străină.

— Nu! nu voiesc! strigă cu vehemenţă.

— Iubirea e de multe ori voluntară, autoritară, deci geloasă: cum să împarţi cu o streină această iubire pentru nepoata dumitale, pentru fiica fiicei dumitale?

— Niciodată! Vezi dar că e cu neputinţă căsătoria aceasta, rosti cu aprindere.

— Dă-mi voe, dragă prietenă, să fac apel la judecata dumitale, nu la resentimente ce nu se potrivesc cu fondul dumitale sufletesc. A doua soţie a ginerelui dumitale este o necesitate pentru el, şi materială şi sufletească. Îi cunoşti viaţa, de un timp încoace, şi ea te mâhneşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest fel de viaţă va înceta şi va fi un câştig pentru el şi pentru casă. Ea nu-ţi va răpi locul ce-l ocupi; ea nu-ţi va lua respectul ce ţi se datorează, — fiindcă garanţie este personalitatea viitoarei soţii. Şi nu ca abilitate din parte-i este scrisoarea ei. Ea e în stare să nu-l ia şi atunci Paul se va arunca cu disperare în vâltoarea petrecerilor cari ruinează şi sănătate, şi demnitate omenească, şi poziţiunea socială care e necesară viitorului copilei ce iubeşti. Copila se va mări. De pe acum drăguţa suferă în sufletul ei fiindcă-l vede rece faţă cu ea, pe tatăl ei. Când va înţelege viaţa ce o va duce acest tată, se va ruşina, va suferi şi mai mult; tatăl ei nu va fi ca tatăl prietenelor ei. Iartă-mă apoi dacă pun chestia şi pe tărâmul că omul nu e nemuritor. De azi pe mâine nu poate şti ce va să fie cu el. De-i vei lipsi într'o zi copilei, cine-i va fi sprijin? De va lipsi Paul, cine-i va fi în preajmă? Fratele? Un frate rar e dragoste luminată şi devotament ce rezistă întemperiilor vieţii.

— Şi va putea fi străina? strigă Ecaterina cu ură.

— Va putea fi femeea de inimă, căci dacă n'ar fi cum este, nu aş stărui să te conving. I-aş deschide lui Paul ochii şi i-aş zice: ai greşit în alegerea ta; gândeşte-te că ai o fată mică încă, gândeşte-te că ai ofensa pe mama fostei tale soţii ce-ţi este ţie şi copilei tale mamă bună şi devotată.

Doamna Dumbravă plecă de astă dată capul şi înţelese că prejudeca.

Lupta cu sine avea să înceapă din momentul acesta.

— Paul n'a avut încă curajul să-ţi spună, urmă Ermil.

— Dar a pus-o pe ea, rosti Ecaterina, cu dispreţ.

— Nu; n'a pus-o. Domnişoara Socoleanu a făcut-o din propriul său îndemn, socotit ca o datorie de conştiinţă. — Paul, sunt sigur, e foarte turburat. El îşi dă seama de situaţiunea lui faţă cu dumneata, mai ales că se află în casa dumitale. De-ar fi în a lui, şi tot nu ar fi mai puţin turburat: are greşeli, însă e om de caracter: ţi-a dovedit aceasta în douăzeci şi trei de ani de viaţă laolaltă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce e drept, Ermil, nu mă îndoiesc de bunătatea lui de suflet, rosti ea cu blândeţe.

— Ca încheere, dragă prietenă, e sfatul meu, e rugămintea mea să primeşti cu resemnare starea de fapt, ce nu se poate înlătura. Să laşi judecăţii dumitale drepte sarcina de-a netezi asprimile acestei stări, iar inimii dumitale de mamă cale deschisă spre speranţa unei conlocuiri cu care te vei împăca.

Se făcu tăcere de câteva clipe, în care timp Ecaterina stătu dusă pe gânduri.

Când ridică la Ermil ochii, îi avea plini de lacrimi iar buzele îi tremurau uşor supt apăsarea îmboldirii de-a plânge cu pornire.

Ermil se ridică, îi luă mâinile într'ale lui şi-i zise cu duioşie:

— Fă acest sacrificiu. Sufletul Elizei nu ţi-l poate respinge.

Ea se ridică de odată.

— Ah! nu-mi aminti de Eliza! strigă cu durere, şi plânsul îi izbucni în hohot.

Şovăind, cu mâinile la ochi, se duse de căzu în genunchi la patul ei.

Ermil, adânc mişcat, rămase în picioare, neclintit, privind-o cu milă, cu înduioşare; nu-i da dreptate, dar îi respecta durerea, îi înţelegea situaţiunea.

După câteva minute ce-i părură foarte lungi, Ecaterina se ridică. Lacrimile îi mai uşuraseră inima. Criza grea, trecea.

— Iartă-mă, Ermil dragul meu, că te împovărez cu starea mea, îi zise, zâmbind trist.

— E firească şi o respect, îi răspunse cu emoţiune. Viaţa ne impune, la fie-ce pas, sarcini grele de dus, dar datoria către noi înşine trebue să ne dea tăria de-a le duce până la capăt.

— Ah! dece Dumnezeu strică ceeace oamenii izbutesc rare ori să înfăptuiască! rosti ea cu revoltă adâncă.

— Creştinismul ne învaţă că Dumnezeu prin încercări grele ne ispiteşte sufletul, spre a ne purta pe căile Sale, şi să credem că nu poate fi învăţătură greşită. Ne-a dat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înţelepciunea şi e mult. Să ne folosim de darul acesta fără revolte ce'L pot jigni.

— Facă-se voea lui Dumnnzeu, rosti cu toată inima.

— Da, aşa, dragă prietenă. El a zis: «Nu trebue să fie omul singur.» Nu uita: Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat.

Ea oftă, îşi trecu mâna pe ochi şi, scuturându-se supt înfiorarea desigur a resimţimântelor ce încă stăruiau în adâncuri, şezu şi apoi privi la Ermil:

— Cum va primi Dorina vestea aceasta? Dar Stelian?

— Dorina e copil încă. Din ochii dumitale, din vorba ce i-o vei spune, va înţelege cum s'o primiască. Cât despre Stelian, cu atitudinea lui de emancipat, va fi poate indiferent; ostil, nu cred.

— Vezi prea în bine lucrurile, dragul meu, îi răspunse cu oarecare ironie.

— Cunosc întrucâtva pe oameni, dragă prietenă.

— Atunci dar... să aştept ca Paul să-mi vorbiască?

— Nu crezi că ar fi bine să răspunzi domnişoarei?

— Nu! îi tăiă cu asprime vorba.

— Dar dacă va lua tăcerea dumitale ca refuz?

— Prin Paul va afla cât îi trebue să ştie.

— Crezi atunci că aş putea să vorbesc eu cu Paul?

Ea se gândi puţin.

— Vorbeşte-i, ca din auzite. Nu-i spune nimic că ea mi-a scris. Indeamnă-l numai să mă înştiinţeze.

— Foarte bine. A, da... Să-i las câteva rânduri că l-am căutat şi că-l rog să treacă pe la mine mâine dup'-amiază.

— Te-ai gândit foarte nemerit. Hai în biuroul lui şi scrie-i.

III

Soarele, de cum se ivi, cu cea dintâi rază bătu uşor în geamul scriitorului.

O tresărire, — şi Ermil deschise ochii, zâmbi luminei şi sări voios, sprinten.

Ce somn odihnitor, fără visuri! Şi nici o deşteptare ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de multe alte ori, când își întrerupe târziu noaptea lucrul spre a se culca: atunci își visează mai departe acțiunea romanului, are deșteptări scurte când își dă seama că ereeru-i lucrează, readoarme, iar acțiunea urmează. A doua-zi își amintește cu limpezime tainica urzire din vremea somnului, însă se simte obosit, foarte simțitor la cea mai neînsemnată contrarietate, nervos.

După întoarcerea dela Ecaterina Dumbravă, oricât îi era sufletul de încărcat, s'a dat numai decât somnului și iată-l bine dispus.

Intr'un sfert de oră s'a bărbierit, în alt sfert s'a îmbrăcat, pe când încăperea i se umplea din ce în ce cu mai multă lumină și acum, cu țigara aprinsă, își soarbe ceaiul pe care Mihăiță, de cum a simțit că stăpânul e în picioare, s'a grăbit să i-l pregătiască.

Sorbind și fumând își aruncă privirea în zarea obișnuită: cer albastru ca peruzeaua, frunziș fraged umezit de rouă, sclipitor la razele soarelui.

Frumoasă dimineață! Se cunoaște că Prier se apropie de sfârșitul domniei și e gata să încredințeze lui Maiu sceptrul.

Va fi *ea* astăzi la șosea? o va recunoaște?

Ii are în minte aevea chipul, după fotografie; desigur că, floare de n'ar purta la cingătoare, și tot va ghici-o.

Gândul că o va vedea pe adorabila necunoscută, că sufletul lui însetat după iubire va putea preface o iluziune în realitatea cea mai dulce, îi dă acea aparență de întinerire, acea vioiciune în mișcări și acea seninătate, — toate răsfrângere a prea plinului simțirii lui învăpăiate.

Nici o îndoială, nici o temere, nici o presimțire: era cuceritorul care se duce la izbândă.

Și putea fi altfel, odată ce necunoscuta îi dăduse inima?

Ce însemna alt, această întâlnire, decât consfințirea simțimintelor, deopotrivă de împărtășite, prin cunoștință și prin hotărârea întovărășirii în viață?

El nu-și mai număra anii: pentru iubirea aceasta nu exista timpul decât în prezent și prezentul era plin de promisiuni.

Se îngriji cât mai de aproape de îmbrăcăminte, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privi de multe ori în oglindă şi, după ce privi ce oră este, se coborî.

Începuse a fi cald, soarele acestei zile, — de-o căldură plăcută, iar cerul fără pic de nor era de-o limpezime însorită care-l făcea şi mai nemărginit.

Ermil îi gusta farmecul prin îndoita sensibilitate a firii sale şi a emoţiunii amoroase ce-l stăpânia.

Găsi o trăsură şi se aşeză într'o atitudine de zâmbitoare visare, ceeace nu-l făcu să uite de a-şi prinde la cheutoare, într'un magazin de flori, mănuchiul de micşunele parfumate.

La şosea era puţină lume la ora aceasta prea matinală.

Cu o repede privire ageră străbătu şi cuprinse perspectiva; nici o «siluetă» care să-i facă inima să bată.

Porni încet şi măsurat, pe jos, dela bufet înainte, umplându-şi pieptul cu aerul curat, amănunţind frumuseţea primăvăratecă a fiecărui teiu ce-şi scria umbra frunzelor, îmbrăţişând perspectiva cu priviri de admirator naiv; îl înrâuria natura; uita scopul venirii lui aci; era poetul, era înnamoratul de natură.

Ajunsese la rondul al doilea şi vroia să se întoarcă, în timp ce îşi amintia ce aştepta, când un mic dogkart c'un foarte frumos «troteur» negru, se opri la intrarea în rond.

Tânăra, — copilă încă, — îndrăzneaţă după mişcări, — aruncă frânele, servitorului cu livrea, dela spate, şi, sprintenă, sări jos.

Naltă, sveltă, elegantă în costumul de plimbare, de culoare gris-fer, pe cap cu pălărioară de pâslă la fel cu costumul, c'un foarte subţire văl negru pe faţă, purta la cingătoare, în stânga, un destul de mare mănuchiu de micşunele.

Ermil cum o privi, se înfioră: micşunelele! Era... dânsa!

Ce graţioasă ivire!

Ea, îşi ridică vălul, căta în juru-i, văzu un domn cărunt, îi păru că o priveşte cam... stăruitor şi trecu în apropiere de dânsul fără să-i arunce nici o privire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ermil rămase locului, plin de nedumerire. Cum? să nu-l privească de fel?

Atunci? Nu-l cunoştea? Nu putuse nici presimţi prezenţa lui?

Ea se depărta c'un umblet mărunt, cam grăbit şi după mişcarea capului se înţelegea că se uita ca şi cum ar fi căutat să vadă pe cineva.

Ermil, înfierbântat dar şi neliniştit, îşi iuţi pasul după dânsa.

Când ea auzi paşii, întoarse puţin capul şi, — surprinsă desigur, căci domnul abia întrevăzut mai adineauri părea că o urmăreşte, — îşi încetini mersul spre a-l lăsa să treacă înainte.

Ermil înţelese că-l recunoscuse şi când fu în dreptul ei, o salută, cam stângaciu, emoţionat.

— Domnişoara... *Lilliana,* rosti el cu glas tremurător.

Ea se opri, — în adevăr surprinsă, până la uimire, şi frumoşii ei ochi azurii se opriră asupra lui, întrebători, în timp ce o roşeaţă vie îi îmbujoră obrajii.

Negreşit că înfăţişarea acestui domn, nu lipsit de distincţiune, simpatic, îi făcu bună impresiune, dar mirare îi era că-i rostia numele în chip familiar.

De-odată văzu la cheutoare mănuchiul de micşunele şi avu o tresărire iar mirarea i se vădi în priviri, atât de vie, şi atât de repede i se schimbă în dezamăgire, că Ermil se simţi cu totul încurcat.

— Dumneavoastră? rosti ea cu glas înnăbuşit, în tonul căruia dezamăgirea se vădia şi mai limpede.

— Ermil Avereanu, domnişoară, răspunse scriitorul, înclinându-i-se, zâmbind uşor.

Cu darul lui de pătrundere înţelesese ce era în sufletul copilei care visase pe autorul ei favorit, desigur tânăr, frumos, vrednic de a fi iubit nu numai pentru talentul lui.

Asemenea observaţiune a unei clipe, negreşit că-l răni adânc, însă deprins a'şi impune stăpânirea de sine şi hotărât a se salva de ridicolul unei asemenea stări neaşteptate, începu să râdă cu bunătate şi să-i vorbiască:

— Domnişoară, nu-i aşa? câtă deosebire! Eu am venit prea devreme în literatură şi dumneata prea târziu ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să mă citeşti. Pentru dumneata e foarte uşor să mergi înnainte şi să-ţi împlineşti ursita; pentru mine, o iluziune pierdută acum, e pentru totdeauna pierdută.

Iera atâta duioşie şi blândeţe în espresiunea adâncii lui păreri de rău, fiindcă pricinuind o deziluzie trecătoare i se pricinuia o suferinţă ce avea să-i rămână, — că Liliana, foc de îmbujorată, duios atinsă, îi întinse mâna şi cătând compătimitor la el, îi răspunse.

— Iertaţi-mi nebunia.

El i-o strânse uşor şi rosti:

— După cum nu sunt vinovat că am scris, nu puteţi fi vinovată că, citindu-mă, v'aţi întocmit un portret al meu ce nu răspundea realităţii. V'aţi închipuit că acela ce dă personagiilor lui tinere atât de intensă viaţă amoroasă, nu putea fi decât plin de tinereţe şi cunoscând adânc ce e iubirea.

— E adevărat, domnule Avereanu, răspunse copila, foarte încurcată.

Porniseră, încet, pe alee, fără să-şi dea seama când şi care din ei a făcut primul pas.

— Şi cu toate acestea, în timpul care trece şi ne răpeşte tinereţea vieţii, noi, scriitorii, rămânem cu tinereţea inimii, cu puterea de evocare a celei mai adânci dintre sentimentalităţi. Cunoaştem atât de deplin firea omenească în toate stadiurile etăţii, că fiecărui personagiu îi putem da viaţa proprie etăţii lui, caracteristica ce-l deosebeşte de sine, cu timpul, şi de alţii în împrejurările ce-i pun alături. Îmbătrânim fără a ne îmbătrâni puterea creatoare şi fără a ne putea lipsi de anume iluziuni, de anume dorori. E o fatalitate.

Se făcu tăcere între amândoi. Vesela şi sglobia Liliana luase chip serios. Sentimentală, înţelegea amărăciunea scriitorului şi se simţia înciudată pe sine fiindcă nu putea cel puţin să-l mângâie.

El, cu capul plecat, — ea, furându-l mereu cu priviri repezi, înnaintau alături şi simţiau că-i depărtează o realitate neînduplecată.

Nu'şi ascundea că el îi plăcea, ca om, cu înfăţişarea lui destul de distinsă, că putea să-i rămână simpatic, — far ca scriitor tot preferatul; însă din inimă i se stinsese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

foçul aprins de închipuire, însă romanul de dragoste al tinereţei ei romanţioase, îşi închidea cuprinsul la întâiele file.

Nu-i era cu putinţă să iubiască pe un om în vârstă, oricât era el autorul celor mai frumoase cărţi ce citise cu pasiune.

Pe Liliana nu o pătrunseseră calităţile înalte ale omului; nu se putuse apropia de el atrasă de farmecul lor, cu încetul dar atât de adânc, încât etatea înaintată să nu însemne o deziluziune, să nu le micşoreze înrâurirea sufletească.

Ea visase numai şi îmbrăcase pe omul visat cu vestmântul ţesut de închipuirea ei. Desigur că nu adevărata iubire o sguduise, ci dorinţa de a-şi avea un roman de dragoste al căreea erou era un scriitor. Putea fi şi un simţimânt neconştient de vanitate.

Destul că se simţea deziluzionată.

Inteligentă, îşi dădu repede seama că, dacă visul ei sburase, nu mai puţin era în faţa scriitorului însemnat şi că acesta putea să-i judece, în chip neplăcut pentru ea, caracter şi educaţiune: nu-i scrisese? nu-i spusese că-l iubeşte?

In ultima-i scrisoare către el, căutase a-şi îndreptăţi această pornire, dar el, dac'ar fi rămas iubitul, negreşit că urmând a iubi şi dânsul, n'ar fi avut ce scuza; pe când acum, situaţiunea era cu totul alta.

Işi simţi biciuită mândria la ideea unei aprecieri nepriincioasă, pe care o socoti oricum nedreaptă, şi voi pe acest tărâm să ducă convorbirea, cu scriitorul.

— Domnule Avereanu, îmi permiteţi să vă cer o lămurire şi să sper că mi-o veţi da cu nepărtinire, cu sinceritate? îl întrebă, privindu-l drept, fără sfioşie, ca hotărâtă pentru o luptă.

El, deşi surprins de ton şi de privire, îi zâmbi prietenos şi îi zise:

— Am aparenţa de-a ocoli adevărul?

— Mă tem de delicateţea d-vs înnăscută care poate învălui unele adevăruri.

- Să nu vă temeţi decât de realităţi ce n'ar putea fi dosite. Vă rog, domnişoară, spuneţi-mi ce voiţi a şti?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnule Avereanu, voiesc să știu ce părere aveți de mine?

— Înțeleg, domnișoară, la ce se referă întrebarea d-vs. Ați scris unui om pe care nu-l cunoșteați și i-ați deschis inima d-vs. Vă turbură doar gândul că eu v'aș putea judeca în rău pentru asemenea lucru, care, acum, vi se înfățișază ca o greșeală.

Liliana se înroși tare.

— Da, domnule Avereanu, rosti ea c'un ton în care străbătea, fără voia ei, ciuda.

— Nu din vanitate, — pe care n'am avut-o niciodată în nici o împrejurare, — vă pot spune, domnișoară că, în viața mea am primit destule scrisori de admirație din care nu lipsia simțimântul dragostei. Vă încredințez că n'am socotit pe drăgălașele mele cititoare ca vinovate de condamnat. Nu lipsa de educațiune, de demnitate; nu ușurătatea firii nici înclinațiunea pentru aventuri amoroase, le dictau asemenea porniri. Prima tinerețe, necunoscătoare dar sensibilă, e coardă care vibrează degrabă când o atinge orice manifestare artistică de natură sentimentală. Imaginațiunea este focarul în care răsună vibrările și care creează numai în anume cazuri imagini reale. Ea, de obiceiu, exaltă sensațiunile, poetizează chiar scenele realiste citite, plăzmuește o lume care să placă sufletului și pe care s'o doriască. Iată pricina iluziunilor și a înboldului de-a ajunge până la scriitorul care a dat emoțiunile, erou și el al romanului ce începe a-l visa cititoarea. Pot dar vedea altceva decât aceasta în drăgălașa d-vs poemă de dragoste? Din chiar scrisorile ce mi-ați făcut onoarea să-mi adresați, m'am convins — și nu m'am înșelat acum când vă și văd, — că aveți calități de adorat.

Ea se înfioră și se înroși până în albul ochilor; el urmă:

— Va fi fericit acela ce va avea parte de asemenea calități și de a vă fi ursitul, iar dumneavoastră, domnișoară, meritați o viață dulce pe care soarta v'o datorează.

— Sunteți prea bun... murmură ea, emoționată.

— Trebue oare să vedem stărâmat obiectul de înaltă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

artă care ne răpeşte admiraţiunea, fiindcă altul îl va avea podoabă casei lui? Nu, domnişoară. Dvs. priviţi răsăritul cu toate splendorile lui, eu apusul cu toată melancolia lui ce se aşterne peste regrete. Dece v'am iubit şi eu fără să vă cunosc, când faţă cu atâtea altele am rămas numai artistul care primeşte manifestările fără să le încurajeze? Nu v'aş putea răspunde... nici nu mai caut, pentru mine chiar, un răspuns. Rămâne să vă mulţumesc cu duioşie pentru emoţiunile ce şi dumneavoastră mi-aţi dat mie cu primul dumneavoastră roman al vieţii... şi vă rog să primiţi cu prietenie acest prinos al recunoştinţei mele. Am trăit momente delicioase, mi-am permis să visez cu toată tinereţea inimii mele. Vă mulţumesc domnişoară Liliano, vă mulţumesc.

Intreagă fiinţa lui vibra când rostia aceste cuvinte pe cari le ştia că sunt cele de pe urmă ale vieţii lui de om.

Liliana, adânc emoţionată, căci adevărul nestrăvestit trăia în acele cuvinte, îi întinse delicata mână mănuşată, dintr'o pornire sinceră de simpatie.

El i-o duse la buze şi prin fina îmbrăcăminte a mâinii Liliana simţi fierbinţeala sărutării pasionate, — singura şi ultima manifestare materială a văpăii sufleteşti.

Dar această nestăpânită pornire, o turbură atât de tare, că, fără să-l privească, — văzând că dogkartul o urmase, se depărtă repede, aprinsă la chip, şi se urcă, apucă frânele şi porni în trapul mare al calului.

Romanul se sfârşise...

Ermil rămase locului, nemişcat, dar sguduit în toată fiinţa-i sufletească, de furtuna cea mai covârşitoare.

O urmări cu priviri pierdute, până ce nu mai putu vedea trăsurica ce părea că sboară şi când se regăsi prinse de veste lacrimilor ce-i brăzdau obrajii.

Câteva persoane îl priviau ciudat.

Atunci o luă repede la pas, cu capul între umeri, rebâmbătrânit, îngreuiat, târându-se parcă pe sine într'un haos.

* * *

Pe una din străzile vecine cu bulevardul Lascăr Ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

targi, în spre Calea Dorobanți, e o casă cu două caturi și cu patru fațade: două din ele răspund în două străzi, la fiecare fiind câte o poartă mare de fier.

Spre strada mai largă, cu mai multă mișcare, e grădină cu flori și cu pajiști totdeauna verzi: pe aci e intrarea principală a casei, pe supt o «marchiză» enormă de fier cu geamuri colorate.

Spre cealaltă stradă, mai strâmtă, e grădină cu pomi altoiți, cari dau fructe alese. Pe aci, numai o portiță, cuprinsă în cadrul porței mari, lasă loc de intrare.

Infățișarea acestei case mari nu are nimic caracteristic. Deși numai de câțiva ani clădită, e fără stil anume, linii drepte, ferestre foarte mari, coloare gălbue, ștearsă de intemperii.

De cum îi treci pragul însă, te impresionează vestibulul nalt și mare, cu pereții imitațiune de marmoră de Carara și apoi o sală în fundul căreea o scară de marmoră albă, cu urcuș îndoit, împunătoare, duce la catul de sus unde sunt încăperile sărbătorești.

Stucăria tavanurilor e artistic lucrată și colorată.

Cum intri în sala de jos, în dreapta sunt încăperile esclusiv ale bancherului Ghermănescu: biurou, salon, fumător, cameră de culcare și o încăpere fără ferestre, cu ușă groasă de fier, — adevărată casă pentru bani.

In stânga, apartamentul e ocupat de Liliana și de mătușa ei Tatiana Guzeanu: aci, mobila foarte simplă, în tot cuprinsul, dar orânduire de gust, mici obiecte de artă, lucrări de mână foarte izbutite: doamna Guzeanu avea o îndemânare și o pricepere vrednice de luat în seamă.

In salonașul Lilianei, un piano de Pléyel și o cavaletă arătau îndoita ei aplecare la muzică și la pictură. Ca pictor, îi izbutiau peisagiile după natură. Toate prietenele aveau picturi de-ale ei; cele ce și le oprise, puține erau și vădiau talentul.

Ca pianistă, pentru ea și pentru petrecerile cu caracter intim, putea ține un loc de seamă. De altfel nu avea pretențiunea de artistă ca pentru pictură.

Saloanele sărbătorești erau prea luxos împodobite: bătea numai decât la ochi vanitatea stăpânului casei de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a fi făcut totul în mare şi costisitor. Bogăţie, da; artă, nu. Fastul.

Pandele Ghermănescu a început dela mic. Absolvent al şcoalei de comerţ, cu mintea ageră şi iscusită, şi-a pus dala început ca principiu că: «toate căile duc la bogăţie». Uşor la muncă şi la combinaţiuni comerciale, ţinând strâns de aproape toate firele care leagă activitatea şi cu pricepere, cu luare aminte, cu spirit de prevedere şi de economie trăgându-le şi ţesându-le după timp şi după ocaziunile ce nu le lăsa să-i scape, se văzu îndestul de curând cu un capital, nebănuit încă de nimeni.

Viguros, sănătos, ne-dând plăcerilor decât momente foarte scurte, printre picături, vesel şi glumeţ voit, ca să poată prinde cu vorba, dusese o tinereţe în care nu ştiuse ce-i oboseala, ce-i amânarea, ce-i nerăbdarea, ce-i pripirea.

Cea mai desăvârşită maşină omenească de fabricat bani din lucrurile cele mai mici şi de dat lovituri mari acolo unde se încrucişau interese mari.

Brăila şi Galaţii i-au fost cele două focare de neîntrecută hărnicie, cu specula grânelor, iar Bucureştii centru care comandă şi adună.

In zece ani se deşteptă milionar şi fondă banca ce-i purta numele.

De-aci înainte lupta lui pe piaţa comercială fu în stil mare cu câştiguri sigure.

Avea treizeci şi doi ani.

Nalt, bine făcut, cu chipul bălan dar ars de multă alergătură în aer liber, cu mustăţile groase care acopereau o gură mare şi cărnoasă, aspru din fire deşi obişnuinţa îi pusese în priviri şi'n râs voită bunătate şi blândeţă, — unde se arăta umplea locul, era cineva, se ţinea numai decât seamă de el.

Tonul îi era poruncitor, graiul vioiu şi în puţine cuvinte spunea mult, apăsa greu asupra altor voinţi, impunea, stăpânia.

Dacă s'ar fi cultivat, ar fi putut domina o epocă, fiindcă stofa o avea în energie, în voinţă, în calcul.

La treizeci şi cinci de ani făcu şi combinaţiunea că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sătoriei, care-i aducea trei milioane zestre în bani şi în imobile.

Dar ursit să aibă totul, avu fericirea să dea şi peste una din cele mai bune femei de casă, tânără, frumoasă, cu educaţiunea şi cultura curentă, plină însă de bun simţ şi de judecată solidă.

Nu dragostea i-a unit pe aceşti doi oameni şi cu toate acestea s'au înţeles totdeauna în scurtul timp al căsniciei lor. El a ştiut să fie destul de delicat spre a se putea ridica până la bunătatea ei de suflet; ea a ştiut să treacă cu vederea unele lipsuri ale firii lui prea materialiste şi să-i lase cuvântul din urmă.

Liliana venind între ei, i-a dat doamnei Ghermănescu dulcea şi duioasa ocupaţiune de mamă, iar lui i-a deşteptat un simţimânt ascuns în cutele inimii şi l-a făcut să iubiască.

Era şi tată: îşi îndeplinise o dorinţă şi îşi întrevăzu un scop vieţii şi bogăţiei.

Liliana avea şease ani când mamă-sa, care rămăsese suferindă dela leuzie, îşi luă rămas bun dela viaţă.

Pandele, pentru întâia oară se zăpăci şi înţelese că legătura dintre el şi soţia pierdută, era mai puternică decât şi-o închipuise.

Energic încă, nu se lăsă durerii şi nu-şi descumpăni minunatul echilibru care făcea din el om întreg.

Rezolvă repede şi chestiunea creşterii copilei lui.

Sora lui, Tatiana, măritată c'un mic funcţionar ajuns apoi prin influenţa cumnatului său în capul unei instituţiuni mari comerciale, văduvise c'un an mai 'nainte de moartea doamnei Ghermănescu.

O aduse din Galaţi în casa lui şi-i dădu toată autoritatea şi mână liberă să facă din Liliana «o fată cum se cade».

El nu mai putea să se gândiască la altă căsătorie; i se părea că altă femee l-ar fi încurcat în socoteli, căci alta nu putea fi ca Maria.

Doamna Guzeanu, de statură mijlocie, nici frumoasă nici urâtă, fără cultură, măcar mijlocie, înlocuia lipsa aceasta prin bunătate de inimă şi prin ştiinţa de-a cârmui casa şi de-a se potrivi trebuinţilor şi situaţiunii ridicate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ia care ajunsese. Făcea bună figură în lumea cunoştinţelor bancherului.

Pricepu că nu era în stare să hotărască instrucţiunea copilei şi ştiu cu cine să se sfătuiască spre a se putea îndruma.

De pensioane îi era teamă; nu se încredea în seriozitatea lor; străinătatea n'o putea ispiti, căci ar îi depărtat-o de copila care-i era prea dragă.

Alese învăţătura în casă, pentru cunoştinţi generale, pentru limbile franceză şi germană, pentru piano şi pictură, iar profesori nu-i lipsiră.

Asupra ei rămânea sarcina gospodăriei şi a supravegherii.

Treptat însă cu înaintarea în etate Liliana se emancipa de supt tutela mătuşii aşa încât, de fapt, ea o conducea pe doamna Guzeanu. Desmierdând-o îi impunea voinţa ei şi capriciile ei de fată răsfăţată.

Dela vârsta de cincisprezece ani, când limba franceză o vorbia bine, începu să citiască mult, şi nu pe ascuns, romane franceze fără alegere: acestea îi puseră aripi închipuirii şi o făcură romanţioasă.

Împrietenindu-se de aproape cu fiica profesorului ei de limba română, studentă serioasă la Litere, prinse gust de literatura românească şi aşa se făcu, că, o înrâurîră scrierile lui Avereanu, pentru care domnişoara Soreanu, amica ei, avea o deosebită apreciere.

Dar prietenia cu domnişoara Soreanu avu şi o înrâurire bună asupra firii capricioase a Lilianei: îi dădu un fond de seriozitate, care se adăoga celui al bunătăţii de suflet; atât numai că seriozităţii acesteea de gândire şi de pătrundere, avea să-i vie rândul mai târziu, spre a-i statornici o linie de purtare în lume.

Împlinise şaptesprezece ani când încetă cu studiile şi când se ivi, ca gazdă, în saloanele ce pentru întâia oară se deschideau cunoştinţelor.

Frumoşii ei ochi albaştri, făcură în deosebi sensaţie şi atraseră de prin alte saloane admiratori ca şi pe vânătorii de zestre.

Tatăl ei, lăsă în stadiul acesta surorii lui grija de a supraveghia, de a studia pe suspinători şi de-a îndruma

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atenţiunea Lilianei pentru momentul când va fi fost să'şi aleagă copila ursitul.

Domnişoara Soreanu, acum profesoară la un externat, nu lipsia de la petrecerile din saloanele amicei sale şi Liliana era în continuu schimb de observaţiuni şi de aprecieri, asupra tinerilor, cu deşteapta şi pătrunzătoarea Sibila Soreanu.

Dar când inima Lilianei începu să bată pentru autorul frumoaselor romane româneşti, îşi făcu din dragostea ei o taină şi Sibila nu putu nici s'o bănuiască nici s'o surprindă, cu toate că vorbiau adese ori amândouă de fiecare lucrare nouă a lui Avereanu.

In ziua când Liliana se întoarse de la întâlnirea ei cu scriitorul, Sibila o găsi în o dispoziţiune de spirit care o miră nespus de mult.

Din prag se opri şi frumoşii ei ochi ca smaragdul îi vădiră îndeajuns mirarea.

Liliana se ridicase, la vederea amicei sale, însă fără vioiciunea, fără zâmbetul obişnuit.

— Ce ai, Liliano? o întrebă cu îngrijare, înaintând repede şi apucându-i mâinile. Ce s'a întâmplat, drăguţă?

Liliana o făcu să şadă şi se aşeză lângă ea.

— Ceva ce nu se poate închipui, Sibilo, răspunse copila, înroşindu-se până în albul ochilor. Şi nici nu ştiu cum să-ţi spun lucrul. Mi-e ruşine de mine... înainte de-a'mi fi de tine.

— O! din cine ştie ce păcat mititel, faci o grozăvie...

— Spune-mi, te rog, Sibilo... ai iubit pe cineva?

— Ah! de iubire e vorba? Am visat-o, negreşit. Am dorit-o, până a nu avea optsprezece, nouăsprezece ani. Frecventarea cursurilor la un loc cu domnii studenţi, m'a tămăduit de visul acesta, căci m'a făcut să văd impertinenţa bărbătească şi banalitatea legăturii. Dar tu, Liliano, tu? Te ştiam «*en guarde*» faţă cu suspinătorii poleiţi ai saloanelor.

Liliana plecă ochii.

— Dac'ar fi vorba de vre unul din ei, murmură ea.

— Atunci, nu te înţeleg, draga mea. Ia spune-mi deziluzia, — căci altceva nu poate fi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In adevăr o deziluzie, nu însă în privinţa caracterului, nu însă în privinţa valorii omului.

— Din ce în ce mă faci mai curioasă.

— Am simţit ceeace nu mai simţisem, pentru un om pe care nu-l cunoşteam, pe care mi-l închipuisem tânăr, frumos, — căci numai un tânăr mi se părea mie că putea scrie cu atâta pasiune, că numai într'un suflet de om tânăr putea fi poezie şi puterea de-a fi pictor în descrierile lui.

— Avereanu... rosti Sibila.

— Ai ghicit. Şi aci e ruşinea mea, căci i-am scris de multe ori, căci i-am trimis fotografia mea, căci... da, Sibilo, i-am cerut să mă întâlniască, i-am cerut iubirea lui...

Işi acoperi faţa cu mâinile.

— Ei, şi? întrebă Sibila repede.

— Şi... azi chiar l-am întânit, de dimineaţă, la şosea, şi... l-am cunoscut, l-am văzut. E bătrân, Sibilo... e bătrân! sfârşi ea aproape cu durere.

Cu stânjinire, începu a-i povesti întâlnirea şi, cu o memorie surprinzătoare, a-i spune tot ce-i vorbise scriitorul.

— Nu mi-am putut stăpâni, dragă Sibilo, deziluziunea şi m'a lovit adânc în inimă durerea ce i-am pricinuit. Vezi tu? la etatea lui poate iubi, — mă iubia, Sibilo. Am simţit înainte de a-mi fi spus-o, după cum ţi-am povestit. Şi în sufletul lui a fost o deziluzie, — dar cu totul de altă natură. Simt deosebirea, dacă n'o pot caracteriza. L-am lăsat însă nenorocit, Sibilo, şi pe lângă ruşinea de mine, mă turbură mila de el, de un om mare ca el!

Ochii i se înrouraseră iar mâinile ei aveau mişcări nervoase.

— Vezi dar ce greşeală am făcut. Oricât m'a asigurat el că nu mă crede uşuratecă, mă costă pasul; oricât e de bătrân, e om, e scriitorul meu favorit, şi mă doare că i-am aprins în deşert inima.

Se făcu tăcere de câteva clipe.

— Puteam fi însă altfel, Sibilo? Spune-mi tu, te rog, dacă puteam fi altfel... urmă Liliana, privind-o, în spe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ranţa de-a auzi o vorbă de încurajare, de uşurare a stării ei sufleteşti.

— Dragă Liliano, nu'ţi zic că n'ai greşit, dar el nu-i omul să nu-ţi ierte o greşeală firească tinereţei. La etatea lui poate fi vie durerea din o deziluziune, dar resemnarea i se impune şi negreşit că şi-a înţeles drumul de urmat.

— Ce-ai fi făcut tu, în locul meu?

— De-aş fi fost Liliana, — ca tine aş fi făcut. Nu uita că am douăzeci şi şase de ani, că am trăit în alt mediu, că am idei bine determinate... Eu, Sibila, aş fi fost fericită să fiu iubită de asemenea om... Aceasta nu ţi-o spun ca să'ţi dau vre o povaţă, ori ca să ai vre o remuşcare. Mă înţelegi drăguţa mea, nu-i aşa?

— Te înţeleg, Sibilo, dar...

Intrarea doamnei Guzeanu le întrerupse vorba.

— Liliano, avem o vizită... A venit francezul...

— A! domnul d'Ambade? zise cam ironic, Sibila.

— Şi-a ales rău momentul, răspunse Liliana...

Dar fiindcă nu vroia să dea mătuşe-si lămuriri, se ridică.

— Să-l primim, Sibilo, urmă cu silă.

— Liliano, dacă nu-ţi e bine, după cum văd par'că, mă duc şi-i spun că...

— Nu, mătuşică, nu.

Instinctul cochetăriei o făcu să se uite în oglinda unui garderob, să-şi dreagă puţin părul.

Iera îmbrăcată ca de casă, foarte elegant şi putea primi...

De altfel Francezul nu-i era cu totul indiferent...

Dintre toţi tinerii ce le veniau în casă, era cel mai bine ca înfăţişare. Era apoi Parizian: avea atracţiunea străinului dintr'un mediu cu totul altul.

Poate că l'ar fi plăcut cu deosebire, dacă n'ar fi fost eroina propriului ei roman de amor.

Dela sila provenită mai mult din situaţiunea zilei, trecu repede la datoria de gazdă: poate că simţia nevoia de-a'şi schimba dispoziţiunea sufletului, de vorbă c'un cavaler distins ca Francezul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In salonaşul în care fusese introdus, Felicien d'Ambade aştepta cu zâmbetul pe buze.

Era 'nalt, foarte potrivit în proporţiunile corpului, de-o distincţiune cam căutată, dar pe care o îndreptau îmbrăcămintea cu deosebire elegantă, şi mai ales graiul şi ştiinţa de-a se înfăţişa.

Ochii îi avea de-un albastru şters... Privirea lor uneori neliniştia pe acel ce i-ar fi luat seama: era tăioasă, rece, aproape perfidă.

Dar în lume, zâmbetul ce mereu îi înfloria pe buze, îi îndulcia căutătura şi o făcea să pară firească.

Mustaţa, de un castaniu deschis, foarte bine îngrijită, îşi avea vârfurile corect întoarse în sus, cu firele tot una de potrivite ca lungime.

Mâinile nu-i erau tocmai mici şi delicate, dar foarte îngrijite.

O particularitate a picioarelor: cam mari şi călcând înlăuntru.

Venise în Bucureşti de un an de zile, în locul vacant al Legaţiunii Franceze.

Poate că ar fi surprins, dacă ar fi fost observat de aproape, prin căutarea de-a se introduce repede în societatea înnaltă, şi par'că într'adins în acele familii cari se bucurau de averi foarte mari şi aveau fete de măritat.

Se vede că urmăria să se însoare în ţară.

Slăbiciunea ce o au Românii pentru streini şi cu deosebire pentru Francezi, nu-i scăpa din vedere şi aceasta păru că-l mulţumeşte.

A se face plăcut, interesant, căutat, îi izbuti foarte repede, ceea ce îl mulţumi şi mai adânc.

— De spirit,— de un spirit însă mai mult bulevardier decât izvorât din o cultură mai deosebită, - vorbind frumos, cu vioiciune, dibaciu în curtenia faţă cu sexul frumos,—îndrăzneţ fără a fi impertinent, — deşi tocmai impertinenţa părea a-i fi în fire,—cum nu era să placă coconetului ahtiat după «tipurile» pariziene?

Spiritul acesta bulevardier le făcea să petreacă mai ales pe doamnele cari cunosc Parisul şi cari au adus cu ele gustul de teatre de varietăţi: în acestea obscenităţile di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

baciu acoperite de finețele limbei franceze își dau cot cu comicul și cu finețea jocului.

Imoralitatea pare a se pierde în râsul vesel deși sensațiunile rămân în imoralul care gâdilă plăcut.

In anume cercuri intime Felicien d'Ambade stârnia asemenea sensațiuni cu anecdotele «picante», cu cupletele isteț-cutezătoare...

Își dobândise renumele de «perfect» cavaler», în singura iarnă care de abia trecuse.

O curiozitate a cunoștințelor lui era că se pricepea în mod practic în tot soiul de afaceri financiare.

Nu avea păreri teoretice, principii de economie-politică, de vreme ce nu le punea în discuțiuni.

Insă interesa pe oamenii de afaceri și așa se făcu că putu să intre în intimitatea unor oameni ca bancherul Ghermănescu.

Pentru el apoi și Felicien d'Ambade părea că are o deosebită considerațiune și nu-l slăbia cu dragostea, în chip foarte prevenitor și foarte îndemânatec.

Față cu Liliana se purta cu deosebire delicat, fără să pară că silește apropierea, discret curtenitor, însă cu intențiunea de a o captiva.

Se părea că-i înciudează indiferența fetei în unele clipe, când devenia mai stăruitor, iar când această indiferență se făcea mai simțită, în privirile lui trecea câte-o licărire ciudată, ca de așteptare amăgită.

Pentru a doua oară își permitea astăzi să viziteze pe doamna Guzeanu—adică pe Liliana, în realitate, și în o zi care nu era a obișnuitei primiri.

Când o văzu pe Liliana că intră, înfățișarea lui fu a emoțiunii care se lasă a fi surprinsă și repede apoi se ascunde.

—Foarte respectuos sărută mâna doamnei Guzeanu și apoi salută cu gingășie pe Liliana și pe Sibila.

Nu puțin îl surprinse atitudinea mai prietenoasă a Lilianei, care îi întinse și mâna.

El își permise să i-o strângă mai accentuat și în acelaș timp s'o privească numai o clipă, însă dulce... dulce de tot.

Liliana se înroși.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Timp de aproape o oră dibaciul «cavaler» le ţinu pe câte trele supt farmecul vorbei lui măestrite şi Liliana îi păru lui că nu-i precupeţia nici atenţiunea, nici plăcerea de a'l fi ascultat. Observă apoi la dânsa o vioiciune în convorbirea ei, cu care nu-l obişnuise.

Nu cumva izbutise s'o intereseze, să şi-o apropie?

Destul că plecă mai cu convingerea făcută că nu era departe de a'şi ajunge scopul.

IV

Profesor la unul din liceele Capitalei, Sever Soreanu era aproape de sfârşitul carierei.

Bătrâneţea, când sufletul nu e zdrobit, îşi are liniştea înţelepciunii şi vigoarea ce izvorăşte din mulţumire.

Cât deşert între tinereţea care-şi începe o carieră c'un ideal şi bătrâneţea care o termină cu cea mai grea dintre dezamăgiri!

Când eşti conştient de menirea ta, când simţi că vocaţiunea te chiamă la o datorie socială ca profesoratul, ce povară pe suflet, ca după treizeci de ani să vezi nu că n'ai vrut şi că n'ai fi putut, dar că nu ai fost sprijinit de nici un organ legal, dar că aproape ai fost împiedicat de a'ţi face datoria cum trebue!

Şi de câte ori se întorcea acasă, prea bătrân înainte de vreme! Simpaticul bătrân Soreanu umbla aproape gârbov, mai mult supt apăsarea unor astfel de gânduri decât a anilor!

Inceputul îi strălucia în minte ca mult mai grea să-i fie apoi provara: se vedea tânăr, fiu de profesor care moştenise dela tată-său, tot profesor din pleiada marilor profesori ai renaşterei noastre — cultul învăţământului şi credinţa în rolul lui ridicat la treapta de apostolat.

De statură mijlocie, cu chip care în seriozitatea lui avea blândeţea şi bunăvoinţa, era instruit fără pendantismul cel foarte primejdios pe cât şi de ridicol, — minte limpede, memorie credincioasă, pedagog prin intuiţie mai mult decât de sistemă bazată pe teorii ce nu variază cu mediul; — foarte coordonat în espunere şi căutând cât mai mult să uşureze elevilor sarcina de a învăţa şi de a şti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avea autoritatea care nu decurge din asprime, din răutate, din frica ce-ar fi inspirat-o, ci din aprecierea dreaptă a meritului, din încurajarea celui slab prin deosebita lui grije de-a'l face să se ridice prin silință proprie, prin mijloace proprii, ci din știința prin care e în curent cu progresele, în materia lui, ci din înfățișarea lui care inspiră încredere, respect, dragoste, ci, în sfârșit, din natura lui de educator, care înrâuria pe elevi și-i făcea nu numai atenți dar să și prindă în sufletul lor ceva din sufletul lui.

Era aproape singurul însă, în tot liceul, era în numărul celor prea puțini din tot învățământul secundar și superior al Capitalei.

Nu mai era tradițiunea trecutului, nu mai era ideea înaltă despre rolul învățământului, nu mai era spiritul de jertfă în vederea pregătirii viitorului, nu mai era idealul în instrucțiunea și patriotismul în educațiunea școlară.

Miniștrii, unii reacționari, alții de un liberalism calculat mai rău decât reacționarismul care cel puțin de e brutal e sincer, au căutat să facă din corpul profesoral o armată disciplinată în spiritul de partid politic.

Sectari în politicianismul lor, au făcut și din profesori tabere sectare, în dușmănie continuă, și le-a răpit autoritatea morală a învățătorului, odată ce le-a răpit independența și le-a coborât demnitatea individuală.

Fără putere de discernământ, în afară de dogma politică, s'au prefăcut în o turmă de meseriași, și-au comercializat cunoștințele cari nu mai pot avea caracteristica științei și au întronat principiul comercial al concurenței, pe temelia influențelor politice, în locul adevăratului concurs pe temelia meritului izvorât din cultura serioasă.

Iată-l că intră în curtea de mic cuprins a căsuței lui dintr'un cartier depărtat de centru.

Sărmană locuință cu greu durată din economii strânse cu prevedere, e icoana vieții lui, care, ori cât de îngrijită, se dărăpănează pe măsură ce anii trec.

Doar primăvara cât îi dă puțină aparență, căci o încoronară cu verdeață și cu florile anotimpului.

Doar spiritul de gospodară bună, al Sibilei, dă interiorului înfățișarea, prin curăție și bună rânduială: mobilierul a îmbătrânit și el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mica încăpere care abia cuprinde biblioteca bogată în volume prețioase și masa de lucru, poate da profesorului de științele naturale mulțumirea de-a se ști acasă la el...

Ce orizont întins în cărțile lui de studiu continuu, în legătură cu alte științi care-i împliniau cunoștințile specialității!

Și, în infinitul acesta în care își găsia punctul de sprijin și echilibrul sufletesc, uita neconștiența omenească a mediului.

Iar când se întorcea la realitate, întâlnia privirea scumpei ființi care îmbătrânise alături cu el, trăia în atmosfera de nestrămutată dragoste dintre ei amândoi și putea să zâmbiască, și putea să-și afirme că încă nu pierduse totul.

Și putea să-și mai afirme că nici ca părinte nu fusese nenorocit: în Sibila se putea regăsi pe sine, ca inteligență, ca voință, ca putere de muncă și ca ideal.

Tradițiunea catedrei din familia lui se urma în copila aceasta, fără să fi căutat numai decât s'o îndrepte spre apostolatul său.

Îi era dragă nu numai din simțimântul firesc al procreațiunii dar și fiindcă o vedea ca pe o creațiune a lui intelectuală și morală, care răspundea felului lui de a considera și de a prețui pe femee.

Și ce dulci îi erau momentele când putea sta de vorbă cu fiica lui, parcă ar fi stat cu sine, atât de potrivite le erau încheerile, dacă spre a ajunge la ele se deosebiau întrucâtva prin argumentare sau mai drept vorbind prin metodă.

Și era firesc, întrucât metoda ține de mijloace mai nouă, poate mai practice de aplicare, în cari intră și ceva cu totul personal al celui ce aplică. Sibila, ca personalitate femeească, ținea mai mult de muma-sa.

Didina Soreanu, cu puțină cultură din școală, dar inteligentă, își apropriase din cunoștințele bărbatului ei, destul de pozitive, dar rămăsese sentimentală, iubitoare de muzică, de literatură, religioasă fără bigotism, bine cumpănindu-se între idei ce se puteau ciocni.

De altfel se înlăturau cu grijă, din discuțiunile lor, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bărbat şi nevastă, subiectele ştiinţifice ce i-ar fi putut duce la conflicte.

Iar când discuţiunile erau numai între tată şi fiică, ea asculta numai. Chiar dacă s'ar fi simţit jignită în anume credinţi ale ei, respecta credinţile celorlalţi.

Destul că aceste credinţi nu dislocau din sufletul copilului ceea ce era mai esenţial: moralitatea.

Sibila, ca studii se depărtase de specialitatea tatălui său de-şi nu-i rămăsese străină.

Ea urmase la facultatea de Litere şi se specializase în studiul Istoriei, de care tată-său nu era nici de cum străin şi care-i dăduse toate îndrumările, în timpul studiilor.

Iera pasionată după specialitatea ei şi avea toate calităţile de profesorat ale tatălui ei.

Şi cu toate acestea, fiindcă dânsul stătuse totdeauna de-o parte de frământările politicei de gaşcă, Sibila nu putea să uite cu câte greutăţi ea a trebuit să lupte spre a'şi dobândi catedra dela un externat.

Fără să lase pe tată-său să umble şi să se căciuliască, tare de dreptul său ce nu putea să fie înnăbuşit, conştientă de vocaţiunea şi de ştiinţa sa, cu tenacitate, cu îndrăzneală, plină de demnitate şi de mândrie fără îngânfare, şi-a apărat rezultatul concursului, a văzut pe ministru, i-a arătat nedreptatea ce voia să i se facă şi nu s'a dat biruită până ce nu a înfrânt coaliţiunea hatârului şi a influenţelor protivnice.

A suferit, e foarte adevărat; a avut momente de descurajare şi de revoltă, însă nu de renunţare.

«*A draculuí fată*», auzia că i se zice şi zâmbia ironic, privia cu dispreţ.

Femeile se înţeleg între ele mai bine când ştiu că se apără împreună în contra tiraniei bărbăteşti, deşi de la una la alta, când sunt numai ele faţă în faţă, resimţimintele sunt mai vii.

Se ştia în lumea femeească şcolară, lupta ce dusese Sibila pentru cucerirea dreptului ei şi fu primită la externat cu simpatie, ceea ce nu împiedecă mai pe urmă unele accese de invidie personală şi de clevetire între cumetre. De cinci ani însă bunătatea ei, neschimbata atitudine colegială faţă cu toate, regularitatea matematică a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prezenței sale la cursuri, rigurozitatea ei fără asprime, metoda de predare potrivită cu inteligența în desvoltare treptată a elevelor fiecărei clase, îi statorniciseră reputațiunea și biruiseră toate ascunsele protivnicii.

Politica, neiertătoare curtezană, când nu-i pupi mâna nici într'un fel, își amintia mereu când supt un partid politic când supt altul, că profesorul Sever Soreanu, fără s'o atace, o disprețuia și își făcea datoria de om și de apostol.

Ca să'l lovească pe el, nu avea cum; dacă l'ar lovi în persoana fiicei lui?

Directori la diferitele direcțiuni ale învățământului din ministerul Instrucțiunii, fiind profesori, dintr'un nenorocit sistem politic, și aceștia fiind plecați urilor de partid, văd mai mult de răzbunări decât de programe logice și de regulamente clare.

Prin zăpăceala ce produc încurcă pe elevi, pe părinți, pe profesori; prin portițele ce totdeauna le lasă întredeschise, își asigură răzbunările și își înlesnesc partizanilor hatâruri și nepartizanilor nedreptăți, apăsând și asupra părinților spre a-i sili să le fie căuzași.

Astfel, ministerul acesta își poate merita adevăratul titlu de «*ministerul zăpăcelii publice*».

Unii din acești directori «*de sezon*», pândiau pe fiica profesorului nesuferit de ei.

Inspectorii se perindau să asiste la cursurile ei, ca doar-doar îi vor descoperi lipsuri.

In epoca însă când o cunoșteam pe Sibila Soreanu neobosiții supraveghetori ai învățământului își luaseră speranța și păreau gata să renunțe de a găsi nodul în papură.

Sibila Soreanu rămânea de neatăcat: era profesoara-model și nu'și puteau ascunde, în «cercul sacru», ciuda... dar și admirațiunea.

Morala: cu toată răutatea inconștienței sectarilor politici, adevăratul merit se impune, planează d'asupra mediului corupt și corupător și își urmează, senin și folositor, menirea, oricât de izolat ar fi.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sibila lucra în camera ei, cea mai luminoasă din toate încăperile casei, — aşezată d'asupra bucătăriei, — cat unic.

Ca totdeauna Sever întrebă de Sibila, de îndată ce Didina îl ajută să'şi scoată haina şi să se îmbrace cu cea de casă.

— Cum a venit dela şcoală, i-am dat o dulceaţă şi s'a apucat să citiască nişte file scrise.

— Concursuri, desigur. S'o lăsăm, Didino... Ei, tu ce mai faci, babuşco?

«Bâbuşca» râse cu liniştită bunătate care o prindea în cadrul părului alb.

— Ţi-am gătit pe de-seară supuşoară şi rasolaş de găină, o găină grăsuţă şi fragedă s'o mănânci şi cu ochii.

— Hm... nu mai spune, bâbuşco dragă, că'mi lasă gura apă... râse el şi'n râsul acesta dulce râdea şi pofta, ce i se aţâţase.

— Fiindcă e Sibila acasă, o să cinăm mai de vreme, Severică?

— Negreşit, bâbuşco, negreşit, declamă el melodramatic.

Şi intră în biurou, singur, se aşeză în jilţul moale şi avu obişnuita esclamaţiune de mulţumire a ostenitului când se vede la cuibul lui, care, nu se poate să nu'l odihniască.

Pe masa de lemn era o carte: «*Nature et sciences naturelles*» de Frédéric Houssay, cu semn pus cam la jumătatea ei.

Îi privi multe clipe coperta roşie, înainte de-a o lua în mână şi desigur că în gând îşi rezuma ceea ce citise până atunci: o spunea înfăţişarea lui.

In timpul acesta Sibila se ocupa cu citirea concursurilor elevelor ei din clasa a V-ea, însă un observator şi-ar fi dat repede seama că lucrul era mai mult mecanic, ceea ce l-ar fi surprins la o fire conştiincioasă ca a Sibilei.

Unor lucruri, deşi ele există, parcă le-am ignora existenţa, fiindcă împrejurarea determinantă nu ne-a deşteptat imaginea corespunzătoare.

E d'ajuns însă ca acest fenomen să se producă şi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mirare ne vom întreba cum de n'am avut cunoştinţa acelor lucruri, şi, implicit, a sensaţiunii ce simţim acum că ele o pot da.

Sibila citise cu mult mai înainte decât Liliana operele lui Avreanu ; mai mult, îl cunoştea personal ca unul ce le venea în casă din timp în timp. Şi decât impresiunea ce decurgea în chip firesc pentru ea, din convorbirile interesante cu dânsul, la cari lua parte şi tatăl ei, nimic altceva de natură mai intim personală nu se născuse în sufletul ei.

A fost deajuns însă ca Liliana să-i povestiască romanul ei copilăros, ca în sufletul ei să se deştepte o sensaţiune încă necunoscută, şi imaginea scriitorului să-i apară în o lumină nouă.

Par'că i s'ar fi ivit pentru întâia oară în momentele acelei povestiri şi cunoştinţa cu el ar fi înrâurit-o în chipul cel mai apropietor de fiinţa şi de sufletul lui..

Trecuseră două luni, — este prin Iunie, — şi Sibila se gândia necontenit cu duioşie, c'un dor aproape neliniştitor la scriitorul care suferia de-oparte, singuratec, fără nici o mângiere, sguduit, la etatea lui, de-o pasiune nepotrivită dar firească, urmată de o desamăgire şi mai firească, dar nu mai puţin mistuitoare.

El începuse a exista în fiinţa ei sufletească, serioasă şi rânduită, nu producător de învăpăieri sbuciumătoare, nu incendiând închipuirea, dar statornicind dela ea la el un curent de simpatie în care vibrau calităţile de om şi de scriitor distins, bine apreciat de ea, şi suferinţi reale ale omului superior ce-şi vedea aproape apusul şi în preajmă-i nici o mână delicată spre a-i îngriji rana.

In anume momente se vedea însă pe dânsa ivindu-i-se, zâmbitoare, primită de el ea o lumină târzie dar încălzitoare, şi ce repede se aşeza între aproape bătrânul şi dânsa, acea dulce şi alinătoare legătură făcută din recunoştinţă şi mulţumire, la el, din spirit de jertfă şi de datorie, la ea, — din prietenie şi din potrivire de idei şi de o cultură la amândoi.

O preocupa această înclinare ce devenia dorinţă, îi da distrageri cari o înciudau numai din punctul de vedere

ROMÂNIA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

al împlinirii datoriilor profesiunii şi o făceau să cugete la găsirea prilejului hotărâtor.

Greutatea era de-a'l apropia pe el de dânsa...

Cu fosta ei elevă nu mai vorbise de Avereanu : Liliana părea că uitase întâmplarea.

Felicien d'Ambade făcea progres simţitor în spiritul Lilianei, poate chiar în inima ei.

Sibilei îi venia să creadă că Liliana voia iubirea pentru trebuinţa de-a iubi pe cineva, de a da cuiva ceea ce în sufletul ei avusese pentru Avereanu. Iera ca o sugestiune, nu însă simţimântul cald şi adevărat ce s'a născut deodată spre a fi întotdeauna, inspirat de alt simţimânt născut în acelaş timp, cu aceeaş putere de viaţă şi de adevăr.

Instinctiv apoi Sibila descoperise pai'că în «perfectul cavaler» numai arta de-a plăcea şi de-a se face iubit.

Nu putea însă să lase Lilianei sau doamnei Guzeanu să vadă impresiunea ce-i făcea ei d'Ambade.

Ii era pe deoparte teamă să nu se fi înşelând poate, iar pe de altă parte să nu turbure eventuale intenţiuni matrimoniale.

Ne având cu cine să vorbiască de Avereanu, se concentra în sine şi se adância în gânduri care-i întocmiau o nouă viaţă în mediul ei obişnuit.

Când se coborî în curte să ia puţin aer, care nu-i fu mirarea când mumă-sa îi spuse că Avereanu se afla cu tatăl ei.

Simţi că inima-i bate mai tare, că obrajii i se fac arzători şi că o cuprinde o ciudată sfioşie.

— Eată-mă fetiţă de şeaisprezece ani... îşi zise după o clipă, zâmbind.

Se domină şi intră la tatăl ei.

De cu iarnă nu'l mai văzuse şi o impresionă aproape dureros chipul lui palid de suferind.

Din vorba cu tatăl ei, plină de seriozitatea cine ştie cărei cestiuni de însemnătate, când nu se gândia să'şi acopere greutatea suferinţii, el, de cum o văzu şi-i strânse mâna, se schimbă; zâmbetul îi lumină privirile şi răsfrângerea lui îi dădu înfăţişarea omului de lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vă rog, urmaţi-vă convorbirea, ca să nu regret că vă întrerup, zise Sibila.

— Aproape o terminasem, răspunse Avereanu. D-l Soreanu, ca totdeauna dispus să îndatoreze, a primit cu plăcere să fie naş.

— Un botez? întrebă Sibila.

— O căsătorie, domnişoară.

— Ia ghici, Sibilo, pe cine vom cununa, eu şi mumă-ta? zise Sever, zâmbind.

Ea se gândi o clipă.

— Printre cunoştinţele noastre... nu ştiu să fie căsătorii.

— Dossitescu se reînsoară.

— A! Dossitescu?

Iera să adaoge: la etatea lui?

Dar la moment se gândi că era de faţă omul în etate, de viaţa căruia doria în taină să'şi lege viaţa.

— Şi la etăţi înaintate, domnişoară Sibilo, se fac apropieri chiar pasionate, cari se consfinţesc prin căsătorii, zise scriitorul, iar în tonul lui Sibila par'că lămuri un regret.

— Dar negreşit, domnule Avereanu; pe mine nu mă interesează etatea, ci sufletul, ci personalitatea cari să mă apropie şi să mă lege, răspunse ea cu seriozitatea convingerii.

— Eşti o fire fericită, domnişoară. De altfel, cum te cunosc de bine, aşa văd eu pe femeea ideală căreea cu drag îi dau viaţă în scrierile mele.

Sibila se înroşi. Inima îi bătea mai viu.

— Dossitescu are noroc: a întâlnit şi iubeşte o fiinţă ce vi se asemănă, urmă scriitorul.

— Ghici, cine-i? rosti Sever.

— Mă pui să ghicesc mereu, tată, zise ea.

— Domnişoara Socoleanu.

— Scriitoarea? o cunoşteam condeiu subtil şi îmi închipuiam caracterul; acuma cu siguranţă i'l înţeleg, prin alegerea ei. In adevăr că vor fi doi fericiţi.

— Doamna Dumbravă va urma să rămâe în casă? întrebă Sever.

— Toate dificultăţile s'au înlăturat, cred, ca între oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni cu judecată, răspunse scriitorul, fără să intre în amănunte.

Atunci intră doamna Soreanu.

— Ştii la ce m'am gândit, domnule Avereanu? Să poftești la noi la masă. N'avem cine ştie ce; dar mai curat ca la birturi, să crezi că da, îi zise cu dulcea ei bunătate bătrânească.

— Bine te-ai gândit, Didino, bine te-ai gândit. Să vedem dacă amicul nostru va avea curajul să găsească motiv de refuz, zise Sever.

— De l'aş fi avut motivul, în realitate, şi tot n'aş fi putut refuza, răspunse Ermil cu mulţumire.

— Ne-ar plăcea să ne vii mai des, domnule Avereanu, rosti bătrâna. Nu ştiu însă pentruce ne uiţi cu lunile. De când ţi-aş fi mulţumit, de pildă, pentru cartea dumitale din urmă! Drept să-ţi spun, eşti minunat. Să fie oare însă o femee aşa de rea de suflet? Auzi! Să urască pe prietena ei în aşa hal! Să nu vrea pe băiatul ei de ginere, cu toate că ştia bine că'şi nenoroceşte fata, care iubia pe băiat! Pătimaşă fiinţă!

— Doamnă Soreanu, fondul omenesc e răutatea. Binele se altoeşte şi se prinde sau nu se prinde. Unii mănâncă roadele de crude; alţii le aşteaptă cu răbdare coacerea şi odată cu mestecarea care e o necesitate simt şi gustul lor care e plăcerea. Să fie rău şi să facă rău e necesitatea organică a viţiosului; să fie bun şi să facă bine e necesitatea sufletească a omului întreg, rosti scriitorul.

— Dumnezeu a lăsat şi pe cei răi şi pe cei buni, răspunse Didina.

— Dumnezeu e totalitatea legilor nestrămutate cari cârmuesc universul în generalitatea lui. Intre el, astfel înţeles, şi omenire sau orice alt produs natural, e numai legătura dela cauză la efect. Cauza supremă îşi are mediul său, eternitatea; efectul îşi are pe al său, cu totul dinpotrivă: prefacerea, reînnoirea, timporarul. Cauza supremă, când omul s'a ivit pe pământul acesta din feluritele prefaceri ale atomului iniţial, nu i-a zis: fii aşa sau altfel. Greutăţile cu cari a avut să lupte, instinctual la începutul lui, i-au statornicit fondul: egoismul sălbatec,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deci răutatea. Aceasta a supravieţuit însului şi s'a continuat, în omenire. Inteligenţa l'a făcut să'şi înţeleagă starea şi să'şi creeze o morală, adică o putinţă de transformare, de ridicare. Zeificarea Cauzei Supreme i-a inspirat-o frica de fenomenele, pe cari nu şi le explica, din jurul lui. Eată geneza Religiunilor. Filosofi, cugetători, cu caracter activ, cum erau să'şi treacă reformele cari precizau morala, decât punându-le supt ocrotirea Cauzei Supreme zeificate, pe ei înşişi dându-se ca aleşi ai ei? Şi omenirea, încă în copilărie, i-a zeificat şi pe aceştia. Neputându-se urca până la puterea lor de concepţiune, dar înrâurită de promisiuni de îndeptare a vieţii, fiinţa lor i-a părut supranaturală şi religiunea a luat astfel forma plastică a cultului pentru ei. Cu timpul însă, omenirea începe să deosebiască ficţiunea de realitate şi spiritul de cercetare statorniceşte o dreaptă cumpănire a lucrurilor. Cauza Supremă nu se amestecă şi nu impune omenirii legi de mişcare în nici o direcţiune; ea le caută, le găseşte şi 'şi le aplică după gradul de inteligenţă socială, după trebuinţele individuale în raport cu cele generale, însă totdeauna în direcţiuni cari să modifice răul iniţial şi să asigure binelui precăderea. Iertaţi-mă dacă vă spun toate acestea, dar e un drept al meu de a nu putea admite supranaturalul şi intervenţiunea lui în mişcările omenirii.

— Dragă Averene, zise Soreanu, nu e defect ci deplina conştiinţă a cauzalităţii, când ne vom putea libera de toate încătuşările începuturilor şi când vom ajunge la adevărul totdeauna dovedit ştiinţificeşte, vom ajunge şi la adevărata concepţie de viaţă. Cât de mult ne vom mira atunci că s'a putut stărui, în atât de multe veacuri, în mituri şi în erori cari au încurcat şi au îngreuiat căile omenirii! A greşi era însă de nelipsit firii omeneşti în formaţiune şi va fi singura scuză a trecutului.

— Se va greşi mai puţin în viitor, întrebă doamna Soreanu, zâmbind cu milă par'că.

— Negreşit că mult mai puţin Didino şi numai până când se va ieşi din calculul probabilităţilor, zise Soreanu.

— Un lucru e sigur, puse cuvânt Sibila, că religiunea creştină, pe care o socotim superioară altor religiuni, propoveduind morala, n'a izbutit s'o întăriască în omenire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— E şi natural, domnişoară, zise scriitorul: morala e o realitate, a faptelor; şi o ficţiune nu poate întări o realitate.

— Cu toate acestea morala şi religiunea nu sunt legate una cu alta? zise Didina.

— Au spus-o propoveduitorii, ca realitatea să întărească ficţiunea, dar spusele lor erau în opoziţiune cu faptele lor şi nu au putut izbuti... zise Soreanu.

Didina se ridică:

— Mie să'mi daţi voe să rămân în credinţa mea... zise, zâmbind cu bunătate.

— Negreşit, doamnă... răspunse Avereanu. Vă rog să credeţi însă că dumneavoastră sunteţi o fiinţă morală de respectat, nu fiindcă sunteţi religioasă. Domnul Soreanu, fiica dumneavoastră, nu mai au credinţa în care puteţi rămânea fără nici un pericol pentru dumnealor, şi totuşi câtă moralitate e în tot ce vorbesc, e în tot ce fac!

Didina se mărgini să acopere cu priviri de nespusă dragoste pe soţ şi pe fiică şi zise, râzând:

— Să vedem ce spun şi bucatele mele. E şi vremea.

— Ce să spună, decât că sunt gustoase şi că ne invită să le facem onoarea de-a ne convinge? zise, râzând, Soreanu.

V

In grădină Dorina sare pe frânghia ce 'şi-o aduce cu îndemânare pe d'asupra capului, dar drăgălaşu-i chip nu are expresiunea voioasă a jocului; mai de grabă s'ar părea că'l face mecaniceşte din trebuinţa instinctivă de-a se mişca.

Din când în când se opreşte în loc, braţele-i cad d'a lungul corpului şi atitudinea ei este a gândirii stăpânită de-o idee.

E copilă încă şi în judecata ei negreşit că rămâne copila, dar fiindcă voinţa i s'a format, nu poate sta pasivă; dar fiindcă are în sufletu-i duios un cult şi în acelaş timp o vrăjmăşie care nu se mlădie, acţiunile ei ori cât ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

socotite drept copilăroase, nu mai puțin denotă hotărâre și energie: ele impresionează și dau de gândit.

In casa lor a venit însfârșit «*străina*». E nevasta tatălui ei, dar nu e mama ei, nu poate fi mama ei, ea nu o voește să-i fie mamă! Nici chiar prietenă! nu!

In camera în care «*mămica ei cea dulce și bună*» o primia, diminețile, când se deștepta din somn, doarme acuma *străina!*

Dar și bunica a scos cel puțin din odae portretul mare al mămicuței, și acum portretul e în salon. Bunica voise să'l strămute în camera ei, dar tata, — nu-i mai zicea ca altă dată: «*tătícu*», — n'a vrut, și portretul a rămas în salon.

Acolo o duce bunica, în fiecare duminecă dimineața și ca, — Dorina, — pune pe măsuța din josul portretului, câte un mănuchiu de flori.

Ah! dece tata va fi îmbrățișând-o mereu pe «*străina*», când se coboară el și ea, în grădină, unul altuia cu brațele pe după mijloc! — Ea se strecoară încet, încet de tot ca o umbră, pe urma lor și pitindu-se în apropiere, cată cu gelozie, cu ură chiar cum amândoi se desmiardă, cum își vorbesc cu duioșie... de nu li se mai urăște.

Ea, mai ales are glas dulce și vorbește frumos. Dorina n'ar fi voit-o așa. Dacă ar fi fost *rea,* n'ar fi urât-o prea mult.

Dar și tata! Cu ce ochi se uită la străina!

Ea nu le înțelege vorba, în toate amănuntele, dar i-a auzit că «se iubesc».

Și bunica *o iubește* pe dânsa, — bunica, bucuria ei; dânsa, de asemenea, o iubește pe bunica și ce bine se simte la sânul ei!

Dar altfel par'că e iubirea *lor* din ochi și cu desmierdările.

Tata, negreșit, o iubește pe ea, — pe Dorina lui, — dar când o mângâie, chipul lui nu este ca față cu străina; vorba lui e mai puțin desmierdătoare. Și pe urmă, mereu caută s'o ție lângă străina și o silește să-i zică: mamă! Mamă, ea? Niciodată!

Li vorbește, când e și tata față, — însă «mamă» nu poate să-i zică: i se oprește în gât vorba asta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nici bunicuţa apoi nu vrea ca ea, — Dorina, — să-i zică străinei: mamă.

Bunicuţa rar vorbeşte cu străina, — tot când e tata faţă, — la masă, oricând se strâng cu toţii în biuroul tatii.

Dar nici bunicuţa nu intră în odaia străinei, când tata nu-i acasă, nici străina nu calcă pela bunicuţa.

Când sunt cu toţii la un loc, vorba nu li-i veselă. Străina vrea să «intre în suflet» bunicuţei, — cum a auzit-o pe bunicuţa că zice, când sunt numai amândouă, — bătrâna şi Didina, — dar bunicuţa stă rece; să zâmbiască tati, — dar mai ales străinei, Doamne fereşte!

Şi vorbesc de-ale casei, de învăţătura Dorinei, dar... dar sunt stânjiniţi, parcă nu's la locul lor.

Numai când nenea Stelian e în casă ori la masă, e râs, e haz. Fiindcă nenea e foarte bun cu străina.

Ba când tata nu-i acasă iar Stelian este, el se duce în odaia străinei, stă de vorbă cu ea. Şi tati îi place că nenea e aşa cu străina.

L'a auzit pe nenea zicând că e mai multă viaţă în casă acuma.

La acestea se gândeşte Dorina, când îşi întrerupe jocul şi fiindcă se simte mâhnită, oftează şi se lasă pe o bancă.

E pe la capătul lui Septembrie şi e Duminică. E cald; e cer senin şi adieri de vânt ca primăvara.

Frunzele se desprind de pe ramuri şi cad, una câte una. Pe la colţurile aleelor stau multe la un loc şi vântul le face să tremure şi le grămădeşte şi mai mult unele în altele.

Dorina le urmăreşte mişcările, dar gândul ei nu le jeleşte, gândul ei nu e în armonie cu natura.

S'ar vrea departe de-aci. Unde? Nu ştie, — dar numai cu bunicuţa şi cu portretul «mămichii».

Poate că ar fi zile când s'ar juca veselă, când ar râde.

* * *

Doamna Ana Dossitescu, de talie mijlocie, blondă cu ochi albaştri, — de un albastru care pare negru une ori,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— cu părul de un castaniu deschis, foarte bogat, — e o figură foarte inteligentă, cam meditativă. Când în discuţiuni se aprinde, chipul ei alb ia tonuri calde iar ochii îi strălucesc.

In maturitatea ei este tinereţea graiului ei dulce, a drăgălăşiei femeei sentimentale.

Bună şi răbdătoare, de-o judecată ce nu se clatină în nici o împrejurare, era sigură că va avea de dus o luptă în noua ei stare de femee la casa ei, dar a primit bucuros situaţiunea, — de dragul lui Paul, — convinsă că avea să învingă în cele de pe urmă şi să se facă iubită.

Doamna Dumbravă îi era vrăjmaşă pe faţă: ea răspundea unei asemenea atitudini cu politeţea femeei bine crescută şi cultă.

Nu căuta să-i siluiască inima; lăsa ca inima ei să mărţiască prin a vedea şi a aprecia calităţi reale: atunci va veni de la sine să-i dea dreptul de a iubi şi de-a fi iubită.

In conducerea casei, dând discret direcţiunea, o lăsa pe dânsa să aibă parte mai activă şi de răspundere, ca să i se pară că are ea conducerea efectivă.

Cu tact vrednic de admirare înlătura ciocnirile, fără să fugă de discuţiune; avea însă fineţea şi adesea Dorina se vedea încurcată, stânjinită.

Ana simţia că bătrâna nu o desconsidera, dar că era hotărâtă să n'o primiască în intimitatea ei.

Faţă cu Dorina tactica Anei era de a-i învăţa ce a cam dată inteligenţa, — de a-i fi profesoara de-acasă.

Copila îi era dragă... şi în dragostea aceasta intra mult de copilul fără mamă. La asemena etate fragedă începe a se forma sufletul unui copil şi-i părea rău că vrăjmăşia bătrânei pătrunsese în acest suflet şi-l făcea vrăjmaş.

Işi simţia dar mai grea sarcina faţă cu Dorina, în care vedea energie şi răceală hotărâtă.

Pe timpul lecţiunilor cari o pregătiau în fiecare seară pentru adoua-zi, copila era foarte atentă: era cuviincioasă, ascultătoare şi supusă. De îndată însă ce-i vorbea Ana despre desmierdător, în pilde, ca parte educătoare, Dorina se ocupa ţinându-şi ochii în jos, stând neclintită, parcă ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dând semne de enervare ca spre a se scăpa mai repede de acest adaos al lecţiunilor.

Intr'o seară, abia i-a atins Ana părul, ca desmierdare, — şi copila s'a ridicat şi s'a dat de-oparte, privind-o vrăjmăşeşte.

— Nu eşti mămica mea. De ce mă desmierzi? îi zise cu asprime.

Ana îi zâmbi cu bunătate şi-i răspunse:

— Iartă-mă, Dorino; am greşit. Copila plecă, ruşinată, capul, şi se aşeză, deschizând altă carte, de care nu avea nevoe a doua zi, dar cu intenţiunea de-a face o lecţie în locul poveţelor.

Ca să plece, fără voia Anei, nu îndrăznise încă; — simţia că nu putea s'o facă.

— Am terminat pentru astăseară, drăguţă, îi zise Ana, înţelegând gândul copilei. Aritmetica o ai poimâine, nu-i aşa?

— Da.

— Du-te, drăguţă, de te repauzează până la cină.

Copila îşi strânse cărţi, caete; i se înclină uşor şi eşi.

— Biata copilă... murmură Ana, privind duios pe urma ei.

Acum, ivindu-se în grădină, de pe terasă privi întâi colţul acesta de loc inundat de lumină şi sufletul ei de poet vibră.

Ar fi voit să ia condeiul... dar văzu pe Dorina gânditoare, — copila fără veselie copilărească în natura care râdea, şi inima i se duse lângă iubita care-i respingea iubirea.

Se apropiă încet de dânsa şi-i zise:

— La ce te gândeşti aşa de adânc, drăguţa mea?

Copila tresări şi se ridică, sfioasă, încurcată.

— Nuştiu, răspunse cu glas năbuşit.

— E zi frumoasă. Nu te impresionează?

Dorina o privi nedumerită. Ce să răspundă?

— La etatea ta copilele se joacă. Dacă nu vrei să fii tot singură, şi bunica şi tata îţi pot da voe să chemi pe copila vecinilor noştri. Sunteţi de potrivă. Ori să te duci tu, Dorino, la vecina.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru întâia oară i se vorbia de-o prietenă şi care copil nu simte trebuinţa unei tovărăşii? Mulţumirea după surprinderea care o deşteptase la altă viaţă, o făcu să zâmbiască şi să se uite mai prietenos la Ana.

— Eu am făcut cunoştinţă cu vecina, foarte cum se cade persoană şi a arătat şi ea dorinţa ca fiica ei Valeria să se joace cu tine.

Dorina o privi iarăş zâmbind, însă parcă şi cu stânjinire.

— Va voi bunicuţa? se gândi.

— Uite, mă duc să'mi pun o pălărie şi mergem amândouă pe strada cea mică. Tu Dorino, cere-ţi voe dela bunica.

Copila dădu fuga.

Bătrâna, în odaea ei, făcea o «passienţă». Când se ivi nepoţica, îi râse, dar părându-i-se că avea ceva, copila, o privi lung:

— Parcă ai voi nuştiu ce... Dorinuţo. Nu-i aşa? o întrebă cu bunătate.

Copila se codi o clipă.

— Aş voi, mamă mare, să am şi eu o prietenă. Mă laşi să mă duc la vecina?

— Dar nu ne cunoaştem, Dorino dragă. Decând s'au mutat lângă noi n'au venit să ne facă vizită, cum era datoria lor.

Copila îşi făcuse socoteala că dacă spunea mamei-mari că «străina» o ducea la vecina, mama-mare nu era să-i dea voe. Se cerea dar ca şi cum s'ar duce singură.

— Noi, copiii, mamă-mare, nu suntem oameni mari să căutăm vizită: noi vrem să ne jucăm, zise cam cu jumătate glas Dorina.

Bătrâna făcu haz de judecata copilei.

— Bine, Dorinei mamă; du-te.

Dorina îi aruncă braţele după gât, o sărută, fu sărutată şi trecu repede în odăiţa ei unde îşi puse pălărioara de păslă.

In sala de eşire se întâlni cu «străina».

— Te-a lăsat?

— Da.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu ţi-ai luat şi hăinuţa? Mai supt seară poate să se facă răcoare.

— Dacă mi-o fi răcoare, trimitem un servitor să o ceară mamei mari.

Ana făcuse cunoştinţă cu doamna Vărzaru şi cu maiorul soţul ei, în timpul vacanţei, la Predeal, unde ea îşi petrecuse prima lună a căsătoriei.

Prietenia venise numai decât: Adela Vărzaru o cunoştea pe Ana ca scriitoare, îi plăcu dela prima vedere ca femee.

Se simţiră cu aceleaşi gusturi şi se apropiară.

Maiorul, chip aspru de cazarmă, puţin vorbăreţ şi atunci numai privitor la ale milităriei, nu inspira simpatie. Faţă cu femeile era rece; faţă cu «ţivilii» de-o politeţe silită.

Dar ţinea mult la soţia lui şi nu-i eşia din cuvânt. Prieteniile ei nu'l interesau.

Cu toate acestea faţă cu Ana şi cu Paul, fost ofiţer, demisionat ca unul ce nu se putea împăca nici decum cu disciplina, — maiorul se arătase mai puţin ursuz, — aşa că, în timp ce femeile erau aproape nedespărţite, şi el îşi făcea din Paul un tovăraş de plimbări. Paul fusese militar; se putea înţelege cu el la vorbă. Ieram apoi vecini cu casele, în Bucureşti.

Adela nu-i făcuse încă vizita de rigoare, de când Ana se întorsese acasă, însă ea nu ţinea la «etichetă», aşa că se dusese de vre'o două, trei ori la Adela, cu îmbrăcăminte de casă.

Valeria, nu tocmai frumoasă, prea grasă şi prea voinică, foarte guralivă şi cam supărăcioasă, dar cu inimă bună, se împrieteni cu Dorina şi o făcu repede să nu mai fie sfioasă. Dorina simţi pentru întâia oară plăcerea de-a avea o prietenă şi farmecul jocului.

Când Valeria, cu multă curiozitate, începu s'o întrebe de intimităţile de-acasă, Dorina se închise la faţă şi schimbă vorba: nu putea să se destăinuiască; era, oricum, prea de timpuriu.

Dar când se întoarse acasă cu Ana, le întâmpină bătrâna, cu chip aspru.

— Dumneata ai dus-o pe Dorina la vecini? îi zise Anei, încruntându-se.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar nu fără voia dumitale, îi răspunse cu blândeţe.

— Dorina nu mi-a spus că merge cu dumneata.

Şi, copilei, pentru întâia oară, cu nemulţumire:

— De ce nu mi-ai spus?

— A greşit, intervenі Ana. Nu trebue să ascunzi nimic, Dorino, mamei mari, îi recomandă cu bunătate.

Copila plecă ochii, ruşinată.

— Pe dumneata te poftesc să nu ne schimbi deprinderile, zise bătrâna, Anei, şi trecu în grădină, fără s'o privească, dreaptă, neîndoplecată.

Dorina urmă pe mama-mare, foarte stânjinită.

— Ei, şi ce-ai făcut acolo, Dorinel? o întrebă, cu blândeţe acum, desmierdând-o pe cap.

M'am jucat cu Valeria. E foarte bună. E veselă. Mama ei ne-a dat prăjituri, m'a sărutat. Valeria a zis c'o să vină şi ea la mine. O laşi, mamă-mare?

— Dacă'ţi place, o las. Dar să nu te mai duci cu «străina» casei noastre, auzi? Ea te-a îndemnat să te duci cu dânsa, nu-i aşa?

— Da mamă-mare. Dar îţi promit că n'o să mă mai duc cu dânsa.

— Aşa să faci, drăguţă. Că'ţi dă lecţii, merge. N'avem ce face, de ochii lui tat-tu. Dar tot străină de sufletul nostru rămâne.

— Da, mamă-mare. Valeria m'a întrebat că, ce e pe la noi? Eu nu i-am spus.

— Şi ai făcut bine. Se vede c'a auzit vorbindu-se în casă cine ştie ce despre noi. Se va fi plâns străina, de mine, îşi vorbi mai mult sie.

Atunci se ivi în grădină Paul: era să intre în casă, dar le văzuse şi se opri lângă ele.

— Sărut mâna, mamă. Ce mai faci? Dar tu, Dorinel?

— Pun regulă unde nevasta dumitale caută să schimbe lucrurile.

Paul avu o încruntătură uşoară din sprîncene, dar, zâmbind, răspunse:

— Nu'ţi face sânge rău, mamă. Nimeni nu ne vrem unii altora rău.

Bătrâna oftă şi tăcu.

— Am luat o lojă pentru diseară, la teatru: se începe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stagiunea la Național. Mult te rog să ne faci plăcere de-a ne însoți împreună cu Dorina. a

— Eu, la teatru, lângă una care nu e fiica mea? Nu Paule, Dorina apoi e prea mică pentru teatru. Dumneata și nevasta dumitale sunteți liberi. Lăsați-ne pe noi amândouă în obiceiurile noastre.

Paul închise pentru o clipă ochii, își muscă mustața și răspunse, fără ciudă: bine mamă.

Apoi, intră în casă, îndestul de trist: nu se mlădia biata bătrână! nu!

* * *

Cum îi auzi pașii, Ana îi eși întru întâmpinare zâmbind, și-i încunjură gâtul cu brațele, sărutându-l.

El, înseninat, o cuprinse de mijloc, întorcându-i pasionat sărutarea și intrară în biurou.

— Deseară mergem la teatru, Ano. Am rugat și pe mama să ne însoțiască: m'a refuzat, îi zise nu fără nemulțumire.

— Nu pune la inimă, dragă Paule. E și puțin timp de când suntem la olaltă amândouă.

— Dar ori cum, Ano.

— Fii răbdător și nu-i arăta nemulțumirea ta. Eu sunt cu totul sigură că o voiu cuceri.

— Îți admir, Ano, bunătatea, speranța și răbdarea.

— Dece să nu dăm dreptate inimii ei de mamă?

— Cunoaște și tu însă că situațiunea ne e ciudată.

— Cunosc, dar am primit-o fără nici o teamă. Bătrâna are mari calități: acestea mă fac să văd că mă va admite într'o zi în intimitatea ei.

— Dar cu Dorina?

— Din ce în ce mi-o voiu apropia-o. E copil bun, Paule. Te rog însă, fii tu față cu dânsa mai desmierdător.

— Tu înțelegi, Ano, că mi-e dragă. Dar nu'mi pot stăpâni necazul când o văd îndărătnică în raporturile ei cu tine.

— Bătrânețea și copilăria, dragă Paule, se aseamănă, atât numai ca una stărue în deprinderi vechi și alteea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi lipseşte putinţa de-a judeca serios. Pentru amândouă sunt însă remedii, adaose, după o clipă, râzând.

Paul o sărută dulce.

— Încă odată îţi spun că te admir. Ce facem însă cu tinereţea svăpăiată a lui Stelian? Ştii că s'a legat cu o cântăreaţă, cu care şi-a petrecut luna de concediu?

— *Il faut que jeunesse se passe,* dragul meu... îi răspunse zâmbind.

— Mă tem să nu se prindă serios... şi... de!

— Nu cred. Am să'l descos însă.

— Mă mir de unde are atâţia bani. Întreţinerea unei femei... costă.

Ana avu un zâmbet ciudat: cum să-i spună că ea mai înlesnia pe Stelian, din când în când? Înlesniri însoţite de poveţe din parte-i şi de promisiuni că va fi... cuminte, din partea lui.

— Stelian nu e prea cheltuitor... zise Ana, zâmbind.

— De altfel Ghermănescu mi-a spus că e mulţumit de el.

— Sunt sigură, Paule, că voiu face din fiul nostru un bărbat serios.

— Optimismul tău îmi place.

— E din credinţa că bunele exemple înrâuresc, că binele triumfă.

— Ce-ai mai scris, Aniţuţo? Te rog citeşte-mi din când în când. Ştii cât îmi place de mult ceea ce scrii tu.

— Mă măgulești, Paule. Din observaţiuni de pe la Predeal am prins câteva tipuri şi cred că voiu încerca să scriu o nuvelă. Un roman mă tem să scriu. De altfel, sunt mai mult poetă şi mă ademeneşte critica literară.

— Eşti şi bun critic, Ano. Aşa e părerea lui Avereanu.

— Ştiu şi mă bucur de aprecierea lui. Dar ce se face amicul nostru?

— Nuştiu ce să cred de el. Parcă i s'a mai schimbat firea. De-ar fi tânăr, aş bănui că vr'o dragoste nenorocită... e la mijloc.

— Eu, ca observatoare mai pătrunzătoare, aş putea jura că Sibila... îl iubeşte.

— Cum se poate?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Te miră? Nu uita că Avereanu poate încă plăcea ca om iar ca scriitor să fie adorat chiar.

— Dar vârsta... vârsta lui.

— Ne putem uita la vârstă, când admirăm calităţile? Şi'l privi cu drag, dar şi cu intenţiune.

Paul înţelese şi se înroşi.

— Ai dreptate. Eu apoi.

Ea îl sărută.

— Tu, — ca şi Avereanu, — ai vârsta pe care o arată înfăţişarea ta... dragul meu Paul.

— Îţi mulţumesc, Anicuţo. Dar atunci, el, observator... să nu fi putut vedea ce e în sufletul Sibilei? Sau poate că el se gândeşte la vârsta lui... şi sufere.

— Aci nu ştiu ce să zic. Mărturisesc însă că l-aş sili pe Avereanu să ne desvălue taina lui.

— Am să mă duc să'l văd... chiar mâine. Mă mir că n'a venit el pe la noi. Am întâlnit pe naşul Soreanu, dar nu ne-am dat în vorbă de Avereanu.

— Să te duci, Paule, însă... să'ţi recomand oare de a nu brusca... destăinuirea?

— O! negreşit că nu. Poate că tu... când îl vei vedea...

— Vom chibzui, Paule. Scriitorii sunt foarte susceptibili.

VI

Se interesau, în adevăr, prietinii, de Avereanu, iar el de aproape trei luni se afla la Saint-Martin-Lantosque, în Alpi, la 78 chilometri departe de Nissa, în unul din acele locuri sălbatece, pe unde rar se întâlneşte picior de orăşan, în mijlocul pădurii enorme de brazi, numită Salèze.

Zilele îi treceau pe nesimţite, iar fiinţa lui sufletească, în acel aer tare, în succesiunea impresiunilor, în continua intimitate cu natura, în traiul aşa cum i-l puteau da locurile, timpul şi mijloacele, frugal şi sănătos, — se prefăcea în bine, fără să-i fi prins el de veste: îi înrăuria apoi şi fiinţa fizică, în care i se ţeseau firele unei întăriri nouă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai des îi plăcea să se odihnească pe malul limpedei Vesubii, al cărei a murmur se pierdea în adâncimile codrului.

Nici să-i treacă prin gând că războiul lumii începuse, că Franţa sângera.

Într'o seară însă străbătu şi în satul Saint-Martin-Lantosque sguduitoarea veste. Sufletul i se întristă; farmecul singurătăţii şi al poeziei priveliştilor parcă îşi opri izvorul şi cu el, al inspiraţiunilor. Începu să-l bată vântul dorului de ţară şi plecă supt povara unei griji grele.

In drum, din ziare luate de prin gări, află că Belgia era cotropită, Franţa năvălită, Rusia în luptă cu Austria, Austria năvălitoare spre Serbia, Anglia în picioare revărsându-şi pe continent prima oaste în ajutorul Franţei.

Dar după două, trei zile de umblet prin Bucureşti, în aerul încărcat de electricităţi... contrarii, cu privire la rolul nostru, în marele măcel al neamurilor, — desgustat de anume «manevre» tainice pe cari le putu afla, — porni la Constanţa.

La capătul oraşului dinspre Mamaia, într'o căsuţă a unui funcţionar, în care îşi mai avusese cuibul, se aşeză pentru întregul Septembrie.

Îşi făcea dis-de-dimineaţă baia şi pleca pe ţărm, de astă dată însoţit de caetul cu scoarţe care să-i primească inspiraţiunile.

Une ori cu ultimul tren care întorcea pe clienţii Mamaiei, în oraş, se ducea şi el, nu dorîtor de lume pentru plăcerea de-a se afla în mijlocul ei, dar ca printre câţiva prieteni c[illegible] fi putut întâlni, să vorbească de ceea ce pentru Ro[illegible]ia era o datorie de onoare pe lângă dreptul şi năzuinţa de-a trăi şi de-a'şi împlini menirea.

Iar una din aceste seri inima lui, mai liniştită în ce privea sguduirea de curând din cutremurul dragostei nenorocite, avu puternica tresărire a amintirii acelui dezastru intim: pe lângă el, pe bulevardul cazinoului splendid iluminat, pe când accentele orchestrei se amestecau cu cele ale valurilor ce se izbiau de stânci, în preajmă, — trecu svelta şi fermecătoarea siluetă a Lilianei, în tovărăşia unui «tip» ce-i vorbia în limba franceză. Cu toată luarea ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aminte la interesantul, de sigur, înşiră-te mărgărite al tipului, Liliana a aruncat spre el o repede privire.

Tresărirea ei avu contrasensaţiune în inima lui.

Liliana îşi întoarse puţin capul şi, o! nu, — nu i se năluci, — îl salută şi-i zâmbi.

El nu avu cum şi când să răspundă, căci neaşteptata întâlnire şi emoţiunea momentului îi paraliza ori ce mişcare.

In urechi i se înfundă un sgomot ciudat, ameţitor, cu un răsunet aproape dureros în fiinţa lui sufletească.

Parcă ar fi alergat dintr'o silinţă peste puteri, aşa-i era răsuflarea de grea şi înăbuşitoare iar sudoarea îi umezi corpul înferbântat.

Cu ochii duşi pe urma ei, amănunţindu-i fără voe îmbrăcămintea, eleganţa formelor, mişcarea ritmică a mersului ce-i făcea şi mai distinsă «silueta», sta deja de câteva momente nemişcat în mijlocul mişcării din juru-i, izolat în mulţimea ce gusta farmecul serii calde şi plăcute.

Toată puternica-i simţire de idealist îndrăgostit, în pizma etăţii care nu voia să'şi uite anii, îşi reînsufleţise ardoarea şi-i da în acelaş timp sensaţiunea dureroasă a neposibilităţii conştiente.

Nu se mai gândise la sirena ce se jucase cu inima lui.

Dar lunile petrecute în munţii Savoiei îl odihniseră, îi redăduseră vigoare şi energie: o lovitură e mult mai dăunătoare în asemenea stare decât în aceea de slăbiciune fizică şi de oboseală a minţii.

Adânc turburat, se urni în sfârşit din loc şi simţindu-se înfrigurat, îşi puse pardesiul pe umeri şi apucă spre digul farului, unde să se izoleze şi să'şi trăiască, în faţa valurilor mării, sensaţiunile ce-i erau valuri ale sufletului.

* * *

Liliana se afla în Constanţa dela jumătatea lui August în o vilă foarte drăguţă din şirul celor de pe bulevard: era a familiei.

Tatăl ei venia şi se ducea, foarte prins de afaceri, mai ales dela izbucnirea războiului. Ea rămânea cu mătuşa ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tatiana şi în tovărăşia aproape de toate momentele, a lui d'Ambade.

Stăruitoarea lui curtenire o primia acum familia, ca premergătoare unei căsătorii privită bine şi încurajată.

Neîntreruptă lor ivire împreună, singuri sau de formă însoţiţi de d-na Tatiana Guzeanu, potrivirea lor ca tinereţe şi eleganţă, ca frumuseţe a Lilianei, şi ca bună înfăţişare plăcută a lui Felicien, era obiectul atenţiunii binevoitoare a cunoştinţelor.

Liliana era îndrăgostită şi o spunea în deajuns atitudinea ei, ori cât şi-o făcea de discretă când se afla în lume.

Dibaciul Felicien o cucerise şi, cine ştie, dacă nu se prinsese şi el de-al binelea în jocul acesta care avea obiect foarte ispititor.

De când venise la Constanţa, — la otel Carol, — vecin cu locuinţa Linianei, adese ori, seara, în balconul camerei lui dinspre mare, părea că visează la fericirea lui apropiată.

Fuma şi îşi pierdea privirile pe necuprinsul pe care îl inundau umbrele serii şi zâmbia dulce unei închipuiri ce'l ademenia.

Uneori, totuşi, câte un nor îi trecea pe dinainte şi proecta pe chipul lui umbra parcă a unei îngrijurări.

Ochii lui aveau atunci sclipiri metalice ; o asprime ciudată îi schimbă fizionomia şi c'un gest nervos din înciudare asvârlia ţigara.

Avea în asemenea clipe, aparenţa unui om a căruia conştiinţă nu e liniştită şi-i dă temeri, şi-l face să se uite în jur ca şi cum o primejdie nevăzută l-ar păndi.

Se ridica atunci, îşi da cu mâna părul în sus, — mişcare obişnuită a preocupării lui, — şi îndreptându-se de mijloc, lua înfăţişarea semeaţă a înfruntării iar zâmbetul îi era aproape crud.

Tot ce se părea distins în înfăţişarea lui din lume, îşi pierdea caracteristica şi s'ar fi zimit acela ce l'ar fi văzut energic dar brutal, semeţ dar inspirând frică.

I-ar fi părut atunci observatorului că omul acesta întrunia două firi cu totul deosebite, una fiind fond sufle-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tesc natural şi cealaltă o suprapunere smălţuită, voită, studiată şi dusă la culmea artei de-a preface.

Putea fi numai părere, putea fi realitate, — şi atunci, cine era acest Felicien d'Ambade, care sosise de atâta timp fără să'şi amintiască de prietenul lui, Avereanu, care-i păstra dragostea şi amintirea?

Nu mai voia să fie în legătură c'un om în etate? Dar omul acesta aparţinea societăţii bucureştene şi în lumea intelectuală ţinea un loc de frunte!

Care era misterul?

Trecuse pe lângă el împreună cu Liliana; desigur că'l văzuse, poate că surprinsese privirea Lilianei, în mişcarea ei de căutare înapoi, poate că ea îi vorbise de el.

Şi să nu voiască a'l întâlni? Uitase ce viaţă avusese cu el la Paris şi că-i vestise venirea lui în Bucureşti?

Destul că, neturburat de fel, îşi urma acum plimbarea cu Liliana şi o ţinea supt farmecul vorbelor lui curtenitoare, el însuşi îndrăgostit.

La întoarcere, Liliana îşi aminti locul unde întâlnise pe scriitorul favorit, — singura calitate în care el rămăsese în sufletul ei, — şi'l căută cu privirea... în zadar.

Când se despărţi de cavalerul ei şi se retrase în camera de dormit, îşi aruncă dela fereastră o privire melancolică pe bulevard, apoi în întunericul ce domnia pe marea pururea în frământare.

Înfăţişarea scriitorului i se ivi întrucâtva luminată, pe acel fond noptos, dar râsul ee'i înflori pe buze era de-o veselie ironică.

— Cum de l'am putut iubi!.. îşi zise aproape cu g[illegible] tare.

Apoi ridică din umeri şi începu să se desbrace şi să'şi admire formele seducătoare, în oglinda unui garderob.

De-odată se întoarse cu surprindere, aproape cu spaimă copilărească: îi păruse înnapoia ei umbra iubitului ei Felicien.

Şi atât de aevea îi fusese viziunea de-o clipă, că era să strige.

Nimeni însă, şi era firesc să fie aşa.

Râse atunci, cu haz, şi îşi puse capotul de noapte, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acea simţire de ruşine, ca şi cum în adevăr el ar fi surprins-o în acea goliciune a tainicei sale intimităţi.

Aşezându-se la o latură a patului, sprijinită cu braţul drept pe aripa de bronz masiv şi cu capul înrămat de părul ei bogat, aplecat pe mână, în o atitudine gingaşă de uitare de sine, de dulce lenevie, — începu a se gândi fără vioiuciunea dorului ei mai mult ca ţinând de vis, la apropiata logodnă care era întâiul pas spre o viaţă nouă.

Scobitura capodului punea în tainică ivire locul unde îşi iau naştere sânurile, de-o albeaţă catifelată uşor bătând în trandafiriu. Pepţii se lipiau strâns de ispititoarele rotunjimi graţios reliefate.

Era frumuseţea în simplitatea ei firească, era tinereţea în deplina ei înflorire neatinsă, era fecioara ce nu-şi pricepe înfiorările şi confundă încă realitatea cu visul, era îndrăgostita ce se apropie pe nesimţite de realitatea ce nu va mai putea să fie vis.

Dar de la această dulce visare, de multe clipe, de-odată, fără legătură aparentă, trece la tresărirea vie a unui gând de care râde cu haz.., şi se ridică, ducându-se la un mic biurou de lemn scump, a cărui clapă o lasă în jos.

Ia o lungă listă de nume şi de adrese, o străbate repede cu privirea-i sclipitoare şi la urmă adaogă numele lui Avereanu.

— Dece să nu fie şi el, în seara logodnei!.. îşi zise.

După o clipă însă se gândi:

— Va veni oare?.. Nu-i va face rău ştirea ce-i va da-o invitarea?

Cu puţină răutate în glasu-i aproape poruncitor, urmă:

— Voesc să vie, ca să mă vadă fericită. Ce viclenie să întrebuinţez ca să'l fac să vie? Dacă pe lângă invitare i-aş trimite şi o scrisorică? Să-i spun, de pildă, că ţin la venirea lui, care, ca scriitor mare, ar onora sărbătoarea familiei?.. cam aşa ceva. Am să mă gândesc. De altfel, ca scriitor, e adevărat că'mi place şi că'l voesc prieten, în viitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In timpul acesta, Avereanu, în suflet cu poezia durerii lui, armonizată cu muzica valurilor ce-i rămăsese în auz, — trecea încet pe dinaintea vilei cu o singură fereastră luminată, — aceea dela camera Lilianei, — fără să ştie că în acele momente ea se gândia la dânsul.

Cu capul aplecat şi înfundat între umeri, îşi urmă drumul lung până acasă, fără să'şi dea seama pe unde merge, instinctiv ferindu-se de trăsuri sau trecând de pe un trotuar pe altul, din o stradă în alta.

Nici lătratul câinilor mahalalei nu'l deştepta din adâncirea în el însuşi, pustiu de gânduri confuze, de simţiri amorţitoare în cari i se pierdea fiinţa.

Numai când se văzu acasă, se regăsi, şi zâmbind trist, — înduioşător de trist, — se aşeză să scrie spre a'şi topi în versuri adânca suferinţă: era o uşurare în mărturisirea aceasta, către sine însuşi, a durerii lui, a stării sufleteşti ce nu avea să se mai schimbe, în timpul care schimbă numai făptura fizică, în spaţiul care cuprinde pe toţi nenorociţii fără să se înfioare şi fără să-i numere.

Cu visul lui dezamăgit era să i se sfârşiască viaţa şi avea parcă presimţirea că nu peste prea mult timp.

Se simţia pregătit şi fără nici o părere de rău îi va zice rămas-bun, lăsându'şi altora suferinţele ca în omenire nu cumva să fie lipsă de ele.

Şi în timp ce creerul lui lucra, pe chip i se zugrăvia în coloarea pământului durerea, în privirile lui era noapte, pe buzele lui livide zâmbetul era ca rază ce licăreşte pe ruini. Peste întreaga lui existenţă laborioasă trecea furtuna care dărâmă şi smulge, deformează şi risipeşte.

La ce i-au folosit activitatea şi idealul pe care a încercat să'l sădiască în alţii, dacă nu i-a păstrat şi lui Natura o parte măcar din suprema mulţumire a vieţii?

Că prea târziu a trecut pe lângă el strălucitoarea-i lumină, era el vinovat?

Dece fiinţa dela care radia această lumină, să nu poată avea darul minunat de-a i-o fi revărsat cu dulce şi duioasă statornicie de caracter?

Ar fi fost pentru puţin timp, în adevăr, dar ar fi făcut un fericit şi i-ar fi rămas, după el, putinţa de-a'şi mai întregi viaţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tinereţea ei nu şi-ar fi pierdut nici farmecul nici dreptul de-a mai putea iubi.

Iera egoism în judecata lui, de nelipsit naturii omeneşti, dar nu brutal şi ofensător; era egoismul omului superior care'şi socoteşte şi el un drept la fericire, când a putut da altora, din comori de cugetare şi de simţire, mulţumiri ce nu se puteau nega.

Si în egoismul acesta el nu acuza, el nu putea urâ, el ar fi fost dulce încălzit de ideea că Liliana şi-ar fi găsit fericirea în altă parte.

Şi târziu de tot, după ce încetase de a încredinţa hârtiei confidente toată amărăciunea gândurilor lui, se lăsă odihnei grele ca plumbul.

VII

Pe Ecaterina Dumbravă o chinuia, în zilele acestea din urmă, o bănuială care o îngrozia, dar care-i da şi speranţa unei mulţumiri.

Paul lipsia de aproape zece zile din oraş; avea să termine o lucrare de hotărnicie la o moşie de câteva mii de pogoane, pentru eşirea din indiviziune a unor moştenitori şi să treacă actele prin tribunal.

Servitoarea nouă ce avea în casă, tocmită de Ecaterina numai pentru serviciul ei şi al copilei, îi şoptise că văzuse pe Stelian ieşind târziu noaptea din camera Anei, foarte încet, cu ferire.

Să fi fost cu putinţă atâta neruşinare din partea «străinei?»

Dece nu! Dece îl luase pe nerodul de Paul, om în etate? Ca să'l lege la ochi cu prefăcuta ei dragoste, — dacă putea ea în adevăr să iubiască pe un bătrân! — şi să'şi joace mendrele.

Oricum! să aleagă pe chiar fiul bărbatului ei!..

Că era după prea puţin timp dela căsătorie, lucrul acesta dovedia numai că ea îşi urma purtarea de mai nainte de cununie, iar nu că făcea un salt.

Dar şi Stelian!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ei, el era tânăr, svânturat. Aproape să-i ierte, lui, păcatul, căci dacă nu ar fi fost ispitit, nu năzuia.

Dânsa însă!..

Al dacă ar fi putut-o prinde! Cum i-ar fi aruncat în obraz hula şi cum i-ar fi arătat uşa!

C'un rânjet de satisfacţiune plină de răutate, care-i schimba cu totul înfăţişarea, îşi gusta de mai înainte bucuria izbânzii.

Ecaterina dăduse cinci lei bacşiş, ipocritei femei de serviciu, — care vedea că avea de speculat aci şi de câştigat, — şi o îndatorase de-a pândi şi de-a o înştiinţa la moment, trezind-o din somn de o va afla dormind.

Să fi fost, în seara aceasta de Octobre, orele zece şi jumătate.

Ecaterina îşi făcuse pregătirea de culcare şi era tocmai să stingă lumânarea, când servitoarea intră în vârful degetelor.

— Coană mare, uite că se întoarce de undeva, conaşu şi coniţa Domnului.

— Se'ntoarce, zici? Dar ce? *ea* eşise?

— Presemne. Eacă nu i-am prins de veste când.

— Dar bine mai pândeşti, fato.

— Păi, de, coană mare! Pândesc şi eu cât pot.

— Fuga dă'mi capotul.

— Uite'l...

Şi-i ajută să se îmbrace.

— Du-te şi fă streajă spre odăile lui Stelian. Eu... Ştiu eu ce-am să fac.

Pe întuneric, ca o umbră, bătrâna se furişă în sala în care da încăperile ginerelui ei.

Noroc că uşile nu scârţâiau nici cleanţele nu făceau zgomot.

Auzi vorbă în biuroul lui Paul şi se apropiă... alipindu'şi un ochiu la gaura broaştei.

Văzu lampa aprinsă pe biurou, dar în cercul ei de lumină nimic.

Se vede că erau amândoi spre partea dinspre odaia de culcare.

Stelian spunea ceva şi rădea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vorbia încet însă, — firește, ca un îndrăgostit... cu ferire, ca în casa în care nu erau numai dânșii!

Cum nu putea să audă, să aibă înțelesul vorbelor.

Eată însă o umbră apropiându-se de cercul luminos: Stelian... Își aprinse o țigară... Și ce ochi avea! Ce râs pe buze!..

Nu mai încăpea îndoială... o plimbase și acuma... o aștepta, desigur, să'și facă gâteala de noapte... Negreșit că *ea* era în odaia de culcare.

Avu pentru o clipă îmboldul de-a pune mâna pe ivăr și fiorul premergător aflării deodată în fața vinovaților.

Stelian se trânti, în fotoliul biuroului, picior peste picior și începu a fuma și a da drum rotocoalelor de fum, pe cari le urmăria cu priviri râzătoare...

Auzi glasul *ei*, venind din fund, înnăbușit, — din camera de culcare, nu mai era îndoială, — iar Stelian încuviință cu capul...

Desigur... *că'l poftia*... și bătrâna simți că amețește supt biciuirea mâniei.

Era să intre... și să-le strige infamia ce făptuiau, când eată-o pe *dânsa*, — în capod obișnuit și nu cu chipul femeei ce vine lângă amant... In mână ținea niște file de hârtie scrisă.

Se așeză la o latură a biuroului, iar Stelian își schimbă atitudinea: ce însemna înfățișarea aceea serioasă, — la el tocmai, — și pregătirea de-a asculta parcă o citire?..

Spre uimirea bătrânei, *ea* începu, în adevăr, să citiască, cu glas limpede și măsurat.

Ecaterina își *zise* însă că citirea aceasta, — din cele ce scria «străina», — era numai un pretext ca să'l ție mai mult lângă dânsa; ori, aceea ce-i citia, — lucruri scrise într'adins pentru el, — era o viclenie a ei ca să'l îndrăgiască și mai mult de dânsa... Ca păcatul lor să fie mai cu învățăiere făptuit!

Dacă ar fi putut asculta cu liniște cititul Anei, Ecaterina ar fi trecut dela nedumerire la convingerea că scrierea ei era o bucată de critică literară foarte judicioasă și cu părere de rău desigur, în deplină cunoștință, și-ar fi dat seama că nu o petrecere amoroasă era petrecerea lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sufletul ei neîndupleçat, clocotia însă ura şi stăruia greşită pornire care o făcea să vadă în ei doi vinovaţi...

Nu avu însă curajul să intre şi, după vre un sfert de oră se întoarse în odaia ei, unde nu se culcă: aşteptă astfel, în nerăbdarea chinuitoare să vie femeea să-i spună că Stelian trecuse la el.

Şi când, pe la unsprezece şi jumătate, femeea, cu chip misterios, îi făcu semn din ochi că tânărul intrase în odaia lui, bătrâna, foarte aprinsă la faţă, se îndreptă, cum de foarte mult timp nu făcuse, spre încăperile tânărului.

Bătu în uşă şi când îi auzi glasul, intră.

Stelian, cu surprindere, îşi luă dintre buze ţigara, şi, plecându-se bunicei, îi sărută mâna.

— Nu te-ai culcat încă, mamă-mare? o întrebă, respectos.

— Acum mi-ai venit acasă? îi zise cam aspru, deşi zâmbind.

— Mai petrec şi eu, pe ici, pe colo... îi răspunse... Dar aceasta nu te supără, mamă-mare, nu-i aşa?

Ecaterina se gândi: nu'mi spune c'a fost cu *ea* în oraş, c'a stat la *ea* pân'acuma.

— Mi se pare, fătul meu, că nu'ţi alegi petrecerile şi că o să faci mari supărări tatălui tău, îi zise, cu mânie stăpânită, dar îndestul de vădită.

— Tata ştie că petrec, îi răspunse zâmbind uşor.

— Dar nu'şi închipue în ce fel...

— Iţi închipui mata, mamă-mare? îi zise cam ironic.

— Am început să văd, Steliane şi n'o să mai îngăduiesc; dar atunci mă gândesc cu groază, care o să fie situaţiunea ta faţă cu tată-tău?..

— Mamă-mare, zău dacă fac vre o crimă, răspunse el, glumeţ.

— Dacă nu e crimă, ceea ce faci tu, — atunci nu mai ştiu ce înseamnă crima, iar tu nu'ţi dai seamă cât de departe ai ajuns cu purtările tale...

— Dă'mi voe, dragă bunicuţo, să'ţi spun că vezi prea în negru nişte strengării permise tinereţei...

Ecaterina avu înboldirea să-i strige cât e de neruşinat, dar îi da prilej să mintă încă odată...

Pe un inconştient ca el, în urzeala femeei viclene şi pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o vinovată perversă ca *ea*, trebuia să-i surprindă asupra faptului şi să le arunce în faţă degradatoarea îndrăgostire, supt acoperemântul casei ei!

— Te plâng, îi zise cu asprime, şi nu credeam ca fiul copilei mele să ajungă în asemenea hal...

Posomorâtă, mânioasă, eşi fără să'l priviască:

— Dar! ce-a găsit-o pe bunica de e aşa de tragică! îşi zise Stelian, cam necăjit...

Apoi, îşi reîncepu fumatul şi se desbrăcă.

Ecaterina, în camera ei, începu să se plimbe agitată:

— I-am spus destule, şi de sigur c'a înţeles, nenorocitul...

Iar după câteva momente îşi zise: m'am grăbit: o să se păziască mai mult şi o să'mi fie mai greu să-i prind. Nu-i nimic. De mine n'or să scape... iar «străina» ticăloasă o să'şi ia pedeapsa.

In noaptea aceea, ea, adevărata nenorocită, nu închise ochii şi se sbuciumă în pat până la ziuă.

A doua zi, parcă zăcuse, aşa era de galbenă la faţă, iar mâinile-i aveau un tremur uşor nervos pe care nu şi'l putea astâmpăra.

Dorina, căruia nimic nu-i scăpa din vedere, îi luă seama şi i se alipi de sân, îngrijorată, întrebând-o cu glas mângâietor.

— Ce ai, bunicuţo? Nu cumva eşti bolnavă? Să chemăm pe domnul doctor Roman?

— Nu, drăguţă... Am avut visuri rele şi mai n'am dormit, de-aceea sunt cum mă vezi... Dar nu'ţi fie teamă, că nu's bolnavă. Nu moare, nu te lasă bunicuţa ta pe mâini străine.

Şi cu lacrimi în ochi, o sărută duios şi o desmierdă pe cap.

— Bunicuţo, să trăeşti mult, mult... mult de tot. Nu te supăra însă dacă'ţi spun că nu pare femeea rea, nevasta tatii...

Ecaterina se încruntă şi faţa i se îngălbeni mai tare.

— Cum, Dorinel? îi strigă, revoltată, nu mai e pentru tine «*străina?*»

— N'am zis asta, bunicuţo, răspunse copila, aproape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

speriată ; zău nu. Dar dacă vrei mata să nu cred că nu-i femee rea, nu voiu crede...

— Ah! când ar şti şi când ar pricepe, mititica, ce fel de femee e!.. îşi zise Ecaterina, plecând capul... Nu! chiar cu greşala ce-a făcut-o Paul, nu merita asemenea pedeapsă! Işi ispăşeşte o dragoste ne-la vremea ei...

Copila se lipi iarăş de sânul batrânei, ca o pisicuţă care a fost certată, şi-i şopti, sărutându-i mâna:

— Nu fii supărată pe mine, mămico-mare.

— Nu, drăguţă, nu sunt... Eşti sufletul cel mai curat şi cel mai bun.

Atunci se auzi uşoară-bătae în uşă, şi înainte de-a i se învoi, Ana intră, liniştită, zâmbitoare, respectuoasă.

— Sărut mâna, doamnă... se adresă bătrânei... Bună dimineaţa Dorinel.

Bătrâna sări ca muşcată de şarpe, aţintindu-i o privire străpungătoare ; Dorina plecă ochii şi nu-i răspunse nici ea.

Ana rămase în nedumerire adâncă, neştiind ce să mai zică. Ce se întâmplase? Vrăjmaşă nedomolită ştia că-i este, însă păstra o atitudine care să permită locuirea, fără ciocniri, supt acelaş acoperemânt. Uşoare ironii însoţite de zâmbete, aluziuni nu prea mult înţepătoare acoperite de politeţe potrivită, avea uneori în vorbă, dar pânăcum niciodată atitudinea de astăzi, jignitoare de războinică ce era.

Ecaterina se gândi repede însă că, a-i da şi ei să înţeleagă, ca lui Stelian, ar fi însemnat să nu le mai poată dovedi infamia.

Chiar dacă el şi-ar preveni «amanta», era mai nemerit din parte-i să nu-i impute nimic. Se făcu dar mai liniştită.

— Bună dimineaţa, îi răspunse. Mă gândiam cu necaz la Stelian şi închipueşte'ţi părerea ciudată... parcă intra el, nu dumneata.

Ana, zâmbi, primind vorba fără să-i simtă falşitatea.

Dorina se întrebă însă cu adâncă mirare: dece mama-mare minţia?

— Te-a supărat Stelian cu ceva doamnă?

— Dar când nu mă supără el!

— Mie'mi pare că Stelian se apropie mai mult de casă.

Ecaterinei îi lieărîră privirile şi obrajii i se aprinseră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce apropiere! Mizerabila! se gândi.

— Eu, dacă'mi dai voe să-ţi spun, doamnă, îl ţin din scurt, îi vorbesc, îl iau cu mine la plimbare, îl interesez la lucrările mele literare ca să dau minţii lui obişnuinţa de-a se gândi şi la lucruri serioase. Şi pot să te încredinţez că simt schimbarea ce se face în el, cu încetul negreşit, dar sigur.

Fierbând în sine Ecaterina o asculta, căci îşi zicea: a şi prevenit-o, dis-de-dimineaţă. Şi uite cum vrea să'mi înşele priceperea şi supravegherea. Dibace muiere! Atât numai că nici nu mă poate cumpăra, nici nu mă poate vinde!

— Firea lui, după cum am mai vorbit amândouă, nu e atacată în fond de deprinderile unei tinereţi fără frâu, la timp. Dorino dragă, vrei tu să ne laşi puţin de vorbă?

Dorina căută în ochii Ecaterinei, întrebătoare.

— Da, Dorinel, du-te în sofragerie şi vezi de e gata cafeaua.

— E gata tot, doamnă; am dat pe-acolo. Dorina să ne aştepte până ce ne vom duce şi noi.

Copila eşi, cap plecat, gând apăsat de nuştiu ce teamă ascunsă.

Bătrâna făcu semn Anei să şadă, şi ea şezu cu atâta linişte că enervarea Ecaterinei crescu, de abia stăpânită exces de voinţă.

— Eu cred, doamnă, că Stelian e îndrăgostit după o femee.

Bătrâna sări. Iera prea mult! Îşi bătea joc de ea?

— După ce femee? întrebă, aţintind-o cu priviri scânteietoare, şi reaşezându-se.

— Te rog, nu te turbura, căci primejdie mare nu cred să fie, îi zise Ana cu ton dulce rugător. Cafenelele-concerte, teatrele de varietăţi au exemplare ispititoare pentru minţile uşuratece şi de asemenea exemplar femeesc bănuesc că Stelian a prins afecţiune... după cât am putut să înţeleg.

Iar Ecaterina îşi zicea: de minune! Uite-o încotro aruncă «plasa ca să'mi prindă bunacredinţă!»

— Dacă aşa crezi că este, dece nu spui lui tată-su?

— Paul, şi el crede că ar fi acest lucru.

— A! ştie şi el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dânsul m'a prevenit, arătându-şi teama şi a rămas ca eu să aflu adevărul. Înţelegi însă, doamnă, că nu'l pot întreba de-a dreptul. Eu caut să-i schimb moralul ca să ajung prin metoda aceasta să-i dobândesc încrederea şi mărturisirea lui va veni, la timp potrivit, odată cu hotărârea de-a'şi schimba şi viaţa.

— Numai să fie aşa, răspunse bătrâna cu sarcasm, privind-o lung.

— Acuma, doamnă, nu pot să afirm că voiu izbuti numai decât. Dar cu blândeţe şi cu stăruinţă delicată, se poate avea un rezultat mulţumitor, încheiă Ana, ridicându-se.

— Să vedem de Dorina, zise bătrâna şi amândouă treceră în sala de mâncare.

* * *

La «*Alhambra*» din strada Sărindar, — teatru de varietăţi, — revenise Betti Garnik o cehă de-o frumuseţe deosebită, brună cu peliţa albă şi cu ochii de un verde ca al mării luminată de soare. Naltă, durdulie, sprintenă, cu picioarele şi cu mânile de copil, cu râsul dulce pe buzele cărnoase ale unei guri mici, cu fruntea mare curată, — tip slav caracteristic, — bună dănţuitoare şi cântăreaţă excelentă cu glas armonios, era atracţiunea Alhambrei.

Trecută prin Paris unde avusese succese, bine primită în iarna ce trecuse, se întorsese în Bucureşti unde putea să câştige mai bine, de vreme ce Franţa se află în războiu.

De altfel, nu era singura păsărică pribeagă de pe la Paris, şi în multe localuri de petreceri îşi răsfăţau în variate genuri talentul, — unele mai mult frumuseţea decât talentul.

Cu toate emoţiunile marelui măcel ce începuse, Bucureştenii văzând că România s'a declarat pentru neutralitate, se pregătiau să petreacă, — presemne ca să uite grijile, ca să'şi înşele dezamăgirea ori ca să aştepte... intrarea în acţiune.

Betti Garnik nu era nici sentimentală, nici indiferentă; era capriţioasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Materialistă prin mediul german în care crescuse şi unde se formase, voia şi căuta plăcerea, dar îşi punea frumuseţea la licitaţie între acei câţiva pe cari ştia să-i ochiască: frumoşi, voinici şi bogaţi.

Îi eşise numele că putea să pasioneze până la înebunire pe «*pacienţii*» ei, prin misterioasa ei voluptuozitate şi «pschuttiştii» vânători de sensaţiuni violente o asediau cu flori şi cu cofeturi; farmecul i'l gustau însă numai cei cu calităţile ce am arătat, — iar aceştia nu prea erau mulţi: bogaţilor dar cam pipernicilor... le rădea graţios în nas şi... ultimul cuvânt era zis.

Stelian Dossitescu întrunia numai două din cele trei calităţi: frumuseţe acceptabilă, dacă nu deosebită, şi voinicie nu numai aparentă.

Dar Betti păru, de cum îi făcu cunoştinţa, că-i arată oarecare... consideraţie, deşi aflase din izvor sigur că tânărul nu avea avere: vorbia capriciul dar.

In toată iarna ce trecuse îi acordase de mai multe ori favoarea unor întâlniri cari, dacă îl cam zăpăciseră pe el, se părea că o cam domesticiseră şi pe dânsa: nu'şi ascundea că ştrengarul acesta deştept, hazliu şi pasionat, îi plăcea cum nu-i plăcuse decât întâiul ei amant.

Se înţelegea apoi bine cu el, fiindcă-i vorbia o nemţească curgătoare iar în limba franceză îi putea aminti toate obscenităţile «de spirit» ale bulevardierilor din Paris.

Şi când se despărţise de el în primăvara acestui an, se despărţise nu fără regret: ducea cu dânsa impresiuni ce nu se uită uşor.

De cum se întorsese în Bucureşti, de el se interesase şi'l revăzuse cu vioiuciunea capriciului ce se pare că da în dragoste şi încă nu se hotăra dacă să primiască şi «omagiile» pungilor pline.

Bietul Stelian ar fi voit să aibă toată averea lui Ghermănescu ca să nu'şi împartă cu nimeni pe diavoliţa de Betti; dar nu se putea, şi alerga la fel de fel de combinaţiuni, ca să facă sacrificii băneşti pentru dânsa.

Ea rădea, drăgălaş de tot, de asemenea «*picături cholerice*» ale «băiatului ei», dar le primia şi'l încuraja să i le aducă mai des.

In seara aceasta de Noembrie, cu lapoviţă, sala plină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

de lumină şi de oaspeţi veseli, a «Alhambrei», nu se resimte de timpul urâcios de-afară.

La una din mese patru persoane, doi tineri şi doi maturi, din «înalta» societate, cu mănuchiuri de flori lângă ei, aşteptă cam cu enervare «numărul» de sensaţie, cu Betti Garnik.

Ştirea că Ceha şi-ar fi cam încercuit inima şi că face prostia să se păstreze pentru unul, — îi îndemna să cheltuiască mult spirit sarcastic la adresa ei, iar unul din cei maturi, — arendaş bogat şi însetat după... lucruri fine, se prinsese cu ceilalţi trei că-i va înfrânge «fidelitatea».

La altă masă se aflau Felicien d'Ambade, pictorul Alin Vartic, a cărui a expoziţiune de pictură, de curând deschisă, făcea sensaţie, — şi Stelian Dossitescu.

Felicien era în vervă, era ştrengarul fără să ştie de legătura dintre Stelian şi Betti, se prenumăra printre asediatorii cântăreţei, cu sorţi de izbândă.

Stelian se întrecea în glume cu francezul şi'l ironiza în ce privia pretenţiunea lui de-a se apropia de Betti, — şi gelos în sine, dar şi dându'şi seama că era fatal să nu-i fie numai el amantul.

Francezul trecea drept foarte bogat şi putea să izbutiască: bietul Stelian cunoştea «crezul» cântăreţei.

Prin loji începuseră a se ivi şi doamne din «high-life» cari veniau, zice-se, pentru că între numerele atractive erau şi producţiuni cu pretenţii... patriotice: se cânta marsilieza şi anume cuplete româneşti de ocaziune ca îndemn de intrare în acţiune alături cu împătrita Înţelegere.

Ciudată împerechere, pe asemenea scenă, a obscenităţilor subţiri cu vibrări pe coarda patriotică!

Direcţiunea Teatrului vrea să scoată banul şi nu caută mijloacele, puţin păsându-i dacă unui simţimânt înnalt i se vatămă curăţia şi nobleţea în o promiscuitate degradătoare. Iar publicul nu simte şi nu discerne: el petrece şi aplaudă de opotrivă: inima nu i se poate înnălţa, în schimb simţurile îşi pot avea partea singură de aţâţare.

Dar, în sfârşit, eată «riturnela» care vesteşte ivirea graţioasei Betti Garnik: se produce o mişcare în public şi privirile se aţintesc spre scena care se colorează spre a da mai mult efect ivirii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O salvă de aplauze o salută iar fermecătoarea răspunde cu zâmbete şi cu mlădioase înclinări în toate părţile.

Se face tăcere şi «diveta» începe, în limba franceză, o canţonetă foarte de spirit, pe care o cântă, amănunţindu-i cu artă şi cu o mimică din cele mai espresive muzica şi intenţiunile ascunse, cari provoacă râsul şi gâdilă coardele sensualităţii.

Stelian uită pe cine are în preajmă şi o soarbe cu ochi pătimaşi, ceea ce face pe Felicien să zâmbiască ironic şi să'l arate pictorului, şoptindu-i:

— Bietul băiat!

Arendaşul bogătaş care nu gustă cântecul, fiindcă nu e tare în franceză ca în încărcările socotelilor pe spinarea ţăranilor, — dar se pricepe în a amănunţi frumuseţea formelor plastice ale divetei, — se aprinde la ideea măgulitoarei vanităţi că se va bucura de toate acele frumuseţi, în ciuda multora.

Diveta termină şi salută, în mijlocul aplauzelor frenetice şi a aruncării mănuchiurilor de flori.

E rechemată de câteva ori, dar nu răspunde strigătelor de «bizare» decât cu zâmbete şi cu sărutări trimise în toate părţile cu mânuţele ei.

Cortina o răpeşte în sfârşit privirilor şi Stelian se ridică.

— Unde te duci, amice? îl întreabă Felician, ironic.

— Mă duc să văd pe Betti, răspunde scurt şi se depărtează repede printre mese.

— Ce? o cunoaşte? întreabă francezul, pe pictor.

— Se vede că da...

— Imi dai voe să mă conving, şi urmă calea luată de Stelian.

Tânarul nostru înamorat o găsi pe Betti singură, în cabina ei, fumând.

Cum îl văzu, îi înconjură gâtul cu braţele ei parfumate şi-l sărută.

— Ţi-am plăcut, Stello?

— M'ai fermecat. Cât îmi eşti de dragă!

— Da? mult?

— Nuştiu ce nebunii aş face pentru tine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nebunii, nu, Stello iubitule, fiindcă eu sunt fată cuminte, zise ea, drăgălaş de tot.

— Ah, de ce n'am avere mare... suspină innamoratul.

— E de regretat, în adevăr, dar...

Atunci se auzi o bătae în uşă.

— Vezi, Stello, cine e îndrăzneţul, râse ea aruncând ţigara.

Stelian deschise: era un chelner c'un plic în mână.

— Domnişoară, îi vorbi acesta în nemţeşte, un «boer» trimite aceasta şi aşteaptă răspuns.

— Aşa? leşi şi stai la uşă. Nu primesc pe nimeni încă. Şi desfăcu scrisoarea.

— A! ce nenorocire! esclamă, râzând. Suspinătorul suspină în limba ta, Stello. Citeşte, te rog.

Stelian citi încet, se făcu roşu ca sfecla şi aruncă hârtia, călcând-o cu picior furios.

— Nu fii prost, Stello şi spune'mi ce e; altfel, mă supăr şi te trimit la plimbare pe timpul ăsta care numai frumos nu e.

— Imbecilul îţi cere o întâlnire, «pur şi simplu», subliniând că e bogat, tânăr, voinic.

— Frumos, nu adaogă? zise ea, deşănţat; chiamă pe chelner.

«Stello» se supuse, întunecat însă, nervos.

— Du răspuns «grofului» că primesc, dar să fie masă mare, delicată şi în mănuchiul de flori... cel puţin zece mii de lei. Ai înţeles?

— Am înţeles, domnişoară... şi înclinându-se, nu fără a nu zâmbi cu şiretenie şi ironic, eşi.

— Dar dacă ţi-aş aduce eu zece mii de lei, Betti? strigă Stelian, ca scos din sărite...

— O! nu te ruina, dragul meu, îi zise, desmierdându'l. Vezi să nu faci pe «papa» să plătiască prea scump bucuria că te are... moştenitor...

Stelian se trânti pe un scaun, foarte afectat.

— Drăguţule, nu'mi face «figuri», că mă nemulţumeşti, îi zise, sprijinindu-se într'un cot pe umărul lui. Ajută'mi să'mi schimb costumul. Ştii că am de cântat marsilieza cu steagul francez în mână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi începu să se desbrace repede, zăpăcind şi mai rău pe Stelian, care, ajutându-i, o acoperia cu sărutări pasionate.

Iera gata şi ademenitoare cu costumul care închipuia pe Franţa. Lenta tricoloră şi chipiul pus puţin într'o parte, o prindeau de minune dându-i şi înfăţişare strengărească.

Stelian, extaziat, o mânca din ochi, iar ea rădea cu haz în diferite atitudini studiate.

Chelnerul se întoarse c'un plic mai mare şi i'l înmână, plecându-i-se adânc: se vede că bacşişul îi pusese o doză însemnată de... respect.

Betti desfăcu plicul şi fără surprindere numără biletele de o mie: erau zece.

— Du-te, îi zise chelnerului, scurt şi poruncitor.

Apoi, către «Stello»...

— Citeşte, drăguţule.

— Nu, nu citesc. Mă duc. E prea mult.

— Nu fii copil, Stello. Contam pe tine să fii între oaspeţii «nobilului grof».

— Asta, niciodată... strigă el cu aprindere.

— Dar nu fii gelos. Asemenea ocaziuni sunt accidente cari nu lasă urme.

— Nu pot, Betti... cu orice risc... Cel puţin până'acuma n'am fost de faţă la asemenea...

Se opri, parcă ruşinat, parcă temător de-a nu o lovi cu vr'un cuvânt prea grosolan.

— Atunci, la revedere, Stello, îi zise cu drăgălăşie. La revedere pe mâine-seară, la mine la otel.

Stelian eşi mâhnit, zăpăcit şi plecă din teatru acasă.

VIII

Marele şi minunatul vestibul cu pereţii imitând marmora de Carara e numai plante şi flori foarte cu gust orânduite.

Pe o schelă anume făcută de laturile monumentalei scări de marmoră, sunt aşezate ghiveciuri şi fel de fel de vase pline de asemenea cu flori, aşa că ai impresiunea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unei grădini suspendate, a căreea scară trebue să ducă la cine ştie ce raiu.

Lumina, din becuri colorate, cu măestrie împărţite printre grupurile de verdeaţă, da înfăţişare feerică întregului, ceea ce provoca uimirea şi admirarea.

Sala de sus ce răspundea ca mărime vestibulului e cu pereţii numai oglinzi în bogate rame de stucărie ce închipuiesc ghirlande de flori, cu tavanul artistic decorat de patru mari medalioane ce înfăţişează anotimpurile.

Mijlocul e un enorm mănuchiu de lalele, fiecare floare îmbucând un bec electric.

Fundul acestei săli, care dă pe un balcon larg şi lung cât faţada casei, prin trei uşi ferestre cu bogate draperii de brocart, e ocupat ca pentru ocaziune, de un bufet foarte artistic orânduit cu tot ce poate închipui o coletărie aristocratică.

Uşi mari cu două canaturi larg deschise duc în stânga în salonul de danţ şi în dreapta în două încăperi, una de convorbire, alta orânduită pentru fumat şi eventual pentru joc de cărţi, — amatori fiind.

Covoare bogate, pe jos, în aceste două odăi; perdele, draperii, obiecte de artă pe suporturi de lemn sculptat şi cu podoabe de bronz, oglinzi măreţe de Veneţia dela fraţii Testolini, tavanurile acoperite cu câte o pânză ce înfăţişa câte o scenă mitologică, luau ochii, dela prima vedere: un artist sau un cunoscător fin n'ar fi putut să nu'şi zâmbiască discret: totul era prea greoiu, prea căutat, lipsit de adevărată valoare artistică, — prea încărcat.

Salonul, cu parchetul sclipitor, cu mobila foarte scumpă, cu tablouri, şi cu oglinzi în rame bogate, orbitor de prea multă lumină, îşi aştepta oaspeţii iubitori de danţ.

Orchestra anume întocmită de un cunoscut maestru, el însuşi venit să conducă, îşi făcuse loc lângă peretele de oglindă dela capul scării, în sala de sus.

La ora nouă Liliana, în vestmântul ei de un albastru foarte şters, în mare parte «ajurat» şi pus pe foi de mătase albă, se ivi din camera ei, însoţită de mătuşă-sa.

Bogatul păr al Lilianei era foarte cu măestrie orânduit şi în el sclipia o diademă de brilante. Cerceii îi avea întocmiţi din câte un «solitar» de mare preţ. La gât purta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un medalion de aur smălţuit care se reliefă pe pieliţa ei albă catifelată.

Era în adevăr fermecătoare, mai ales că bucuria cea mai dulce îi punea pe chipul delicat, fraged, o strălucire deosebită.

Doamna Guzeanu nu mai putea de dragul ei şi nuştiu de câte ori îi spusese că era frumoasă de pus în ramă de aur.

Ea râdea şi râsul din cea mai adâncă mulţumire o făcea şi mai de adorat.

— Ce va zice Felicien când te va vedea! mai esclamase buna mătuşă.

Liliana, c'un fior de voluptate, îi răspunsese:

— Mă va iubi mai mult.

Era seara logodnei.

* * *

In odaia lui de lucru, Ermil Avereanu, pe jumătate gătit, recitia scrisoarea învăpăiată a Lilianei, aceea care hotărâse întâlnirea lor dintâi şi de pe urmă, în Aprilie.

Câte luni trecuseră de atunci!

Plin de emoţiunea dulce a visului din acea epocă, gusta farmecul acelor rânduri cari rămâneau relicve ale trecutului şi se adância în visarea ce'l făcea să uite că orele treceau.

Mihăiţă intrând cu redingota pe care o periase cu îngrijire, îl smulse din braţele visării şi'l aduse realităţii.

Atunci privirea-i se opri pe altă scrisoare, de câte va rânduri.

Liliana îl invitase şi îl rugase să nu lipsiască dela sărbătoarea familiei: fericirea nu i-ar fi fost deplină, căci lipsa lui i-ar fi dovedit că-i păstra ciudă în sufletul lui şi un mare scriitor trebuia să dea pildă de ertare şi de abnegaţiune, calităţi mari de cari ea era sigură că-i sunt podoaba.

Şi sufletul delicat al scriitorului, trecuse peste suferinţa lui, oricât de adâncă şi care îi devenise organică, — şi se hotărâse să împlinească dorinţa Lilianei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era semn din partea delicioasei copile că-i rezerva în inima ei tot ce-i putea da: prietenia.

Şi el să nu primiască?

N'ar fi fost consecvent cu firea lui generoasă.

Această dulce prietenie îi va fi mângâere, şi câtă nevoe avea de măcar atâta!

Impunându'şi cea mai deplină stăpânire de sine, îşi putu da acea seninătate care'l făcea simpatic şi îşi termină gătirea cea cu multă îngrijire.

Ea îi aminti gătirea din ziua întâlnirii, în Aprilie, — şi zâmbind c'o umbră de tristeţe, parcă şi de ironie: atunci avea şi un simţimânt de cochetărie, din dorinţa de-a plăcea; acum numai luarea aminte de-a'şi avea înfăţişarea cuvenită.

Liliana se logodia în seara aceasta. Cu cine? Ea nu-i spusese; în ziarele pe cari de obiceiu le citia, de asemenea nu văzuse nimic.

Presemne familia ei voise ca în timpul petrecerii, în chip de surprindere, să vestiască logodna, — adevăratul scop al seratei, — întrucât nici în invitaţiunea tipărită nu se arăta vre un scop.

Cine era fericitul ales al fermecătoarei?

Şi atunci simţi ceva arzător în toată fiinţa lui: dorul curat, sincer ca acest fericit să fie la înnălţimea calităţilor Lilianei.

Viaţa ei bună, de familie, l'ar fi mulţumit adânc.

In aceste momente o fiinţă femeiască se gândia la Ermil: Sibila Soreanu.

De când cu pregătirile pentru logodnă, ale Lilienei, Sibila îi fusese zilnic în casă.

Ea ştia că Liliana scrisese lui Ermil să fie de faţă.

Şi Sibila se gândia: va veni?

Nu'l mai văzuse din Iunie, înainte de plecare în vilegiatură; se interesase pe unde putea fi, ca din întâmplare să poată să petreacă în tovărăşia lui.

Dar nu aflase şi toată vacanţa Sibila şi-o trecuse la Predeal şi la Sinaia, gândindu-se cu milă, cu duioşie, — cu dragoste, — la el.

Se făcuse şi ea foarte «gigea», cum îi zise mumă-sa şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu fără emoţiune aştepta să se vadă în saloanele îndrăgostitei prietene, unde spera să'l întâlniască pe scriitor.

Soreanu cam stânjinit în vestmântu-i de serată, cam nemulţămit că'şi pierdea un timp preţios, se supunea voinţei femeeşti din preajmă-i şi până să plece citia cu lăcomie, ca desdănuare.

Intâmplarea voi ca în momentul coborârii din trăsură, la intrarea luminoasă a casei, să se întâlniască faţă în faţă cu Avereanu care tocmai era să intre.

Işi strânseseră mâna şi se grăbiră să intre, căci automobile şi cupeuri sosiau în şir.

Liliana şi doamna Guzeanu le eşiră înainte.

Ghermănescu, impunător în găteala lui sărbătorească, sta lângă scară şi saluta pe cei ce se urcau.

— O! cât vă mulţumesc că aţi venit, că nu m'aţi refuzat! îi vorbi călduros, lui Ermil, frumoasa fată, strângându-i mâna.

— Nu era numai o datorie dar şi o plăcere, domnişoară, îi răspunse scriitorul, delicat curtenitor.

— Tată! Tată... strigă Liliana pe Ghermănescu. Vino să te prezint marelui nostru scriitor, domnul Avereanu.

Ghermănescu îi făcu cunoştinţa şi se arătă foarte măgulit.

— Imi veţi face plăcerea, mai târziu, domnule Avereanu să stăm de vorbă amândoi.

— Cu plăcere, domnule Ghermănescu... cu plăcere.

Liliana luă de braţ pe Sibila şi, însoţite de scriitor, urcară scara.

Ermil observă în fugă frumuseţa decoraţiunii.

— Imi veţi da voe, domnule Avereanu, să vă prezint şi pe logodnicul... în perspectivă... îi zise ea c'un râs drăgălaş.

— In perspectivă nu poate fi în inima dumneavoastră, domnişoară.

— Vorba vine. Ah! dar dumneavoastră scriitorii, puneţi punctele pe *i*, totdeauna.

— Ca să facem vădită o situaţiune care ne interesează, sufleteşte. Şi ce mă poate mai mult interesa decât fericirea ce vă luminează întreaga fiinţă?

— Vă mulţumesc din toată inima, fiindcă ştiu cât de sincer vi-i cuvântul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cel mai sincer domnişoară.

Liliana îi mulţumi, de astă dată şi cu privirea, cea mai recunoscătoare.

Sibila asculta, zâmbind, însă cu inima strânsă, la gândul că supt acea înfăţişare, care vădia sinceritatea, putea să fie în inima scriitorului, o turburătoare suferinţă tot atât de sinceră.

Şi cu priviri furişe dar adâncitoare, voia parcă să-i străbată supt acoperişul cerut de convenienţe.

— Dar unde să fie Felicien! esclamă Liliana. Imi daţi voe să'l caut.

Şi se depărtă...

— E un francez... îi şopti Sibila.

Felicien!

Numele acesta îi aminti un nume scump.

— Felicien... şi mai cum? întrebă Ermil.

— Felicien d'Ambade... îi răspunse Sibila.

Rămaseseră amândoi lângă capul scării.

— Nu se poate! zise Ermil.

Sibila îl privi surprinsă.

— Dece, domnule Avereanu?

După o clipă de gândire îşi vorbi mai mult lui:

— Trebue să fie potrivire de nume... Dar... prea de aproape potrivire!

— Aţi cunoscut undeva pe cineva; cu nume la fel? întrebă Sibila, curioasă.

— Da, domnişoară, la Paris. Imi era prieten bun. Funcţiona la ministerul de Externe şi era şi ziarist de temperament.

— Domnul Felicien d'Ambade e secretarul Legaţiunii Franceze... dela noi...

— Extraordinar! Şi amicul meu urma să intre în diplomaţie, tocmai în calitatea aceasta.

— Poate că e chiar dânsul.

— Nu se poate, domnişoară Sibilo. Să fie în Bucureşti, şi să nu mă caute, ar fi de neînţeles.

— Uite'l. Il aduce Liliana.

Ermil se întoarse cu violuciune spre perechea ce se apropia.

— Domnule Avereanu, începu Liliana, vă prezint pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

logodnicul meu Felicien d'Ambade. Dragă Felicien, marele nostru scriitor Ermil Avereanu, de care ţi-am vorbit.

— Cu mult entusiasm, răspunse curtenitor, Francezul, ceea ce îndoeşte onoarea şi plăcerea de a vă cunoaşte, domnule.

Işi strânseră mâna... cu politeţe deosebită, însă Ermil simţi ceva ce semăna cu antipatia.

Numele se potrivia, dar ce departe era de amicul iubit dela Paris, acest domn sclivisit dar lipsit de distincţiune adevărată!

— Vă las, domnilor, să faceţi o mai de aproape cunoştinţă, le zise Liliana, zâmbind, — căci, — şi se adresă cu drăgălăşie, lui Felicien, — ţin mult să deveniţi buni prieteni.

— Dorinţa dumitale, Liliano, e ordin pentru mine, în deosebi că e atracţiune cunoştinţa c'un literat de frunte.

Liliana le zâmbi încă odată şi luând braţul Sibilei se depărtă cu dânsa.

— Imi faceţi plăcerea, domnule... Iertaţi-mă, reţin cu greu numele româneşti.

— Nu face nimic, domnule d'Ambade, îi răspunse Ermil cu politeţe. Eu sunt familiriazat cu cele franceze.

Se îndreptară spre salonul de fumat.

— Cunoaşteţi frumoasa noastră ţară, domnule? îl întrebă Felicen.

— Parisul, focarul luminei intelectuale, aproape tot litoralul oceanic şi mediteraneu şi câteva oraşe mari.

— Atunci, totul. Acesta îmi face plăcere.

Şezură.

— Fumaţi? Imi daţi voe să vă ofer ţigări franceze?

— Primesc cu plăcere şi vă mulţumesc domnule d'Ambade.

Işi aprinseră câte o ţigară, Felicien servindu'l cu o delicateţe ce-i păru silită, scriitorului.

— Aţi cunoscut, de sigur, multă lume, în Paris mai cu seamă?

— Da, în lumea literelor şi a ziariştilor... în cari număr câţiva amici.

— Nu mă îndoesc. Aţi stat un şir de ani, în Franţa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Nu; câte două trei luni, în Paris, câte-o lună în alte localităţi, sau contrariul, — după anotimp.

— Şi n'aţi mai fost de mult, acum în urmă?

— Din 1913, când am petrecut numai o lună în Paris.

Felicien d'Ambade păru că se gândeşte, privind în spre vestibul... dar Ermil îi surprinse o căutătură piezişă, pe furiş, cu care'l fură o clipă: căutătură aprigă de cercetare, care, lui Ermil, îi păru mai mult bănuitoare.

— Dumneavoastră sunteţi de mult timp în Bucureşti domnule d'Ambade?

— Din Maiu, anul trecut, domnule. Cum vedeţi, de prea puţin timp ca să fi putut cunoaşte pe larg viaţa românească, dar îndestulător, ca să'mi placă foarte mult Capitala dumneavoastră şi să'mi pot găsi în ea fericirea.

In cuvintele din urmă Felicien puse căldură, însă lui Ermil nu i păru adevărat accentul.

— Drept e, domnule d'Ambade, că vă puteţi felicita de-a fi întâlnit o inimă ca a domnişoarei Ghermănescu. Regretăm numai că ne-o veţi răpi într'o zi, pentru alte ţări.

— Câmpul diplomatic e foarte întins şi necesităţile carierei cine ştie pe unde ne pot chiăma şi când! Nu-i cu neputinţă însă ca după câţiva ani să mă aşez în România.

— Ministru plenipotenţiar aci... rosti Ermil cu seriozitate, deşi ironia o avusese în cuget. Antipatia faţă cu tânărul acesta i se întăria din ce în ce mai mult, cu toate că motivul încă nu se părea să'l aibă.

— Dece nu! esclamă Felicien cu glas în care vibră ambiţiunea. Zâmbetul îi păru ciudat, lui Ermil.

— Aş dori-o şi pentru viitoarea dumneavoastră soţie.

— Vorbiţi de mine? auziră glasul dulce al Lilianei.

C'un junghiu în inimă, Ermil se ridică.

— De cine puteam vorbi dacă nu de dumneata, scumpă Liliano, zise Felicien privind-o amoros.

— Îi uram domnului d'Ambade o situaţiune, pe care o merită, în lumea diplomatică, spre a vă da pe lângă iubire şi satisfacţiunea onorurilor, rosti Ermil cu zâmbet afectuos.

— Sunteţi nu numai scriitor mare, dar şi suflet mare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să răspunse Liliana, în privirea ei cu anume intenţiune parcă.

Ermil înţelese şi se înroşi.

Atunci se auzi preludiul unui valţ.

— Felicien, permiţi să invit eu pe domnul Avereanu pentru câţiva paşi de valţ?

— Mă rog, — cu plăcere... dar cu condiţiunea de-a-i urma la rând.

Ea râse dulce şi graţios:

— Vom vedea, dragul meu, dacă vei fi, la timp, pentru rând.

Şi oferi lui Ermil braţul cu atâta drăgălăşie, că el se înfioră şi avu o clipă de emoţiune sugrumătoare.

Se stăpâni însă repede şi avu atâta tinereţe şi mlădiere în cât să valţeze foarte corect şi cu eleganţă în mişcările ritmice.

— Cum vă pare logodnicul meu? îl întrebă, cu emoţiune, Liliana.

— Nu'mi pot încă esprima părerea, domnişoară, dar îmi place să cred că va răspunde aşteptărilor dumneavoastră. In această frază a mea, vă rog să nu vedeţi decât lipsa de timp de-a'mi putea forma o părere.

— Nu m'am îndoit niciodată de sinceritatea dumneavoastră, îi răspunse ea cu aceeaş drăgălăşie. O! ce bine valţaţi!

— Fericirea ce o văd în sufletul dumneavoastră îmi dă tinereţe şi mă face să'mi amintesc că eram odată pasionat dănţuitor.

— Aşa dar... m'aţi ertat? îi şopti rugător.

— Nu'mi aduc aminte decât că sunt prieten devotat şi că am o prietenă.

— Tot atât de devotată, vă rog să credeţi şi încă odată vă mulţumesc.

Mai făcură câţiva paşi, în care timp Ermil abia îşi putea stăpâni emoţiunea adâncă, întocmită din bucuria prezentului, din dragostea trecutului şi din mângâere în viitor, — apoi se opri... şi se nemeri drept în faţa lui Felicien, ce-i urmărise, spre a fi... la timp.

Liliana râse dulce-ironic, în mulţumirea de a'l fi găsit aci:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O! cum mă pândeşti! îi şopti.

El îi zâmbi şi începu la moment să valţeze.

Ermil se îndreptă spre vestibul, unde întâlni pe Dossitescu şi pe Ana, cari tocmai atunci se urcaseră.

— A! uite domnul cum vine la baluri iar pe la vechii prieteni, nu... îi zise Paul.

Ermil sărută Anei mâna şi răspunse, râzând:

— Vinovatului care mărturiseşte i se acordă circumstanţe uşurătoare.

— Suntem un tribunal aspru... îi zise Ana, zâmbind.

Şi câte-trei trecură în salonul de convorbire.

In tot timpul cât Liliana valţase cu Ermil, Sibila îi privise, dacă nu cu gelozie, însă cu grijă privitor la Ermil, care nu se putea să nu sufere, însă cu mirare privitor la Liliana care părea că într'adins îi căuta tovărăşia, spre a-i răni inima.

Şi în cugetu-i Sibila o ţinea de rău. Nu-i venia să înţeleagă că Liliana făcea aceasta, nu din răutate sau din cochetărie nelalocul ei, ci din bucuria de-a şi-l menţine prieten.

Sibila judeca numai din punctul de vedere al dragostei ei de Ermil şi al grijii de starea inimii lui.

Pe când se gândia astfel, i se înfăţişă Stelian Dossitescu, închinându-i-se curtenitor şi invitând-o la joc.

— Singur, Steliane?

— Au venit şi ai mei... adecă numai «tinerii», şi apăsă cu ironie pe cuvânt. Bunica nu ese din cuib iar Dorina n'are încă nas de bal.

— Tot strengar eşti?

— Vai ce reputaţiune mi s'a făcut în lumea serioasă, râse el. Ah! domnişoară, ce frumuseţe îngerească e Liliana patronului meu!

— Atât de târziu iei seama? Tocmai când se logodeşte?

— Ce spui? Când? cu cine?

— Puţină răbdare, domnişorule... şi vei afla, şi vei vedea... şi poate că vei ofta.

— Atunci... balul acesta?

— E al logodnei.

— Fericit aspirator la bogăţie. Cine să fie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Numai la bogăție te gândești!
— Ea e totul.
— Când o s'o faci?
— Nici odată .. sau într'o zi albă.
— Să petreci mai puțin.
— Și să muncesc mai mult. Știu.

Valțau și vorbiau, — ea cu gândul aiurea, el, atent, ca să se strecoare printre perechi, fără atingere.

In fumător începea acum cellalt danț, al biletelor de bancă, pe cele două «tablouri» ale baccarat-ului.

Ghermănescu, înconjurat de câțiva financiari cunoscuți discuta asupra situațiunii pe care o crea războiul în lumea Creditului.

Toate aceste chipuri foarte caracteristice, în mijlocul veseliei înfiripate, își păstrau seriozitatea și importanța iar în vorbă judecata neînrâurită de mediul sărbătoresc.

Nu veniseră să petreacă, ci să răspundă unei obligațiuni față cu confratele milionar.

In discuțiunea lor de altfel străbătea îngrijirea, căci a nu câștiga mult și la vreme era pentru fiecare din ei tot una cu a pierde.

— Vorba e, rosti unul, vom intra și noi în războiu?

— Decât nesiguranța, în așteptări deșarte, mai bine o situațiune hotărâtă, nesupusă scăderii valorilor. Știi ce poți face... zise altul.

— Scăderea și urcarea lor depinde de victorii sau de înfrângeri însemnate... zise Ghermănescu. Și nu tocmai această fluctuațiune mă îngrijește. Pentru Țara noastră e de privit exportul cerealelor. Cu el avem de câștigat sau de pierdut... după cum va bate vântul dinspre vecini.

— Să vedem ce se va face la Dardanele... zise altul. Pare sigură o expediție anglo-franceză spre a le lua din mâna Turcilor.

— Innainte de-a se hotărâ izbânda Rușilor în Bucovina și Galiția, nu se poate vorbi încă de Dardanele... zise Ghermănescu.

— Rușii înaintează sigur.

— Italia tratează mereu cu Austria, și după mine, pierde un timp prețios.

— Stăruința e mai mult din partea Germaniei pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o înțelegere între Austria și Italia. Eu cred însă că Italia vede ce va fi și se pregătește serios pentru un viitor apropiat.

— Așa, în tratative suntem și noi cu tripla Înțelegere. Rusia însă pare că nu vrea să ne înțeleagă și să ne garanteze ceea ce cu drept cerem.

— Crede că n'are nevoe de noi, fiindcă învinge. Dar face socoteală greșită și se va căi.

— Ori cum, guvernul șovăește. Mi-e teamă că influența nemțească are teren în anume loc înnalt.

— Prea suntem tributari nemților, zise Ghermănescu. Nu vedeți cum capitalul german și austriac e vârât în mai toate afacerile noastre? Avem bănci românești numai cu numele. *Banca Generală Românească!* întocmită de Disconto Geselschaft și de banca Bleischröder, cu cincisprezece milioane lei capital! *Banca comercială română*,— română și asta, — al căreea capital l'a pus Wiener Bank Verein... douăsprezece milioane de lei! — *Banca Marmorosch Blank & Comp.* cu pretențiunea de românească, și ea: când colo e comanditată de Pester Ungarische Comercial Bank, de Bank für Handel & Industrie și de Berliner Handels Geselschaft, douăzeci de milioane de lei! Dar *Banca de credit român* cu capital de douăzeci de milioane de lei dela K. K. Priv. Oesterreichische Länderbank și dela Niederoesterreichische Escompte Geselscahft? Mai românesc lucru, nu-i așa? Unde pui pe urmă *Societate anonimă Română de comerț?*

— Fostă Feher & Comp. nu-i așa? zise unul.

— Tocmai, atât că s'a făcut pe acțiuni... în mâinile străinilor. Dar societatea «*Lotru*», a baronilor Grödl. Dar soc etatea care esploatează pădurile seculare din munții Buzăului; dar cealaltă care a nenorocit o întreagă regiune, a Vrancei?

— Dragă Ghermănescule, zise bancherul Firfiriu, uiți că e o rațiune de Stat să lăsăm intrarea liberă, la noi, banului străin?

— Se poate, Firfiriule. Numai rațiune de Stat nu poate fi însă ca România să ajungă piață de invaziune a străinilor cari nu mai pot avea rost aiurea. Războiul european a început: ochii ni se deschid asupra primejdiei ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

este în aşa zisa *raţiune de Stat*. Băncile acestea dispun de capitaluri de trei ori mai însemnate, dacă nu şi mai mult, decât capitalurile noastre adevărat româneşti. Ele ne comandă, — şi cu câtă îndrăzneală! — o atitudine contrarie intereselor noastre naţionale şi dacă nu vor izbuti să ne paralizeze voinţa, vor produce şovăiri primejdioase. Altă parte apoi a chestiunii e sprijinul ce'l dau aceste aşa zise bănci româneşti comercianţilor, industriaşilor şi meseriaşilor streini stabiliţi aci cu unicul scop al acapărării tuturor ramurilor acestora şi a ne strânge, a ne înăbuşi, a ne domina economiceşte.

— E adevarat, Ghermănescule. Dar dacă nu sunt multe energii ca a dumitale! esclamă în chip măgulitor un agent de schimb, a cărui origine rămânea o enigmă.

Plăcut înrâurit de asemenea laudă, marele bancher îi zâmbi.

— Dragă prietene, luă vorba un intrepid misit «în mare», bine cunoscut de moşieri, de origine greco-albaneză, îndrăzneala acestor bănci şi societăţi nesocoteşte şi legi în fiinţă cu caracter protector. Nu vă aduceţi aminte cum s'au revoltat la 1908 şi 1909 industriile protejate de Stat, când li s'a impus să înlocuiască personalul lor numai din streini, cu personul românesc? Şi proporţia era numai de două-treimi. Au spus'o aproape pe faţă că «*elementul românesc nu inspiră încredere!*»

— Imi amintesc, zise Ghermănescu. Pe atunci eram la începuturile mele şi totuşi n'am tăcut. Dar glasul meu a fost înăbuşit. Alte glasuri, mai autorizate, nu şi-au mai continuat revolta şi legea a rămas... numai pe hârtie.

— Trebue modificat Codul de Comerţ în ce priveşte constituirea societăţilor cu capital strein, zise bancherul Stratulescu.

— Trebue, cu un ceas mai nainte, şi de îndată ce va trece neomenia războiului european, care va impune prefaceri pretutindenea. Ne e prea destul cu lupta ocultă în contra desvoltării conştiinţii noastre naţionale, pe care o duc aceste «firme» obraznice... rosti cu energie comerciantul român Vasile Ciormăreanu.

— Negreşit, domnule Ciormăreanu, aprobă un avocat, renumit în pledarea proceselor comerciale. Dominaea eco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nomică duce la dominarea politică: un adevăr şi mai evidenţiat în momentele istorice prin cari treceam.

Pauza ce se făcu între danţuri, împărţind pe dănţuitori în toate încăperile şi înaintea bufetului, le întrerupse convorbirea şi-i mână pe unii în jurul mesei verzi, pe alţii să se răcoriască.

* * *

Liliana parcă ar fi fost într'adins hotărâtă să siliască o apropiere efectivă între logodnicul ei şi Avereanu, căută în cursul seratei să-i pună faţă în faţă pe amândoi şi să-i lase apoi de vorbă.

La fiecare dată Avereanu lua seama unei stânjiniri scurte dar vădită din partea lui d'Ambade, când rămânea cu el şi-i păru ciudată în cele de pe urmă.

Afară de aceasta, Avereanu nu înceta să'l observe, când sta de vorbă cu alte persoane ori când Felicien se izola pe ici, colo: ceva tainic îl îndemna să'şi formeze o părere precisă în privinţa personalităţii acestui tânăr care nu-i putea inspira simpatie.

Alt sentiment, altă consideraţie încă nelămurită şi nu gelozia îi făcea inima să'l pună la carantină pe d'Ambade... poate unde purta numele amicului de a căruia tăcere se mira.

Îl mai intriga apoi pe scriitor şi faptul că d'Ambade, cu multă dibăcie în stăruinţa lui, căuta să afle dela el ce anume cunoştinţi avusese şi prin cari anume cercuri se mişcase în Paris.

El nu-i spusese însă mai nici un nume şi mai ales se ferise a rosti numele lui Felicien d'Ambade: ceva instinctiv îl făcuse să lase în umbră, de ocamdată, faţă cu logodnicul Lilianei, cestiunea aceste potriviri de nume şi de carieră.

Pe aproape de ora unu dinspre ziuă, din indiscreţiunea voită a lui Stelian Dossitescu, — spre a'şi da importanţa omului ce ştie tot, — circula printre invitaţi adevăratul scop al seratei: logodna Lilianei.

Câtă varietate de emoţiuni, după vârstă şi după anume

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aspiraţiuni ce rămâneau de acum cu totul dezamăgite, — provocă vestea aceasta.

Ce fel de priviri acum se îndreptau când asupra Lilianei, când asupra lui d'Ambade!

In sfârşit, pe la orele două, după un «menuet» jucat de puţine perechi şi privit de ceilalţi, ca spectacol, — muzica tăcu şi Ghermănescu, în mijlocul salonului cel mare, vesti fericitul eveniment.

Doamna Guzeanu conduse pe Liliana lângă tatăl ei, îmbujorată, emoţionată, aproape stângace supt focul atâtor priviri.

Dossitescu, aduse la braţ pe Felicien d'Ambade.

Bătrâna doamnă Otilia Pulbereanu, iubitoarea de ceremonii nupţiale, pentru a cărora înfăptuire punea vorbă caldă şi îndemn stăruitor, — se apropiă, luă inelele din mâna tatălui Lilianei.

— Dragii mei copii, rosti ea cu glas tremurător de emoţiune, în numele părintelui nostru care v'a încuviinţat dragostea, vă dăruiesc cele dintâi verigi ale fericirii voastre viitoare.

Şi le puse în deget inelele.

— Să trăiţi şi Dumnezeu să vă dea viaţă lungă şi plină de bucurii.

El, palid, ea foc de roşie la faţă, îşi strânseră mâinile.

Un freamăt general de emoţiune, în o lumină de zâmbete trandafirii, salută această promitere de unire a două inimi.

Palid, Avereanu, îşi simţi toată fiinţa înfiorată: avea înaintea ochilor pasul soartei.

— De-ar face-o fericită... îşi zise, înnăbuşindu'şi un oftat.

Felicitările începură... şi le întrerupse invitarea la ospăţ în marele vestibul de jos unde mesele sclipiau de argintărie şi de cristaluri.

IX

Ningea liniştit.

Fulgi mari, ca nişte fluturi pe cari Iarna îi trimitea de pe plaiuri necunoscute lumei, cădeau în tăcerea dinspre dimineaţă, învăluind ramuri, acoperind cu alb neîntinat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clădirile, aşternând pe străzi covoare în afânarea cărora piciorul se afunda şi lăsa urme.

Cu capul între umeri, cu gulerul de blană ridicat, cu mâinile în buzunarele paltonului, neluând seama cum fluturii neastâmpăraţi se prindeau pe dânsul, Avereanu se întorcea, pe jos, acasă, dela serata sărbătorească.

Îl duceau picioarele, ca şi de alte atâtea ori când gândurile îi absorbiau cu totul judecată şi simţire.

Pe timpul ospăţului, alături cu Sibila Soreanu, făcuse cea mai stăruitoare presiune asupră-i ca să poată vorbi şi să pară vesel... Îl copleşia, nu ideea că Liliana era deacum pe calea preursită, ci gândul că Felicien acesta se întâmplase a-i fi alesul.

Şi acum, numai la omul încă neînţeles de el, se gândia, supt apăsarea unui presimţimânt care-l îndurera.

Şi îşi zicea, — căci aşa simţia, în adevăr, — cât ar fi fost de vesel, de fericit chiar, dacă celalt Felicien,— amicul lui iubit,—ar fi fost logodnicul Lilianei.

Ca alt părinte al copilei iubite, ar fi întins asupra ei curată şi dulce binecuvântare şi în viitorul lor n'ar fi întrezărit umbre îngrijitoare.

Cine era omul acesta? se întreba pentru nuştiu a câtea oară, de oare ce nu i se putea parcă înfăţişa, în fiinţa lui, legătura dintre ceea ce părea să fie şi ceea ce putea fi în realitate. Deosebirea îi sărea înaintea ochilor, îl turbura, îl enerva, îl necăjia. Voia imperios să ghicească, să ajungă la precizare, să străpungă vălul ce acoperia personalitatea acestui strein.

Se văzu în sfârşit acasă, îşi aruncă în mâinile lui Mihăiţă blana ninsă şi pălăria, şi intră în odaia lui de lucru: era şase de dimineaţă...

Era călduţ în încăperi şi lumina lămpei lui de pe biurou îi făcu bine.

Nici gând de somn; nici idee de oboseală.

— Mihăiţă, fă-mi ceaiul...

Şi până să-i vină băutura favorită, aprinse o ţigară, şi era să se dea gândurilor, când Mihăiţă intră şi-i înmână o scrisoare.

— A adus-o aseară poştaşul. E recomandată şi am iscălit eu recipisa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ai făcut ca un băiat deştept, îi zise zâmbind.

Cum zări însă timbrul francez, tresări...

— Dela Felicien, esclamă... Repede însă, după ce se uită mai de aproape la scriere, îşi zise: nu e mâna lui...

Cu grabă o deşfăcu şi alergă la semnătură:

— A! e dela Ernest Lavisse... Şi de când e? Dela 8 Noembrie... adică dela 25 Octombrie stil vechiu,.. şi suntem la 20 Noembrie stilul nostru... Aproape o lună decând vine... E şi natural, în vremile acestea... Eu i-am scris în Aprilie... Târziu răspunde... Dar ia să vedem ce-mi scrie...

Şi citi:

Paris, 8 Noembrie 1914

«Iubite domnule şi amic,

«Scrisoarea d-voastră nu m'a găsit în Paris. — Ziarul meu mă trimisese cu o sarcină de corespondent-informator, în ţările Scandinave, de unde am trecut în Prusia.

«E adevărat că m'am întors dela 1 Octombrie, dar ocupaţiunea la ziar pe deoparte iar pe de altă parte informaţiunile ce a trebuit să culeg în privinţa amicului nostru comun, Felicien d'Ambade, mi-au luat una mai mult decât alta timpul care ne este foarte preţios, în aceste împrejurări grele ale vieţii noastre de Francezi.

«Inainte de toate mă amintesc bunei d-voastră prietenii cu plăcere şi cu recunoştinţă şi evoc nu se poate mai duios momentele petrecute la olaltă, eu, d-voastră şi Felicien.

«De altfel, desigur că dela scrisoarea d-voastră către mine, încoace, aţi avut dulcea mulţumire de-a vorbi adese ori cu Felicien, de umilul d-voastră amic, al amândurora».

— Cum? ce vrea să zică? esclamă Avereanu, mai citind odată fraza din urmă. Ciudat... Ca şi cum pe Felicien l'ar şti în Bucureşti...

Şi, foarte intrigat, continuă să citiască:

«Amicul nostru Felicien, după cum el vă va fi spus deja,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a intrat în cariera diplomatică şi a fost numit secretar la Legaţiunea Franţei din Bucureşti».

Avereanu sări şi se făcu palid iar scrisoarea îi tremură în mână.

— Nu se poate! Ce comedie e aceasta!

Şi, în picioare, citi, foarte turburat, mai departe:

«El a plecat, după informaţiuni dela Ministerul Afacerilor Streine, pe la finele lui Maiu, îndoit de fericit, ca înnaintat în grad şi în carieră şi ca moştenitor al unei averi de peste un milion, dela unchiul lui matern.»

— Ei! asta le întrece pe toate! esclamă el... Felicien aci, secretar de Legaţiune!

Şi deodată îl fulgeră pe dinaintea ochilor, supt un aspect cu totul altul, chipul acestui Felicien d'Ambade... *aventurier!...*

— Dar atunci... Ce s'a făcut adevăratul, prietenul nostru, strigă el,—în timp ce i se aducea ceaiul, la care nici nu se uită.

— Ce s'a făcut? Unde se află? se mai întrebă.

Chipul «aventurierului» luă din ce în ce, — înaintea ochilor lui,—înfăţişare mai sinistră...

— Să fie crimă, la mijloc? strigă afară din sine, Ermil, făcându-se galben ca ceara...

Şi, lacrimi aprige îi înţepară ochii, în timp ce o sfeire grozavă de puteri îl făcu să se lase în fotoliul dela biurou.

— Da, da, — o crimă... Aventurierul acesta, de o ne mai pomenită îndrăzneală, trebue să fie un criminal din acei ce uimesc prin loviturile lor aproape geniale... In fiinţa lor, din naştere, se află geniul răului şi deosebita inteligenţă ca şi cultura ce'şi pot apropria, le dă putinţa de a-şi desvolta firească pornire instinctuală, în proporţiuni uriaşe... Cu cât sunt mai bine înzestraţi, cu atât ajung mai periculoşi pentru societate, fiindcă au şi ambiţiunea, şi mândria, şi vanitatea de-a domina prin spaimă minţile ce se sugestionează foarte uşor... Iată-mă în deplin roman de aventuri...

Timp îndelungat, — în vreme ce lumina sură a dimineţii geroase de iarnă, se făcea din ce în ce mai simţită,—scriitorul, sorbind în neştire din ceaiul răcit, stătu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cufundat în reflecţiuni de acestea, inconştient cuprins de durerea de a-şi fi pierdut pe prietenul iubit...

Această durere lucra pe tăcute şi avea să izbucniască cu atât mai curând, cu cât consideraţiunile de natură socială îl mânau spre cazul concret care-i dădea convingerea că numai o crimă putea fi cauza că nu Felicien adevăratul se afla astăzi în Bucureşti.

Şi când cugetarea lui ajunse în stadiul acesta, glasul lui încărcat de lacrimi, fu sfâşietor şi făcu pe Mihăiţă, care se pregătise să plece la şcoală, să alerge spăimântat:

— Ce aveţi, domnule dragă? întrebă băeţandrul, apropiându-se.

— Am pierdut un prieten scump, — Mihăiţă,— uite-l... pe acesta din portretul care-l vezi...

Şi, ridicându-se, tremurând, luă portretul şi-l privi adânc prin împânzirea lacrimilor, prin adânca durere ce-i sleia din nou puterile.

Băeţandrul, mâhnit, tăcea, uitându-se şi el la frumosul tânăr, al cărui chip îl privise adese ori, când curăţia prin odaie.

— Du-te, Mihăiţă, du-te la şcoală, dragul meu... Să nu întârzii, îi zise, după destule clipe de adâncire în jalea lui.

Singur şi plimbându-se prin odaie, cu braţele încrucişate, trecu, după un timp, dela slăbiciunea fizică şi dela durerea împungătoare, la sufleteasca energie care cere acţiune.

Îi era lui păstrată sarcina de a descoperi pe criminal, de-a răzbuna pe cel pierdut, pe cel jertfit şi de-a feri pe altă fiinţă, iubită, de nenorocire...

O! ce altă dezamăgire, cu mult mai îngrozitoare, va avea să sufere biata Liliana! Nu avea noroc cu simţimântul ei de dragoste; el, cel puţin, era bătrânul, dar omul de onoare, — pe când aventurierul era criminalul care necinsteşte şi zguduie inima ce s'a încrezut în seducţiunile lui, până în cele mai delicate fibre ale sensibilităţii omeneşti!

Şi fiindcă s'ar fi temut par'că aventurierul monstruos, de cine ştie ce intervenire providenţială,—silise să se facă formele căsătoriei cât mai curând după logodnă: Gher-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mănescu îi spusese lui, după ospăţ, că o fixase cununia Joi la 4 Decembrie.

Trebuia să dea alarma numai decât...

Dar cum să procedeze ?

De unde să înceapă lovitura ?

Cu cine să se sfătuiască ?

Sibila ! Iată la cine se gândi întâi. Ce putea să facă însă Sibila ? Să spună Lilianei ? Nu !... Mai degrabă să vadă el pe Ghermănescu... Cumplită deşteptare, după sărbătoarea care de abia se sfârşise, după somnul care desigur îi avea încă în braţele lui, la ora aceasta !

Hotărît să se ducă la Ghermănescu, Ermil îşi dădu seama că era încă cu vestmintele de serată... Dar ce chip aproape descompus avea !...

Se desbrăcă, se spălă, se mai învioră şi era să-şi pună o haină obişnuită, când o idee nouă îi trecu prin minte.

Să se ducă la Legaţiunea Franţei, să ceară audienţă Ministrului Republicei şi să-l pună în curent cu situaţiunea de neînchipuit, şi cu toate acestea foarte reală, a lucrurilor petrecute.

Energia hotărârii îi dădu linişte şi limpezime de gândire : căută scrisoarea lui Felicien d'Ambade,—din nenorocire cea de pe urmă ce-i adresase la 13 Maiu 1913; o puse într'un plic mai mare, cu scrisoarea lui Ernest Lavisse şi cu portretul lui Felicien, şi apoi, scrise pe o cartă a lui de vizită :

«roagă pe Excelenţa sa domnul Ministru plenipotenţiar «al Franţei să binevoiască a'l primi, în o cestiune foarte «gravă care atinge onoarea unei familii bucureştene.»

* * *

La orele zece, Ermil ieşi, luă o sanie şi, pe timpul acum însorit, voios, al dimineţii frumoase de iarnă, în durerea ce-i învăluia sufletul, se îndreptă spre Legaţiunea Franţei în strada Amzei şi se opri la poarta locuinţii particulare a Ministrului.

Sună cu mână tremurătoare.

Un fecior se ivi.

— Du, te rog, carta aceasta de vizită, domnului Mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nistru: e pentru o cestiune gravă care nu suferе întârziere, însă personal Excelenței sale te rog să o dai.

— Domnul Ministru nu s'a coborât încă în biurouri... îi răspunse feciorul. Poftiți de așteptați aci...

I se înclină și urcă scara.

In încăperea în care fusese invitat să aștepte, Ermil, emoționat, stătu în nemișcare, având viziunea neașteptatei emoțiuni ce avea să producă.

Ministrul primi carta și esplicațiunea valetului, cu surprindere, când, deschizând plicul, citi numele scriitorului cunoscut și rândurile ce-i adresase.

— Roagă pe domnul să poftiască.

Și, plin de curiozitate, Ministrul trecu în biuroul său particular, întrebându-se: ce putea fi!

Reprezentantul Republicei Franceze e o figură simpatică foarte cunoscută Bucureștenilor și este, se poate zice cu drept cuvânt, legat sufletește de Țară prin fiica sa căsătorită după un român din societatea înaltă.

El cunoaște în toate amănuntele viața românească, are dragoste de ființa etnică a României și apreciază cu mare simpatie calitățile poporului român: e un filo-român plin de însuflețire și energie luptător pentru o adevărată înfrățire franco-română economicește și politicește,—muncă izbutită.

De altfel munca i-a înlesnit-o mult, fără să-i micșoreze de loc meritul, — simțimântul conștient de rassă și acela al recunoștinții mari ce'l are poporul român pentru nobila și generoasa Franță.

De statură mai răsărită decât cea mijlocie, smead, înflorit de iarna ce i se apropie în o carieră îndelungată, dar viguros fizicește, — chip foarte inteligent, înfățișare distinsă ale cărei trăsuri caracteristice sunt bunătatea sufletului și atracțiunea ce o dă inteligența și cultura,—răsfrângeri firești, luminoase, ale superiorității, — Ministrul cucerește numai decât pe convorbitor.

De aceea se bucura de multe și statornice prietenii în pătura socială românească, culturală și politică, fără să vorbim de adevărate legături de-o strânsă intimitate afectuoasă cu anume personalități însemnate, indiferent de coloare politică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Omul superior prin finețe, sinceritate, vederi largi, simțiminte înnalte, se impune chiar și vrăjmașilor ce i-ar putea avea.

Avereanu intră, cam sfios, dar primirea foarte prietenoasă,—măgulitoare pentru el, — ce-i făcu Ministrul,— îi dădu deplină stăpânire de sine; totuși, emoțiunea și durerea îi erau vădite,—ceea ce impresionă pe Ministru.

— Vă rog, fiți bun de ședeți, domnule Avereanu.

Ermil se așeză și Ministrul stătu în fața lui, așteptând pe scriitor să se esplice.

— D-le Ministru, mă prezint domniei-voastre într'o dispoziție sufletească pe care numai pe urmă o veți înțelege. Cazul e atât de grav, vă va părea atât de neînchipuit, că în clipa dintâi nu-i veți putea da crezământ. Din nenorocire este fapt împlinit și acum nu vă va rămânea decât să dovediți pe criminal...

Ministrul nu-și putu stăpâni neliniștea față cu asemenea precuvântare și privi la scriitor cu nu știu ce simțimânt de teamă...

— Crimă? criminal cari să mă priviască pe mine, d-le Avereanu?

— Permiteți-mi, vă rog, nu să fac un roman ci să precisez fapte.

Și începu a-i povesti cum a făcut cunoștința,—fără a'l numi încă,—a unui ziarist de seamă și funcționar în Ministerul de Externe din Paris, strânsa legătură dintre el și acela, în tovărășia lui Ernest Lavissa dela «Petit Paris»...

— Lavisse... E nume cunoscut, zise Ministrul...

— In 1913, Ianuarie, am fost pentru ultima oară la Paris și la despărțire,—amicul meu m'a petrecut până la Mons, căci mă întorceam în țară prin Bruxelles-Colonia, — mi-a spus că avea să intre în corpul diplomatic; iar în Maiu 1913, d-le Ministru, mi-a scris că a dobândit o moștenire însemnată și că în curând va veni, el, să mă vadă, în București, de vreme ce eu i-am scris că nu mai puteam să mă duc la Paris... Amicul însă n'a venit nici până azi. Imprejurări ce nu pot interesa în chestiunea de față, m'au făcut să nu-i mai scriu, până când în Aprilie anul acesta, dându-mi seamă că nu mai am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ştiri de el, am scris d-lui Lavisse spre a-i cere lămuriri. D-le ministru, vă puteţi închipui înmărmurirea mea când acum de dimineaţă, întorcându-mă dela balul de logodnă a fiicei unui prieten, găsesc scrisoare din partea lui Lavisse, care-mi spune că amicul nostru comun se află în Bucureşti,—şi, mai mult încă...,—şi se ridică emoţionat,—că e secretar al Legaţiunii Franceze de la noi...

— Şi ce să vă pară straniu în putinţa acestui lucru?

— Admiteţi d-voastră că un amic intim ca d-nul Felicien d'Ambade, nu-mi vesteşte sosirea şi timp de un an nu vine să mă întâlniască, să-mi strângă mâna, să continue legătura care ne unia sufleteşte?

— E, în adevăr, ceva greu de lămurit,—dar fapt concret este că pe domnul d'Ambade îl am secretar din Maiu anul trecut...

Ochii lui Avereanu scânteiară, avu o clipă de tremur, ceea ce impresionă în chip aproape neplăcut pe ministru, apoi scriitorul urmă...

— Ajung la partea cea mai de nelămurit, domnule Ministru...

Ministrul înclină uşor din cap, în semn că aşteaptă înfăţişarea enigmei.

— Am avut onoarea să vă spun că am asistat la logodna fiicei unui prieten, bancherul Ghermănescu...

— Tocmai... cu secretarul nostru, zise, zâmbind uşor, Ministrul.

— Ei, uite, d-le Ministru, aci a fost al doilea moment de înmărmurire: secretarul domniei-voastre poartă numele familiei d'Ambade, însă nu este Felicien d'Ambade, amicul meu şi al lui Lavisse.

— Cum se poate, esclamă Ministrul, ridicându-se de odată.

— Vă voiu da dovada materială,—şi scoase plicul, iar dinlăuntrul lui portretul şi i'l prezintă.

Ministrul îl luă în mână, îl privi şi cea mai adâncă uimire i se zugrăvi pe chip.

— E o înfăţişare foarte simpatică, voiu să zic mai natural simpatică...

Iar după o clipă, adaose, tot cu ochii la portret:

— ...ceea ce am observat, cu oarecare mirare, că nu e cazul secretarului nostru...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vedeţi, d-le Ministru ?

Ministrul se gândi câteva clipe:

— E, desigur, potrivire de nume... murmură el...

— Imi permit a vă atrage luarea aminte, d-le Ministru, asupra coincidenţei ciudate că în timpul când amicul meu trebuia să vină aci, a venit acesta care nu e amicul meu...

— Hârtiile lui sunt în regulă, murmură Ministrul, foarte turburat însă.

— Hârtiile... dar persoana? Dacă nu e amicul meu şi fiindcă acesta era unicul care purta numele, atunci cine e secretarul? zise cu aprindere Ermil.

Se făcu tăcere,—şi era apăsătoare: drama se impunea Ministrului, după cum se impusese scriitorului.

— Imi permiteţi să vă citesc scrisoarea din Maiu 1913, a lui Felicien şi răspunsul lui Lavisse, la scrisoarea mea din Aprilie a anului acesta?

Ministrul încuviinţă, iar Ermil, le citi.

In deosebi îl impresionă scrisoarea lui Lavisse: deci, *Felicien d'Ambade plecase la Bucureşti, numit secretar şi secretarul în funcţiune nu era adevăratul Felicien d'Ambade.*

Enigma era în picioare.

Ministrul, palid, cu o mobilitate a trăsurilor figurii care vădia uimirea, neliniştea, iritarea, privia în spre fereastră luminată de răsfrângerea razelor de soare ce inundau calcanul caselor din faţă.

— E de neînţeles...: E curat roman de imaginaţie... murmură el.

— Domnule Ministru, nu poate fi decât crimă iar secretarul decât un aventurier îndrăzneţ... Acesta va fi ştiut că Felicien se punea în posesiunea moştenirii şi că avea să plece în ţară depărtată... L'a pândit, l'a omorât şi i s'a substituit... Altfel nu poate fi...

— Imaginaţiunea d-voastră de romanţier a găsit esplicaţiunea, care, pare a fi naturală. Dar nu vă gândiţi că Felicien cel adevărat nu putea să ia cu el suma şi iarăş că aventurierul nu se putea prezinta la minister să-şi ia numirea, să împliniască ultimele formalităţi?

— Cine ne-ar putea asigura, d-le Ministru, că el îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plinise la minister tot ce avusese de împlinit şi crima nu s'a făptuit între acest moment şi luarea sumei pentru a o depune undeva ?

— E o ipoteză, dar nici măcar o probabilitate...

— Totuşi fapt concret este că secretarul d-voastră nu e Felicien d'Ambade, şi că el, — după cum aţi văzut că scrie Lavisse,—trebuia să se afle în serviciul Legaţiunei. Înţelegeţi în ce situaţiune se găseşte nenorocita copilă a prietenului meu şi că e grabă pentru demascarea mizerabilului care înşeală guvernul unei ţări, pe reprezentantul ei în ţară străină şi societatea acestei ţări...

— E de necrezut, e de necrezut, murmură Ministrul, înrâurit, încredinţat că lucru curat nu putea fi.

— Domnule Avereanu, rosti excelenţa sa, după câteva clipe de gândire frământătoare, e în adevăr de datoria mea, mai ales, să procedez cu toată graba. Din nenorocire starea de războiu îngreuiază corespondenţa urgentă... Până să văd cum să fac, părerea mea este să aveţi d-voastră bunăvoinţa de a vesti confidenţial pe părintele domnişoarei, aşa ca d-sa, dintr'un pretext oarecare, să amâne căsătoria până după Crăciun încolo.

— Şi să se mai apropie mizerabilul, de nenorocita copilă ! esclamă Ermil cu o aprindere care surprinse pe ministru.

— In interesul demascării şi ca vinovatul să nu ne scape, trebue lăsată în neschimbare suprafaţa, — trebue prudenţă...

— Când îmi permiteţi să am onoarea a vă mai vedea ?

— Lăsaţi-mi, vă rog, adresa d-voastră...

— E pe carta mea de vizită...

Ministrul pusese carta pe o consolă, lângă el : o luă şi o strânse în portofoliul de buzunar, apoi, întinse mâna scriitorului, cu emoţiune :

— In grea împrejurare ne cunoaştem personal, dar mulţumirea rămâne...

— Vă sunt adânc recunoscător şi vă rog să primiţi respectuoase salutări...

— Pe curând, d-le Avereanu.

Ministrul sună şi feciorul se ivi :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vizita domnului să rămână neventilată, recomandă feciorului.

Acesta se înclină şi conduse până jos, cu semnele celui mai desăvârşit respect, pe Ermil.

Era unsprezece şi jumătate... Soarele strălucia; se începuse topirea, cam repede, a ninsorii, şi streşinele plângeau cu râs de raze.

Ermil opri o trăsură, în Calea Victoriei.

— Il voiu găsi oare la bancă? Să încerc... A! Doamne, câtă turburare va fi în sufletul acestui părinte, îndoit de lovit: în dragostea pentru copila lui şi în orgoliul de bogătaş, puternic prin influenţa lui financiară!

La bancă, în strada Smârdan, în o clădire care, pe dinafară nu-ţi putea da ideia unei aşa de însemnate instituţiuni, scriitorul află că bancherul nu se arătase în acea zi... Era dar nevoe să se ducă acasă...

Se opri la «Iordache» în Covaci ca să prânziască şi, în chip neplăcut impresionat, zări în sala de marmoră pe aventurier, în tovărăşia unui domn de care-şi aminti că-i fusese prezintat în timpul balului: era ataşatul militar pe lângă Legaţiune.

Se retrase repede şi trecu în sala din dreapta, unde se aşeză în fund, la stânga, ca să nu fie văzut de aventurier, când va fi să plece.

In tot timpul mesei, nu se gândi decât la nenorocirea Lilianei: aceasta îl durea.

In durerea lui însă se afla şi mulţumirea că-i era lui dat s'o scape şi ca părinte sufletesc s'o mângâie şi să-i întărească inima în vederea unei căsătorii de mai târziu c'un om vrednic de calităţile ei.

Scriitorului repede i se aprindea închipuirea şi posibităţile luau coloarea trandafirie a împlinirii.

Cu toată suferinţa ce-i devenise fond sufletesc, cu toată iubirea lui de Liliana, simţimânt ce nu-şi putea pierde esenţa,—renunţase la vis: deci simţimântul numai cât îşi modificase caracterul.

Antipatia pentru aventurierul ce era să i-o răpiască, se schimbase şi ea în ură: el devenia cauza apropiatei deziluziuni a bietei copile.

Ura inspiră dorul de răzbunare şi pentru întâia oară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în viaţa lui devenia fieros până la sălbăticie: l'ar fi sugrumat el însuşi.

In resimţimintele lui fusese totdeauna iertător; niciodată nu mersese nici măcar până la polemică, oricât de mult fusese atacat.

Acum nu putea să ierte: era în joc soarta Lilianei de care se ştia legat pe viaţă.

Ar fi mers bucuros pentru ea până la jertfa vieţii lui, numai s'o fi putut scuti de durere şi de umilinţă, iar mai apoi, după acest sdruncin de neînlăturat, dispus să-i dea încrederea în viitor şi credinţa în altă iubire.

Până la ora trei se plimbă fără nici o ţintă pe străzile inundate de lumină şi venindu-i în minte că aventurierul putea să se ducă în această dup'amează la logodnica lui,—îşi îndreptă iarăş paşii spre bancă.

Când i se spuse că Ghermănescu se află în biroul lui, simţi că-l ia cu căldură şi că energia îi slăbeşte.

După o aşteptare de un sfert de oră, uşierul îl pofti în birou.

Incăpere potrivit de mare, mobilată destul de luxos, în care predomina cassa de fier, masivă, impunătoare.

Ghermănescu îl întâmpină, prietenos, cu zâmbetul pe buze.

— Bună-ziua, d-le Averescu, îi răspunse la salutare. Poftim de şezi. Ce împrejurare îmi procură plăcerea de a te vedea aci?

Scriitorul şezu, stânjinit câteva clipe, ceea ce miră pe bancher, şi cum era natural pentru el, se gândi că musafirul avea să-i ceară... cine ştie... vre-un serviciu bănesc. Oricum, era prea degrabă... şi nu tocmai la timp princiios. Nici o bancă nu mai era dispusă să acorde împrumuturi cu poliţă... Afaceri cu grâne ca gaj, se mai putea, luându-se toate garanţiile sigure.

— D-le Ghermănescu, vă turbur ocupaţiunile pentru o cestiune delicată, începu scriitorul...

— Mă rog... zise bancherul cu politeţă.

— Am fost azi la Legaţiunea Franceză pentru informaţiuni în privinţa viitorului d-voastră ginere.

Bancherul îl privi foarte mirat: ce însemna acest amestec al prietenului prea de curând, în o cestiune familiară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

care-l privia numai pe el, ca părinte, — informaţiuni de altfel pe cari el se luase la timp şi cari acuma îi păreau cel puţin.... netrebuincioase.

Aceste gânduri le exprima atitudinea lui, devenită deodată rece, aproape de părinte ofensat.

— Ştiu că vă pare ciudat amestecul meu, d-le Ghermănescu, însă în chipul cum am început, vă rog să vedeţi numai încurcătura în care sunt de-a vă aduce veşti... supărătoare, ca să nu zic mai mult.

— Vă rog esplicaţi-vă, fiindcă vă mărturisesc mirarea mea destul de...

Şi nu termină fraza.

Se făcu tăcere de câteva clipe, după care, espunerea către Ministrul Franţei, urmă, cu emoţiune din parte-i şi din ce în ce mai trăsnitoare pentru bancher.

Acesta nu avu puterea,—oricât era de viguros, — să-l întrerupă defel, până când, scriitorul terminând, el îşi puse capul în mâini, cu adevărat sdrobit.

— Să mă iertaţi, d-le Ghermănescu, că vă dau lovitura aceasta... îi zise cu mâhnire.

Ghermănescu se ridică atunci,—şi era spăimântător de mânie...

— Am să-l împuşc pe mişelul... strigă cu sălbăticie!...

— Ar merita, negreşit, asemenea pedeapsă, însă trebue să vă gândiţi la d-şoara Liliana: o eşire atât de violentă din o situaţiune nenorocită, ar putea s'o îmbolnăviască... să-i primejduiască viaţa... Pe fiica d-voastră, d-le Ghermănescu, trebue s'o pregătiască cineva cu încetul, până să ajungă la cunoştinţa adevărului şi m'am şi gândit cine să aibă acest rol greu: d-şoara Sibila Soreanu.

— Ce fac însă cu el! rosti mai înnăbuşit în vehemenţa lui.

— Să nu-i dăm încă nimic de bănuit, ca să nu ne scape printre degete,—e părerea Ministrului Franţei şi o împărtăşesc.

— Dar voiu putea avea răbdarea?

— Da, o veţi putea avea, îi rosti cu hotărâre, odată ce o aveţi în mâile d-voastră afaceri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In afaceri, e una, şi în ce priveşte pe singurul meu copil, e alta:..

— După cum munca şi combinaţiunile d-voastră financiare vă dau o avere care e pentru copilul d-voastră, şi în situaţiunea aceasta răbdarea şi stăpânirea de sine sunt tot pentru copilul ce aveţi...

Bancherul plecă fruntea şi după câteva clipe de chibzuinţă, privi întunecos dar biruit:

— Bine ; le voiu avea... Pentru cât timp însă ?

— Până când Ministrul Franţei îmi va face cunoscut ce măsuri poate lua faţă cu aventurierul.

Bancherul întinse mâna şi cu vigurozitate o strânse pe-a scriitorului:

— Vă mulţumesc şi în gura mea cuvântul acesta are valoarea aurului...

— Să aibă valoarea prieteniei pe care n'o întrece aurul, îi răspunse, înclinându-i-se.

— Imi scapi copila, îi zise cu adâncă emoţiune în glasul lui învăluit.

— Să dea Dumnezeu s'o putem scăpa, fără să lase urme în sufletul ei curat această nenorocire nemeritată...

Căldura ce scriitorul puse în cuvintele lui, impresionă viu pe omul acesta care nu punea preţ decât pe bogăţia oamenilor.

Când să iasă, Ghermănescu opri pe scriitor.

— Un moment încă, vă rog... Dacă aş îndepărta-o pentru o lună, două, pe Liliana, rămânându-mi sarcina să găsesc motivul care să nu-i dea mizerabilului nimic de bănuit ?

— De îndată după logodnă ?

— Nu trebue să-i dau unul pentru amânarea căsătoriei ?

Avereanu se gândi puţin.

— Pe al amânării, i-l puteţi da chiar astăzi ori mâine, în aşa chip ca aventurierul să fie convins şi să-l primiască fără vr'o bănuială ; pentru al îndepărtării, mai aşteptaţi... In tot cazul, plecarea undeva, ar putea fi consecinţa amânării, însă nu de îndată...

— Bine judecat ; vă mulţumesc încă odată. De altfel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o să vă văd eu acasă la d-voastră, poimâni, după amează.

— Vă voiu aştepta cu plăcere.

Scriitorul plecă, iar bancherul avu un acces de mânie spăimântătoare pentru acela ce i-ar fi văzut-o...

— Mie, omului care ţine de păr atâta lume; mie, niciodată înfrânt de cineva; mie, care nu ştiu decât să comand şi să cârmuesc, să mi se întâmple umilinţa aceasta, insulta aceasta, înşelarea aceasta! se gândi el, umblând de colo, colo, cu pumnii strânşi, cu privirea încruntată, cu pornirea de-a sdrobi.

Pulbereanca mi l'a vârât în suflet... că e nobil francez, că va ajunge ministru... Cum îi voiu plăti eu poliţa asta fără scadenţă!

Şi nu-şi mărturisia că ambiţiunea lui de-a avea în familie «un nobil» francez, făcuse să-l primiască fără nici o împotrivire.

Ar fi trecut peste dragostea copilei lui, ca peste o acţiune a unei societăţi în faliment, dacă ginerile nu i-ar fi convenit spre a-i gâdila orgoliul...

O iubia,—era de netăgăduit,—dar o iubia în felul vederilor lui şi al consideraţiunilor de natură comercială, cari îi erau toată viaţa şi ţineau loc însemnat în activitatea lui întreagă.

Cât suferia dar, în egoismul lui caracteristic, în aprigul lui amor propriu, rănit adânc!

Ce răvăşire îi aducea gândul că lumea îl va judeca nepreveăzător şi că va râde în socoteala acestei neprevederi,—umilindu-l şi dânsa!

După aproape o oră de frământare, se putu însă stăpâni şi începu să chibzuiască liniştit, cu pătrundere, ca în afacerile mari, cum să-şi salveze cât mai bine situaţiunea, aşa ca lumea să fie silită a-i recunoaşte tăria iar cazului să-i dea numai importanţa unei întâmplări ce s'ar fi putut ivi în viaţa oricărei alte familii.

X

In familia Dossitescu se făceau pregătiri pentru pome-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nirea sufletului Elizei: se apropiase aniversarea zilei— când ea plecase din lume.

Ciocnire între Ecaterina şi Ana se întâmplă şi cu prilejul acesta.

Bătrâna, intrând în odaia Anei, ca să ia pe Dorina, căci îi păruse că prea stătea copila de mult timp lângă «străină»,—găsi pe tatăl în desmierdări cu fiica lui iar pe Ana în pregătirea vestmintelor de doliu cerute de împrejurare.

Din prag, cu chip aspru, privi la grupul ginerelui şi nepoatei, şi par'că nu-i fu la îndemână. Asemenea desmierdări, da, erau firești, nu însă ca «streina» să ia parte la ele cu atitudinea-i «ca de mamă»...

Privi apoi la îndeletnicirile «streinei» şi în ochi îi licări mânia.

Paul căută spre soacră-sa şi se adresă Dorinei:

— Uite mama-mare, rosti cu mulţumire.

Copila alergă şi i se alipi. Bătrâna, înconjurându-i mijlocelul cu un braţ, înnaintă, dreaptă, dârză...

— Da ce e pe d-ta doliul acela? îi zise Anei cu asprime.

Paul se ridică:

— Dar bine, dragă mamă, uiţi că aşa cere cuviinţa? îşi zise cu blândeţă. Cum o să fie faţă la parastas?

— Tocmai asta mă miră că vrea să fie unde nu-i poate fi locul... Ce rost poate avea jalea dumneaei faţă cu parastasul pentru fiica mea?

Ana se făcu palidă; Paul încruntă din sprincene...

— De ce voieşti, dragă mamă, să opreşti un simţimânt pe care în chip firesc îl are Ana? o întrebă cu uşor accent de nemulţumire.

— Tocmai firesc nu-i poate fi simţimântul... De ar fi trăit Eliza, dumneaei nu era aci...

— Dar fiindcă este, mamă, inima ei nu poate să nu ia parte la amintirea pioasă a Elizei, ale căreia calităţi le-a cunoscut şi cărora le dă respectul cuvenit..

— Nu, Paule, nu... Aperi o impietate, dimpotrivă...

— Mă mâhneşti, mamă, şi mâhneşti un suflet bun...

Se apropiă şi şezu lângă ea, luându-i mâinile în ale lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest semn de afecţiune îndârji şi mai mult pe bătrâna neînduplecată în ura ei.

— Faceţi voi pomenirea; eu nu am ce căuta, — nici Dorina. Vino, drăguţă, — se adresă copilei şi ieşi cu dânsa, repede.

Tăcerea între soţi fu stânjinitoare în mâhnirea ce le cuprinsese sufletul.

— Nu te turbura, dragă Paule, îi zise ea, afectuos.

— O! lasă, Ano... bătrâna a început să-mi sleiască răbdarea, rosti el cu amărăciune.

— Tot n'a trecut timp îndestulător, Paule... Se va mlădia şi mă va preţui, ţine minte ce-ţi spun...

— Nu mai cred, Ano; nu mai cred. In vine să-mi iau altă casă. Dacă ne-am muta în căsuţa ta, în care am avut cele mai liniştite ceasuri?

— Ar fi uşor, dar te rog să nu stăruieşti. Lasă să biruim în chiar cuprinsul locuit de protivnica mea...

— Dar ne turbură viaţa, Ano, şi mereu, mereu...

— Va trece, — şi va fi bine, zise ea zâmbind cu bunătate.

Paul o cuprinse în braţe şi o sărută cu dragoste.

— Eşti de-o nestrămutată delicateţă de suflet...

— Înţeleg firea omenească şi-i deplâng scăderile fără să mă îndoiesc de putinţa îndreptării lor. Nu voiu asista la pomenire, Paule, dar mă voiu duce la mormântul ei şi-i cer iertare dacă nu va fi văzând cu mulţumire... că...

— Taci, nu mai vorbi aşa, Ano...

— In timp ce voi veţi fi la biserică, eu voiu fi la cimitir...

— Cât eşti de bună!

— Mă consider legată de dânsa prin tine. In momenttele mele de gândiri mistice, mi se închipue că ea reînviază în sufletul meu, că sunt o continuare a ei în viaţa ta. Simt, dragă Paule, potrivirea de însuşiri dintre ea şi mine, aşa că amintirea de dânsa îmi întăreşte dragostea pentru tine şi mă apropie cât mai intim de copila ei...

Paul o privi cu adâncă recunoştinţă şi-i sărută mâna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ea m'a făcut fericit, pierderea ei m'a descumpănit, tu m'ai regenerat şi în adevăr că-mi continui fericirea întreruptă. Cât de călduros îţi mulţumesc, Ano.

Iar în timp ce aceste două fiinţi bune şi sentimentale îşi urmau mângâietoarea şi dulcea intimitate sufletească,— în camera ei, bătrâna se silia să lămurească Dorinei, care a ascultă cu religiozitate, dece «străina» nu avea ce să caute la actul pios ce-l pregătiau.

— Uite, Dorino drăguţa mea, oricât îmi va fi de greu să mă despart de tine, dar îţi spun drept că aş vrea să te dau într'un pension, numai să nu-i mai asculţi lecţiile...

— Cum vei voi, mamă-mare, răspunse copila cu supunere.

— Ţie nu ţi-ar părea rău să mă laşi singură?

— O! ba da... Insă dacă mata vrei...

— Ai veni acasă numai duminicile şi sărbătorile, şi te-aş ţine numai lângă mine...

— Da, mamă-mare.

— Am să-i vorbesc lui Paul...

— Dar nu e prea târziu, mamă-mare, să mă duc în pension acuma? întrebă cu sfioşie copila.

— Nu cred. Am să mă duc la «*Moteanu*» şi să mă informez. Până la Crăciun ţi-aş face tot ce-ţi trebue.

— Bine, mamă-mare...

Dar în sufletul ei Dorina nu se simţia bucuroasă.

Era supt înrâurirea voinţei bătrânei, dar era şi în lupta dintre simpatia ce începuse să prindă cu privire la Ana şi această înrâurire.

Simpatia îşi avea momente hotărâte; intervenţia bătrânei le ştergea şi atunci copila avea înboldul de-a face ceva rău «streinei».

Desmierdările, poveţele Anei, felul plăcut şi dulce în care-i făcea lecţiunile, o ademeniau: inima ei de copil nu se sătura de afecţiune iar inteligenţa ei primia cu mulţumire tot ce era educaţiune şi instrucţiune în îngrijirile Anei faţă cu dânsa.

Şi mereu între aceste două alternative instinctiv îşi pricepea situaţiunea neliniştitoare, în care era nesiguranţă şi dibuire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamna maior Vârzaru, invitată la parastas, veni cu fiica ei Valeria şi, în timp ce dânsa rămânea de vorbă cu soţii Dositescu, Valeria trecu în odăiţa Dorinei pentru jocurile lor.

Vorba veni despre balul dela Ghermănescu, între părinţi...

— Nu ştiu cum vă va fi părut d-voastră logodnicul d-şoarei Ghermănescu; mie nu mi-a făcut impresiune tocmai favorabilă, zise d-na Vârzaru. Dar dacă m'aţi întreba dece? nu v'aş putea răspunde.

— E şi impresiunea Anei, zise Paul. D-voastră, femeile, pătrundeţi mai degrabă şi mai nimerit caracterul bărbaţilor, râse Paul.

— Când bărbaţii ne sunt indiferenţi, râse Adela Vârzaru.

— Francezul acesta e mai mult sclivisitul decât nobilul cu adevărată cultură... Am stat de vorbă cu el şi l'am găsit superficial deşi sclipitor... Poate să mă fi înşelând...

— Nu te-ai înşelat de loc, Ano.

— Şi cu toate acestea, cât era de îndrăgostită de el, logodnica, zise Paul.

— Ai luat seama? zise Adela.

— E neexperienţa tinereţei şi atracţiunea strassului «montat» frumos, zise Ana.

— Dece îi vor fi încântat un strein! Par'că lipsesc tinerii noştri, zise Adela.

— Nu uitaţi că eu îl cunosc bine pe Ghermănescu: e parvenitul fericit în toate combinaţiunile lui financiare şi care a văzut şi în căsătoria fetei lui cu'n străin nobil, tot o combinaţiune care-i mulţumeşte vanitatea, zise Paul. El, desigur, i l'a pus fiică-si la cale.

— Să dea Dumnezeu să iasă bine combinaţia! zise Adela. De altfel, s'a petrecut bine.

— La petrecere, ce poţi face decât să petreci! râse Paul...

— E adevărat că Ghermănescu dă fetei zestre mare? Se zice că vr'o două milioane...

— Cât, încă n'a transpirat; probabil că-i dă mult, zise Paul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hei! fetele cu zestre, se mărită totdeauna curând... Asta mă face să mă gândesc la Sibila... Cât e de drăgălaşă, cât e de cultă... Are puţinul ei, — catedra, şi cu toate acestea... anii trec... şi eava fi aşteptând în zadar.

— O! Sibila nu e dintre fetele cari aşteaptă... S'ar fi mărităt de mult, dac'ar fi vrut, — şi numai ca să-şi aibă casa. Ea desigur că aspiră la potrivirea nu numai de caracter şi de cultură şi preferă o viaţă singuratecă unei vieţi care s'o deziluzioneze... zise Ana...

— Ar fi să credem, dragă Ano, că nu se pot găsi în societatea noastră bărbaţi cari să răspundă unei asemenea cerinţi sufleteşti?

— Cine-ar afirma absurditatea aceasta? Greul este că nu se pot întâlni şi de se întâlnesc nu se pot aprecia îndestul, din diferite cauze, cei ce s'ar potrivi de minune... Mai să credem că o fatalitate a rânduit astfel... zise Ana gândindu-se la taina Sibilei, pe care o surprinsese.

In acel moment li se vesti sosirea lui Avereanu...

Paul se ridică, şi surprins, şi mulţumit. Se repezi să-l întâmpine cu dragă inimă.

— Iată un bărbat care-mi e foarte simpatic, ca om; ca scriitor, îl citesc cu pasiune, zise Adela. Imi pare bine că m'am aflat aci.

Dar vorba amânduror amicilor prelungindu-se în sală, Ana se îndreptă spre uşă.

Atunci Paul se ivi, foarte turburat.

— Dragă Ano, iartă-mă că trebue să plec cu Avereanu...

— Dar ce este? Pari schimbat...

— Iţi voiu lămuri, la întoarcere. Scuză-mă faţă cu d-na Vârzaru...

O sărută şi se depărtă, lăsând-o foarte neliniştită.

* * *

Amândoi prietenii merseră câteva minute fără să rostiască vre-un cuvânt...

— Şi, zi... ţi-a cerut să-i girezi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O poliță de cinci mii de lei...

— După ce mai'nainte m'a rugat să-l împrumut cu o mie de lei, asigurându-mă că peste o lună cel mult mi-o înnapoiază.

— Il ruinează iar vr'o femee.

— Mi-a spus fără înconjur, Paule: artista de anul trecut s'a întors la București și i-a sucit de tot mintea.

— Mă aștept să-mi facă cine știe ce șotie, băiatul ăsta...

— Nu te supăra, Paule, dar tu ești de vină, în mare parte...

— Da, recunosc, Ermil; ai dreptate, răspunse Paul, plecând capul... Era un timp când îmi pierdusem și eu cumpăna.

— Acum nu poate fi vorba de recriminări, dragul meu. Eu i-am refuzat și împrumut, și gir... dar am crezut de datoria mea să te înștiințez.

— Ai făcut foarte bine... Am să-l săpunesc rău diseară... Și Anei îi părea că se mai cuminține...

— Să nu fi jucând numai un rol pe lângă ea? bagă de seamă să n'o fi ciupind de ceva parale și pe ea...

— Nu mi-a spus...

— E prea delicată, ca să-ți spună, poate însă și prea bună încât să reziste rugăminților lui meștere...

— Ar trebui să-l însor...

— Ușor de zis, greu de făcut: lasă că e prea tânăr, dar cu «pșutismul» lui pe cine să poată convinge să-i dea fata?

— Și cu toate acestea am eu credința, Ermile, că numai însurătoarea îl va cuminți... Pentru el ar trebui o fată mai în etate ceva decât el... Sibila nașului, de pildă... Ce ai zice?

Și îl privi adânc.

Chipul lui Ermil nu se schimbă cât de puțin.

— Ce e drept, răspunse scriitorul cu liniște, dacă Sibila ar voi să facă jertfa aceasta, cred că numai cu dânsa Stelian și-ar găsi calea...

Iar Paul se gândi:

— Ermil nici nu visează la Sibila... Biata fată!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu toate că pusese numele Sibilei înainte, numai să cerce dacă Ermil observase dragostea fetei pentru el, — rămase cu gândul acesta că fata, luându-şi speranţa dela Ermil, ar putea să cugete la Stelian: tot o jertfă din partea ei ar fi, dar cel puţin pentru un tânăr pe care să-l schimbe în bine.

— Ia vezi, Ermile, chibzueşte cum să ajungem la scop...

— Te-ai gândit cu tot dinadinsul, Paule?

— Acum numai, însă negreşit ca singură scăpare pentru Stelian. O femee cuminte m'a îndreptat, o femee la fel, îl va îndrepta... şi nu poţi zice că Ana n'a făcut o jertfă. Ba încă ce jertfă, când mă gândesc la suferinţile ce-i pricinueşte mama!

— Tot nu s'a mlădiat?

— Tot nu: vii duminică la parastas?

— Negreşit.

— Ei, uite, şi cu prilejul acesta, mama s'a aratat de-o cruzime care m'a jignit adânc.

Îi tăgăduieşte Anei dreptul de-a fi faţă la această pomenire... rosti el, cu mâhnire.

Şi cât am sfătuit-o să înţeleagă că face rău cu neîndoplecarea ei...

Mă întreb dacă nu cumva e din răutate firească...

— Nu, Paule, nu e din răutate. Când judecăm pe cineva, să ne punem în situaţiunea lui.

— Ca să ajungem la concluziunea că nu trebuia să mă însor?

— Ca să ne dăm seama că pentru ea, simţimântul pentru fiică-sa, supravieţuieşte morţei şi i se va sfârşi odată cu viaţa. Cum să-i pătrundă în suflet altă iubire, pentru o fiinţă care-i aminteşte mereu pierderea fiică-si? Atât numai că n'ar trebui să fie războinică, că s'ar cuveni să cugete că şi Ana are dreptul ei la viaţă, şi, mai ales, să-i priceapă însuşirile.

Acestea mi le zic şi eu şi mă doare fiindcă nu pot face să înceteze situaţiunea aceasta... De altfel Ana e un înger de răbdare şi de optimism: crede că va izbuti să o mlădie.

— Şi eu cred...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Dece însă exagerează lucrurile, mama, şi în ce priveşte legătura destul de firească ce trebue să uniască pe Dorina cu Ana? Aceasta e altă faţă, dureroasă pentru mine, a cestiunii...

— Îi voiu mai vorbi vechei mele prietene. Pentru acum, ce crezi să faci cu Stelian?

— Dacă m'aş duce să văd pe artista? zise deodată Paul.

— Eu cred că artista nu e o «damă cu camelii» şi nu poţi juca, Paule, cu succes, rolul tatălui lui Armand... Interesează-te mai bine ce datorii are şi fă'l să înţeleagă că nu va avea ce să mai caute în casa părintească... Eu i-am atins, în treacăt, cestiunea aceasta, şi l'am cam pus pe gânduri. Cât despre căsătorie, voiu căuta să vorbesc d-nei Soreanu. Propune-i şi tu, lui Stelian, fără însă a-i spune deocamdată pe cine socoţi a-i destina...

Ajunseseră la locuinţa lui Ermil.

— Nu te urci la mine? îl întrebă scriitorul.

Paul se uită cât era ceasul.

— Am timp. Mă urc, cu plăcere.

— Fă ceaiu, Mihăiţă, porunci Ermil, de cum se văzu la el. Ia şezi, dragă Paule, şi ascultă altă întâmplare, care te va uimi...

— Ce mai este? zise, zâmbind.

— Ceva care te va face să nu mai zâmbeşti... dar, care nu te poate opri să fumezi. Ia de colea o havană şi ascultă...

Şi, Ermil, cât mai pe scurt şi cât mai lămurit îi povesti drama familiei Ghermănescu.

Paul o ascultă din ce în ce mai înoremenit...

— Dar bine, Ermil, viaţa asta e numai din mizerii? strigă el cu amărăciune.

— Fiindcă e numai din lupte ţesută; fiindcă pare a fi lege să ne asigurăm un traiu mai bun în dauna altora, adese ori, şi fără muncă... Imoralitatea duce la crimă... şi e o crimă în viaţa acestui cavaler de industrie...

— O! biata copilă!... biata copilă!... Pe Ghermănescu nu-l plâng... Chiar azi vorbiam acasă, de el... că numai vanitatea de parvenit l-a făcut să ia de ginere un aşa zis «nobil»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă ar fi fost în adevăr Felicien al meu, nobleţea originei se armoniza cu nobleţea inimii lui... şi nu s'ar mai fi imputat bancherului alegerea aceasta... Din nenorocire, cazul aproape unic al criminalului ce se substitue, dă prilej de-a se nesocoti nobleţea morală în raport cu cea de origine... Tu ştii că sunt democrat, că nobleţea pentru mine stă în fapte nobile, că în om văd pe omul ce-şi înţelege menirea... Nobleţea o mai primesc ca pe o familie selecţionată care-mi poate da mai degrabă şi mai cu siguranţă oameni aleşi... Şi din popor, cu timpul, se poate ajunge la asemenea nobleţe selecţionată... Deci ajung iarăşi la ce-am spus: la nobleţea faptelor... singura de luat în seamă şi de imitat... Pentru familia Ghermănescu e un moment foarte critic, şi cum ţi-am spus, mă tem pentru Liliana.

— Ce e de făcut însă cu criminalul?

— Aştept hotărârea Ministrului Franţei.

— In dreptul internaţional e immunitatea membrilor corpului diplomatic.

— Ştiu... şi nici vorbă nu poate fi să sezisăm. Parchetul. M'am gândit mult... Nici n'am avut în viaţa mea preocupare mai gravă, mai plină de griji...

Şi îşi puse capul în mâini cât suferia în dragostea lui tainică pentru Liliana!

— Ministrul Franţei trebue să găsiască un mijloc pentru suspendarea acestei imunităţi, zise Paul.

Dar până'l va găsi, ce facem cu Liliana? Mâine îl aştept pe Ghermănescu la mine. Nu mai trebue îngăduit mizerabilului să se apropie de logodnica lui! rosti cu vehemenţă.

Paul se ridică...

— Şi iată cum suntem siliţi a trăi! zise cu sarcasm. La revedere, Ermile... S'au grămădit prea multe probleme grele de deslegat, în viaţa noastră.

— Le vom deslega pe toate: fără asemenea credinţă, n'am putea exista... La revedere. Să mă ţii în curent cu don Juanul tău.

Prietinii se despărţiră.

*
* *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

In seara acestei zile, toată casa bancherului e în întuneric. Jaluzelele sunt bine trase la ferestrele odăilor în care familia e strânsă. Nici o rază de lumină nu străbate în afară şi luna, melancolică urmându-şi calea pe cerul înstelat, în aerul geros, caută în zadar o luminiţă măcar pe faţada albă, care, i se închipuie moartă.

Copacii cu braţe de schelet, se acoper de chiciura pe care le-o urzeşte gerul şi cărei ţesături luna îi da uşor poleiu de aur.

Un automobil sgomotos, al cărui aparat de semnale pare o trompetă, se opreşte la poartă...

Intunericul şi tăcerea surprind pe vizitatorul, care, nu şi le poate lămuri.

După o aşteptare de câteva minute, silueta dinlăuntru are un gest de mânie şi porunceşte cu asprime întoarcerea.

In casă s'a auzit «trompeta»,—sunet cunoscut,— şi Liliana s'a ridicat repede.

Dar tatăl ei, zâmbindu-i silit, îi zice:

— Astă-seară, Liliano, suntem numai pentru noi acasă...

Ea îl priveşte cu mirare şi nu ştie încă, să zâmbiască ori să-şi arate ciuda?

— Dece, tată?

— Să mai stăm şi singuri puţin de vorbă... Situaţiunea n care suntem, cere sfătuire.

— O! sfătuire... şi cu ce seriozitate !... impută ea cu ton de alintare.

— Căsătoria unei fete nu e lucru uşor, copilă...

D-na Guzeanu, pe care fratele ei a prevenit-o întru câtva, fără lămuriri precise, aşteaptă şi ea să vadă în ce stă această «sfătuire»... şi mai ales cum va primi Liliana înştiinţarea, destul de îngrijitoare.

— Copilă dragă, începu Pandele, mai înainte de toate îţi cer să nu te sperii...

— Să nu mă sperii? făcu ea, şi mai mirată. Dece să mă sperii?

— Să fii liniştită, să faci apel la judecata ta...

— Dar tată... par'că vei fi având să-mi spui ceva... neplăcut...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Din nenorocire, pentru mine întâi, foarte neplăcut... Şi legătura se va face şi cu neplăcerea ce vei avea-o tu...

— Tată... în adevăr că mă sperii. Ce este?... Felicien poate că?...

— Ascultă, Liliano. Imprejurările grele prin cari trece ţara, ne-au adus pe neaşteptate mari încurcături financiare.

— Cum se poate! esclamă ea, făcându-se palidă.

— Cu cea mai mare dragoste de tată destinasem pentru zestrea ta nu mai puţin de două milioane de lei...

Şi Pandele se opri ca înnăbuşindu-se şi închise pentru o clipă ochii.

Liliana căută la mătuşa-sa şi o văzu ţinându-şi capul plecat,—ceea ce o înfioră. Presimţia «*cealaltă nenorocire*»... şi începu a privi la tatăl ei, în timp ce bătăi de inimă repezi îi săltau pieptul.

Acesta ridică la ea ochii şi îşi dădu seama că efectul începea, la biata fată.

— Şi, iată-mă, Liliano, în aşa încurcătură, că nu mai pot să-mi ţiu cuvântul dat faţă cu logodnicul tău...

— Dar el nu ţine la avere, strigă cu vioiciune... El mă iubeşte...

— Bine, poate fi dezinteresare din partea lui, în ce priveşte banul... Insă nu e mai puţin adevărat că, în situaţiunea socială şi a noastră, şi a lui, o casă nouă cere să fie cum trebue.

— Tată, tată, te rog, nu mai spune, rosti Liliana aproape cu spaimă.

— Vezi că nu eşti cuminte? îi răspunse, cu acelaş zâmbet silit. Nu poate fi vorba de stricarea logodnei, dragă copilă, ci numai de amânarea căsătoriei.

Ea se mai înseninâ, zâmbi chiar, însă i se şterse repede zâmbetul: presimţimântul, în chip neconştient, o agita.

— Am ţinut să vorbesc mai întâi cu tine şi cu mătuşă-ta. Mâine ori poimâni voiu arăta şi ginerului situaţiunea momentului...

— O! sunt sigură că el te va ruga să nu amâni că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sătoria: își are și el averea lui: un milion... Știi bine că o are.

— Eu și el vom vorbi, fără sentimentalitate, ca bărbați; și, dacă în adevăr, nu ține numai decât că aibă imediat zestrea... atunci...

— Sunt sigură de inima lui, strigă ea cu căldură.

Pandele avu o încruntătură a sprincenilor, de o clipă însă, și răspunse liniștit.

— Siguranța aceasta o voiu avea și eu numai după ce-i voiu vorbi...

— D-ta par'că te-ai îndoi de inima lui...

— Drăguță, rosti d-na Guzeanu, numai când cerci, poți avea convingerea...

— Și d-ta, mătușică? îi impută copila. Spuneți mai bine că aveți ceva în contra lui... zise apoi, cu ciudă.

— Mătușă-ta a spus o vorbă înțeleaptă... rosti Pandele.

Liliana se ridică enervată.

— Vă rog, nu mă mai necăjiți...

— Șezi, Liliano, îi zise tatăl, cu autoritate. In Imprejurări mari, nu poate fi vorba de răsfățare copilărească. Eu discut cu tine, ca fată mare care știi să judeci și poți să vezi în față, cu sânge rece, loviturile soartei...

Liliana își plecă ochii și șezu, înrâurită de tonul pe care tatăl-său nu-l mai avusese în glas, niciodată, în vorba lui cu dânsa.

— Chiar dacă logodnicul tău va fi așa după cum inima mea dorește, îl voiu face să înțeleagă că se impune amânarea căsătoriei, că trebue și din partea lui resemnare timporară, că mai ales e de nevoe să fie mai rezervat în raporturile lui cu tine, ca logodnic...

Liliana, palidă, își ținea mereu ochii plecați: partea din urmă a vorbei tatălui ei n'o mai putea înțelege.

— Drăguța mea, Pandele, ca tată, nu are în suflet decât grija fericirii tale, îi zise cu duioșie doamna Guzeanu.

Liliana se ridică, mai mult în chip automatic, și pierdută pe gânduri, fără să le arunce nici o privire, eși încet și trecu în camera ei, unde era numai lumina veghiătoarei de un violet șters.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fratele şi sora se priviră în o tăcere de câteva clipe, vădit emoţionaţi.

— Să fie atât de prinsă de inimă încât să avem de luptat cu dânsa? se rosti Pandele fără energie.

— E şi cu lipiciu, bată-l vina! zise Tatiana.

— A! taci, Tatiano... strigă el, eşit din sine.. E un ticălos... un vântură-lume care a înşelat o lume întreagă c'un nume care nu e al lui...

— Ia taci! Şi Tatiana rămase încremenită...

— Înţelegi dece trebue s'o ferim de el, ca să nu-l mai vadă? mâine-poimâni o să înfunde puşcăria.

— Doamne, ce păcat pe capul nostru! strigă Tatiana, împreunându-şi mâinile...

— Ţi-am spus d-tale, Tatiano, cine-i ticălosul... dar copila să nu afle încă...

— Dar chestia încurcăturii băneşti... întrebă ea cu stânjinire.

— Te credeam mai deşteaptă, soră-mi-o.. E numai un pretext, cred eu, nimerit, ca să amân căsătoria până va încăpea mişelul pe mâinile Justiţiei...

— Doamne, ce frică'mi era de sărăcie!... rosti ea cu simplitatea unui copil.

El avu pe buze zâmbetul orgoliosului sigur de afacerile lui şi-i răspunse :

— Sărăcia nu mă cunoaşte...

După ce se plimbă puţin prin odaie, se opri în faţa ei :

— Ascultă, Tatiano: în străinătate nu e chip să vă trimit, din pricina războiului... Par'că v'aş duce însă la moşie... unde să staţi până la Crăciun. Vezi de-o pregăteşte, de-o convinge...

— Uşor de zis, greu de făcut să înţeleagă şi să primiască, răspunse, clătinând din cap. Voiu cerca însă...

— Voiu căuta să stau şi eu cu voi câteva zile...

— Bine, Pandele... bine... Biata fată!... mi-e jale de ea...

Pandele ridică din umeri şi se îndreptă spre uşă, ca să-şi ascundă necazul ce-i pricinuiseră vorbele Tatianei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XI

«Felicien d'Ambade» locueşte în apropiere de Legaţiune. Are un salon, o cameră de culcare şi o mică încăpere în care îşi ţine cufere şi cuere pentru haine, — la catul al doilea al unei case cu mai multe apartamente. Serviciul i'l face o femee a casei, — camerile fiind mobilate.

El doar cât a pus ici colo câte un obiect de artă, ca să le dea înfăţişare mai plăcută.

In dimineaţa următoare, îl găsim îmbrăcat c'un foarte cochet vestmânt de casă, în salonul ce-i serveşte şi de biurou,— cu cafeaua cu lapte dinainte, — îngrijindu-şi în acelaş timp unghiile.

Infăţişarea pare a-i fi neliniştită, iar privirile vădesc, în asprimea lor, gânduri nu tocmai trandafirii.

Neputând în seara ce trecuse să-şi vadă logodnica, se dusese la «Clubul Tinerimei», unde-şi avea intrarea, — deşi nu era membru,—ca să-şi uite necazul şi, în contra obiceiului, se întorsese acasă devreme, tot preocupat: ce însemnase întunericul acela, când se ştia că era să vie în seara aceasta?

Bun observator, luase seama, deja c'o seară înainte, unei deosebiri de atitudini în primirea ce-i făcuse viitorul socru, cu toate că stătuse cu el de vorbă destul de mult timp... poate că prea mult chiar.

Fusese par'că obiectul unor priviri prea pătrunzătoare, în anume momente, din partea socrului,—ceea ce îl surprinsese atunci, iar acum îi era ca un motiv al porţilor închise...

Ce se întâmplase oare atât de curând după sărbătoarea logodnei? Căci se întâmplase negreşit ceva; i-o spuneau cugetul, presimţirea, teama conştiinţei lui care privia foarte adese ori în trecut.

Nu'şi putea ascunde nesiguranţa cu privire la viitor.

Starea de războiu în care se afla Franţa, atenţiunea lumei din Patrie concentrată numai asupra primejdiei, deşi victoria dela Marna oprise înaintarea ameninţătoare a Germanilor, — îi acopereau refugiul şi noua personalitate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Poate fi însă cândva criminalul, la adăpost ferit? O cât de neînsemnată împrejurare,—şi adevărul poate ţâşni la lumină...

Lovitura lui a fost îndrăzneaţă, favorizată cum nu se închipuia mai bine de-o ocaziune pe care el nu o pregătise.

Dar lăsase în urmă un complice; îl plătise cu generozitate,— era adevărat.

Cât timp însă era să ţină tăinicia acestuia?

O! dac'ar fi putut să se scape şi de el, ce bine ar fi fost! Însă graba de-a se folosi de prilejul expatrierii în condiţiunile nesperate care-i dăduseră un post şi un refugiu,—nu-i dăduseră şi timpul de-a se gândi să puie complicelui căluşul morţei!

Iată ceea ce-i turbura visul de aur pe care-l începuse în ţara aceasta.

O fată frumoasă, o avere considerabilă, mai ales în viitor; o situaţiune solidă care i-ar fi permis să se lepede de funcţiunea care-i întocmia un pericol,—erau un noroc nespus de mare...

Şi apoi, în sufletul lui pervers, trăia aspiraţiunea către o viaţă liniştită, plină de consideraţiune socială, cu toate aparenţele onorabilităţii...

Tot trecutul lui sbuciumat, toată viaţa lui plină de pete cari de cari mai întunecoase, s'ar fi şters pentru totdeauna, şi ar fi fost ca o reînviere, dacă nu morală,— căci moralitătea n'o putea înţelege,— însă negreşit o reînviere socială, în care trebuia să fie altul.

Câte ticăloşii nu le acopere bogăţia şi deprinderea vieţii cu dânsa schimbă apucăturile dacă nu înnobilează caracterul.

Demisionat din funcţiune, cine s'ar fi mai interesat de el, în Franţa?

Rămânea omul ţării acesteia, bogătaşul care putea să locuiască şi în străinătate, undeva, — afară de Franţa,— cât mai mult: ce perspectivă mulţumitoare!

Şi iată că neliniştita lui conştiinţă îi vorbia ceva ce se asemăna cu începutul unei primejdii.

Fără voe gândul i se duse acum la scriitorul Avereanu, singurul care, ca unul ce trăise în Franţa, îi ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

săria ca periculos: cine ştie dacă, cu legăturile lui în lumea ziariştilor, nu cunoscuse poate pe adevăratul d'Ambade!

Trebuia să fie vre-o bănuială în sufletul acestui om, de vreme ce îi surprinsese unele priviri... cel mult ciudate, aşa cum căutau par'că să-l amănunţiască.

Îi părea, la el, ca un fel de cercetare în memoria lui spre a-şi rechema oarecari amintiri... «de pe-acolo»...

Ce altă însemnătate li s'ar fi putut da?

Nu-i vorbă, şi el adusese în aşa fel convorbirile cu dânsul, încât să-şi poată forma o părere cu privire la intenţiunile ce le-ar fi avut, însă nu dovedise nimic călăuzitor.

Şi cu toate acestea, scriitorul nu-i inspira încredere.

Işi dase seama că Liliana îi înlesnia mereu prilejul apropierii de Avereanu, dar ea o făcea din consideraţiunea admiraţiunii ce are pentru el şi, probabil, din dorul firesc de-a cunoaşte părerea scriitorului asupra lui, ca logodnic.

O! el era sigur de iubirea pentru dânsul, a Lilianei, şi acest lucru îl măgulia...

Nu-şi ascundea că şi el o plăcea mult; că-i era dulce atracţiunea pe care copila o exercita asupră-i şi că, mai târziu, putea chiar să-i fie înnamoratul din deprindere... cine ştie!...

Nu se simţia în stare să iubiască cu adevărat, dar ştia că putea să pară înnamorat şi să dea convingerea unei iubiri puternice.

Avereanu însă! Iată punctul lui negru...

Cel mai nimerit lucru era numai stăruinţa meşteşugită de a-i intră pe supt piele, *de* a-i adormi bănueli, dacă în adevăr le avea, — şi, mai târziu, nu s'ar mai fi neliniştit, cu privire la el, chiar dacă, ducându-se prin Franţa, ar fi dat de vr'o urmă.

Totul era pentru prezent, şi cea mai de aproape grijă, aceea de-a limpezi noua atitudine a socrului.

Terminându-şi ocupaţiunea cu unghiile şi cu băutul ceaiului, se ridică şi se uită la ceas.

Orele erau aproape zece: tocmai timpul de-a se duce la Legaţiune.

Se îmbrăcă repede şi eşi. Trecu pe la o florărie de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde rândul să se trimită Lilianei un mănuchiu de flori, cu carta lui de vizită şi se întoarse la Legaţiune.

Ministrul nu se coborâse încă în biurouri.

Găsi o corespondenţă din multe plicuri, venită din Franţa, de cu seară, şi deschise pe cele ce nu purtau însemnarea: «*confidenţial*».

Erau încunoştiinţări oficiale asupra mersului operaţiunilor pe diferite fronturi, desminţiri dela Statul major general în privinţa unor pretinse victorii afirmate de presa Germană oficioasă, şi cestiuni de serviciu, de resortul diplomatic, — toate aduse de un curier special al Ministerului de Afaceri Streine.

— D-l Ministru vă aşteaptă în biuroul său particular, îl vesti un om de serviciu.

«Felicien» se ridică dela masa de lucru şi luă toată corespondenţa, îndreptându-se spre locuinţa Ministrului.

Era liniştit, cu înfăţişare cam mândră ;— era în «exerciţiul funcţiunii».

Se înclină respectuos Excelenţei Sale şi, punându-i dinainte plicurile, aşteptă să i se vorbiască.

Era o nălucire? Ministrul i se păru că e cam rece faţă cu el.

—D-nule d'Ambade, eşti bun să-mi spui din ce contingent faci d-ta parte? se pomeni că-l întreabă Ministrul.

El tresări, dar îşi păstră liniştea şi răspunse, după o clipă de aducere aminte :

— Contingentul 1899...

— Şi în ce corp ai făcut armata?

— În Artilerie... la... Verdun... Aveţi pentru mine... poate chemarea?

Ministrul zâmbi... cam ciudat par'că...

— O! nu... Cel puţin, nu încă...

Atunci «Felicien» luă seama că Ministrul avea deja pe biurou un plic oficial, cu însemnarea: «*personal, confidenţial*»... Ministrul îl puse în sertar, supt chee.

— Să vedem ce ne-a adus curierul, zise Ministrul, şi începu să desfacă plicurile confidenţiale, de cari luă cunoştinţă, pe unele înmânându-le secretarului, pe altele oprindu-şi-le.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr1901-1932

— Înştiinţează pe Primul Ministru, te rog, că doresc să-l văd astăzi, la ora ce va binevoi să mi-o fixeze.

Iar după ce luă cunoştinţă şi de cuprinsul celeilalte corespondenţe, orândui să se trimită Presei din Capitală, desmînţirile oficiale.

— Ei, cum mergi cu însurătoarea, d-le d'Ambade? Pe când nunta? îl întrebă, zâmbind, deşi cam rece.

— E hotărâtă la începutul lui Decembrie, d-le Ministru...

— Foarte bine, d-le d'Ambade... Se spun minuni despre domnişoara, logodnica d-tale...

— In adevăr, e foarte drăgălaşă...

— D-l Ghermănescu face parte din marea Finanţă...

— A! capitolul «zestre» e numai ceva incidental, d-le Ministru, zise «Felicien» cu bine prefăcută înfăţişare de dezinteresare; şi cu modestie, în care puse sentiment, adaose: pentru mine, iubirea e viaţa şi soarta m'a favorizat să găsesc asemenea fericire.

— Mă bucur, d-le d'Ambade. . Vei putea avea însă pe cineva din familie, la nuntă, în împrejurări ca acestea?

— O! d-le Ministru, singura mea familie, dacă-mi permiteţi, e Legaţiunea scumpei noastre Franţe... rosti cu emoţiune concentrată...

— Nu ai pe nimeni? pe nimeni?

El plecă fruntea, ca supt greutatea unor amintiri dureroase:

— I-am pierdut pe toţi... Sunt singur în lume... răspunse cu glas înnăbuşit...

Ministrul se ridică...

— Mă ierţi că ţi-am redeşteptat amintiri chinuitoare... Oricum, un amic, doi, din cei mai intimi, ar fi o plăcere să-i poţi avea, nu-i aşa? I-am putea face să vină...

— Sunt pe front, d-le Ministru... Căci cine nu e azi în faţa vrăjmaşului năvălitor?...

— Ei bine, îţi vom servi noi de familie, d-le d'Ambade, după cum cu mulţumire am luat act că ne consideri...

— Vă mulţumesc cu recunoştinţă, d-le Ministru...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ştii însă că cei din contingentul d-tale sunt deja în luptă?

— Dacă Patria mă va chema, voiu alerga numai decât... rosti cu căldură.

— Nu cred să fie nevoe ca Franţa să-şi cheme şi pe fiii ce-i are în corpul diplomatic... La revedere, domnule d'Ambade.

— Vă salut, d-le Ministru...

Şi, luându-şi corespondenţa, se retrase...

Ministrul rămase cu privirea pe urma lui.

— Dibaciu comedian... îşi zise. Voiu vedea ce figură va avea când voiu primi din Franţa lămuririle ce-am cerut...

* * *

In dup'ameaza zilei, pe la orele patru, «Felicien», se îndreptă, în automobil, spre locuinţa logodnicei, nu fără o emoţiune ce-l stăpânia în contra voinţei lui.

Il întâmpină d-na Guzeanu, pe care el o salută foarte respectuos, şi-l introduse, spre mirarea lui, în biuroul bancherului.

— Fratele meu va veni numai decât, îi zise, zâmbind.

— Liliana? întrebă el cu ton afectuos,

— Drăguţa, se aştepta la vizita d-tale şi a vrut să te poată vedea, însă indispoziţiunea ei ne temem că e mai puţin uşoară decât credeam.

— Cum? e bolnavă? întrebă el cu surprindere mai mult decât cu grijă.

— A răcit... Aseară a trebuit să chemăm medicul.

— A!... ce spuneţi!

— Pe urmă avem şi un necaz... Dar vi'l va aduce la cunoştinţă frate-meu...

«Felicien» nu se simţi la îndemână... Presimţimântul ce-l agitase, nu fusese în zadar... Ce necaz putea fi? Nu cumva boala Lilianei ascundea... altceva?

— Iată-l că şi vine, adaose Tatiana...

In adevăr, bancherul se arătă şi din o singură arun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

căutură de ochi asupra lui, «Felicien» înţelese că nu era bine, ce era.

Bancherul îi strânse mâna,—şi mâna lui era rece,—ca şi zâmbetul.

— Bună-ziua, îi rosti, cam tot atât de rece... Şezi, te rog... Pe Liliana s'o ierţi... Ţi-a spus soră-mea, că nu e tocmai bine?

— Şi-mi pare foarte rău, îi răspunse «Felicien», şezând.

— Ori cum, nu e ceva grav şi dacă ar fi numai aceasta, nu m'aş simţi îngrijat, necăjit cum sunt...

Tatiana îi făcu din cap un semn de salut şi ieşi încet.

Infăţişarea bancherului îi păru lui «Felicien» în adevăr schimbată şi trebuia să fi avut motiv serios. Era dar şi intrigat, şi neliniştit.

— Dragă d-le Felicien, începu bancherul, privindu-l cu mâhnire, nu pot niciodată să fac ocoluri, — şi e, poate, un defect,—nici să intru în amănunte,— ceea ce poate fi o calitate; am pierdut foarte mult în aceste două, trei zile, din cauza situaţiunii externe care apasă asupra celei dinlăuntru.

«Felicien» simţi un fior.

— E de neapărată nevoe să mă înţeleg cu d-ta asupra amânării căsătoriei.

— Imi permiţi, d-le Ghermănescu? Chestiunea băneasca nu mă poate împiedeca dela ceea ce e fericirea mea şi, nu mă îndoiesc a crede, că e şi fericirea Lilianei... Chiar de n'aş avea averea de care dispun, şi tot în ceiul acesta aş vedea şi aş simţi...

— Mă rog, aceasta îţi face onoare. Dar nu te gândeşti puţin la cuvântul meu dat? Nu iei în consideraţiune ambiţiunea mea de tată al singurei copile ce am? Voiam s'o dau la casa ei, aşa cum trebue, aşa cum se potriveşte cu situaţiunea ce ocup în societate... Şi aci nu poate fi vorba numai de costul pregătirilor de nuntă, dar de foaia de zestre şi de predarea zestrei, în afară că mai trebue şi lipsa de griji; că trebue siguranţa averii din care dai cu mulţumire fără să te simţi stânjinit. Aceasta era până ieri şi azi nu mai este... Deci, înţelegi bine întreaga înfăţişare a cestiunii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Felicien» ar fi primit lucrul precum cu glas sincer îl arăta bancherul, dacă nu l'ar fi neliniştit, în situaţiunea aceasta, propria lui nesiguranţă de ziua de mâine. A amâna, se putea prea bine să fie a pierde terenul... de supt picioare.

Propria lui nelinişte nu-l opria de-a fi bănuitor...

La urma urmei era adevărul în spusele socrului?

— D-le Ghermănescu, fiindcă mi-aţi acordat mâna Lilianei, însemnează că mai întâi mi-aţi acordat încrederea d-voastră. In puterea onoarei ce mi-aţi făcut, vă cer voe să vă răspund că, a întârzia o foaie de zestre, nu înseamnă numai decât a număra. Permiteţi-mi să adaog că eu nu sunt om de afaceri ca să lucrez cu bani pe şin... Eu sunt om de simţimânt: iubirea suferă când e silită să aştepte şi când mai ales piedica se pare a fi banul. In numele fiicii d-voastră cutez a vă ruga să îndepărtaţi chestiunea materială şi să vă redobândiţi liniştea în privinţa încurcăturii financiare care nu poate fi decât foarte trecătoare. Un om de puternicia d-voastră, de prevederea şi de spiritul d-voastră de conducere, nu are cum să se teamă nici în prezent, nici în viitor...

— Negreşit că mă bucură opiniunea ce ai de mine şi de soliditatea situaţiunii mele, dar nu uita, te rog, că nimeni altul nu poate vedea mai limpede decât cel ce se află în cauză. Liliana, deşi cu aceeaş nemulţumire ca d-ta, a ascultat spusele mele, a simţit mai repede decât d-ta adevărul situaţiunii şi a primit amânarea. Amânarea nu este o pierdere nici de fapt nici de drept...

El înclină din cap, în semn de resemnare...

— Dacă Liliana a primit...

— Consecinţă a acestei stări de lucruri este că am nevoe de reculegere pentru câtva timp, până după sărbători şi cred că voiu pleca la moşie, unde să mă mai liniştesc... Liliana nu voieşte să mă lase singur, mătuşă-sa nu voeşte s'o lase să plece numai cu mine...

«Felicien» avu ca o sguduitură... Nu! nu putea fi adevărat primul motiv, întrucât îi urma un fel de separaţiune a logodnicului de logodnică. Era dar *altceva*... şi acest altceva, tainic, îl turbura...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu sunt vânător... zise cu îndrăzneală... Şi va fi o plăcere pentru mine să vânez pe moşia d-voastră...

«Felicien» văzu scurta licărire de contrarietate, par'că de mânie, din ochii bancherului, după care, acesta răspunse, zâmbind silit.

— O! eu n'am vânat niciodată şi nu gust plăcerea aceasta.

Era ca şi cum i-ar fi zis: n'ai ce căuta la moşie.

— Ce rău îmi pare că voiu fi lipsit de fericirea de-a vă vedea atâta timp...

— Sărbătorile Crăciunului le vom putea petrece împreună şi în tovărăşia, cred, a câtorva prietini intimi...

Era limpede: până atunci... separaţiunea. Dar dece? Dece?

Şi-l cuprindeau pe «Felicien» resimţiminte cari îi vădiau adevărata fire şi pe cari cu greu 'şi le domina.

— Când voiu putea vedeà pe Liliana? întrebă după cele câteva clipe de tăcere.

— Cred că poimâni va fi mai bine... De alifel, tot poimâni cred că vom pleca.

«Felicien», îndrăcit, se ridică; ce mai putea vorbi? Bancherul îi tăiase scurt orice cale de... «aprovizionare» sentimentală.

— Vă rog arătaţi Lilianei simţimintele mele...

Şi, fără cuvânt de salutare, îi întinse mâna, pe care bancherul abia i-o atinse, apoi, petrecut de el, în tăcere, plecă... fierbând în sine.

— I-am tăiat poşta... îi zise Pandele, reintrând, zâmbind crud, în ironia lui.

«Felicien», în automobilul ce-l ducea cu repeziciune, sta nemişcat, dar îşi rumega cu mânie gândurile încâlcite.

Cum? dela cine să caute a avea o lămurire?

«Dela Avereanu», — îi şopti un gând. Zâmbi câineşte:

— Dela el!... Dacă nu cumva el a aruncat semânţa vreunor vorbe dăunătoare mie. Dar ce anume vorbe? Ce-a putut spune? Căci dacă aş admite că el îmi bănueşte cât de puţin personalitatea, nu mi-ar rămânea decât să fac stânga împrejur... şi să dispar: nu mi-aş mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

simţi deloc sigur pământul supt picioare!... El are, după cum am văzut, influenţă în familia bancherului... Îi sunt antipatic... o simt, am văzut-o... Motivul îmi scapă; dar oricare ar fi, a putut să pue cine ştie ce îndoeli în sufletul bancherului şi în al surorii acestuia... Să înfrunt, orice primejdie s'ar ivi apoi, pe acest «scriitoraş», şi să-l silesc să-şi descopere bateriile? Cred că-mi e singura pârghie de siguranţă şi de rezistenţă...

Şi, hotărât, dădu şoferului adresa scriitorului...

Ermil, în biuroul lui, scria, când auzi sunând. Mihăiţă lipsia; se duse el şi deschise.

Avu un gest de surprindere neplăcută, când văzu cine era,—pe neaşteptate,—dar zâmbi, repede, şi întinse prietenos mâna, lui «Felicien».

— Ce vânt cald.. vă aduce la mine, ca să am plăcerea de a vă primi în modesta mea locuinţă? îi zise, făcându-i loc să intre.

— Vântul prieteniei, maestre, îi răspunse, râzând deschis. Vă datoram o vizită...

— Şi o primesc, mulţumindu-vă cordial. Poftiţi de şedeţi, d-le d'Ambadé, şi fiţi bine venit...

Primirea aceasta care nu-i mirosia a prefăcătorie, îl puse pe «Félicien» în încurcătură. Vulpea dăduse peste un vulpoiu de rassă şi era amăgită... cu bună credinţă.

Scriitorul juca un rol, faţă c'un comedian destul de tare, şi ştia să fie la înălţimea datoriei de onoare ce-şi impusese.

— Viu dela logodnica mea... începu «Felicien» şi luă înfăţişare tristă...

— Cu ce chip o spuneţi... rosti Ermil, surprins.

— Închipuiţi-vă... Dar poate că ştiţi... lucrul...

Ermil îl privi, tot surprins, ca neînţelegând.

— Nu i-am văzut dela logodnă. S'a întâmplat ceva? întrebă cu îngrijorare.

«Félicien» căzu în cursă; scriitorul nu ştia nimic.

— Închipuiţi-vă că amânăm căsătoria...

— A-ba! Şi dece?

Tonul lui Ermil era atât de firesc, în uimirea lui, că francezul începu a-şi socoti neîndreptăţită bănuiala: la urma urmei, dece i-ar fi fost lui antipatic?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Félicien», espuse scriitorului în amănunțime situațiunea și încheiă:

— Vedeți dar cât sunt de perplex, de jignit... O iubesc, maestre...

Ermil, după o clipă de gândire, răspunse:

— Nuștiu ce să cred, nuștiu ce să zic, d-le d'Ambade... Trebue să mă duc să văd... M'ați turburat.

— O! mi-ați face serviciul cel mai prietenesc, credeți-mă; să vă duceți... Poate că Liliana e mai serios bolnavă decât mi s'a spus...

— Dar negreșit că voiu să vă servesc... Se impune, pentru mine, prietenul devotat al familiei, să văd cum stă lucrul... Amânarea nu mă neliniștește atât de mult pe cât mă turbură situațiunea financiară. Și vă rog să credeți, că dacă un om de tăria bancherului, se arată îngrijorat de averea lui, apoi din nenorocire trebue să fie așa... Il cunosc prea de aproape, ca să mă pot înșela...

— Mă neliniștiți și mai mult, maestre...

— Cel mai neliniștit tot eu rămân.

Și se ridică în chip că era enervat, că nu avea astâmpăr.

«Felicien» socoti că i se da a înțelege să plece.

— O! nu, mai stați... M'am ridicat, fiindcă vestea ce mi-ați adus mă sfredelește... Cum nu bănuia nimic amicul meu în preziua logodnei, și așa de curând după aceasta a văzut dezastrul? Iată ce nu-mi intră în cap...

— Acest lucru mi l'am spus și eu...

— De altfel, dacă stai și te gândești puțin la natura afacerilor unui om de finanțe, o lovitură îi poate veni într'o clipă... rosti Ermil, pe gânduri, frământându-se în loc.

Dar în sfârșit, mie îmi va încredința ceea ce n'a putut s'o facă față cu d-voastră, dintr'un simțimânt de mândrie ușor de înțeles.

— Pot conta dar, iubite maestre, pe sprijinul d-voastră? îi zise cu ton rugător, afectuos.

— Nu v'aș permite să vă îndoiți, d-le d'Ambade, îi răspunse, zâmbind. Alegerea ce-a făcut Liliana în persoana d-voastră distinsă, am încuviințat-o, ca prieten; a fost măgulitoare pentru mine. N'ați luat seama cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căuta, în seara logodnei, drăgălaşa copilă, să mă apropie de d-voastră? Voia să-mi afle părerea despre logodnicul ei,—şi i-am spus-o fără să vă precupeţesc laudele, meritate, vă rog să credeţi.

«Félicien» îi strânse mâna cu căldură; era cucerit, convins că scriitorul nu-l amăgia...

Acele priviri ale lui, cu care îl studia, erau ale observatorului conştiincios iar nu ale vrăjmaşului care se îndoeşte şi care caută să semene îndoiala.

Scriitorul fusese «maestru» şi în prefăcătoria cerută de împrejurarea dureroasă pentru el...

— Daţi-mi voe să vă las, maestre, şi să sper în vizita pe care o aştept nu numai cu nerăbdare dar şi cu plăcere deosebită.

Ermil îi strânse mâna cu foarte mare cordialitate şi-l petrecu până jos, aşteptând să-l vadă în automobil.

Iar în timp ce se urca înapoi, îşi zicea, cu satisfacţiune:

— L'am adormit... Dar şi Ghermănescu! A găsit nu se poate mai nimerit motiv... Mă duc să-l întâlnesc şi să văd pe Liliana...

XII

Oricât căuta Liliana să se convingă pe sine că încurcătura bănească a tatălui ei nu avea să-l îndepărteze pe iubitul Félicien de dânsa, simţia că o costă pierderea aceasta care putea să-i schimbe viaţa. A fi mai puţin bogată, ar fi însemnat să şi restrângă cheltuelile personale; deci, plăcerile aşa cum se deprinsese să le aibă până azi, şi să nu mai spere a le avea în căsnicia ei. Starea aceasta îi părea umilitoare, îi rănia mândria, o cobora în ochii ei chiar, pe lângă că i se cobora prestigiul în lumea cu care era în legătură.

Dar dacă începea să sufere, la ideea aceasta, vedea, că în sufletul ei se înfiripează un simţimânt nou, — mila pentru tatăl ei care trebuia să se simtă cu mult mai nenorocit decât dânsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Necazul ei nu se răsfrângea asupra tatălui; dimpotrivă, mila îi încălzia şi mai mult dragostea de pân'atunci pentru el.

Partea bună a naturii sale îi lua în stăpânire egoismul.

A doua-zi după destăinuirea tatălui ei se gândi mult la urmările acestei stări de lucruri şi le primi mai cu tărie, în speranţa că şi Félicien nu putea să vadă altfel decât dânsa.

Îl aştepta dar vizita, cu nerăbdare, doritoare de-a se găsi câteva momente numai cu el, să-i citiască în priviri dragostea nestrămutată, să-i asculte cuvintele cari o esprimă şi fac ca în realitate să se urmeze visul.

Dar iată că mătuşă-sa îi spuse, printre desmierdări, că Felicien de va veni, ea nu va trebui să se arate, supt pretextul că era indispusă; că, tatăl ei îl va primi şi că avea de vorbit cu el.

Liliana se revoltă,— o putea face, faţă cu Tatiana, — şi-i declară că, după convorbirea cu tatăl ei, trebuia să-l vadă şi ea.

— Nu, drăguţă, îi răspunse Tatiana, cu destulă fermitate în tonul ei blând... Îl vei vedea în altă zi, înainte de plecarea noastră la moşie, nu însă mâine. E voinţa lui Pandele şi ştii că nu e de glumit cu el.

— Dar nu înţelegi, mătuşică, îi răspunse Liliana, că am şi eu drepturile mele... Oricât de bine să zicem că tata s'ar înţelege cu Félicien, eu şi logodnicul meu ne vom înţelege cu mult mai bine. Voiu să văd cu ochii mei dacă şi în asemenea împrejurare Félicien ţine la mine şi să ne întărim unul pe altul în speranţa că aşteptarea îndreptării situaţiunii nu va fi în zadar.

— Liliano, nu zic că nu ai dreptate; lasă însă fiecărui lucru vremea lui.

— Mătuşică dragă, dar logodna este aproape căsătoria şi nu ne mai putem considera numai nişte simple cunoştinţi... Tata ar voi par'că aşa să ne ştie şi să nu ne dea voie să ne vedem cât mai des, eu şi Félicien... Uite, oricât respect port tatii, sunt în stare să-i spun că rău face... termină Liliana cu supărare.

— Bine, copilă... Uite că mă duc să-i spun lui Pandele că vrei să-i vorbeşti...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi se îndreptă spre uşă.

— Stai, mătuşică... o opri Liliana.

La gândul că avea să vadă chipul muncit de necaz, al tatălui ei, curajul i se înputină. Se temea apoi şi de vreun cuvânt aspru din partea lui, şi decse să-şi dea prilej de-a fi jignită? Trebuia să-şi facă dorul să aştepte, oricât nu se obişnuise cu răbdarea. Oftă şi plecă fruntea.

— Te rog să nu-i spui tati ce-am vorbit amândouă, îi zise după câteva clipe.

Tatiana se apropiă şi o sărută cu duioşie.

Dar în aceea după-amează, de după perdeaua odăii sale de lucru Liliana pândi cu nerăbdare venirea lui Félicien, aşteptă cu emoţiune sfârşitul vorbei dintre el şi Pandele şi rămase foarte neliniştită când îl văzu pe Félicien că pleacă îngândurat.

Cu privirea dusă spre partea unde dispăruse automobilul, ascultându-i zgomotul cum se depărtează, se simţia foarte reno ocită; aproape îi venia să plângă: avea intenţiunea că pierdea ceva scump.

Se lăsă, lângă fereastră, într'un fotoliu, şi îşi puse capul în mâini... Cel puţin dacă ar fi văzut pe tată-său că vine, ca s'o mângâie... Un singur cuvânt al lui, cât de veselă ar fi făcut-o! Insă Pandele nu se arăta şi tot mai mult gol i se făcea în suflet...

Cu toată starea ei de adâncire în gânduri, auzi sgomot de glasuri şi deosebi pe al tatălui ei... Desigur că vorbia cu Tatiana.

Auzi apoi că pleacă şi se ridică să-l vadă: nu-i păru necăjit.... din contră, zâmbia.. Şi avu emoţiunea speranţei că se înţelesese cu Félicien...

De ce atunci chipul lui nu arăta, la plecare, tot atât de mulţumit, ca al tatălui ei? Nepotrivirea aceasta iarăş o întristă şi o puse pe gânduri. Ah! şi nimeni nu venia,— nici Sibila, nici Avereanu, în care avea o încredere adân ă... Ar fi vorbit cu ei şi ar fi putut prinde vre-o lămurire, pe care, ea nu se simţia în stare să şi-o dea!

— Unde eşti Liliano? auzi într'un târziu, glasul mătuşe-si.

— Aci, mătuşică, răspunse ea, şi-i ieşi înainte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce palidă eşti! îi zise Tatiana... Nu fii copilă...

— Ce-a vorbit tata cu Félicien, întrebă ea, privind-o arzător.

— O să te vezi cu logodnicul tău poimâni... Atâta îţi spun.

Ea zâmbi.

— Da? Ţi-a spus tata?

— Mi-a spus. Tot atunci şi plecăm.

Liliana clătină din cap... şi zâmbetu-i pieri.

— Vrei să ieşim amândouă, la plimbare?

— Nu, mătuşică.. Trec în odaia mea să citesc...

— Liliano, îmi faci rău că te laşi mâhnirii...

— Sunt eu logodită? rosti ea cu amărăciune.

Şi se depărtă... Stătea aproape nemişcată, cu capul sprijinit pe-o mână, de destulă vreme, uitată în colţul ei, când servitoarea ei se ivi.

— D-şoară, a venit d-nul Avereanu...

— El? Şi sări repede...

— E cu cocoana, în salon.

— Dă-mi rochea roză, fuga...

Şi, aproape cu stângăcie se îmbrăcă, se privi apoi în oglindă şi îşi zâmbi: dorise să-l vadă şi bunul prieten venise!

Ştia el ceva? Oricum, bine că era aci.

— Ascultă, Mario, să chemi pe mătuşica, mai pe urmă puţin, şi când va veni, să-i spui că doresc să mă lase mai mult timp singură cu d-nul Avereanu...

— Bine, d-şoară...

Emoţionată, în mulţumirea ei, Liliana intră în salon şi prinse de veste că scriitorul se opri brusc din vorba, tainică par'că, cu mătuşa Tatiana.

El o întâmpină cu mâna întinsă, zâmbindu-i afectuos.

— Nu-i aşa, d-şoară Liliano, că nu te importunez cu vizita mea?

— Imi faci cea mai mare plăcere şi nu mă feresc să-ţi spun că doriam să te văd, că m'am gândit la d-ta, îi zise, zâmbind şi strângându-i mâna cu căldură.

Inima lui Ermil bătu mai tare: era de neîndreptat cu amintirea dragostei lui.

— Atunci sunt bine venit şi nu-mi simt cugetul neîm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păcat... Dar... adaose privind-o lung, prind de veste, d-ră, unor urme de tristeţe pe chipul d-tale.

Liliana se înroşi, căută la mătuşa-sa şi răspunse:

— Nimic nu-ţi scapă, d-le Avereanu... Am avut oarecari nemulţumiri...

— D-ta? Nu se poate....

Atunci uşa se întredeschise şi se ivi, discret, capul Mariei, care făcu Tatianei semn de chemare.

— Imi dai voe, d-le Avereanu?...

— Mă rog, doamnă...

După ce Tatiana ieşi, scriitorul luă chip serios şi se apropiă de Liliana.

— Dragă copilă, am primit azi vizita logodnicului d-tale... Venia la mine, dela d-voastră.

Liliana se înfioră, se înroşi şi plecă ochii. Avereanu îi povesti ce-i spusese Felicien...

— Nu cunoşteam întâmplarea supărătoare pentru el, a tatălui d-tale, dar neliniştei d-nului d'Ambade i-am pus capăt căci din sfătuirea noastră s'a ales cu încurajare,— cu speranţa că de cât de-o amânare nu putea fi vorba.

Insufleţită de glasul cald şi convingător al scriitorului, Liliana îi întinse mâna.

— Cât îţi mulţumesc de tare, d-le Avereanu! Ce prieten fără de pereche eşti pentru noi... In adevăr că am suferit, ca nici odată, în viaţa mea... şi d-ta îmi redai şi mie speranţa...

— O! cât de repede se descurajează tinereţea neexperimentată, rosti el, zâmbindu-i afectuos. In cursul vieţii, d-şoară, ne atingem şi de spinii trandafirilor... Şi dacă fie-ce înţepătură uşoară ar trebui să ne pară cine ştie ce catastrofă, o viaţă nu ne-ar fi d'ajuns pentru toate aceste mici adversităţi...

— Da, o cred, fiindcă d-ta mi-o spui, d-le Avereanu. Cu toate acestea, spinul de astăzi să fie motiv de despărţire până la înlăturarea lui?

— Dacă ne gândim numai la noi şi nu căutăm să ne dăm seama şi de starea sufletească a părinţilor! In momente de turburare, de nesiguranţă, mie, tatăl, nu-mi vine să privesc cu aceeaş inimă deschisă, la dulcea uitare a tot ce nu este iubire şi şoapte tainice cu privire la viitor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

Liliana se înroşi iarăş, stânjinită, dar uşor zâmbitoare; înţelegea mai bine, dela scriitor, de cât dela tată-său. De acesta îi era şi teamă; de Avereanu o lega prietenia în care se încredea.

Şi nu mai judeca, chiar dacă stăruia încă în inima ei, instinctiv, credinţa că motivul nu era destul de îndreptăţitor.

— D-nul d'Ambade te roagă să ai încredere în iubirea lui care nu sufere ca aceea ce nu mai speră...

Liliana îl privi cu recunoştinţă adâncă.

— Vă veţi duce la ţară, d-şoară Liliano, şi în singurătatea priveliştei de iarnă, d-ta te vei odihni de emoţiunile acestor zile iar tatăl d-tale, văzându-te fetiţă cuminte, îşi va chibzui în linişte îndrumarea afacerilor pe calea pe care l'a obişnuit succesul de până acum... Nu-i aşa?

— Da, d-le Avereanu... îi răspunse, privindu-l mai senină.

— Poate că timpul îmi va permite să mă reped şi eu într'acolo...

— O! ce bine-ai face! îi strigă cu bucurie copilărească...

— D-ta vei face pictură şi eu, poate, versuri asupra aceloraşi subiecte pe cari natura ni le va da...

— O! te rog să vii...

— Negreşit... d-şoară, negreşit, odată ce am învoirea d-tale... Şi-ţi voiu aduce ştiri dela domnul d'Ambade, nu-i aşa?

Ea râse, plecând ochii, înfiorată de plăcere.

Avereanu avu un fel de sfârşire la inimă, însă urmă să zâmbiască părinteşte.

Liliana îl iubia pe Francez mai serios decât socotise încă până acum.

Ce avea să fie, în faţa adevărului de neînlăturat, şi nu peste prea mult timp! Biata copilă! Şi îşi înnăbuşi un oftat.

— Acuma îmi rămâne, d-şoară Liliano...

— Dece nu-mi zici pe nume? îi rosti, dulce rugător...

— Să-mi permiţi să nu mă folosesc de bunăvoinţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

d-tale, îi răspunse cu blândeţă... Intimitatea noastră prietenească nu va avea să sufere...

— Ziceai...

— ...Că-mi rămâne să stau de vorbă acum şi cu d-nul Ghermănescu... şi înţelegi dece...

— Ejti providenţial, d-le Avereanu... îi rosti cu emoţiune.

Providenţial! da, era cuvântul,—însă biata copilă nu-şi putea încă închipui în ce fel... Providenţial,—fiindcă fără mijlocirea lui, ce crudă deşteptare ar fi fost cândva,—mai curând ori mai târziu, — dar de sigur că nu peste prea multă vreme. Şi căta înduioşat la dânsa. Atunci intră Tatiana, urmată de servitoarea care aducea ceaiul şi sandwici...

De-aci înnainte scriitorul duse convorbirea cu d-na Guzeanu, pe un ton de-o veselie glumeaţă, cum rar i se întâmpla, lăsând pe Liliana să se izoleze în o liniştită visare, care n'o împiedeca tocmai cu totul de-a prinde sensul acelei convorbiri. Zâmbetul răspundea deopotrivă şi gândurilor ei şi celor doi convorbitori.

Şi era fermecătoare în acea atitudine de dulce moliciune, în care formele—delicat sculpturale ale corpului ei luau relief ispititor pe fondul, de un roş de sânge închegat, al fotoliului.

* * *

E acoperit cu alb vastul cimitir «*Bellu*», în care, printre feluritele-i semne pioase ale celor vii pentru cei morţi, ici colo numai, undeşte verdeaţa unui brad. Incolo, scheletele copacilor de pe cari se scutură chiciura, mai ales când stoluri de vrăbii gureţe se abat asupra lor, ciripind, mişcând din aripi, sărind de pe rămurică pe altă rămurică.

De pe acoperemintele marilor mausoleuri zăpada se scurge în picuri dese, grele şi sclipitoare. Pe aleea principală care duce până la capela mortuară, zăpada s'a subţiat şi supt paşi, se amestecă cu pietrişul, păstrând urma picioarelor ici mai mult întipărită, colo mai puţin.

Pietrele funerare şi mormintele modeste dispar supt pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tura albă semănată par'că cu mii de steluţe licăritoare. Pe câte-o latură a lor, care a venit în bătaia zăpezii, crucile cu cât sunt mai mari, păstrează câte-o pătură albă care le schimbă înfăţişarea. De pe toate picură picuri,— lacrimi diamantine.

Mici râuleţe îşi fac loc prin zăpada de pe părţile joase şi o moaie. E desgheţul cam viu, al zilei cu soare aproape primăvăratec, după noaptea al căreea ger strânge şi întăreşte.

Şi e tăcere, acum înainte de prânz, în care veselia naturii contrastează cu tristeţea în sine a locului care evocă imaginea morţei. Câte un înger, la câte-un mormânt, în atitudinea unei dureroase meditări sau a rugăciunii, pare jignit în preajma nebunatecelor vrăbii, pline de viaţă şi de nepăsarea firii lor sglobii.

Dela capelă, în stânga, urmând rândul întâiu al aleei, o femee cernită păşeşte încet,— urmată de un băeţandru care duce o coroană de flori naturale,— şi se orientează, după anume morminte, spre a găsi pe acela pe care îl caută.

L'a văzut; — e pe rândul al doilea, — şi trece printre două mausoleuri, cu vădită emoţiune, oprindu-se în faţa unui mormânt cu cruce mare de marmoră neagră, îngrădit cu grilaj de fier bine lucrat. Pe cruce stă încă o coroană, veştejită, strâmbată de vânt, de pe care se scurg mici picături de apă.

La căpătâiul pietrei funerare, acum acoperită cu neauă, se ridică un felinar de fier negru, cu geamuri colorate...

Băeţandrul intră în cuprinsul îngrădit şi, în timp ce doamna, cu braţele încrucişate, priveşte melancolică spre cruce, el atârnă de cruce coroana, şi pe urmă, după pregătirea necesară, aprinde candela din felenar.

Doamna se închină şi murmură:

— Fie-i ţărâna uşoară...

După câteva minute de contemplare tristă, vizitatoarea pleacă; şi-a împlinit pioasa datorie faţă cu aceea pe care n'a cunoscut-o, dar de care o leagă prezentul cu amintirile celor din jurul ei.

După aproape o oră, la acest mormânt vin Ecaterina Dumbravă, tragică în vestmântul ei de doliu mare şi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chipul ei brăzdat de durere, Dorina, cu ochii plini de lacrimi, Paul Dossitescu şi Stelian, însoţiţi de preot şi de dascălii ce aduc tipsia cu colivă.

Vr'o două trei babe şi vr'o patru cerşetori se ţin pe urma lor, la mică distanţă, gata să se arate că sunt înduioşaţi.

Stelian ţine o coroană de flori artificiale.

— Mamico... se aude copilărescul glas plin de jale, al Dorinei, şi atunci Ecaterina izbucneşte în plâns convulsiv şi îşi pleacă pe grilajul portiţei, capul sprijinit în mâini.

Dossitescu e înfiorat, dar se stăpâneşte; Stelian ia mâna surioarei, în mâna lui, emoţionat mai adânc decât voeşte să fie.

Se face şi aci scurta slujbă a pomenirii, ascultată cu capetele plecate şi cu inimi pline de obidă. Iar când preotul rosteşte acel verset, totdeauna sfâşietor de suflete,— «*veşnica ei pomenire*», lacrimile nu se mai pot stăpâni, amintirea se face sguduitoare, a durerii de atunci în durerea de acum...

— Elizo, Elizo!... strigă înnăbuşit bătrâna...

— Mamico... se jeleşte copila, şi cuprinde cu braţele tremurătoare pe mama-mare, care şovăe, sleită de puteri. Dossitescu se grăbeşte să o sprijine, în timp ce lacrimile îi painjinesc privirea. Avereanu, d-na Soreanu şi Sibila, veniţi mai în urmă puţin, o înconjoară şi-i spun cuvinte de mângâiere,—în timp ce Dossitescu se apropie de preot.

Servitorul casei împarte din colivă, celor câţiva săraci şi le dă şi câte doi, trei gologani, iar Stelian pune coroana în jurul felenarului.

— O! de-atâtea ori mi se pare că o văd moartă şi că am pierdut-o... murmură bătrâna, neîndurându-se să se depărteze de portiţa întredeschisă.

Dorina s'a furişat în îngrăditură şi a sărutat crucea rece ca ghiaţa, apoi a rupt din coroană o floare pe care a strecurat-o supt piepţii rochiei.

Avereanu i-a urmărit mişcările şi în ochi îi licăresc două lacrimi.

Bătrâna, în răvăşirea ei adâncă, vede coroana de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cruce, vede lumina aprinsă în felenar şi ceva i se răscoleşte par'că în suflet, în chip încă inconştient: e numai înregistrarea faptului, la care se va gândi mai apoi, spre a-i avea esplicaţiunea.

La poarta cimitirului, — deşi o parte mare din drum o vor face unii după alţii,— prietenii se despart: s'a săvârşit dureroasa amintire de Eliza.

Avereanu, singur, în trăsură, e repede cuprins de gândurile lui cu privire la Liliana. In aceste momente ea se află la moşie, desigur aproape cu totul liniştită, — iar pe el deja îl turbură dorul de-a fi în preajma ei.

Această dragoste fără de speranţă îi stă în suflet fără de voe, fără să-l mai facă să sufere dar şi fără să-şi întrerupă firul, — asemenea firului galvanizat, de supt un clopot de sticlă, cu care se face o experienţă într'un cabinet de fizică, — fir luminos în întunericul existenţei lui rămasă fără de scop.

S'o vadă, să-i vorbiască, s'o protegeze de aproape, să-i simtă farmecul tineresc, să-i audă timbrul plăcut al glasului, să-i întâlniască dulcea privire prietenoasă aţintită asupra lui,—îi devenise trebuinţă organică, acum de când împrejurări ştiute o apropiaseră de el.

Şi când se gândia că pe această fiinţă adorată, trebuia s'o vadă peste puţin timp trecând printr'o suferinţă din dragoste, se simţia el, cel mai nenorocit, şi ura în contra aventurierului îndrăzneţ, îi făcea atât de mult rău că nu-şi putea găsi locul. Şi cu toate acestea,— veşnic contrast în viaţă, — doria cât mai curând să vină momentul când aventurierul să dispară, într'un fel,— când dar suferinţa Lilianei avea să fie de neînlăturat.

In pas cu această suferinţă el vedea, negreşit, reacţiunea pe care viaţa o impune şi se măgulia cu speranţa că tot el va fi pe-aproape ca să ajute la cicatrizarea rănii.

Era pentru el un mijloc de-a nu se depărta de dânsa şi de-a găsi un element nou de compoziţiune pentru iubirea lui, în întoarcerea Lilianei la viaţă şi la întregire sufletească.

O! dacă i-ar fi fost dat ca până la sfârşitul vieţii lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să poată trăi la umbra acestei frumoase ramuri plină de tinereţe şi de farmec!

I s'ar fi părut că tot nu putea fi de plâns.

Ghermănescu îl invitase să-i viziteze la moşie: de curând îl cunoscuse pe scriitor dar, oricât de nesentimental era, prinsese multă dragoste de el şi nu putea să uite serviciul ce-i făcuse.

Ermil se gândia dacă n'ar fi fost prea degrabă de a se duce în chiar săptămâna aceasta acolo. Oricum, înainte de-a se hotări, nu trebuia să uite că avea o însărcinare din partea lui Paul Dossitescu, pe lângă familia Soreanu.

Amicul lui îi mai vorbise de planul căsătoriei lui Stelian cu Sibila. Şi-i vestise, în dimineaţa aceasta, lui Soreanu, vizita ce voia s'o facă, pentru după amează, acum.

Trecu pe acasă şi găsi un bilet din partea Ministrului Franţei: îl ruga să poftiască pe la el a doua-zi pe la ora patru după prânz.

— Desigur că are să-mi dea vre o ştire interesantă, îşi zise şi se simţi mulţămit.

* * *

Prin casa lui Dossitescu trecea, în acest timp, iarăşi furtună. Bătrâna îşi amintise că văzuse la mormântul Elizei o coroană şi felinarul aprins... In întâele clipe îi făcu bine gândul că cineva dintre prieteni dăduse moartei acest semn pios de aducere aminte. Dar când căutase să descopere pe acest prieten, nu-l găsise...

Cine să fi fost, ca să fi venit înaintea familiei, la mormânt, când odată cu ea ar fi fost cuviincios să vină? Să facă un act părând că se ascunde, ca să rămână necunoscut, nu o împăca de fel... Şi iată că deodată se ridică din fotoliul ei, cu chip aspru, cu buzele în tremur, cu privire vrăjmăşească...

Ah! tot «streina» e la mijloc, îşi zise cu ură... Ea numai e în stare să mă dispereze astfel, supt cuvânt că o trage inima să fie în sentimentele familiei! Năzuieşte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-mi intre în suflet, deşi bine ştie că aceasta nu se va putea vreodată!

Şi, îmboldită de nevoia de-a-i svârli iarăş în faţă, nepotolita-i ură, trecu repede în odaea Anei. Ea scria, iar mai de-oparte, Paul juca pichet cu Stelian.

Ana o simţi că a intrat şi întorcând capul spre ea, se ridică s'o întâmpine.

— D-ta ai pus coroana la mormântul fie-mi? D-ta ai pus să se aprindă în felinar candela? o întrebă, stând dârză şi privind-o ameninţător...

— Mamă!... îi rosti imputător Paul, ridicându-se.

— D-ta, dacă nu vrei să împiedeci ce nu este de făcut, nu te amesteca în vorba mea... îi răspunde, aţintindu-i o căutătură tăioasă.

— Dar, doamnă, nu cred că am făcut nimic necuviincios...

— Ba tocmai! Ce ai d-ta cu doliul nostru, mai ales cu al meu? Încă odată te mai întreb, ce legătură poate fi între d-ta şi fiica mea moartă? Dacă pe dumnealui îl poate măguli prefăcătoria d-tale, pe mine mă doare şi mă revoltă.

— O! dar asta le întrece pe toate, rosti Paul, enervat...

— Tocmai ca să nu mai fie asemenea turburări între noi, din cauza «streinei» care-mi stă pe suflet, Paule, trebue să sfârşim... Să dăm după Crăciun pe Dorina, în pension, internă, iar eu să plec din casa aceasta...

— Din casa aceasta vom pleca noi, mamă, fiindcă e casa d-tale, zise Paul cu asprime... şi se va sfârşi după cum doreşti... Eu fiind tatăl Dorinei, fac după cum cred că e mai bine, pentru viitorul ei, şi o voiu reţine lângă mine...

— Paule, se rugă Ana, trecând lângă el..

— Taci, doamnă, îi porunci bătrâna... Ce spune el, e drept, şi nu am nici putere legiuită nici dorinţa de-a'l opri...

Paul se potoli, silindu-şi voinţa.

— Mamă, ai puţină îngăduire până ce-mi voiu găsi casă... In mijlocul iernii nu se poate găsi uşor... îi zise cu blândeţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Până atunci eu voiu pleca la Galaţi, la naşa Dorinei...

Şi ieşi, tot băţoasă, după ce-şi înfipse privirea străpungătoare în biata Ana. Cei trei rămaseră consternaţi, în o tăcere apăsătoare. Bătrâna se lăsă să cadă în fotoliul ei, izbucnind în lacrimi; îi părea rău că supărase pe Paul, că săpase între el şi ea prăpastea despărţirii... Şi la gândul că despărţirea iera să fie şi de Dorina, îşi apucă între mâini capul şi începu a geme şi a se văicări de durere.

Copila se furişase pe urma mame-si-mari, când aceasta intrase la Ana şi ascultase, la uşă. Fugise apoi, când simţise că bătrâna iera să iasă şi acum, încetişor, ca o pisicuţă sfioasă, se apropiă de Ecaterina, neîndrăznind încă s'o mângâie.

Bătrâna se ridică, par'că înnăbuşindu-se şi dădu cu ochii de ea.

— Să mă despart de tine, drăguţa mamei? strigă cu glas înnecat, cuprinzând-o în braţe şi lăsându-se iar să şadă.

Copila nu răspunse: auzise pe tată-său zicând că o va lua cu el şi cum iera să-i spună că rămâne cu mama-mare? Cum însă să aibă curajul a-i spune şi mamei-mari că nu va rămânea lângă ea? Iera cu mica ei inimă împărţită în două şi în ochi lacrimile începură a i se roti, supt desmierdările bătrânei.

Nici dânsă însă nu întrebă de data aceasta pe copilă, dacă voeşte să rămână cu dânsa; pentru Dorina iera o datorie să fie lângă tată-său; pentru ea iera o jertfă cumplită de-a se despărţi de copilă, dar iera şi o necesitate aspră.

— Drăguţa mea, tu să te supui voinţii tatălui tău, îi zise, cu blândeţe, înghiţindu-şi lacrimile, dar să nu mă uiţi, puişor... Dar, mai ales să nu iubeşti pe «streina»! îi strigă cu glas în care ura vibra tremurător.

— Da, mamă-mare... şopti copila.

— Eu voiu pleca mâine, poimâne, cel mai târziu...

Copila se alipi strâns de ea; bătrâna o sărută cu patimă.

— Am să-ţi scriu din Galaţi pe numele tău, şi tu să-mi scrii, auzi, Dorinel?

ROMÂNIA Biblioteca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, mamă-mare...

— Oh! dar n'aş voi să mor fără să te văd şi fără să te mai strâng la sân...

Dorina nu se mai putu ţine şi izbucni în plâns.

— N'o să mori, ca mamica, mamă-mare, rosti ea printre lacrimile cu sughiţuri. Nu vreau să mori!...

— Nu, n'am să mor, Dorinuţa mamei... Nu mai plânge...

Şi-i, şterse lacrimile, în timp ce nu-şi putea opri pe ale ei...

XIII

— Acasă-i d-nul Soreanu?

— Nu s'a întors încă...

— Doamna Soreanu?

— E la o vecină... Chiar acuma s'a dus... Dar d-şoara e acasă: acuma a venit dela şcoală.

Auzind vorbă, Sibila, care tocmai voia să-şi schimbe costumul, dădu fuga la fereastră şi văzu pe Avereanu. Se înroşi de mulţămire şi se cobori repede, Avereanu intrase în sală şi îşi scotea paltonul.

Sibila se şi repezi să-i ajute, i'l atârnă în cuiu şi-i întinse mâna, strângându-i-o afectuos.

— Bine, aşa sunt aşteptat în casa vechilor mei prieteni? zise glumeţ scriitorul... Nici d-nul, nici d-na... Am să mă plâng d-şoarei de gazdă şi am să-i cer... iertare că o «derangez»...

— Nici de cum să nu-mi ceri un lucru pe care... nu ţi-l pot refuza, răspunse Sibila, râzând.

— Prin urmare... ne-am înţeles... Continuu însă cu plângerea: înştiinţasem pe Soreanu că voiu avea onoarea să-l vizitez.

— Şi a uitat, desigur: vinovăţie pentru care şi eu voiu avea onoarea să-l cert... Cât pentru mama...

— Necunoscând, desigur, evenimentul...

— Poate fi scuzată...

— Şi înlocuită cu succes, pentru moment, de aceea căreea am deosebită plăcere a-i vorbi... Pentru mai târziu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceva nu numai prezența dar și mijlocirea, dar și cuvântul doamnei Soreanu vor fi trebuincioase.

— Mă încerc să ghicesc sensul, ca să pot răspunde fără întârziere... Dar până la înfăptuirea unei asemenea munci intelectuale, te rog, șezi, domnule Avereanu.

Intraseră în biroul lui Soreanu. Avereanu șezu în chiar fotoliul profesorului, și își frecă mâinile cu mulțumire.

— Ce bine e în jilțul unui prieten absent... râse el.

— Loc onorat de prietenul care'l prețuiește.

— Pari a voi să zici că... omul onorează locul?

— E un adevăr, pe când contrariul ar fi o sofismă...

— Prin urmare pot să'ți mulțămesc pentru un adevăr care mă măgulește?

— Primesc mulțămirea întrucât îmi dai delegațiunea plăcută de a reprezenta adevărul.

— Dar dacă ai avea delegațiunea, amica mea, de-a călăuzi pe cineva pe drumul, greu de găsit, al fericirii?

Un fior cald i se furișă dulce în toată ființa și o roșeață de răsărit de soare îi coloră chipul și-i învioră privirea: oare îi înțelesese în fine, Avereanu, taina, și se hotărâse a-i vorbi, cavalerește?

— Dintr'un simțimânt sau din punct de vedere... umanitar? zise drăgălaș Sibila.

— Nimic mai liniștitor de conștiință ca umanitarismul, nimic mai dulce egoist ca simțimânutul; și dela cel dintâiu se poate ajunge la cel de al doilea: e o creațiune și omul iubește ce creiază.

— Nu sunt în contra celui dintâiu și cred în cel de al doilea, îi răspunse, căutând să-i fure din privire cea dintâi mărturisire, după care, a cuvântului, ar fi urmat repede, căci ea ar fi încurajat-o.

— In principiu ne apropiăm, zise Ermil, făcându-și mai serios tonul. Să ne cercetăm pulsul, în vederea aplicării?

— Trebue vre un... pulsometru? zise ea, plăcându-i felul acesta original glumeț de a se ajunge la tot ce putea fi mai serios și mai plin de duioșie.

— Trebue... o binevoitoare atențiune.

Ermil se opri pentru o clipă, își drese glasul și începu:

— Inchipuiește'ți, dragă prietenă, — fiindcă ne aflăm în epocă războinică, — un episod al unei lupte pe un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

front întins, în care unul din soldaţi e rănit, nu într'un moment de eroică înaintare ci de frică, de laşitate... de dare înapoi dela datoriile de onoare şi de conştiinţă. Dacă unii din preajmă au observat micimea de suflet a nenorocitului luptător, el e găsit rănit şi nu mai puţin dus la spital şi îngrijit ca şi ceilalţi cari nu şi-au precupeţit curajul şi viaţa. Ce zici? Trebuia ridicat şi dus, ori lăsat asprimii frigului, întunericului şi disperării de-a muri fără mângâierea căutării şi a unui cuvânt bun?

— Iubirea de om, care iartă celui ce a putut greşi, nu putea face decât ceea ce au făcut camarazii lui.

— Deci, e dus la spital, unde în urma unei îngrijiri de un devotament înnălţător, al surorii de caritate, rănitul îşi vine în simţiri şi pureede înspre însănătoşire. La urechea inteligentei şi frumoasei surori de caritate ajunge şoapta lipsei de curaj a nenorocitului, în clipa când şi el începuse a'şi judeca laşitatea şi a-i fi ruşine de ea. Un camarad, întors şi el la viaţă, îi aruncă într'o zi cuvântul greu care-i pecetlueşte fruntea cu roşul indignării tuturor şi bietul se simte sdrobit, dezonorat pentru totdeauna. Nobila soră de caritate, le impune c'un gest tăcerea şi în aşa chip le vorbeşte că pe deoparte ridică moralul celui greşit şi'l face să doriască cu patimă întoarcerea la luptă, — iar pe de altă parte îi face pe toţi ceilalţi să fie iertători, să întindă pocăitului mâna şi să contribuiască la întărirea bărbăţiei lui apropiate.

Sibila îl ascultase cu cea mai mare luare aminte, întrebându-se însă mereu, care era punctul de tragere al pildei lui?

Să fi fost vorba de el? Atunci care-i era păcatul? Dragestea lui pentru Liliana? Nu se potrivia în totul pilda, în legătură cu viaţa lui care nu putea fi decât cinstită şi, din potrivă, edificătoare pentru societate.

— Povestea e plină de înţeles. Nu-i văd aplicarea... răspunse ea la întrebarea din ochi a scriitorului.

— O putem aplica unui bărbat, care, în lupta pentru existenţă e soldatul care, fără de voe, s'a lăsat dezertării dela datoriile către el, către familie şi către societate şi greşeşte prin o viaţă care'l poate duce la ruşine în ce'l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privește pe dânsul, la desconsiderare din partea lumei care'l cunoaște dar care nu i-a aflat încă slăbiciunile.

— Tot el să fie? se întrebă cu oarecare neliniște Sibila.

— Dumneata, dragă prietenă, poți fi pentru el, admirabilă prin devotament și prin spiritul de jertfă surora de caritate care să-i ridice moralul, să-i dea conștiința primejdiei și să-i arate calea, fiindu-i tovarășa de drum, pe viață...

Emoționată, Sibila îl privi lung... De dânsul îi vorbise scriitorul, — în parabolă; de oare cari slăbiciuni omenești pe cari el nu și le iarta dar pentru cari voia iertarea ei. Se ridică dar și-i întinse mâna, înbujorată, zâmbitoare dar și sfioasă, în tot acel îmbold sufletesc.

— Chiar de-aș admite, amice, că ești soldatul parabolei dumitale, eată mâna mea, mâna celei mai fericite femei, fiindcă ai putut-o distinge, fiindcă-i ceri devotare și tovărășie sufletească.

El îi strânse mâna și i-o reținu în ale lui, însă o privi cu atâta uimire și stânjinire, că ea simți neliniște și descumpănire.

— Ai crezut că'ți vorbesc de mine? murmură el, foarte deconcertat...

— O! făcu Sibila și își acoperi fața cu mâinile, adânc decepționată, plină de rușinea că'și descoperise taina.

Ermil rămase încremenit:

— Cum? Sibila îl iubia? Dacă și-ar fi putut închipui, nu punea pe biata fată în asemenea situațiune delicată.

— Domnișoară, iartă-mă... Nu am putut bănui... N'am crezut să merit asemenea simțimânt... îi îngână, deprimat.

Sibila își redobândi stăpânirea de sine...

— Trebuia eu să înțeleg, domnule Avereanu, că nu dumneata puteai fi soldatul așa după cum îi puseseși în evidență scăderile... îi zise zâmbind... Apoi, plecând ochii, adaose: inima și-a luat ascendent asupra inteligenței... ceea ce dovedește că sunt...

— Nu sfârși, dragă amică... îi zise privind-o duios... Ești caracter nobil, pe care de mult timp îl prețuiesc și mă simt adânc emoționat că mă ursiseși în sufletul dumitale unei vieți de care nu sunt vrednic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O! nu ești vrednic! ce greu cuvânt... pe care, te rog să'mi dai voe să nu'l primesc... Cine-i soldatul pentru care îmi ceri devotamentul surorii de caritate? îl întrebă cu liniște, privindu'l cu seninătate din excesul ei de voință.

— Dar mai pot avea curaj să'ți vorbesc? esclamă el, cu fruntea în mâini.

Se făcu tăcere. Inima Sibilei bătea cu putere; inima lui părea că'și încetinează bătăile: iubise, iubia mereu pe aceea ce nu putea fi a lui, era iubit, la etatea lui, de-o ființă superioară la care nu aspirase, dar pe care nu avea dreptul s'o decepționeze, să o facă să sufere...

Dacă ceruse Sibilei devotamentul ei pentru un rătăcit, nu putea fi el în stare de asemenea devotament față cu dânsa? Ea îl privia, parcă cu mândrie de-a nu primi o jertfă.

Inima lui urma desigur să bată pentru Liliana, cu toate că o știa pierdută pentru el... Aceasta rezulta din uimirea, din stânjinirea dintâiu și din cuvintele lui de mai apoi... Nu-i vorbise de el, în parabola lui, ca să aibă dreptul să'și închipue că'și revenise din acea dragoste, că-i înțelesese inima și că primia mai mult o înfrățire intelectuală cu dânsa...

— Prietene, îi zise ea, în sfârșit, te rog, nu te simți stânjinit... Dacă ai cerut pentru altul mâna mea, desigur că l'ai știut vrednic pentru viitor, dacă în prezent inspiră grijă...

— Sibilo, ești eroică și te admir, îi zise cu căldură.

— Cred că e dat femeilor să se devoteze și din mâna dumitale pot primi cu încredere un șoț... îi răspunse cu simplitate în hotărârea ei energică de-a scăpa pe omul iubit de situațiunea în care'l pusese pornirea inimii ei... Te rog, spune'mi numele lui...

Ermil rămase pe gânduri, adânc mișcat.

— Domnule Avereanu, îi zise cu multă blândeță, care ființă omenească nu are un ideal? Și'l poate împlini oare? Se opun împrejurări independente de voință... Să rezulte, din asemenea necumpăniri fatale, numai decât credința că viața nu s'ar putea urma dacă și-ar îndrepta omul priviri și speranțe în alte direcțiuni?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— E cestiune de energie, de judecată sănătoasă... murmură el, mereu pe gânduri...

— E o datorie de-a te mărgini numai la ce se poate, destul să ţi se prezinte anume garanţii că acest puţin va fi statornic, şi atunci puţinul poate însemna mult. Vom rămânea prieteni, şi în viitor când vom vorbi de ziua de azi, vom zâmbi plini de mulţămirea acelui prezent...

Ermil o privi cu atâta admiraţiune şi recunoştinţă, ca unul ce-i înţelegea sufletul, — în cât Sibila fu înduioşată şi mulţumită de jertfa ei.

— Aşa dar... viitorul meu bărbat? îl întrebă, zâmbind.

— E... Stelian Dossitescu... murmură el.

Ea tresări, însă nu'şi opri zâmbetul, însă nu făcu nici o obiecţiune:

— Tatăl lui, — amic după cum ştii, al meu şi al părinţilor dumitale, mi-a vorbit de dumneata, şi mi-a dat sarcina aceasta... pot zice, ingrată... rosti el, stânjinit, ţinându'şi ochii în jos...

Cu aceeaş simplitate Sibila răspunse:

— Voiu vorbi tati şi mamei, amice, iar tata va fi la dispoziţiunea finului său Dossitescu.

— Sibilo... mă ierţi? îi zise cu vioiuciune, întinzându-i mâna...

— Nu am ce'ţi ierta... îi răspunse, strângându-i-o afectuos.

— Totuşi... te rog să nu te crezi obligată a...

— Voiu cugeta, negreşit, asupra tânărului... poate prea tânăr pentru mine... Cu siguranţă însă că vârsta nu joacă rol când, cu privire la viitor, vor fi alte cerinţi împlinite... sau cu putinţă a se împlini.

Atunci se auzi glasul lui Soreanu şi Sibila îşi ceru voe să'l întâmpine. Ermil, adânc nemulţumit, revoltat chiar împotriva lui însuşi, începu a se plimba prin odae. Ce fel de observator era dacă nu putuse lua seama ce era de mult în inima Sibilei? Şi parcă'l cuprinse dorul de-a'şi întoarce asupra acestei fete, din toate punctele de vedere bună şi distinsă, măcar atâta parte din iubirea ce dăduse unei amăgiri, cât să poată înfăptui o realitate dulce şi plăcută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru Liliana, scăparea din situaţiunea ei nenorocită; pentru Sibila răsplata înduioşătorului ei simţimânt care era şi o jertfă, dacă se punea în cumpănă etatea lui înaintată. Cum însă ar mai putea reveni, şi el, şi ea, — mai cu seamă el, care nu avusese tăria de-a primi imediat?

* * *

Supt titlul de «*club familiar*» se afla un apartament într'un immobil cu trei caturi, prin apropierea Prefecturii poliţiei Capitalei.

In catul întâiu între alte prăvălii, — a unui cismar, a unui bărbier şi a unui curelar, — era un birt intitulat la «*economia naţională*» şi stăpânul acestuia ţinea şi «clubul» de de-asupra. Incăperea cea mai mare avea o masă acoperită cu postav verde, pe care în serile mai populate se aşternea o muşama care închipuia cele 36 de numere ale ruletei dela Monte-Carlo. Vr'o duzină de scaune se înşiraupe lângă pereţii «decoraţi» cu cromolitografii de rând şi cu două oglinzi... să le zicem de «Veneţia».

In altă încăpere, era masa pentru «maca a deux tableaux», care funcţiona numai când ceva păsări de pripas, de prin judeţ ori de prin provincie, cădeau în mrejile «clubului familiar». In această încăpere alte câteva mese serviau pentru gustări, pentru joc de table şi de cărţi «pe ciupeală» între cumetri, când nu puteau ciupi pe străinii de acest cuib primejdios.

In alte trei încăperi mici... erau «*camere separate*» în care, muşterii fiind, veniau cele trei «zâne» ce locuiau chiar în immobil, în nişte păcătoase de odăi înfundate prin tainiţele de dindos ale casei.

Vangheli Missorata, — chip român macedonean, dacă nu va fi fost mai degrabă greco-albanez, — e nalt, subţiratec, uscăţiv, cam sbârcit de figură deşi încă destul de tânăr, cu ochii mici supt sprâncene groase, cenuşii-verzui, nesiguri la privire, cu buzele cărnoase şi cu dinţii înnegriţi... de restriştele vieţii. Să'ţi vorbiască, treacă-meargă; să nu'ţi rădă însă, căci îţi vine să fugi: e respingător.

Trei inşi, — trei «tipuri» ciudate de oameni curăţei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tineri, binişor închipuind pe «băeţii de familie», — erau «bucăţelele» ce se pun în undiţe spre a momi peştii şi a-i prinde: erau cu plată în serviciul negustorului. Aceştia umblau prin cafenele, pe la variete-uri, legau repede cunoştinţă prin mici îndatoriri la timp oferite, erau privitori la partidele de table şi de cărţi, la cari une ori luau parte, spre a complecta numărul şi pândiau pe aceia pe cari îi vedeau dispuşi a'şi «cerca norocul» undeva, mai în mare, mai în putinţă de a câştiga.

Şi victimele nu erau rare. In prima seară erau lăsate să câştige ceva, ca să prindă gust, apoi... erau jumulite de toţi fulgii... fără să le fi dat în gând că aveau a face cu pungaşi de meserie, artişti în pingelire.

Aci veniseră de câteva ori Stelian Dossitescu şi bunii lui prieteni, — «garda lui de onoare» cum le zicea el, râzând cu înfumurare.

In seara zilei când Avereanu vorbise de el Sibilei, ştrengarul se afla la Alhambra iar când Betti Garnik era aproape de ultimul ei număr al serii, îi zicea lui Stelian:

— Am gust, Stello, să merg cu tine în vre o speluncă unde petrec «les gens canailles», căci veţi fi având şi voi asemenea exemplare... gratuite...

Stelian ştia numai «clubul familiar», deci o duse acolo, spre uimirea obişnuiţilor locului, asupra cărora făcu, negreşit, impresiune.

Când Betti văzu masa de joc,—«voiu» să joc şi eu, ştii tu»? îi zise la ureche, lui Stelian. Şi el se prinse bucuros. In vre o oră şi el şi Betti câştigară, iar drăcoasa femee invită vre o câţiva cari îi erau mai pe plac şi trecură în o camera particulară, unde se puseră pe chef, cu cântece şi cu jocuri...

Nu se putea înţelege în vorbă decât cu Stelian şi cu unul din prietenii lui, ce se întâmplase a fi acolo, — dar vedea licăririle bestiale din ochii deşănţaţilor şi făcea haz aţâţându-i prin mişcări provocătoare.

După şoapte, pe de-o parte, ale acestor declasaţi, Betti se văzu de-odată asaltată şi ridicată spre a fi dusă şi făcută pradă desfrâului lor. Stelian, ameţit, dar nu cu totul moleşit, începu a «boxa» pe asaltatori; amicul lui îi dădu ajutor şi lupta se încinse cu furie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Betti eşi, începând a striga ajutor, în limba ei. Din sala cea mare alergară mai toţi şi despărţiră pe beligeranţi,— iar «patronul» se ivi şi făcu să fie daţi afară provocatorii, — căci, «în casa lui onorabilă» nu era permisă bătaia.

Betti începu a face haz, acum că trecuse prin o primejdie «şic» şi se întoarse la masa de joc, cu Stelian, care, — adevărat erou, — purta semne pe obraz, uşoare însă... ale vitejescului său contra-atac.

— Dar ştii, Betti, că nu mai am bani? îi şopti după câtva timp.

— Am eu, scump erou al inimii mele: am luat azi chenzina... scoate de colea... şi «en avant le bateau»!

Până dinspre ziuă pierdură toată suma şi ce mai putu împrumută dela amicul, care jucase prudent şi câştigase binişor.

Dela Betti, a doua zi, se duse de a dreptul la biurou, muncit de gânduri că trebuia să găsiască bani cu orice preţ. De-odată îi trecu prin minte o idee cu totul nouă:

— «Patronul» nu e în Bucureşti şi va lipsi până după sărbători... «Casa mică» e la mine. Dacă aşi lua patrucinci mii de lei şi mi-aş încerca norocul cu ele? Aud?

Zâmbi, căci planul i se păru foarte uşor de împlinit iar putinţa câştigului, sigură:

— Când dispui de-o sumă mai mare, «şansa» de câştig neapărat că e mai mare şi ea... Şi'l înfierbântă viziunea îndoirii, a întreirii sumei... ceea ce ar fi fost pentru Betti plăcută surprindere şi mijloc pipăit de-a-i fi «mai credincioasă».

* * *

In această zi, la ora patru, Ermil se ducea la Legaţiunea Franceză.

Ministrul îl primi cu afectuoasă politeţă...

— Am a vă da oarecare veşti bune, domnule Avereanu, îi zise, invitându-l să şadă.

— Am bănuit, domnule Ministru, şi le aştept cu emoţiune...

— Telegramei mele cifrate, din ziua întrevederii noastre,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mi s'a răspuns acum, pe larg, prin curier special diplomatic...

Şi scoase din sertarul biuroului un plic, iar din plic o scrisoare...

In rezumat, ştirile erau acestea: Felicien d'Ambade, luându-şi hârtiile necesare dela Ministerul Afacerilor Streine, plecase la Tours, unde avea de regulat o moştenire ce-i venise, iar pe la Minister nu mai dăduse. S'a crezut că dela Tours îşi urmase călătoria spre România.

După primirea telegramei, care surprinsese în cel mai înnalt grad pe Şefii Ministerului, s'a ordonat prin serviciul de siguranţă o cercetare secretă. Notarul Olivier din Tours, care lichidase succesiunea, comunică agentului Siguranţei că înmânase un milion o sută de mii de lei în valori şi două sute de mii de lei în numerar, domnului Felicien d'Ambade, care, urma să se întoarcă la Paris, unde să-i depună la «Comptoir d'Escompte», cu care putea fi mai uşor în relaţiune, la necesitate.

La «Comptoir d'Escompte» însă domnul d'Ambade nu fusese văzut. Deci, crima se făptuise pe drumul dintre Tours şi Paris, probabil în tren, cum Serviciul de Siguranţă mai avusese crime de cercetat în diferite rânduri.

După un an şi mai bine era negreşit mai greu de luat urma crimei făptuite, mai ales că, atunci sau de atunci încoace nici un cadavru nu s'a găsit, care să provoace cercetări, — dar Siguranţa avea ordin să înceapă a lucra.

Fiindcă era dovedit că secretarul Legaţiunii din Bucureşti, nu era adevăratul Felicien d'Ambade, Ministerul ridica aventurierului dreptul de immunitate şi mijlocise deja la Ministerul de Justiţie ca acesta să intervie pe lângă Ministerul de Justiţie din Bucureşti spre a lua măsuri ca Parchetul să se seziseze de această afacere şi să aresteze în prevenţie pe criminal, făcând şi cercetările necesare.

— Cum vedeţi, domnule Avereanu, măsuri s'au luat. Graţie dumneavoastră, vom putea pedepsi şi se va spăla ruşinea ce mi-a fost dat să o sufer, ca reprezentant al Ţării mele...

— Domnule Ministru, criminali sunt în orice ţară şi când ei se găsesc prin autorităţi superioare, nu asupra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1921-1932

țărilor nici a autorităților, vă rog să credeți, se poate răsfrânge nemernicia lor... Ei sunt un produs nenorocit al drojdiei societății, de care nu se pot feri nici țările cele mai culte...

— E adevărat și totuși nu se poate să nu fii impresionat în rău... Câtă îndrăzneală la acest mișel... ca să dezonoreze un Corp atât de serios și de însemnat!

— El a crezut că nicăeri nu putea fi mai la adăpost decât în o țară depărtată și într'un rol pe care se simția în stare să'l joace...

— Mai ales de-i izbutia și căsătoria...

— O! ar fi fost o mare nenorocire, domnule Ministru, pentru biata copilă a familiei prietenului meu... și dacă am putut-o preîntimpina, nu mai puțin va rămânea o rană în inima ei...

— Sper că mândria ei va face să tacă simțimântul și tinerețea o va face să uite.

— Afecțiunea părintească și solicitudinea prietenilor intimi, cred că o vor vindeca. Dar ce deziluziune! cât sbucium.

— Ei, da, sunt fatalități de acestea... E bine însă ce se sfârșește cu bine... Acum, de îndată ce voiu fi avizat de Ministerul Justiției din București că se va începe a se lucra, vă voiu încunoștiința.

— Vă mulțumesc, domnule Ministru și vă sunt recunoscător...

Ministrul îi strânse mâna prietenește și'l conduse până în sală. Avereanu plecă încălzit: se apropia ora răzbunării în contra aventurierului criminal. Dar bietul Felicien, iubitul prieten atât de bun, nu mai exista! Și-i rămânea vie durerea acestei pierderi. Cine știe unde putrezia, aruncat, ca cel din urmă declasat al Societății! Se va putea să i se dea de urmă? Va mărturisi mizerabilul cum făptuise crima, unde se afla nenorocita victimă și cine era, în sfârșit, el, criminalul?

Poate că, în fața dovezii care era de netăgăduit, a portretului victimei și a scrisorii din urmă ce avea dela Felicien, criminalul nu era să întârzie de a desvălui totul.

Cum ajunse acasă răspunse lui Ernest Lavisse, arătându-i nenorocirea și rugându'l să dea Siguranței toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lămuririle cari i-ar fi putut înlesni calea cercetărilor. Apoi, se lăsă gândurilor lui. Niciodată, în viaţa lui, nu fusese mai înpovărat, ca acum: Liliana în ajun de a suferi, în familia Dossitescu o dramă intimă care se făcea tot mai enervătoare, şi, pe de-asupra, descoperirea tainei Sibilei care'l privia şi mai de aproape...

Asupra ei îşi opri gândurile şi se înviuui de o grozavă lipsă a prezenţei de spirit: nu trebuia să-i mai vorbiască de căsătorie cu altul... Trebuia să primiască numaidecât tânăra şi dulcea ei iubire în mâna ce i-o oferise cu bucurie.

Dacă n'ar primi să se însoare derbedeul de Stelian! Poate că s'ar fi putut apropia de Sibila, prin o discretă dar stăruitoare punere în vază a dorului lui de a-i închina o viaţă plină de duioşie şi de recunoştinţă. Ea nu s'ar putea apăra multă vreme de înrâurirea aceasta şi eată că el ar mai putea avea dulci mulţămiri în viaţa-i atât de stearpă ca om.

In sfârşit, va vedea în curând, de-i era permisă asemenea speranţă. De o cam dată trebuia să se ducă la Dragomireşti, unde'l chiema imaginea Lilianei.

Lucru ciudat! Pentru întâia oară acum simţi că dragostea lui pentru dânsa lua caracter bine hotărât de afecţiune părintească. Dragostea pentru el, a Sibilei, şi speranţa ce i se înfiripase de mai adineauri, îl transforma şi-i da o răspundere faţă cu conştiinţa. Şi îi păru bine. Pe de oparte, întrucât îl privia, nu era să mai aibă sbuciumul innamoratului deziluzionat şi regretul; pe de altă parte, în ce o privia pe Liliana, avea [illegible] o înconjoare, fără nici un gând ascuns, cu toate îngrijirile ce i le dicta numai prietenia curată şi devotată.

Hei, tot femeea turbură, tot o femee regenerează: ea e cheia vieţii.

XIV

Radomireştii, moşie jumătate de munte şi jumătate coline şi văi destul de întinse, număra şaptesprezece mii de pogoane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Câte aspecte variate, cari o făceau bogăție de impresiune pentru un artist, după cum pentru agricultori înfățișa o bogăție plugărească, din cele mai mulțumitoare.

Păduri și pășuni de munte, vii și livezi de pruni și de tot soiul de pometuri, pe costișele colinelor, și plugărie sistematică peste tot locul unde se putea, ca nimic să nu rămână neproductiv și să se piardă în zadar.

Administratorul moșiei, un agronom cu pricepere și cu bună aplicațiune, o administra în așa chip, că un om de afaceri ca Ghermănescu era pe deplin mulțămit și nu se arăta avar față cu munca omului său.

Moșia îi fusese întâi ipotecată pentru o jumătate de milion de lei. Proprietarul murind, moștenitorii făcură o a doua ipotecă de patru sute mii de lei și în cele de pe urmă ca să'și împliniască trebuințile vieții lor luxoase, hotărâră să o sacrifice și i-o vândură.

Vechea locuință boerască cu pereți groși văruiți cu alb și cu ferestre potrivit de mari, întrate adânc în zid, fusese lăsată în tocmai, atât numai că i se închisese cu sticlă ceardacul și pereții îi fuseseră văpsiți în cenușiu deschis, cu uleiu.

Înlăuntru, marile încăperi ospitaliere erau foarte simplu mobilate, — abia strictul necesar, dar era aer, dar era lumină, dar îți era drag să te afli în ele.

In felul lor de a fi, se potriviau cu decorul rustic dimprejur, de o puternică frumusețe, și cu perspectiva pitorească: erai în mijlocul naturii și natura te înrâurîa cu mijloacele sale de-o armonioasă varietate.

Liliana, în zece ani de când aveau moșia, venise numai odată și nu păstrase amintiri cari s'o fi făcut să vie cu emoțiune la Radomirești. Dar cu cât înaintaseră acum pe întinsul domeniu, cu cât se apropiaseră de casă, frumusețea locurilor, supt albul neprihănit al zăpezii, i se impusese și închipuirea ei trecând peste lunile de iarnă și restabilind adevărata față cu putință, a acestor locuri, avu impresiunea, în viitor, a plăcerii de a trăi câtva timp aci, împreună cu bărbatul ei iubit.

Și dacă și-ar fi putut da seama, din punctul de vedere al rentabilității, cum era cu zece ani în urmă, la epoca cumpărării, această moșie, și cum îi fuseseră puse în va-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

loare toate bogăţiile, — ar fi fost surprinsă şi nu ar fi mai recunoscut-o.

Ghermănescu, la această parte a lucrului se gândia şi uitând ce motiv îl aducea în asemenea vreme la Radomireşti, zâmbia de multă mirare, amănunţindu-i schimbările în bine.

In aceste câteva zile abia se obişnuiseră, Liliana şi mătuşa ei, cu locuinţa aceasta atât de deosebită de cea din Capitală, şi căutau să'şi potrivească mediului trebuinţile şi gusturile. De altfel, timpul se menţinea frumos, destul de cald, ziua, aproape geros noaptea şi dimineaţa, până ce soarele se ridica mai sus.

Numerosul popor de păsări de curte, era ceva nou pentru Liliana, căreea îi plăcea să se coboare între ele, să le strige ca să le vadă grămadă, în juru-i, şi să facă haz de fanfaronada curcanilor în preajma sexului frumos al lumii lor.

Veselă, copilăroasă, în aşteptarea scriitorului care avea să-i aducă veşti dela Felicien, trecuse aceste zile mai mult de vorbă cu sine însăşi. Când o regăsim, e în veranda închisă a casei, într'un drăguţ vestmânt de lucru, gata să schiţeze pe pânză un colţ al parcului, a cărui a perspectivă se desena graţios în bătaia soarelui de după amează. Iera tăcere în juru-i; în sufletul ei vibra inspiraţiunea. De mult nu mai fusese în asemenea stare de emotivitate artistică.

Incepuse să dea tonurile juste, din aruncături de penel, când simţi oarecare mişcare înlăuntrul casei şi aproape îndată auzi glasul tatălui ei; parcă şi alte glasuri. Ce putea fi? Şi nu-i venia să lase lucrul, dar nici atenţiunea absorbitoare de pân'atunci, n'o mai avea.

Să fi fost oaspeţi de prin apropiere? Ştia că la vr'o câţiva chilometri erau doi proprietari cu adevărat plugari, căci locuiau la moşia lor şi numai foarte rar vedeau capitala judeţului.

Tată-său îi vorbise odată de ei însă dânsa nu-i cunoştea. De altfel, venirea lor, — dacă ei erau, — nu-i putea fi de vr'un folos: ce-ar fi vorbit cu ei?

Liniştea se restabilise şi Liliana se readâncise în lucrul e care se apropia de sfârşit, când auzi paşi în napoia ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intoarse capul şi de odată, îmbujorată, c'un strigăt de dulce bucurie se repezi şi strânse mâna celui ce se ivise râzând şiret, de surprinderea ce făcea, pe neaşteptate.

Iera Avereanu.

— Ce bun, ce drăguţ eşti domnule Avereanu... îi zise, luându'l de braţ...

— Bun, da; drăguţ, nu'mi vine a crede, răspunse el, glumeţ. Viu, c'un timp admirabil... şi găsesc o stare sufletească de admirat. O'l minunat peisagiu.

— Minunat!.. mie nu'mi vine acum a crede, îi întoarse Liliana vorbele, imitându-i tonul. Dar de admirat, fiindcă ai venit mai de grabă de cât te aşteptam.

— Şi decât mă doriai, desigur...

— Nu fii răutăcios, că nu te prinde.

— Mă prinde însă bucuria ce simt că te văd, Liliano.

— Iţi mulţumesc, maestre... Ce mai nou... de pe unde vii? îl întrebă, înroşindu-se.

— Timp frumos... Mişcare multă pe străzi... şi însetare după veşti de pe câmpurile de luptă... îi răspunse cu ironie în tonul lui glumeţ şi apoi cu seriozitate.

— Şi... alt nimic? mai întrebă, zâmbind misterios.

— A! da... Uitasem... Am scris câteva versuri... pe cari cred să am timp a ţi le citi.

— Foarte plăcută intenţiune.

— O! şi fără pretenţiune...

— Prietenii noştri?...

— Tot prieteni ne sunt, te asigur: Sibila îţi trimite sărutări...

— Îi mulţumesc,. Ce bine-ar fi s'o am aci...

— Cred... Eşti la un gând cu ea...

Ermil se făcu a privi de aproape peisagiul. Liliana începu a da semn de nerăbdare şi parcă de ciudă, fiindcă scriitorul cu vădită voinţă o necăjia, de vreme ce nu-i vorbia de cine îi era ei dor.

— Colorit cald... Bine prins subiectul... E inspiraţie; e aer, lumină... Imi place... Complimentele mele Liliano.

Ea, cu capul sprijinit pe o mână, privia în jos, voind într'adins să pară indiferentă.

— Cum? nu te ating laudele mele, artisto? îi zise, zâmbind dulce-ironic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea avu un gest drăgălaş de negare şi nu'şi schimbă atitudinea.

— Ah! ce uituc sunt, făcu el, ducându'şi mâna la frunte... Am văzut pe amicul d'Ambade înainte de-a pleca.

Ea nu se mişcă, deşi avu un fior plăcut.

— Închipueşte'ţi că domnul acesta a îndrăznit să'mi dea un geamandan cu salutări pentru dumneata... şi cât paci era să'l pierd, pe drum...

Liliana îl privi dulce, luminos, îmbujorată.

— E sănătos? Mă doreşte?

— Da, îndrăzneţul, mi-a spus şi aşa ceva... Ajută-mă, te rog, să'mi aduc aminte ce-a putut să'mi mai spună.

Ea începu a râde drept dragul şi a înşira repede:

— Ar voi să vie mai curând să mă vadă, să petreacă cu noi... zilele îi par prea lungi... fără mine...

— Şi ce scurte sunt pe vremea asta!

— Nu lucrează cu plăcere... Se gândeşte mereu la mine... şi se roagă să vie sărbătorile cât mai curând...

— In adevăr... cam aşa necuviinţi mi-a spus.

— Taci, urâcios prieten ce eşti.

— Ca toţi bătrânii uricioşi.

Ea îi luă iarăş un braţ şi-i şopti duios:

— Gândurile lui sunt şi ale mele, dragă prietene.

— E şi firesc, Liliano. El are un bine: e răbdător; *e sigur că, după cum îi e sufletul, îi va fi viaţa.*

— Şi ce mulţumit te voiu vedea, de viaţa noastră, nu-i aşa?

Şi-i căută în ochi cu drag.

— Nici vorbă, copilă...

— Sărută-mă...

El, după o scurtă codire, o sărută pe frunte. Ea îi puse pe obraz un sărut sgomotos şi începu a râde, veselă, cu mişcări sprintene.

Ermil îşi înăbuşi un oftat adânc... Dacă ar fi ştiut, Liliana, ce-o aştepta!

— Să'mi strâng catrafusele... zise ea; mâine îmi voiu termina pânza cu totul... Azi nu mai am răbdarea.

— Mâine cred că'ţi va admira lucrul un pictor de valoare. Am făcut o bună parte de drum cu el... E oaspele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unui proprietar de pe-alocuri şi mi-a promis să vină cu el la Radomireşti.

— Dacă eşti dumneata aci, bine veniţi vor fi orice oaspeţi.

* * *

Pictorul Alin Vartic e din puţinii ursiţi de soartă de-a avea adevărat talent şi destulă avere spre a putea să facă artă pentru artă.

E om de lume; e şi boerul care se coboară în mediuri de jos, în interesul artei; e iubitor de petreceri, numai spre a'şi cheltui timpul când nu lucrează; îi place femeea şi o cultivă pentru plăcerile ce-i poate da, însă n'o urcă pe nici un piedestal... Frumuseţea ei, când o întâlneşte, o apreciază ca artist şi o schiţează spre a-i servi cândva.

E artistul de inspiraţii dar şi omul cumpănit, — ceea ce e rar printre artişti. Prietenii lui îi aruncă ironia că e... «burghesul» în artă. El se mulţumeşte să ridice din umeri, să râdă şi să răspundă cu câte-o lucrare care pune nori de invidie pe fruntea a mai tuturora.

Operele lui sunt totdeauna puţine, dar impresionează puternic pe cunoscătorii adevăraţi şi fac onoare saloanelor unora din ei.

Hotărându-se să lase oraşul şi să guste farmecul naturii ernatece, undeva, în ţară, îşi aduse aminte de proprietarul doctor Romano, şi, fără să'l înştiinţeze, porni se la moşia lui.

Romano făcuse medicina, ca să se desguste de ea în înţelesul negustoresc al profesiunii; şi, după moartea tatălui lui, se statornicise la moşie şi devenise plugar, — un plugar modern care aplică metodic experienţele altora şi care nu dă greş.

Om de vr'o patruzeci de ani acuma, din o legătură repede desfăcută, cu o fată de pe moşie, avea un copil, o fetiţă, pe care o creştea, ca adoptată, şi pe care o iubia în acel chip conştient ca să creeze din ea un adevărat suflet de femee.

Fetiţa pornise pe-al cincisprezecelea an, era viguroasă, inteligentă, casnică şi îşi asimilase bine cunştinţele ce i le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dăduse tată-său. Prin şcoală nu trecuse. Dacă se poate vorbi de experienţă, la un asemenea copil, — o avea în marginea putinţei lucrului, căci doctorul îi lămurise viaţa în întregul ei, fără să-i fi vătămat nevinovăţia.

Acum trecuse de pornirile copilăreşti şi începea să fie femeea în acea dulce seriozitate şi în acea îndrăzneală cumpănită care dau caracterului relief, apreciat de cunoscători.

Doctorul îi dăduse şi gustul de arte, însă nu căutase a-i dezvolta nici o aplecare către vre una: voise numai să o facă să ştie cum să aprecieze ce era arta, în muzică, în pictură, în literatură. Dacă felul lui de-a înţelege educaţiunea unui copil, era greşit sau nu, viitorul avea să arate; el însă îşi dăduse toată silinţa inteligentă de-a crea o femee.

El primi pe pictorul, de la care avea câteva pânze şi pe care îl iubia şi ca om, cu cea mai mare căldură. Şi când acesta îi vorbi de Avereanu şi de aflarea lui la Radomireşti, deşi pentru Ghermănescu nu avea simpatie, îi promise să'l însoţiască la Radomireşti. Pe Avereanu îl cunoştea şi-l preţuia ca scriitor: avea ocaziunea de-a 'l aduce şi pe la el, ca să'l cunoască şi copila lui.

In adevăr, a doua zi după sosirea scriitorului, un foarte frumos dogkart pe care'l conducea cu îndemânare domnişoara Romano, se opri la vechea poartă de stejar sculptat, cu acoperemânt de blăni de stejar, a casei din Radomireşti.

Un băeţandru îmbrăcat curat, ţărăneşte, sări de de'nnapoi şi ţinu caii de zăbală până ce sări sprintenă domnişoara, şi după ce ce coborâră doctorul şi pictorul, el se urcă pe capră şi cârmi spre curtea cu grajdul şi cu hambarele, ce era peste şosea.

Musafirii intrară şi fură întâmpinaţi de Liliana şi de Avereanu cari îi văzuseră venind.

De-ajuns fu primul moment al celei dintâi aruncături de ochi, ca pictorul să se simtă adânc înrâurit de frumuseţea picturală a Lilianei. Fata aceasta dobândia parcă, pe zi ce trecea, mai multă fineţe în espresiunea chipului şi mai multă strălucire în drăgăstoasa ei frumuseţe: era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

evoluţiunea firească a fiziculuí supt puternicul înbold al iubirii, care transformă.

Eată-i în veranda-atelier, încăpere încălzită, în faptul vorbei care serveşte ca mijloc de observaţiune, de formaţiune a părerilor şi de cunoştinţă ce poate ajunge la simpatie.

Pictorul Vartic se părea că nu ia seama picturii de pe cavaletă, dar deja îşi formase convingerea că Liliana cunoştea secretul artei, că nu era numai diletanta ; însă toată luarea aminte o da amănunţimii acestei frumuseţi pline de îrăgezime, de caracter şi de farmec. N'am greşi dacă am afirma că în aprecierea lui de artist intra şi inima cu acel fior ce purcede din simţimântul care se naşte şi pe care încă nu'l cunoscuse artistul, în viaţa lui.

Ghermănescu se arătă atât de mulţumit de cunoştinţa de aproape ce făcea cu doctorul, de a căruia reputaţiune ca plugar nu era străin, că acesta aproape începea să'l judece în mai bine.

Inaintea samovarului cu ceaiu, convorbirea deveni mai intimă, însufleţită de verva scriitorului şi de dorinţa secretă a pictorului, de a plăcea. El aduse vorba despre pictură, căci judeca venit momentul să se intereseze de talentul ispititoarei copile şi aci, nu fără uimire, găsi la Liliana destule cunoştinţi asupra literaturii picturii.

Avereanu, surprins întâi şi parcă tainic mulţămit apoi, înţelese sufletul pictorului atins de îndoita atracţiune a Lilianei, ca frumuseţe şi ca confraternitate în artă. Poate prea repede, dar instinctiv, avu viziunea unui viitor ce se putea pregăti, după lovitura ce avea să sgudue pe biata copilă...

Chipul în care pictorul îi amănunţi Lilianei calităţile peisagiului încă nu pe deplin terminat, fu o indicaţiune mai limpede pentru scriitor, că artistul avea să joace rol în viaţa iubitei lui protejate.

Ghermănescu se simţi foarte măgulit şi pentru întâia oară dădu şi el atenţiune talentului fetei lui, dacă nu ca bun cunoscător, însă prin reflexul aprecierii artistului, care-i forma opiniunea.

Se interesă dar, şi el, de lucrările pictorului şi'l rugă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-i trimită «un tablou», — preţul căruia nu'l discuta, — şi-i arătă tot timpul o deosebită consideraţiune...

Veni apoi rândul discuţiunilor asupra plugăriei, şi teoriile doctorului sprijinite pe experienţele făcute, părură a-i deschide bancherului o zare nouă, a căreea lumină nu se feri să o primiască. Când pictorul deschise vorba despre literatură, Liliana se grăbi cu vioiuciune să pue în lumină operele maestrului ei iubit şi surprinse pe Avereanu cu spiritul ei critic, — în care de altfel se resfrângea în bună parte lecţiunile ce-i dăduse Sibila Soreanu.

Dacă el descoperia cu plăcere în Liliana şi asemenea calităţi intelectuale, pictorul le gusta ca o revelaţiune referitoare la intelectul şi la sufletul femeei, lucru ce nu'l bănuise, fiindcă, sau nu întâlnise o femee aşa de înzestrată, sau că nu'şi dăduse silinţa să o observe.

Fapt real era că domnişoara Ghermănescu îl interesa nu se putea mai mult şi privirea lui o spunea cu destulă indiscreţiune.

Lucilia, fiica doctorului, luase parte la ce se vorbise, numai cu atenţiunea, şi zâmbind atunci când Liliana vorbia părând că i se adresează şi ei. C'un vag simţimânt de invidie privitor la frumuseţea Lilianei, mai mult decât la cunoştinţile şi la talentul ei, — îi urmăria fiecare gest, fiecare privire, când mai ales aceasta se îndrepta asupra pictorului: atunci ceva necunoscut ei i se înfiripa în suflet, — ceva aşa ca o părere de rău, ca o nemulţumire.

Ea îl cunoştea mai de mult pe pictor, decând era şi mai copilă, şi în fiinţa ei se aşezase un tăcut simţimânt de simpatie pentru artistul care-i făcuse portretul, care-i vorbise totdeauna dulce, desmierdător.

La venirea lui la moşie, Lucilia simţise o bucurie adâncă, mai ales când pictorul esclamase că ea se făcuse foarte drăgălaşă. Şi acuma, eată'l pe simpaticul ei prieten că nu mai pierdea din ochi pe această domnişoară foarte frumoasă! Şi domnişoara mai avea şi talent, — era pictor ca şi amicul ei...

Ierau aproape de plecare când, pictorul tocmai acum zări în degetul Lilianei un inel... inelul de logodnă... şi pe loc i se schimbă dispoziţiunea. Ca un văl de tristeţe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi acoperi chipul şi Liliana în acelaş timp cu scriitorul, prinse de veste acestei atitudini, nelămurită pentru ea.

Dogkart-ul trase la scară, de astă dată: salutările din urmă fură cordiale între doctor, scriitor şi Ghermănescu. Pictorul doar cât îşi luă căciula de pe cap, fără a zâmbi; Lucilia, abia înclină capul în direcţiunea Lilianei, Liliana răspunse, distrată: o intriga schimbarea pictorului.

Când ea şi Ermil se văzură singuri, în verandă, Liliana căută cu nedumerire la Ermil:

— Nu-*i* aşa, dragă prietenă, că domnul Vartic s'a schimbat de odată?

— N'a stat aci cum a venit şi n'a plecat cum a stat aci, e adevărat, răspunse Ermil.

— Ei! făcu ea, cu puţin necaz, încurci în loc să lămureşti...

— A! mătălucă vrei lămurire? glumi el, zâmbind.

— Oare nu e firesc să caut cauza acelei schimbări? Ce i-am putut eu face, dumneata sau tata?

— In adevăr că nici dumneata, nici eu, nici tatăl dumitale, — ci *inelul* pe care'l porţi în deget...

Eu i-am surprins privirea aţintită la mâna dumitale şi efectul... ce i-a făcut.

— Cum adecă? întrebă ea, înroşindu-se.

— Haide, haide... puţină bunăvoinţă din parte'ţi şi vei înţelege.

Liliana se înroşi mai tare, căci prinse înţelesul îndemnului lui Ermil. Totuşi, răspunse, poate spre a se asigura că nu greşia:

— Nu înţeleg.

— O! Doamne, pictorul nu ştia că eşti logodită şi a fost atât de impresionat de frumuseţea dumitale îngerească, în cât nu se putea să nu se fi început în sufletul lui înfiriparea unui vis de iubire...

Liliana plecă ochii, foarte emoţionată, însă palidă pentru câteva clipe.

— Dar asemenea... răceală, aproape ofensatoare... murmură ea.

— Cât eşti de neexperientă, Liliano... Tocmai această, nu răceală, ci violentă desamăgire l'a zăpăcit aşa de mult, că nu şi-a putut-o stăpâni. La un amor ce vine ca fulger

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gerul şi luminează toată fiinţa, negreşit că o deziluzie care cade ca trăsnetul, arde şi înnegreşte locul...

Liliana nu putu să răspundă. Iera turburată, parcă de regret, parcă de ruşine... Se simţia parcă măgulită şi îşi zicea că nu trebuia să fie. Îşi privi inelul de logodnă şi se duse de-şi lipi fruntea de geam, căutând afară cu melancolie.

Ermil o privia cu nelinişte: ce? putea fi atât de schimbătoare? L'ar fi putut mai apoi mulţumi o apropiere a Lilianei de pictor; era negreşit un lucru în sensul dorinţii lui, însă după ce ar fi trecut prin focul curăţitor al suferinţii. Dar când nu ştia încă nimic, despre adevărata personalitate a logodnicului ei, dar când era încă supt întreaga stăpânire a dragostei sale de el, să o vadă atât de... schimbată, numai fiind că plăcuse prea mult, altuia, — şi numai fiindcă acesta plecase deziluzionat, — ce putea să însemne?

Iera ori nu adevărată iubirea ei pentru falsul d'Ambade? O aparenţă sclipitoare, îi înrâurise numai închipuirea, iar inima îi rămăsese încă liberă în adâncul ei, fără ştirea ei? Şi acum, o potrivire instinctivă de caracter şi de gusturi, lucra, tot fără ştirea ei, asupra adâncului neatins al inimii? Oricum, îl îngrijia asemenea putinţă, căci i-ar fi răsturnat toată credinţa în statornicia simţimântelor acestei fete, pe care o adora. Liliana se întoare spre el, zâmbitoare.

— Ce curioşi sunt bărbaţii... zise ea.

— Depinde de înţelesul ce dăm acestui cuvânt: «curioşi».

Ermil observă că Liliana se feri să precizeze.

— Crezi că e bine să le întoarecem vizita?

— E bine să răspundem invitării ce ne-au făcut...

— Doctorul Romano mi s'a părut foarte cult...

— Decând îl cunosc, nu mi-a făcut altă impresiune.

— Fiica lui e copil încă.

— Nu tocmai. Cred mai degrabă că e o inteligenţă precoce, caracter adâncit mai mult în sine, deci nu prea plecată spre împrieteniri repezi.

— Am dreptate când zic că nimic nu'ţi scapă pătrunderii, îi zise, zâmbind prietenos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să vorbim însă de ceea ce ne priveşte, Liliano. Ce zici? să mijlocesc, potrivit rugăciunii lui d'Ambade, ca d-nul Ghermănescu să-i permită o petrecere de două trei zile aci, cu noi?

Şi o privi adânc. Liliana se înroşi numai decât, răspunse însă după o clipă de codire:

— Dece l'am supăra pe tata, când are nevoe de reculegere?

— Să fie adevăratul ei cuget? se întrebă Ermil.

— Dragă prietene, zise de odată Liliana, nu'ţi pare că tata nu mai arată atât de îngrijat, ca în Bucureşti?

— Observaţiune dreaptă, Liliano. Atât numai că el ţine să nu te turbure, tot după cum ţii şi dumneata să nu'l superi: eată adevărul.

Liliana se gândi o clipă, apoi, zâmbi...

— Negreşit că aşa trebue să fie.

Chemarea la cină le întrerupse vorba.

După două zile de ninsoare cu grămada, liniştită şi împovărătoare pentru ramurile copacilor, timpul se limpezi şi se făcu geros. Săniile începură. Cu o sanie plecară la doctorul Romano, a doua zi, după ce timpul se statornici.

Ermil observase că Liliana grăbia întoarcerea vizitei şi că asupra plecării părea cam nervoasă.

— Nu, nu, n'am analizat bine firea acestei fete, îşi zise Ermil.

Soarele strălucia fără să astâmpere asprimea gerului. Cerul era de-o frumoasă albăstrime iar colinele de-o albeaţă sclipitoare, în bătaea soarelui. Drumul era minunat pentru sanie. Cu toată greutatea ei, aluneca uşor şi lăsa urmele şinelor ca nişte linii, în zigzag, pe albul foarte puţin muiat al şoselei.

Copacii de pe marginea drumului şi cei ce se vedeau în zare îşi purtau neştirbit vestmântul pe care gerul nopţii îl întărîa, ţesându-l şi cu chiciură.

Liliana observa peisagiile şi atrăgea luarea aminte a lui Ermil asupra celor mai caracteristice; era voioasă, râdea şi căta mereu subiect de vorbă. Aceeaşi nervozitate, din momentul plecării, stăruia şi străbătea în veselia, în limbuţia ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Se petrece ceva nou în sufletul ei, — își zise de mai multe ori scriitorul... Ce? poate că voiu vedea, — când vom fi acolo... la Șetreni.

Moșia doctorului numără vr'o șase mii de pogoane, — moșie de câmp întins până la hotar, de unde începe regiunea colinelor. Jumătate din ea o lucrează în parte cu sătenii, cari s'au deprins cu cultura sistematică serioasă. Casa, de curând clădită, în locul celei vechi care se cam ruinase, e foarte drăguță, cu două caturi, în formă de vilă și cuprinde patru încăperi jos și trei sus cu sala prelungită în o mică seră de iarnă foarte bine ținută.

Biblioteca e cea mai de seamă, cu pereții numai dulapuri pline cu cărți, de-asupra ușilor cu câte o pânză cu subiect agricol simbolic. E și încăperea cea mai mare, de jos. E despărțită de biuroul de lucru prin un perete de lemn cu geamuri și aci are pânze de valoare, între cari portretul Luciliei, făcut de Vartic.

Salonașul se prelungește în sala de mâncare, de oarece e despărțit tot prin perete de lemn cu geamuri. Mobila e de preț și de gust în simplitatea ei.

Sala interioară de jos e un mic muzeu medical, botanic și agricol, veghiat de bustul lui Esculap, care tronează, în fund, pe un frumos suport de marmoră.

Două mari pânze înfățișînd semănatul și secerișul, deasupra a două dulapuri, atrag și rețin atențiunea prin frumusețea sugestivă a colorítului și prin mișcarea plină de viață ce se desprinde din cuprinsul lor.

Pictorul Alin Vartic se uita pe fereastră, fumând, în camera lui din catul de sus și privia, distrat, în largul câmpului liniștit, când zări sania apropiându-se. Tresări, se făcu palid, apoi repede își aruncă pe el o haină scurtă îmblănită, își puse căciula pe cap și se coborâ pe scara de serviciu, ieșind din curtea casei pe o poartă mică.

Pădurea moșiei era aproape și se îndreptă grăbit spre dânsa, foarte emoționat și foarte trist. Inainte de-a se fi oprit sania la poarta cea mare din fața casei, un flăcăiandru alergă și deschise. Sunetul clopoțeilor atrase pe Lucilia, care strigă pe tată-său ce era cufundat în citirea unui studiu de chimie agricolă. Amândoi întâmpinară pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oaspeți, doctorul cu prietenie călduroasă, copila, mai rezervată.

Se începu vizitarea casei, căreea Liliana îi dădu numai atențiunea cerută de politeță: din atitudinea ei reieșia un puțin stăpânit neastâmpăr. Când fură în catul de sus, după ce vizitară două încăperi, doctorul se opri înaintea ușii celei de a treea.

— Aci e camera lui Vartic.

Liliana avu o tresărire pe care o surprinse Ermil.

Doctorul bătu în ușă, dar după ce repetă bătaia, văzând că nu răspunde nimeni, cercă clanța și ușa se deschise. Nimeni înlăuntru.

Din prag priviră cu toții: cavaleta, cutia cu colori; două trei pânze numai pregătite pentru lucru erau în jur, una pe un scaun, celelalte pe pat, și alte câteva lucruri mărunte, în neorânduială.

Liliana, cu așteptarea înșelată, se ținea dreaptă, gânditoare... privind fără să vadă lămurit lăuntrul.

— Nu-i aci... zise doctorul.

— Dar aci l'am lăsat cu puțin înainte de venirea dumnealor, zise copila.

— Desigur că umblă după subiecte... li e dor să lucreze... zise doctorul, zâmbind.

— Artist și să stea prea mult timp locului, nu se poate... rosti Ermil, ca să zică ceva. El lua mereu aminte Lilianei.

Se coboară și intrară în biurou, unde li se aduse dulceață și cafele.

— Până va fi să bem ceaiul, desigur că'l vom vedea... zise doctorul...

Vorba se începu, timpul trecu, soarele se apleca după pădure, ceaiul fu adus... Pictorul nu se arăta. Liliana mai nu vorbia. In schimb era în vervă fetița casei, care, surprindea pe Ermil cu puterea ei de judecată în ce privia arta și cu cunoștințile ei despre agricultură...

Se intervertiseră rolurile de cum fuseseră în ziua vizitei la Radomirești. Și Ghermănescu observă chiar atitudinea, ce-i păru ciudată, a Lilianei. Ermil îi da o cauză, deși urma să fie nedumerit încă asupra adevăratei firi a prietenei lui de predilecție.

După ceaiu, când se aprinseseră luminile, Liliana se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

izolă, chip spre a cerceta cărţile din dulapuri; era vădit însă că gândul ei rătăcia pe aiurea.

— Ce Dumnezeu, rosti în sfârşit doctorul, nu e firească lipsa îndelungată a lui Alin...

— E lună, nu uita, doctore... zise zâmbind uşor ironic, Ermil...

Lucilia ieşi în sală şi după câteva momente se întoarse aducând ştirea că în adevăr luna se ridica...

— Atunci putem pleca, zise Ghermănescu, regretând că nu l'am putut vedeà pe domnul Vartic...

Liliana s: ivi din bibliotecă, stăpână pe sine, însă părând indispusă.

— Ce zici, Liliana ? Mi-a venit o idee: dac'am ruga pe domnul Vartic să'ţi facă potretul, în timpul cât va sta în vecinătatea noastră ? zise Ghermănescu.

— N'aş avea nimic de zis în contra ideei... răspunse ea, zâmbind, mai înviorată parcă.

— Negreşit că va primi cu plăcere, răspunse doctorul.

Plecară, promiţându-şi unii altora de a se revedeà.

— Ierai indispusă parcă Liliana, îi zise pe drum, tatăl.

— Eu ? A ! nu tată... se apără ea, zâmbind.

— Atunci... mi s'a părut...

— Negreşit.

— Aş vrea să'ţi am portretul, pentru timpul... de mai apoi, împlini el fraza, desigur modificată.

— Şi eu aş vrea să'ţi las asemenea amintire, răspunse, cu gândul însă tot aiurea parcă.

Luna, în creştere, inunda cu lumină uşoară vasta câmpie albă. Dinspre munte se iviau nori subţiri. Gerul se făcea simţitor. Sunetele clopoţeilor îşi duceau departe ecoul. Şi nu mai vorbiră de cât rar, până acasă.

De cum ieşiră pe şosea musafirii, pictorul intră, aproape îngheţat, pe aceeaş portiţă şi se urcă la el, unde se întinse într'un fotoliu, cu picioarele spre soba în care focul duduia...

— E frumoasă, extraordinar de frumoasă... murmură el... Şi e logodită!.. Ce nenoroc!..

A doua zi, cu toată stăruinţa doctorului, care nu se dumeria deloc, pictorul plecă la staţiunea apropiată a căii ferate şi se întorcea la Bucureşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doctorul, venind singur la Radomireşti, când vesti plecarea pictorului, pricinui Lilianei cea mai neaşteptată dezamăgire.

XV

— In sfârşit! esclamă Felicien d'Ambade, răsturnându-se pe spatele canapelei, în timp ce râs de-o ironie desmăţată, îi ducea gura la urechi.

In ochi i se zugrăvi apoi cu aprindere pofta pe care o aţâţă felul de bucate la care rămneşti de câtva timp.

Poftise cu furie la Betti Garnik, ale cărei artistice aruncături de picior îi aminţiau anume lupanare din Paris şi nostalgia nopţilor ce se sfârşesc cu încăierări adeseori sângeroase, provocate de «cochetele» lumei hoţeşti.

Îi mirosia a noroiu de pe uliţile strimte, rău luminate, mai totdeauna umede, unde la fiecare colţ pândeşte crima sau rânjeşte bestialitatea.

Il apăsa greu atunci pe umeri, — ca o sarcină neplăcută pe care eşti silit s'o duci de prea mult timp, — această aparenţă de corectitudine; de pază, spre a nu da de bănuit; de monotonie, în lumea mare ce ştie a se plictisi cu cuviinţă, într'un convenţionalism disperător, supt cuvânt că... petrece!

A! petreceri ierau în emoţiunile pericolelor de cari iera înconjurat, pe genuchii deşănţatelor pasionate, duhnind el şi ele de toate băuturile tari, amestecate la un loc, — combinând «afaceri», înfăptuindu-le şi gustând pe urmă plăcerea împărţelii prăzilor şi a păcălelii ce trăgeau agenţilor Siguranţei publice!

Aceea era viaţă! Pe Betti avea să o primiască la el,— căci astfel îi scrisese fermecătoarea. Ah! dacă ar fi putut să învie, cu ea, măcar în parte, emoţiunile acelei vieţi! Şi începu să viseze, ca un artist al viţiului, ce pregătiri să facă, spre a'şi da iluziunea unei cât mai de aproape desfrânări din trecut.

Intrucât nimic nu-i mai insufla temerile din urmă, la Liliana se gândia cu nepăsarea siguranţei: avea să şi-o dăruiască în curând ca pe o bucăţică regală ce ispiteşte pentru o singură dată, ca lucru curat, îngrijit şi gustos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se simţia în o dispoziţiune de spirit care'l făcea foarte mulţumit, cu totul mulţumit.

Iera în ziua de 7 Decembrie, pe la orele zece de dimineaţă. Deşi ceaţă deasă încă, afară, care acoperia străzile ca un fum înecăcios; deşi era un frig umed pătrunzător, foarte neplăcut, în odăile lui era lumină electrică aprinsă, era căldură dulce, şi, mai presus, în fiinţa lui erau lumina şi căldura celei mai plăcute viziuni erotice.

Pe când fuma şi se distra aruncând meşteşugite rotocoale de fum, din havana a căreea aromă îi desfăta mirosul şi-i făcea erotismul mai simţit, — auzi o bătae în uşă la scurt interval repetată.

— Avereanu trebue să fie, îşi zise a-lene şi se ridică să-i deschidă.

Uşa se întredeschise şi i se înfăţişă silueta a doui domni cu chip serios, după cari parcă mai era cineva.

— Cred că vă înşelaţi de adresă... le zise, zâmbind politicos.

Unul din cei doi înaintă pe prag:

— Domnul Felicien d'Ambade?

— Eu, domnilor.

— Atunci... ne daţi voe? îl întrebă cu politeţă, cel ce vorbise întâiu... care şi intră, urmat de cellalt, ce închise uşa.

— Mă rog, poftiţi...

Şi îi privi ciudat.

— Ne scuzaţi că vă turburăm liniştea... vorbi tot cel dintâi, ca stânjinit parcă.

— Aveţi poate vre o trebuinţă cu Legaţiunea? întrebă Félicien. Vă rog, daţi-vă osteneala de şedeţi.

Necunoscuţii, se inclinară uşor şi se aşezară aşa, în cât francezul rămânea la mijloc.

— Dvs. va să zică, sunteţi secretarul Legaţiunii Franceze?

Felicien se plecă, zâmbind, şi lăsă drum unui rotocol de fum...

— Daţi-ne voe să ne prezintăm: Turneanu, procuror.

— Milotescu, judecător de instrucţie... zise celalt.

Un lung fior îi străbătu secretarului tot corpul, şi avu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o clipă de îngălbenire. Zâmbind însă foarte prevenitor, li se înclină.

— Şi cărei cestiuni... de natură diplomatică, negreşit, datorez onoarea vizitei dumnevoastră, întrebă secretarul, cu glas uşor ironic.

— Unor informaţiuni ce dorim a avea dela dumneavoastră, în privinţa dispariţiunii în Maiu, anul trecut, a unui domn care purta acelaş nume ca dumneavoastră.

Felicien, deşi avu un tremur lăuntric, ridică sprincenile în semn de mirare.

— Nu vă înţeleg, domnule procuror... îi răspunse.

— Daţi-mi voe să mă explic. In Maiu, anul trecut, un domn... cam de etatea dumneavoastră, funcţionar în Direcţiunea personalului diplomatic din Ministerul Afacerilor Streine din Paris, şi-a luat numirea de secretar al Legaţiunii Franceze din Bucureşti şi a plecat la Tours spre a'şi primi dela notarul Olivier suma de un milion două sute de mii în valori şi de două sute de mii de lei în numerar... Acel domn trebuia să se întoarcă la Paris spre a'şi depune moştenirea la Comptoir d'Escompte: însă la această bancă nu a fost văzut. Speràm dela dumneavoastră lămuriri în privinţa acestei stranii întâmplări, termină procurorul cu acelaş ton politicos.

«Felicien» ascultase, în sine cu adâncă surprindere întâi, şi apoi cu adevărată spaimă: i se dăduse de urmă... Se găsise presemne cadavrul celui dispărut..., care fusese identificat...

Cu mândria ofensatului, se ridică, şi, rece, sigur în glas, răspunse.

— Ce poate fi povestea aceasta!

— Eată ce ne întrebăm şi noi, reprezentanţii Justiţiei române.

— Mai întâiu, daţi-mi voe să vă amintesc, domnilor, că în calitatea mea de membru al Corpului Diplomatic, nu pot fi la dispoziţiunea Justiţiei pe care o reprezentaţi aci, nu în Franţa...

— Aşa ar fi, domnule, dacă Ministerul de Justiţie Francez n'ar fi intervenit pe calea ce-i era la îndemână, pe lângă Ministerul de Justiţie român, şi dacă Parchetul Senei n'ar fi cerut Tribunalului de Ilfov întocmirea unei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

comisiuni rogatorii... Dreptul de immunitate vi s'a ridicat şi prin urmare, în mod legal, noi, Procurorul şi Judecătorul de Instrucţiune, delegaţi cu instruirea acestei afaceri, ne prezintăm şi vă rugăm să ne daţi lămuririle cuvenite.

De astădată el se făcu palid de-al bicelea. Insă, tot dârz şi aproape impertinent, răspunse:

— Vă voiu arăta hârtiile mele, domnilor...

Magistraţii se înclinară. «Felicien», stăpânindu-se să nu i se vadă tremurul mâinilor, deschise sertarul din mijloc al biuroului şi scoase un plic mare pe care'l înmână procurorului, apoi şezu la locul lui şi începu să fumeze, — chip nepăsător, zâmbet ironic... Ingălbenirea nu-i pieria însă.

Magistraţii cercetară împreună fiecare hârtie; act de naştere al Primăriei din Tours; o diplomă de doctor în drept şi de licenţiat în Ştiintele politice, din Paris; numirea în Ministerul Afacerilor Streine; numirea ca secretar al Legaţiunii Franceze din Bucureşti; o hartă genealogică a familiei d'Ambade; o cartă de ziarist, ca membru al Sindicatului ziariştilor din Franţa, actul de deces al unchiului, testamentul acestuia şi actul de lichidare a moştenirii...

— Toate, în prefectă regulă, domnule, începu procurorul.

«Felicien» zâmbi ironic, dând iar un rotocol de fum.

— Aceasta nu ne esplică însă cum se face că le posedaţi dumneavoastră, care, nu sunteţi Felicien d'Ambade.

— Poftim? făcu el, sărind, cu chip de jignit. Ce glumă de rău gust e aceasta? Nu sunt eu, acela ce sunt din strămoşi? Haida-de! Dovediţi-mi... şi şezu, zâmbind disprepuitor.

— Nu sunteţi Felicien d'Ambade, rosti, răspicat, procurorul. Răspundeţi numai la o întrebare: cum de nu aţi fost văzut la Comptoir d'Escompte?

— Pentru motivul foarte limpede că mi-am depus averea... în altă parte.

— Deşi vestiseţi Banca aceasta?

— Deşi. Nu eram liber să'mi schimb hotărârea?

— Binevoiţi atunci să ne spuneţi la ce altă Bancă sau persoană aţi depus-o.

— Acest lucru e secretul meu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Un secret nu poate exista pentru Justiție, rosti judecătorul de Instrucție.

El începu a'şi legăna piciorul pus peste cellalt şi zâmbi.

— Domnule, rosti procurorul, cercetările pe cari le-a început Siguranța din Paris, ne-au fost trimise, şi avem dovada materială că adevăratul Felicien d'Ambade nu sunteți dumneavoastră.

— Ce mult aş vrea să cunosc această dovadă... zise el, râzând.

— O veți cunoaşte, la timp. Pentru acum, — şi magistratul se ridică, — în numele Legii, vă declarăm arestat...

«Felicien» sări, palid, şi pierzându-şi cumpătul, strigă:

— E un abuz arestarea mea...

Judecătorul deschise uşa şi făcu un semn. Patru sergenți de stradă şi un comisar intrară. «Felicien» avu înfățişarea animalului prins în cursă şi care caută să scape.

— Domnule, îi zise procurorul, ne veți urma la Parchet... Imbrăcați-vă...

El, le aruncă magistraților o căutătură sălbatecă de ură şi, fără să zică un cuvânt, trecu în camera de culcare, urmat de comisar şi de doi dintre sergenți. Deşi se văzu pierdut, se sili cu voință de fier să pară liniştit, şi aşa se îmbrăcă. Când coborâ scara, cu o putere de nebănuit, ghioni pe sergenți cu repeziciune şi sări, ieşind în stradă, unde o luă la fugă ca un nebun...

Sergenții se repeziră după el şi începură a fluera din țignale. Pe bulevardul Lascăr Catargiu se aținu în calea lui un sergent voinic şi putu pune mâna pe el, şi se luptă vârtos cu el până ce ajunseră fugăritorii şi'l ținură strâns în mânile lor.

Comisarul sosi, gâfâind. Lumea ce trecea, se opri şi se grămădi, mirată că un «boer» era prins de «gardişti». O sanie fu oprită şi «boerul» silit să se urce între paznici.

Magistrații se prezintară la Legațiunea Franceză, Ministrului, şi îi relatară arestarea, fuga şi prinderea vinovatului.

— Domnilor, le zise Ministrul, e foarte de regretat pentru mine că am avut să întâmpin asemenea neplăcere,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar îndrăzneala unor criminali întrece orice închipuire... Vă rog călduros să daţi tot concursul dumneavoastră Justiţiei Franceze.

— Să nu vă îndoiţi că ne vom face datoria, domnule Ministru, zise procurorul, înclinându-se.

— Eu am trimis după domnul Avereanu, însă nu se află în Bucureşti.

— Îl vom cita ca informator, pentru când se va întoarce, zise procurorul.

— Şi'mi veţi face onoarea să fiu ţinut în curent cu mersul cercetărilor dumneavoastră.

— Negreşit, domnule Ministru.

Ministrul strânse magistraţilor mâna şi-i conduse până la scara de jos.

* * *

In încăperea dela Parchet, în care «Felicien» fu închis, acesta rămase multă vreme descurajat cu totul.

Aşa dar, fusese descoperit! Frumoasa schelă a edificiului visurilor lui, se năruia... fără putinţă de ridicare la loc... Şi doar luase toate măsurile cele mai feritoare...

Cum? prin ce minune a întâmplării, i se dăduse de urmă? Făcuse prostia să caute a fugi, într'un moment de necumpănire, dar aceasta nu-i îngreuia mai mult situaţiunea lămurită, dela început, pentru judecători.

Nu'l ştiau cine era în realitate, însă aveau dovada că era uzurpatorul unui nume şi hoţul unei averi. Iera d'ajuns să se facă o percheziţiune în camerele lui şi era să se găsiască valorile şi numerarul aproape neatins. Nu avusese prevederea să le depună în Franţa, mai degrabă nu avusese timp, şi-i fusese şi teamă să le depună acolo... urmărit cum ar fi fost de complicele lui.

Dar după puţină judecare a situaţiunii, i se înfăţişă unica speranţă, a fugii din mâinile Justiţiei. Pentru împlinirea acestei încercări trebuia să facă apel la toată puterea lui de născocire...

In primul interogatoriu, la Parchet, în cabinetul judecătorului de Justiţie Milotescu, în cursul căruia pe lângă întrebările ce-i fuseseră puse acasă, mai avu şi altele, între

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari şi asupra adevăratei lui personalităţi, — el se ţinu în cea mai mare rezervă, negând sau trecând pe alături cu răspunsul.

I se dădu din oficiu un avocat, dar şi acestuia nu-i mărturisi nimic, susţinând că era pe nedrept bănuit şi că era arestat fără dovezi. Cererea de liberare pe cauţiune îi fu respinsă şi mandatul de arestare, confirmat.

Perchiziţiunea, acasă, dădu rodul neaşteptat al găsirii valorilor şi numerarului în bilete de bancă Franceze. Numerele hârtiilor de valoare fu telegrafiat la Paris, Serviciului de Siguranţă, odată cu lămuririle necesare.

* * *

Deşi se luase măsuri ca Pressa să tacă de o cam dată, — câteva ziare, — fără să arate nume şi profesiune, — înregistrară faptul arestării «unui personagiu strein, de însemnătate», acuzat de omor, de furt şi de substituire de persoană...

Avereanu când citi nota aceasta, într'un ziar de dimineaţă, tresări, se înroşi de emoţiune şi alergă cu ziarul, în biroul lui Ghermănescu.

— Amice, pasărea răpitoare e în colivie... îi şopti, tremurător, — şi-i citi nota.

Bancherul se aprinse la faţă, iar în ochi îi licări ura. Pe urmă, cu necaz în măhnirea lui, rosti:

— Biata Liliana!

— Da, va avea să sufere. Insă îi suntem pe-aproape... şi nu mă tem.

— Toată nădejdea mi-o pun în dumneata... îi zise cu căldură.

— Să nu te îndoeşti de concursul meu, amice. De o cam dată trebue să mă întorc la Bucureşti, ca să duc Justiţiei devezile.

— Nu crezi că ar fi bine să ne întoarcem şi noi?

— Nu încă, amice.

— Să rămân singur cu Liliana? Parcă mă tem.

— Nu ai de ce să te temi. O idee: am să rog pe Sibila Loreanu să vie... Ei îi voiu da sarcina să înceapă a pregăti pe Liliana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ideea e bună. Va putea însă să vie?...

— Un concediu se poate dobândi, mai ales că vacanța e aproape... E lucru ușor.

— Atunci... când pleci?

— Mâine disdedimineață, ca să apuc întâiul tren...

* * *

Timpul se muiase și neaua se prefăcuse noroiu pe străzile Capitalei, de obiceiu lăsate capriciului intemperiilor... Calea Victoriei și două, trei străzi din preajma Palatului sunt grija Edilității... spre a se recomanda... steagului de de-asupra edificiului regal. Incolo... capitaliștii... fără capital, sunt lăsați stropitorii trăsurilor și automobilelor celor cu capital... «mobil» sau «immobiliar...»

Cerul iera înnorat și p r'că aburia a ploaie. Mormanele de zăpadă încă neridicate pe o parte a căii Griviței, aveau aspectul urât al gunoiului noroios, stropit ici colo cu var... mai strimtorând locul de circulațiune.

Șir de trăsuri, cele mai multe cu coșurile ridicate, făceau margine neagră pe stânga străzii, în timp ce pe dreapta și pe la mijloc iera o întrețesătură sgomotoasă de camioane, de automobile, de trăsuri, de căruțe ce-și căutau loc de trecere, cu greutate găsindu-l.

Pe un trotuar și pe altul lume de tot felul, în umblet grăbit, în sus, în jos, unii ciocnindu-se cu alții, unii întrecându-se pe alții, fiecare cu preocuparea lui, izolat de ceilalți prin viața lui interioară.

Iată șirul trăsurilor, în mișcare înceată, oprită și iar începând: trenul intrase în gară de câteva minute și călătorii se grăbiau să apuce trăsuri.

Hamalii dau fuga să ocupe din șir câte-o trăsură, pentru clientul lor; călătorii se înghesuiesc, — sunt numeroși, — ușori la aruncat în trăsuri, cei fără lucruri, — încurcați de ele, cei ce au,— și, în sgomotul de glasuri, de duruituri pe pavaj, de strigăte birjărești însoțite de înjurături foarte... românești, ei se scurg către oraș, — iar Calea Griviței pare furnicar într'un dute-vino continuu.

Avereanu își văzu, în sfârșit, geamandanul așezat pe capra unei trăsuri, îndelung așteptate, și, plin de nerăb-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

darea că nu mai ajungea, avea mişcări de neastâmpăr, în trăsura ai căreea cai par'că dormiau mergând.

Mihăiţă se pregătia să plece la şcoală, pentru dup'amează, când auzi sgomotul trăsurii şi oprirea, jos: alergă şi îşi întâmpină cu bucurie protectorul. In timp ce-i urca geamandanul, pe urma paşilor, îi zise:

— A venit un comisar de àia, de v'a adus o hârtie dela Tribunal...

— Ştiu, răspunse Avereanu, spre mirarea băeţandrului, care nu ceru însă lămurire.

— Aţi petrecut bine, domnule?

— Am fost sănătos, îi răspunse Avereanu. Ai timp să-mi faci o cafea?

— Da, domnule.

— Atunci, repegior, Mihăiţă.

Citaţia iera pe biurou: îşi aruncă ochii pe ea şi cu grabă îşi schimbă hainele, apoi aprinse o ţigară.

— E prea târziu, pentru azi, îşi zise, dar la timp să văd pe Soreni. Ce surprindere neaşteptată, pentru ei... Pentru Sibila mai ales, câtă părere de rău... aproape o suferinţă, după cât ţine de mult la Liliana!

Rămas singur cu ţigara şi cu cafeaua, se dădu gândurilor şi mai că se uită pe sine. Tresări dar, când auzi clopoţelul, şi se duse repede să deschidă.

— Tu, Paule? Dar cum ai nemerit atât de bine: nu sunt cinci minute de când am sosit...

— Ba e vr'un ceas, iubite amice. Te-am văzut trecând. Ieram pe lângă gară...

— Un ceas? şi se uită la ceasornic. Cum trece timpul de repede... la şezi, Paule. Doamna? Dorina? Bătrâna?

— Sănătoase... Incolo... *statu-quo... ante bellum...* sau mai drept vorbind... războinic.

Hei, timpul trece repede... însă nu şi resimţimântele... ca el... Bătrâna a plecat la Galaţi, hotărâtă să se despartă de noi, dar după trei zile s'a întors; îmbătrânise cu zece ani în aceste trei zile de depărtare de Dorina... Aseară a venit, aseară s'a şi ciocnit, de bună-întoarcere, cu Ana. E o stare de lucruri, Ermile, din care nu mai ştiu cum să ies...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cinci picături de răbdare, concentrată, la ceas, amice... îi zise Ermil, râzând.

— Nu se mai găseşte la farmacie, — din cauza războiului mondial, — răspunse şi el zâmbind.

— Dar nici nu te poţi muta, tu, Paule...

— Ştiu; chinul lui Tantal... prin urmare, de neînlăturat.

— Aşteaptă: poate că ar fi un mijloc... De altfel tu singur mi l-ai spus în treacăt: dă pe Dorina în pension şi atunci... mută-te... Pensionul va fi ţară neutră, — ca România noastră, de pildă, — în care şi tu cu Ana vă veţi putea întâlni cu copila, şi bătrâna... fără să vă vedeţi unii cu alţii...

— Hotărâsem, da; însă acum nu mai vrea bătrâna nici în ruptul capului... Aceste trei zile de lipsă, până într'atât i-au exasperat, ca să zic aşa, dragostea de Dorina, că nu mai poate să se despartă de ea... Iar eu, îţi mărturisesc, nu am curajul să i-o iau...

— Vezi, aci e cuiul... şi nu te pot dezaproba... Deci fabrică-ţi la noi reţeta, cum vei putea, şi... resemnează-te...

— Uf!... ce încurcătură... Dar nu ca să te plictisesc cu asta, venisem...

— Să mă ierţi; nu mă plictiseşti, dacă mă faci părtaş necazurilor tale.

— Ştii că derbeul de fiu-meu nici nu vrea s'audă de însurătoare, aşa că întrevederea mea cu naşul Soreanu... înţelegi ce rezultat a putut avea.

— Mă aşteptam, zise fără voe, Ermil, privind adânc în sine.

— Te aşteptai? întrebă cu mirare Paul.

— Voiu să zic că... mă temeam... In ce chip ai sfârşit cu Soreanu?

— Negreşit că nu în aşa fel încât să nu mai putem reîncepe vorba. Dar el, cred că a înţeles mai mult decât am avut curajul să-i spun...

— A! Soreanu e prea adâncit în ale lui ca să priviască prea de aproape la un cuvânt... Am să vorbesc eu cu Stelian. Tot artista e la mijloc?

— Tot. L'a prins rău de nas.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ale tinereței, Paule... Eu cred că-i va trece...

— Tot rețeta ta? zise, zâmbind.

— E pentru toate boalele cu necazuri...

— Cum ai petrecut la Ghermănescu? E și logodnicul acolo?

— Da... e în prevenție... rosti cu ton ciudat!

— Cum în prevenție?

— Uite... sunt citat la Parchet, ca informator... îi răspunse, spre a'i intriga cât mai mult.

— Nu te înțeleg, Ermile... Prevenție, Parchet, informator... ce legătură au cu ce te întrebasem?

— Cea mai legată... legătură... dragă Paule. Logodnicul bietei noastre Liliana e un criminal internațional...

— Ei, ași!... strigă Paul, înlemnit.

— Din nenorocire e adevărat... Nu ți-am spus până acum, deși aveam de mult dovezi, eu, acesta, — fiindcă așteptam anume confirmări...

— Dar c... de neerezut... Par'că mi-ai povesti un subiect de roman...

— Mai roman decât viața... decât fiecare viață de om, în parte!...

Și începu a-i spune, pe scurt, întâmplarea...

Paul nu-și putea reveni din uimirea, din grozava impresiune ce-i făcuse povestirea, din gândul dureros cu privire la nenorocirea familiei amicului lor.

— De-aceea, când ai venit, ieram gata să mă duc la Soreanu...

— Da, Sibila trebue trimisă la Radomirești, încuviință și Paul, ridicându-se.

— Ieșim împreună, Paule.

* * *

Sibila, când tată-său îi spuse fără emoțiune, că nu putea fi încă vorba de căsătorie, fiindcă tânărul Stelian trebuia «adus la calea adevărului», — nu obiectă nimic, însă în inima ei simți bucurie. Cel puțin nu din partea ei venia amânarea, care, la urma urmei, putea prea bine însemna... neînfăptuire sigură.

Avereanu s'ar fi convins că rolul ce-i dase rămânea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iluzoriu şi... cine ştie... îşi va lua îndemnul dorit de dânsa. Căci, dela acest vis al ei nu se putea îndepărta: iubia... şi orice altă consideraţiune cădea dela sine, — în afară de a onoarei, bine înţeles, care însă nu iera în cauză.

C'un simţimânt tainic de gelozie se gândise apoi mereu, în aceste zile, la Avereanu care se afla lângă Liliana... Ce făcea acolo? Cum îşi petrecea zilele? Se va fi gândit măcar odată la dânsa?

Nu se simţia la îndemână şi cu tot apelul la studiile ei şi la prelegeri, nu şi putea în întregime acoperi supt datorie gândurile turburate de gelozie.

Ştia bine că nu putea fi nici un pericol de întoarcere a lucrurilor, în ce privia viaţa Lilianei, şi totuşi acea turburare stăruia în sufletul ei, deşi nu se cobora până la resimţimânt faţă cu Liliana. Cum s'ar fi voit şi ea acolo. Desigur că în apropierea lor ar fi fost mai liniştită, decât departe, precum iera.

Citia, lângă tată-său, nişte foi de manuscris din studiul bătrânului, ce se urma fără preget, — când auzi în sală glasul de surprindere al Didinei şi... al lui Avereanu.

Sări numai decât, înroşindu-se de mulţumire,

— Tată, domnul Avereanu...

— El? Fie binevenit...

Şi se ridică, zâmbitor. După Didina, care'l anunţă cu bucurie, scriitorul intră... cam serios însă, — dece aşa de serios, cu tot zâmbetul lui?

Îşi strânseră mâinile, cu deosebire Ermil mâna Sibilei, care, se înfioră. După întrebări şi răspunsuri cu privire la timpul petrecut la Radomireşti, scriitorul repetă cele povestite lui Dossitescu, spre încremenirea şi a acestora, după cum iera de aşteptat.

Sibila fu cu deosebire atinsă de nenorocirea Lilianei şi primi cu cea mai mare grabă propunerea scriitorului de a se duce la Radomireşti.

Restul convorbirii fu sfătuirea dintre Ermil şi Sibila asupra chipului cum să pregătiască pe Liliana pentru a'şi afla dureroasa lovitură.

Dragostea de această elevă ce-i iera prietenă, i se redeşteptă Sibilei, în toată intensitatea, şi orice altă consideraţiune personală trecu pe cel din urmă plan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVI

— Steliane, trebue să înţelegi odată că nu mai poţi s'o duci cu viaţa aceasta... îi strigă Paul, în adevăr iritat.

Cu oarecare atitudine de demnitate, care însă te predispunea mai degrabă la râs, Stelian îi răspunse:

— Dragă tată, major sunt, serviciul obligatoriu către Ţară mi l'am făcut, dă-mi voe te rog să-mi fac şi către tinereţe serviciul acesta...

Paul îl privi, şi necăjit, şi pornit să facă haz de înfăţişarea de emancipat, a derbedeului ce-i iera fiu,— pentru întâia oară—afirmată cu atâta «pàtos».

— Şi ce vrei să zici cu impertinenţa ta?

— «Pardon», cu respectul de ţi'l datorez, tată, voiu să zic că'mi-e drag să-mi petrec, liber ca aerul, anii cari nu fac pentru seriozitate.

— Te-ai schimbat de tot, Steliane, îi zise Paul cu tristeţe.

— Dacă'mi dai, voe, tată, te-ai schimbat matà...

Privirea şi tonul lui îi spuseră ceea ce Paul nu ar fi voit să i se amintiască.

— Oricum ar fi, Steliane, nu-mi place să te ştiu legat c'o fiinţă... la care toată lumea poate năzui...

— Tată, dacă n'ai fi însurat şi dacă, însurat fiind, n'ai avea o soţie ca Ana, te-aş ruga să o vezi pe Betti... şi apoi să-mi vorbeşti... Nuştiu zău dacă...

— Destul! îi strigă cu asprime; întreci orice măsură. Ţine minte ce'ţi spun: vei ajunge rău.

— Când voiu înţelege, tată, că a sunat ora cuminţiei şi pentru mine, te rog să crezi că-mi voiu reveni, ca prin farmec, şi că te vei mira grozav de clasica mea înţelepciune...

— Pleacă! M'ai îndepărtat cu inima de tine... N'am meritat asemenea copil...

— Va fi bine ce se va sfârşi cu bine, tată. Până atuncea îmi dai voe să-ţi spun ceva.

— Dacă-i vorba de bani, să-ţi muţi gândul. Iţi voiu suprima şi ceea ce'ţi dam...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Știu bine că nu vei fi atât de crud cu mine. Însă pentru acum nu e vorba de bani. La douăzeci și nouă, luna aceasta, e ziua nașterii Anei și mi-am pus în gând să-i fac o surprindere plăcută. Am vorbit pictorului Vartic să-i facă portretul...

— Tu? tu te-ai gândit la așa ceva? esclamă, uimit, Paul.

— Nu sunt tocmai fără inimă, după cum s'ar părea că mă socotești. Ana e-o comoară de femee; cel mai adânc respect pentru ea și adevărată iubire firească,—rosti el cu emoțiune ce nu putea fi prefăcută.

Paul îi strânse mâna.

— Tot am speranța că vei fi la locul tău și că propunerea mea te va salva...

— Tată, Sibila e ca și Ana. Sincer îți spun însă că nu fac eu, pentru ea. Chiar când voiu fi serios, nu mă voiu putea gândi la Sibila. Cine știe cine 'mi e destinată! Dar să lăsăm viitorului cestiunea căsătoriei mele. Pentru portretul Anei, ce zici?

— Primesc. Il va face însă după o fotografie sau va trebui să pozeze Ana?

— Să pozeze, negreșit.

— Nu va mai fi surprindere.

— Nu va ști, eu sau d-ta i'l va oferi? Surprindere to va fi dar, mai ales că cestiunea plății, mă va privi pe mine...

— Ce spui? Ești în fonduri?

— Mai mult sau mai puțin secrete. Mâine îți voiu prezinta pe pictor și d-ta, tată, vei deschide Anei vorba, fărăt lămuriri...

— Fie; primesc și 'ți mulțumesc.

Apoi, cu duioșie:

Steliane, dece nu-mi dai și bucuria statorniciei tale? Vezi ce e în casa noastră, cu bunică-ta... Cel puțin tu să-mi dai liniștea de care am nevoe.

— Tată dragă, lasă-mă să mă satur de Betti... Te rog.

— Ah! rătăcit ești! Nu vrei să m'asculți...

— Tată, nebuniile tinereții sunt un farmec pentru amintirile de mai târziu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cel puţin... nu te pierde în nebuniile acestea...
— Să nu te temi, tată...
— Cap rău ce eşti!...
— Cap rău, dar inimă bună.
— Hai, pleacă!
— La ce oră eşti mâini acasă?
— Până la cinci dup'amează.
— Între patru şi cinci voiu veni cu pictorul.

Paul îşi sărută odorul pe frunte şi acesta ieşi, zâmbitor.

— Văd că nu fac bine, dar n'am încotro: mi-a atins coarda simţitoare... Nu! n'am ştiut să'l cresc... şi acum mă ia la vale, îşi zise cu tristeţe Paul.

Convorbirea lor fusese în biroul lui Paul, în lipsa Anei, dusă la Adela Vărzaru.

Paul se lăsă în fotoliul dela biurou, şi, după câteva momente de melancolie, se apucă de studiarea unui plan de hotărnicie, cam complicat.

Stelian, vesel că orânduise bine ceea ce dorise din adevărat simţimânt de iubire şi de respect pentru muma vitregă,—intră la bunică-sa.

Dorina nu avea curs după amează şi lucra în tovărăşia bătrânei, la o foarte frumoasă «poală» «ajurată», pe care aveau s'o aşeze supt portretul din salon, al Elizei, la anul nou. Avea să fie darul amândurora, portretului scump al «celei neuitate».

Stelian sărută bătrânei mâna şi fu sărutat pe obraz; apoi, mai afectuos ca de obiceiu, sărută pe Dorina şi o desmierdă pe cap.

Copila se uită la el, mirată, însă plăcut impresionată.

— Dragă bunicuţo, ştiu la ce lucraţi. Cum aş face să-mi dau şi eu obolul pentru mamica?

— Da? vrei şi tu, urâciosule? îi zise bătrâna cu bunătate. Imi iera în gând să schimb rama portretului.

— O fac eu, bunico, se grăbi să răspundă. Numai... nu ştiu cum vrei d-ta să fie...

— Lucru simplu: să merg cu tine şi s'o alegem...

— Perfect. Când vei voi, gata.

— Azi, nu; mâine, poate; mai sigur, poimâni după prânz.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poimâni, după prânz, bunico, între două şi trei, când nu sunt la biurou.

— Bine. Să trăeşti, dragul meu. Tot nu eşti... tocmai cum te socotiam...

— Şi dumneata... ca şi tatăl, vă închipuiţi despre mine, lucruri... cari...

— Să nu mai vorbim de asta...

— Dar ţie, Dorinuţo, ce să'ţi ia nen'tu?

— De anul nou ori acuma? întrebă copila cu mulţumire.

— O auzi, bunico? Vrea să fie sigură... şi pentru anul nou, hoţoaica. Ce vrei pentru acuma?

— O cutie cu bonboane... bune...

— Am să le comand într'adins pentru tine... bonbonăriţo...

— Mâine, da?

— Poimâni, când voiu ieşi cu bunica, le vei avea...

— Iţi mulţumesc, nene...

Şi'l sărută lung.

Stelian ieşi foarte vesel, şi de aci. Care iera cauza adevărată, a dărniciei lui? Betti!...

Artista, foarte jignită că la întâlnirea cu d'Ambade, nu'l găsise acasă, se făcuse bolnavă, ca să nu se ducă la «Alhambra» câteva zile şi îşi revărsase tot focul umilirii, prelăcut în dragoste, asupra lui «Stello», pe care îl înnebunise de bucurie.

Pe de altă parte el izbutise să tragă la stânga, din nişte afaceri ale patronului, vr'o opt mii de lei, cu credinţa că patronul nu iera să le dea de urmă, şi cu cele cinci mii luate de a dreptul din Cassă, — ca împrumut, — pe timp scurt, — se socotia bogat, în stare deci de a'şi asigura stăpânirea, fără împărţire, asupra nestatornicei Betti.

Şi buna Betti primise zece mii lei, cu sărutări pasionate, fără să le cerceteze izvorul. Stello i le da, — deci, le avea.

Stelian pierduse la joc două mii; o mie, o destină «familiei»... Viitor îi iera prezentul... Nu-şi bătea capul pentru ce putea să fie, mai târziu.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Sibila sosi la Radomireşti, pe neaşteptate, în ziua de zece Decembrie, după o cam neplăcută călătorie cu trăsura, pe drumul desfundat de moină.

Lilianei nu-i venia să creadă că o vedea, deşi o strângea în braţe şi deşi se sărutau cu înverşunare.

— Tu, Sibilo, tu?... îi zicea mereu.

— Imi iera dor de tine, Liliano... Vacanţa de Crăciun mi se părea că nu mai vine; am făcut-o eu să înceapă cu zece zile mai 'nainte.

— Cât îţi mulţumesc, Sibilo!

Şi iera adevărată pornirea aceasta a inimii ei...

După cé vorbiră câtva timp, în verandă, până ce amurgul începu să împrăştie umbrele serii, trecură în camera de lucru a Lilianei, unde se făcuse lumină.

— Ce zici tu, Sibilo, de cuminţia prea din cale afară, a unui logodnic oarecare? Bine; înţeleg să nu scurteze ca tine timpul, fiindcă e la mijloc un cuvânt dat...

— Ştiu, Liliano... întâmplarea.

— O ştii. Dar ceea ce nu se poate face în persoană, pe faţă, se poate prea bine face în scris, în taină. Nu-i aşa? Ei, îţi închipui că nu mi-a scris nici un rând măcar, —şi nu eu iera să încep, — nu-i aşa? sfârşi ea, cu ciudă.

— Dragă Liliano, aud că bărbaţii se prind uşor în... petreceri...

— Ce vrei să zici, Sibilo?

— Negreşit că nimic de rău. Logodnicul tău dispune de prea mult timp în care trebue să facă ceva... Convenienţele sociale îl obligă să nu-şi neglijeze relaţiunile...

— A! nu, nu poate fi un motiv...

— Dar este o... ocupaţiune...

— Il îndreptăţeşti, Sibilo?

— Caut să explic o stare de lucruri, Liliano.

— Ce-ai zice dacă ai fi tu în locul meu?

— M'aş deştepta la realitate.

— Nu te înţeleg.

— E uşor de înţeles, dacă cercetezi...

— Ştii tu ceva? Ai auzit ceva, de el?

— Poate... dar nu pun temeiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Liliana o privi lung, cu mirare, cu temere par'că mai apoi.

— Te rog, Sibilo... spune-mi ce ştii... Nu în zadar mi-ai rostit cuvinte în cari bănuiesc o intenţiune...

— De ce te-aş supăra, Liliano?

— E o supărare în dorinţa de a cunoaşte un adevăr?

— In dorinţă, nu; în cunoştinţa adevărului, cred că da Nu însă pentru aceasta am venit să te văd şi să-mi petrec lângă tine vacanţa...

— Dar dacă mi-ai aţâţat, să zic... curiozitatea...

— A fost fără voe, Liliano.

Se făcu o tăcere de câteva clipe, în care timp Liliana stătu pe gânduri...

— Desigur atunci că şi tata a putut şti ceva... de ne-a oprit să ne vedem... rosti ea... In cazul acesta însă... să fie în intenţiunea tati un început de... ruptură? zise ea cu glas năbuşit.

Sibila urma să tacă, privind în jos. Liliana, cu energie, în loc de a fi rugătoare, puse mâna pe braţul prietenei sale şi rosti:

— Dragă Sibilo, spune-mi ce ştii, ce este; fiindcă trebue să cunosc cauza, odată ce efectul ei m'a adus aci, silind şi pe tata să stea cu mine...

Sibila păru a se codi, necutezând par'că s'o priviască...

— Vezi că e ceva... serios? Atitudinea ta o arată... şopti Liliana.

— Dragă Liliano, nu ştiu cum îmi vine... ca tocmai eu să sădesc în sufletul tău turburare... Ce'ţi vei închipui apoi de mine? Cum mă vei socoti?...

— O! dar bine, Sibilo... mă neliniştesti îndestul cu asemenea introducere...

— Şi când te gândeşti că numai starea de războiu e de vină... De n'ar fi fost împrejurarea aceasta, se putea lua informaţiuni mai sigure...

— Sibilo, orice mi s'ar spune, nu voiu putea crede pe Felicien capabil de ceva grav... în contra onoarei... L-ai cunoscut de-aproape. Spune dacă înfăţişarea lui poate fi a unui om incorect... rosti cu căldură Liliana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nr/1901-1932

— De câte ori o înfățișare e mai mult ceva studiat, dobândit, — o mască!

— Te rog, spune ce știi de el... îi zise Sibilei, după câteva clipe.

— Se zice că, înainte de-a fi venit în București, a dus la Paris o viață foarte... ciudată...

— Și cine, dela cine... vine asemenea știre?

— Dela un om a cărui bună credință nu poate fi bănuită, de la un om care-a fost în Franța.

— Și acel om... cunoaște pe tata?

— L-a cunoscut numai după logodna ta...

Liliana se gândi o clipă.

— Atunci... desigur că i-a precizat tatí... anume fapte... căci numai așa, în mod vag... Tu însă, dela cine știi și cât știi?

— Fapta cea mai de reprobat este, dragă Liliano, că poartă un nume care nu este al lui... spre a'și ascunde adevăratul lui nume care, desigur, are pete...

— A! eată ce nu se poate, Sibilo, răspunse Liliana cu liniștea seriozității... nu vezi tu nepotrivirea? Dacă poartă nume strein, și numele lui adevărat nu e cunoscut, de unde i se poate cunoaște viața? Ar fi să se creadă că nici numele de împrumut nu iera al unei persoane cinstite... și nu i-ar fi servit prin urmare...

— E logic ce spui, dar nu e adevărat. Numele de împrumut e al unei persoane foarte onorabile, în adevăr de familie nobilă franceză. Insușindu-și'l, nu dă de bănuit că a avut o viață urâtă? Numele uzurpat, e cunoscut în Franța și de un timp... persoana nu se află în țara ei ci... în călătorie... mai lungă...

Liliana se îngălbeni...

— Și la Legațiune... nu s'a știut? A putut el să înșele Legațiunea! esclamă cu glas năbușit.

— Da, a putut... Aci e gravitatea lucrului și îndrăzneala lui de neînchipuit...

Liliana se ridică de odată.

— O! ar fi pentru mine atunci...

— O tristă dezamăgire, scumpă Liliano, dar nimic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai mult... îi zise în chip afectuos, luându-i mâinile într'ale ei...

— Dar îl iubiam...

— Nu, Liliano... Sunt sigură de afirmaţiunea mea... E numai înrâurirea asupră'ţi, a unui exterior mai deosebit, a unor aparenţe sclipitoare, a unui nume care în adevăr suna frumos... Cel puţin eu nu'l priviam cu toată încrederea...

— Dece nu m'ai prevenit?

— Puteam s'o fac numai fiindcă mi se părea? N'aveam nici un motiv pipăit... şi ai fi fost în dreptul tău să mi'l cei. Eu, nedându-ţi'l... cum m'ai fi socotit?

Liliana şezu şi îşi puse capul în mâini. I se vedea descurajarea, dar nu revolta unui suflet lovit în ce avea mai scump, — în iubire!

Urmă o tăcere de mai multe momente.

— Domnul Avereanu... ştie?

— El a avut... întâia bănuială... ca unul căruia numele d'Ambade îi iera cunoscut...

— El? şi cu toate acestea... Nu mai înţeleg...

Şi-i spuse Sibilei tot ce-i vorbise Avereanu despre Félicien, toate încurajările lui faţă cu amânarea căsătoriei... nu mai departe, chiar aci, la moşie...

— Dacă bănuia şi dacă el a prevenit pe tata... dece căuta să mă întăriască par'că în afecţiunea mea pentru Félicien şi să mă facă să sper că amânarea nu însemna... desfacerea? judecă Liliana cu aprindere.

— Îi iera teamă... de-a nu te face să suferi prea deodată...

— Atunci dar... venirea ta...

Sibila o cuprinse în braţe şi o sărută cu duioşie.

— E cu sarcina îngrată de-a te deştepta la realitate, scumpă surioară, dar şi de-a fi lângă tine ca să te mângâiu, ca să te rog să fii tare şi să înfrunţi cu mândrie, cu demnitate, această încercare a soartei...

Liliana, pătrunsă de marea dragoste de soră ce străbătea în strângerea ei în braţe şi în glasul ei, începu a plânge, liniştit însă, cu resemnare, ca în faţa unei fatalităţi...

— Onoarea ta nu poate fi atinsă; puţina înclinare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre el, nu'ţi poate fi o nenorocire; îţi rămâne, pentru primele momente ale deziluziunii, numai părerea de rău că ai putut înainta până la logodnă şi în acelaş timp legitima pornire de dispreţ faţă cu acela ce nu te-a înşelat numai pe tine, ci o întreagă lume...

Liliana îşi acoperi faţa cu mâinile...

— Imi e ruşine, Sibilo... de sărutările ce-am primit... şi pe cari le-am dat... Imi e ruşine...

— Vor fi amintiri ale unui vis urât, din fericire foarte scurt şi, destul de timpuriu sfârşit...

— Ah! Sibilo! Sibilo... după o deziluziune, alta... Şi numai mie să mi se întâmple... rosti ea, plângând.

— Dragă surioară, nu spre a'ţi imputa, îţi spun că închipuirea îţi e prea vie şi ea te-a făcut să mergi înaintea inimii. După întâia deziluziune din cauza vârstei celui visat de tine, ai simţit nevoea de a-i şterge impresiunea cât mai repede, — şi cu primul tânăr ce ţi s'a ivit în cale, în îndoita lui calitate de francez şi de nobil, tot închipuirii te-ai lăsat... Repet că, inima ta n'a fost cu adevărat înrâurită... Coboară-te, înlăuntrul ei, şi vei simţi numai decât aceasta. Altfel ai fi primit vestea nouăi întâmplări, dacă ai fi iubit cu intensitate covârşitoare...

Şi-i vorbi mult, spre-a o sugestiona cu totul, spre a-i da îndoiala în privinţa simţimântului ei şi deci cale deschisă judecăţii, şi deci putinţa ca mândria să o facă de-a'şi vedea scăpată viaţa de-o nenorocire fără remediu mai târziu.

— Nuştiu cum să zic, Sibilo... murmură Liliana, ştergându-şi lacrimile, dusă pe gânduri...

Sibila simţi că'şi ajunsese scopul şi urmă să judece situaţiunea, cu acea limpezime şi cu acea logică strânsă care micşorează chiar intensitatea unui simţimânt adevărat, faţă cu o realitate ce nu se mai poate discuta...

— Şi... el... ştie... că e descoperit? întrebă Liliana cu glas înnecat.

— Cred că da... Oricum, e pe cale de-a şti...

Urmă iarăş o tăcere destul de îndelungată, în care timp copila, plină de mâhnire, iera vădit că se frământa cu gânduri cât mai intime.

De odată ridică ochii la Sibila şi o privi adânc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sibilo... rosti cu emoţiune, nu cumva... Avereanu...

Şi nu cuteză să termine. Sibila o privi cu surprindere şi apoi cu imputare:

— Liliano... îl crezi în stare, pe acest om de «elită», să urziască ceea ce tu bănuieşti a fi ca o răzbunare în contra ta, din partea lui... fiindcă te-a iubit?

Şi cuvântul din urmă îl rosti cu glas înnăbuşit de o emoţiune cu totul intimă.

— Iartă-mă... căci, îţi repet, nuştiu ce să mai zic, — atât de deprimătoare îmi e această întâmplare...

Şi iarăş îşi puse capul în mâini...

— Faţă cu mine, dece n'a fost mai rezervat Avereanu cu privire la Félicien, dacă'l ştia un aventurier? murmură Liliana. Eată ce mă încurcă...

— Credeam că ţi-am esplicat în de-ajuns că nu putea fi altfel, imediat după logodna ta...

— Oricum... oricum... îngână ea... Rămâne ceva de neînţeles, în purtarea lui Avereanu...

— Când ai şti câtă durere iera în sufletul lui mare, când chiar în ziua întoarcerii lui dela voi, a venit să ne descopere taina!... Toată îngrijirea lui iera numai pentru tine... Nu avusese curajul să'ţi vorbiască el... şi cu convingere mi-a spus că numai o amică, o femee, trebuia să fie destăinuitoarea şi lângă tine ca mângâiere, ca sprijin sufletesc... Să fi greşit el oare, Liliano, în credinţa lui?

Liliana o privi cu îndoioşare: sinceritatea prietenei ei n'o putea lăsa în îndoială cu privire la dânsa, dacă tot mai stăruia în sufletul ei îndoiala cu privire la Avereanu. O cuprinse dar în braţe şi o sărută, iar lacrimile începură iarăş să-i umple ochii.

— Acum, dragă copilă, trebue să privim în faţă, cuminte şi energic, faptul împlinit...

— Dar... ce va fi... cu *el*?... întrebă Liliana, acoperindu-şi ochii cu mâini tremurătoare.

Legătura dintre ea şi el încă nu se rupsese cu totul.

— Vom şti-o, cred, peste puţin...

Doamna Guzeanu intră atunci şi îşi dădu repede seama de situaţiune...

— Dragele mele... vă aşteaptă Pandele la masă...

Liliana se ridică de odată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu... nu pot merge...

— Nu se poate Liliano... îi zise Sibila... Trebue să te stăpâneşti... pentru tatăl tău... Cât a suferit el până acum,—ţi-a dat oare de bănuit? Ceea ce-a făcut el, ca tu să'ţi ai liniştea, i-o datorezi şi tu lui.

Ea plecă ochii,— apoi, după ce făcu câţiva paşi, cu imputare, doamnei Guzeanu:

— Ştiai... şi dumneata, mătuşică? o întrebă.

— Ştiam... ceva... răspunse ea, încurcată.

Apoi, sărutând-o şi strângând-o în braţe cu duioşie, îi zise:

— Gândeşte-te că Dumnezeu te-a scăpat de-o mare nenorocire, copila mea...

Sibila o luă la braţ:

— Haidem... şi fii tare...

— Haidem... oftă ea...

Şi făcu silinţă asupră-i spre a'şi da înfăţişare cât mai aproape de cea obişnuită...

Ghermănescu, foarte turburat în sufletul lui, căci îşi închipuia ce se petrecea,— dela întâia aruncătură de ochi înţelese silinţa Lilianei...

— Haide, fetelor, că mi-e foame, le zise, râzând... Doar am umblat, în aer, pe moşie...

Liliana putu să-i răspundă c'un zâmbet şi se aşeză în stânga lui.

* * *

După cină stătură de vorbă: Sibila, singură, susţinu cu îndemânare şi cu vioiciune de spirit convorbirea, făcând-o variată, însă nici Liliana, nici Pandele nu puteau fi de faţă decât mai numai cu corpul: sufletele le ierau prea încărcate de obidă.

Se retraseră mult mai de vreme, ca de obiceiu, însă Sibila nu o lăsă pe Liliana decât când o văzu aproape prinsă de somn. Şi, în adevăr, oricât încercă, în pat, la căldură, să se mai gândiască la trista ei stare, adormi curând şi greu.

Disdedimineaţă însă se deşteptă şi, la lumina din veghiătoarea colorată, începu a privi în obscuritatea unghe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

relor, în cari i se perindară amintirile întrevederilor cu Félicien, până la seara luminoasă a logodnei...

Puterea de-a cugeta îi iera ca amorţită iar ceea ce vedea părea că ţine de vis. Lipsia acţiunea sufletească: nici revoltă, nici regret, nici cercetare în viitor.

La o mişcare a mâinii, răsfrângerea luminii pe inelul din deget, ca o licărire aurie pe un fond uşor trandafiriu, o făcu să tresară şi atunci privind obiectul ce iera un simbol, oftă... Fu momentul de trecere la acţiune...

— Un aventurier... cine ştie din ce mocirlă!... îşi zise cu melancolie... Sibila pretinde că nu l'aş fi iubit... Îmi plăcea... şi când placi pe cineva înseamnă că ţi s'a făcut drag... Iera drăguţ, de altfel... Adecă... să fie adevărat că nu e el Félicien d'Ambade? Cum? A purtat el, la Paris, numele ăsta şi nimeni n'a putut să descopere înşelăciunea? A trebuit să vie în România şi... tocmai Avereanu să descopere că nu ar fi el adevăratul Félicien?

Se ridică într'o rână şi privirile-i scânteiară... Amestecul scriitorului îi părea din nou interesat, c'un scop... şi care altul dacă nu fiindcă nu putea ei să-i ierte... scena de la şosea?... El a trebuit să'l facă pe tată-său să creadă în năsdrăvănia lui şi amândoi au găsit ca motiv de amânare... adecă de ruptură, presupusa încurcătură financiară... o! negreşit că tată-său nu pierduse...

Şi această idee îi făcu bine: nu iera să'şi schimbe întru nimic felul de viaţă... căci, ce trist lucru trebuia să fie... sărăcia! Să nu mai aibă cai şi trăsură, la îndemână! Să nu şi mai poată face găteli oricând voia şi cum le voia?! Ar fi fost îngrozitor:

Şi mintea i se duse repede la tot felul de consideraţiuni în legătură cu putinţa lipsei, lucru la care nu se gândise mai 'nainte cu tot dinadinsul. Trecuse dar cu uşurinţă peste ceea ce'şi închipuise a fi fost iubire, în raporturile ei cu logodnicul... fără să-şi dea seama că asemenea simţimânt ca unul ce este esenţa vieţii, înlătură tot ce nu poate fi el, se ridică pe de-asupra oricărei consideraţiuni şi rămâne, în durere sau în bucurie, energie, sacrificiu,— triumf.

Cu încetul se întoarse iarăş la împrejurarea, care, nu i se mai înfăţişă ca neadevărată şi o privi mai cu răceală...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Da, îi rămânea ca o deziluziune, ca o supărare, însă față cu lumea nu putea fi găsită vinovată nici lovită în onoarea ei... Câte logodne nu se desfac! Atât că logodna ei se desfăcea în condițiuni mai neobișnuite.

Lumea de sigur că iera să vorbiască de el, ca de un îndrăzneț primejdios, — iar pe dânsa să o felicite că scăpase de-o primejdie urâcioasă... Și ce distincțiune, la el! Ce vorbă aleasă! Cum știa să se prezinte și să se facă interesant!... Poate că nu iera tocmai de jos de tot, ca familie, — însă cine știe prin ce împrejurări decăzuse și alergase la înșelăciune!...

Vorba Sibilei: bine că se descoperise înșelăciunea, la timp! Dac'ar fi fost după căsătorie!

Își acoperi cu mâinile, fața, pe care și-o simți arzând, și acum revolta îi biciui sângele și-i dădu întâiul resimțimânt: ceva în contra aventurierului.

Avereanu îi făcuse un bine, își zise, în sfârșit; cu toate acestea stăruia în sufletul ei nuștiu ce nemulțămire față cu el. Desigur că'l bucurase întâmplarea!... ca un fel de pedeapsă pentru dânsa... fiindcă fugise de iubirea lui... Dece i'l vorbise de bine pe aventurier, cu toate că știa cine iera? Tocmai ca să-și bată joc de ea și ea să simtă aceasta atunci când avea să-și cunoască nenorocirea!...

Nu! scriitorul nu iera mare și de suflet... Amorul lui propriu fusese rănit și nu putea să uite... Astfel judecând, în chip falș, pe amicul a căruia fire n'o înțelegea, îl cobora la lipsa ei de simțire adevărată și își crea în contra lui un simțimânt nedrept care avea să-i rămână în suflet.

De-afară începu să-i vină sgomotul carălor ce scârțâiau pe pământul înghețat de ger, cântatul cocoșilor și murmurul confuz al deșteptării satului, întărit de sgomotul de aproape al trebilor de dimineață ale curții. Perdelele dela ferestre deveniau din ce în ce mai transparente în lumina fumurie a dimineții... iar cea a veghiătoarei se ștergea din ce în ce.

Servitoarea intră ferit, spre a face focul și Liliana se prefăcu că doarme, urmându-i mișcările printre pleoapele ușor întredeschise. Când focul se aprinse bine, servitoarea ieși, după ce o privi o clipă cum dormia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Focul împrăştiă lumina lui roşiatecă, pe covorul verde şi duduitul lui îi dădu sensaţiunea plăcerii de-a se afla în cuib cald, la adăpost de orice primejdie. Ce bine iera aşa! Şi, zâmbind, se cuibări încetişor, ca să se simtă şi mai bine, lăsându-şi numai capul afară din plapomă. Cu privirea ţintă la focul ce se făcea mai vioiu, liniştită, surâzătoare, începu a se gândi la pictură, apoi la lucruri mărunte fără interes şi somnul o fură, — dulce somn de dimineaţă al unei vieţi lipsită de grijile casei.

Când deschise ochii, Sibila iera lângă patul ei, în îmbrăcăminte sumară de dimineaţă, privind-o zâmbind.

— Leneşă drăgălaşă, îi zise şi o sărută cu drag. Ştii că sunt orele opt?

— Nu e prea târziu, mi se pare, îi răspunse scoţând de supt plapomă braţele ei durdulii de-o albeaţă de crin, în care bate soarele.

— O! eu mă scol foarte de-dimineaţă, acasă, şi nu pot dormi mai mult nici aici...

— Ce-ai făcut dar... de atunci?

— Am citit... Am un roman ştiinţific al lui Rosny: «*cel de pe urmă om de pe pământ*». E foarte interesant...

— Va fi oare cândva cel de pe urmă om, pe pământ? întrebă ea, râzând.

— Dac'a fost odinioară primul...

— Câte mii de ani vor trece până atunci?

— Oricâte, tot va veni acea vreme.

— Bine că nu voiu fi eu în vremea aceea... Brrr!... urâtă epocă!

Şi sări din pat, veselă, sglobie... fermecător vis alb al dimineţii.

Sibila o privi cu mirare: iera Liliana din ajun?

XVII

Ziua Crăciunului romano-catolicilor, — zi aproape primăvăratecă...

Pe fereastra cu zăbrele de fier, înfiptă par'că în zidul gros ca un ochiu pe-o faţă învechită de vreme, aventurierul priveşte, în o linişte plină de melancolie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

E cu braţele încrucişate, aproape nemişcat... Privirile i se pierd în zarea câmpului, în lărgimea căruia pământul-negru al ogoarelor începe a răzbi prin neaua ruptă de soare, ici subţiată, colea topită: peisagiu fără nici un farmec pentru arestatul strein.

E ziua Crăciunului...

De ani îndelungaţi n'a vorbit ca acum în sufletul lui rătăcit, amintiri din copilăria scumpă oricărui om...

In aceste clipe în cari, socotind zilele, îşi dădu seama de cea de astăzi, ca printr'o uşoară perdea de ceaţă începu să zăriască frumoasa vale a Aarului şi ferma părintească de lângă Olten,—în Elveţia.

German catolic din Tirolul Austriac, tatăl său veni de timpuriu în Elveţia, unde se câştiga banul mai uşor şi se aşeză în Olten, regiune productivă şi răspântie comercială însemnată.

Copilăria lui Fred fu fericită, mai ales că iera singurul la părinţi. Tată-său, frumos de înfăţişare, bun şi blând în casă pe cât iera de speculant fără inimă în afară; mumăsa, blondă tiroleză foarte sentimentală, — îl crescură în răsfăţare şi nu i se împotrivira nici unui capriciu.

Fred fu rău şcolar şi când părinţii se văzură fermieri cu stare sigură, căzură la înţelegere să facă din el negustor, dacă la carte nu da semne de pricepere.

La etatea de patrusprezece ani însă, deodată Fred luă o schimbare neaşteptată: preotul din sat, ştiuse să'l pilduiască în aşa fel încât să-i inspire gustul de învăţătură şi de-o viaţă mai presus de situaţiunea socială a părinţilor.

Il trimiseră dar la Zürich, în o instituţiune condusă de preoţi catolici, în care se învăţa serios şi se da o educaţiune sprijinită pe principii religioase solide.

De sufletul lui Fred însă nu se lipiau asemenea principii, aşa că, supt înfăţişarea de smerenie foarte lăudată de diriguitori, băeţandrul creştea foarte necredincios, fătarnic şi viclean.

Tare la matematici, ca în toate ştiinţele exacte,— bine la celelalte studii, trecea între elevii sârguitori şi pleca, în vacanţe, acasă, încărcat de laude, cari îngâmfau pe părinţi şi pe cari i le răsplătiau cu mână largă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De obiceiu sta puţine zile acasă, spre unica nemulţămire a părinţilor şi pleca să umble Elveţia, însetat de-a o cunoaşte, de-a lega cunoştinţi, de-a se face plăcut şi interesant.

Elveţia Franceză îl atrăgea cu deosebire şi năzuinţa de-a învăţa limba Franceză îi devenia aproape o necesitate... Intâmplarea făcu să întâlniască o franceză drăguţă, pe când el împlinia nouăsprezece ani; se afla în Geneva, în vacanţa cea mare, cu o recomandaţie dela părintele director al şcoalei din Zürich, către un paroh catolic, din acel oraş aproape cu totul francez, prin populaţiune şi prin cultură.

Parohul iera francez de origină şi nepoată-sa, o brună de vr'o şeasesprezece ani, de curând venită din Lyon, plăcu pe îndrăzneţul băeţandru. Idila deveni curând dragoste pasionată iar într'o bună dimineaţă amândoi, o luară la sănătoasa spre Paris, nepăsători de viitor, fermecaţi de primul avânt al tinereţei lor fără experienţă.

El însă, bun calculator, îşi reveni curând din ameţeala dragostei: scrise directorului şcoalei că voia să rămână în Paris şi-i ceru recomandaţiune ca să poată urma cursurile în Franţa; iar pe de altă parte părinţilor, pentru bani. Dobândi şi una şi alta, înnainte de-a se deştepta parohul din Geneva la realitatea dispariţiunii nepoatei cu imberbul seducător.

Direcţiunea şcoalei făcu părinţilor lui Fred cunoscut pasul nesocotit al fiului lor şi aceştia, furioşi, că el îi jucase pe degete, îi cerură să se întoarcă acasă ori, dacă nu, să nu mai aştepte nimic dela ei. Fred avu cutezanţa să le răspundă că, în adevăr avusese dragoste cu nepoata preotului, dar că se despărţise de ea, că iera hotărât să înveţe şi-i poftia pe părinţi să vie să se încredinţeze.

După o lună de aşteptare, neprimind răspuns dela părinţi, le trimise un act minunat de bine ticluit de el, că urma cursurile Şcoalei de Ştiinţe politice şi părinţii căzură în cursă, fără să mai cerceteze. Scrisoarea lui către ei iera de altfel atât de respectuoasă, respira atât de multă seriozitate, că nedeprinşi să vadă de aproape lucrurile ce ieşiau din sfera lor de muncă, le făcuse bună impresiune şi'l crezuseră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De fapt, Fred urmă liceul şi'l termină, luă apoi bacalaureatul în ştiinţe, cu hotărârea de-a'şi complecta studiile, în adevăr, la Şcoala de ştiinţe de Stat.

Viaţa ce ducea împreună cu amanta lui, iera a derbedeilor «cartierului latin»,—nu a studenţilor. Pe el îl atrăgea viţiul, cârciumele şi cafenelele cele mai rele ca renume şi biata fată, înnamorată pasionat de dânsul, îl urma şi aluneca, fără voe, pe clina fatală.

Lipsi din Paris două săptămâni, înaintea începerii cursurilor şi vizită pe părinţi... pe cari îi fermecă cu înfăţişarea lui mai bărbătească şi cu ipocrita seriozitate ce-şi da, în vorbă cu ei. Astfel, putu să le smulgă bani mai mulţi, la plecare, şi promisiunea măririi sumei lunare ce-i trimiteau.

După ce termină Şcoala de Ştiinţe de Stat, în care timp se despărţi de fiinţa pe care e nenorocise şi fu iubitul tuturor «frumuseţilor» din mocirla corupţiunii de jos a Parisului,—intră în tainicul regiment al spionilor germani în Franţa şi dobândi, prin sprijin ocult, un loc bine retribuit în o Bancă susţinută de finanţa germană.

Cu fizicul lui care inspira încredere, cu priceperea lui la muncă, îşi creă o reputaţiune de tânăr cu calităţi reale şi izbuti să se strecoare în cercuri de activitate însemnată, să aibă relaţiuni întinse şi să facă servicii bine apreciate de şefii spionagiului organizat în Franţa de germani.

Fred Gundt iera un element preţios şi bine răsplătit. Insă viţiul îl atrăgea din ce în ce mai mult şi'l făcea să viseze un câmp de activitate care să-i dea cât mai mulţi bani... Supt numele de Justin Falot, în lumea «pegre» pariziene, ajunse peste puţin timp capul unei organizaţiuni secrete de rău-făcători, de care Siguranţa Publică începu să se ocupe...

Eată'l în luptă cu Societatea, eată'l hoţul cel mai rafinat; eată'l în o îndoită existenţă cu totul deosebită, în care ţinea două roluri cu aceeaşi îndemânare, cu acelaş sânge rece iezuitic, ce nu se desminţia. Relaţiunile din lumea comercială şi industrială în care se învârtia, îi permiteau să'şi pregătiască cu cea mai mare dibăcie de studiu a oamenilor şi a locului, loviturile pe cari le da noaptea cu ceata lui devotată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar toate au o margine.

Oricât pregătise de meşteşugit un furt la o Bancă, cu care Banca cu care lucra iera în legături de afaceri, dădu de bănuit, fu urmărit de aproape şi prins cu ocaziunea altei spargeri la un giuvaergiu din Palais Royal.

Cu numele de Justin Falot fu condamnat la cinci ani, pe cari îi făcu la Toulon. După împlinirea pedepsei, reapăru ca Fred Gundt, care călătorise în America şi se întorsese cu avere...

Părinţii lui muriseră şi înainte de reivire în Paris, se dusese la Olten în Elveţia de'şi luase în primire mica dar cinstita moştenire. Şi cu rodul hoţiilor din trecut ar fi putut trăi cinstit şi a se apuca de vre-o întreprindere.

Întâlni însă pe cei mai aprigi din foştii lui tovarăşi, fu recuprins de dorul vieţii de mai nainte şi se hotărî; de astă dată însă voi să rămână Fred Gundt: Falot nu trebuia să reînvie.

Albert Boyau, cel mai dibaciu din noua ceată, în număr foarte restrâns acum, îi şopti într'o zi că tânărul «gentilom» Félicien d'Ambade iera pe cale de a'şi lua moştenirea, care se urca la o sumă însemnată.

Boyau iera uşier la Ministerul Afacerilor Streine. Fred se sfătui cu el ca «afacerea» s'o întreprindă numai ei amîndoi şi-i dădu sarcina de-a lua toate lămuririle în ce privia pe tânăr şi moştenirea, — în timp ce el căută de-i făcu cunoştinţa, lui d'Ambade, fără să intre în cercul amicilor lui.

La acestea se gândia acum Fred, după amintirile din copilărie în legătură cu ziua Crăciunului... O! dacă în Franţa ar fi fost prins, nici o grijă nu l'ar fi chinuit: ar fi putut găsi sprijin în tovarăşii lui, ca să evadeze şi să dispară... Altă personalitate l'ar fi făcut să urmeze cu viaţa lui aventuroasă.

Nu făptuise încă nici un omor până la Félicien, şi se vede că omorul acesta îi adusese putinţa pedepsei»...

Dacă superstiţiuni nici odată nu avusese, dacă creşterea într'un institut religios nu'l făcuse nici de cum bigot, — simţia pentru întâia oară reflexul acelei creşteri: exista dar o Voinţă Supremă şi pedeapsa pentru călcarea legilor divine şi omeneşti?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi iera teamă să afirme; nu cuteza să se îndoiască; liniştea-i lipsia.

Dela închiderea lui în această «puturoşie», nu mai văzuse altă faţă decât a paznicului şi acesta aducându-i mâncarea şi punându-i-o în tăcere pe masă, se feria par'că să-l priviască... De altfel mutra paznicilor acestora e tăiată după acelaş calapod pretutindeni, par'că aceeaş ursitoare ar prezida la naşterea lor, în toate ţările din lume, în timp ce aceeaş mână le-ar modela mutrele.

Lăsat în cea mai absolută singurătate, într'adins par'că, spre a'l sili să-şi facă singur procesul conştiinţii, Fred începuse în adevăr a se descuraja, a se vedea neputincios, a'şi pierde orice speranţă de scăpare din mediul acesta.

In ce privia pe Liliana, avu de foarte puţine ori şi fără vre o emoţiune regretul că pierdea poate pentru totdeauna prilejul de-a gusta farmecul posesiunii unei fiinţi din o lume mai deosebită, însă de multe ori şi cu necaz sfredelitor că scăpa o avere considerabilă.

Şi cum izbutise de bine să o facă pe Liliana a'l iubi, şi cum însuşi el par'că se cam plăcea în iluziunea că începuse a o iubi! Şi se putuse rupe firul unei asemenea dibăcii îndrăzneţe! Il intrigase mult de unde pornise descoperirea. De-acolo... ori d'aci?

De-acolo numai indiscreţiunea complicelui Boyau...

De-aci?...

Acelaş nume îi venise pe buze, aceiaş figură i se ivise înnaintea ochilor: *Avereanu*, şi nimeni altul de cât el! Omul acesta desigur că'l cunoscuse pe adevăratul Félicien d'Ambade! Bănuiala aceasta o mai avusese, dar purtarea faţă cu el, a scriitorului,—purtare într'adins prefăcută şi cu câtă putere de adevăr, — îi îndepărtase acel sentiment al unui moment. Asigurat de încrederea pe care el i-o dăduse, lucrase negreşit prin Legaţiune şi'l doborâ acum!

In scriitorul acesta iera stofa unui dibaciu judecător de Instrucţiune...

Partida iera cu desăvârşire pierdută... In Franţa ar fi fost mai prevăzător, mai la largul lui, cu elemente de pază şi de ajutor, cu putinţa de a se face nevăzut, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

timp... Aci, în locuri necunoscute, fără prieteni complici, căzuse în cursă...

Ştia că nu putea fi condamnat aci dar nici extrădat, din cauza războiului... Deci, o îndelungată prevenţiune în acest urâcios local; ceea ce îl dispera.

Şi triste de moarte se scurseră pentru el orele acestei zile de Crăciun.

* * *

Iar în timpul acesta, în locuinţa lui Dossitescu, pictorul Alin Vartic, înrâurit de spiritul Anei mai mult decât de frumuseţea ei liniştită, lucra la portretul ei, în fiecare zi, dup'amează.

Şi ea, şi el, suflete de artişti, se înţeleseră din prima zi şi între amândoi se statornici acea prietenie cu caracter intim, pe care majoritatea bărbaţilor n'o pot nici concepe, nici s'o primiască cu seninătate.

Am spus-o că Vartic nu da însemnătate femeei. In acest din urmă timp se văzu însă supt îndoita înrâurire a frumuseţei uneea, — a Lilianei pe care nu putea s'o uite,—şi a farmecului intelectual al doamnei Dossitescu. Viaţa deci îi da cunoştinţi şi sensaţiuni necunoscute cari îi modificau vechea credinţă.

La Liliana, logodită, se gândia cu învăpăierea simţimântului oprit în cale şi cu regretul că unicul lui simţimânt îi făcea viaţa lipsită de farmec.

La Ana, în timp ce ea «poza» şi în timp ce el îi amănunţia pe pânză espresiunea chipului inteligent şi plăcut, — se gândia cu mulţămirea că cunoştea ce însemna prietenia unei femei.

Poate că de n'ar fi fost în răvăşirea dragostei, chiar fără de speranţă precum o avea, — firea lui de ştrengar l'ar fi îndemnat să fie curtezanul, măcar cât de puţin Nu se înşela însă când îşi zicea că femeea aceasta îi impunea respect prin firească ei atitudine de seriozitate sufletească, al cărcia reflex luminos iera numai prietenia, fiindcă iera în potrivire de idei şi de gust artistic cu dânsul.

Numai Ecaterina Dumbravă nu părea că înţelege rea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lităţea. După ce bănuise pe Ana în relaţiuni cu Stelian, acum, cu mai mult temeiu o bănuia cu pictorul, deşi de prea puţine zile el intra în casă.

Dece nimănui nu-i iera permis să fie de faţă cât timp se aflau amândoi «în şedinţă»? Prezenţa bărbatului sau a ei, ar fi împiedecat pe pictor în lucrul lui?

Şi, în tăcerea din toată casa, ea singură veghia de aproape, strecurându-se până la uşa salonului... Din când în când câte o vorbă... în liniştea neturburată de nici o mişcare simţită; apoi,—desigur când urmau momente de odihnă,—auzia paşii pictorului şi vorbă mai multă... Pe Ecaterina o enerva nerăbdarea, o înciuda prea îndelunga aşteptare şi pleca.. Pleca, însă cu gândul aproape sigur că în lipsa ei de la post... se putea întâmpla tocmai ceea ce ar fi voit să surprindă... Nenorocită fire, îşi crea singură necazuri şi nelinişte, continue.

Uneori Paul venia acasă şi găsia pe pictor. Atunci vorba nu li se mai sfârşia şi pictorul rămânea la ei la cină.

In tot timpul serii fiinţa chinuită a Ecaterinei se străduia să prindă semne de înţelegere tainică între pictor şi Ana, să-i pară că le vede şi să stea ca pe jăratec fiindcă «obrocitul de Paul iera orb...»

In aceste seri, după plecarea pictorului, Ecaterina avea ce să vorbiască cu mehenchea de femee ce-i iera servitoare, care, părea că-i împărtăşeşte bănuielile şi căuta să i le întărîască, chip, prin observaţiunile ei şi prin deducţiuni viclene.

Pentru Ecaterina, acestea ierau o hrană aproape necesară şi ura ei împotriva «streinei» avea cum să se înveninеze, cum să se ascută şi mai mult.

Cestiunea execuţiunii portretului, ca fapt în sine, în legătură cu cellalt portret, — al Elizei, — o umplea de altă neliniste: unde va fi pus, după ce va fi gata? Negreşit că nerodul de Paul îl va aşeza, tot în salon, şi chipul «streinei» va sta faţă în faţă, ca un fel de sfidare, cu chipul fiicii ei. Nu ar fi însemnat aceasta o profanare a tainei conjugale de altădată,—singura legiuită şi vrednică de amintire?

Şi de pe acum i se răspica în minte ideea mutării por-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tretului Elizei... Locul unde trebuia să stea acest portret scump ei şi Dorinei, trebuia să fie ca o capelă de rugăciuni ; şi fiindcă numai ea şi Dorina păstrau neatinsă amintirea şi cultul iubirii, neîmpărţit, — numai ele amândouă iera firesc să intre acolo şi să-i aducă prinosul neprihănitei lor neuitări.

Dacă nu se făcea cu putinţă ducerea lor în altă casă, iera însă la îndemâna lor o separare mai vădită, tot supt acelaş acoperământ...

Camerele de curând adăogate şi încă goale, i se iviră ca nimerite... Una va fi camera ei, alta a Dorinei şi cea de a treia, mai mică, minunată spre a fi transformată într'un altar al nemărginitei lor iubiri pentru aceea ce urma să trăiască în sufletul lor. «Streina», mai ales «streina» nu-şi va mai pironi privirile de perfidă duioşie asupra chipului lor adorat.

Cum de nu-i venise mai de demult ideea aceasta ! Şi cu ce zâmbet de izbândă îşi gusta mulţămirea din clipele când Paul şi «streina» lui aveau să dea de locul gol!... Şi cum se va bucura ea de necazul lor că se pusese încă o stavilă între ea şi dânşii... în chiar locuinţa lor.

A doua-zi,—o sâmbătă,—supt pretextul scuturării, Ecaterina făcu mutarea şi orânduirea cea nouă...

Şedinţă pentru portretul «streinei» nu iera în ziua aceea ; deci şi mai nemerit prilej de-a lucra în toată libertatea. Ba se mai nemerise încă să nu prânzească acasă Paul şi Ana, invitaţi de naşii lor, Sorenii.

Această întâmplare pe care nici n'o prevăzuse nici n'o provocase Ecaterina, ei îi păru de bun augur pentru noua instalare.

Se făcuse seară când amândoi soţii se întoarseră acasă şi fură surprinşi să vadă lumină în încăperile goale, la ale căror ferestre se pusese pe dinlăuntru cearşafuri ca perdele provizorii.

— Ce e asta? întrebă el, oprindu-se înaintea uşii dela intrarea principală.

Ana ghici şi avu un zâmbet ciudat... Cum intră în sală, el ceru lămuriri feciorului.

— Cucoana-mare s'a mutat sus, îi răspunse feciorul.

— A... da... murmură el, — iar când se văzu în biu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rou, esclamă cu mânie: femeea aceasta o să înnebunească.

— Iartă bătrâneţii capriciile ei, dragă Paul, îi zise Ana, alipindu-se cu drăgălăşie de el...

— Iertare, mereu iertare, dar până când? rosti el, mai potolit.

— E, desigur, ultima ei încercare de-a se mai depărta de noi... De-aci înainte trebue să vină reacţiunea ca la orice pornire care şi-a ajuns o culme.

Paul aprinse o lumânare şi trecu în camerele ocupate până în dimineaţa aceasta chiar: ierau goale, triste par'că în-goliciunea lor, deşi curăţate...

El zâmbi cu amărăciune.

— Ce gânduri la biata bătrână...

— Bine faci că o plângi, Paule... Te rog însă nu-i imputa...

— Negreşit... Ar fi şi de prisos.

Şi reintrară în biurou.

— Acuma ce să facem cu odăile acestea? Goale nu le pot suferi...

— Până la primăvară le putem, cred, lăsà aşa...

— Nu, dragă Ano...

— Bine... să ne gândim zilele acestea ce întrebuinţare să le dăm. A! dacă le-ar lua Stelian?

— Lasă-l că e bine, derbedeul, unde stă... Şi fiindcă veni vorba de dumnealui, ia stai colea, Anicuţo şi să ne sfătuim... Ce e de făcut cu el?

— Am avut un moment iluziunea că nu mai iera mult până să'l apropiu de casă... răspunse ea cu accent de tristeţe... E foarte drăguţ cu mine, dar a rărit-o de tot cu cele câteva ceasuri de seară când stam de vorbă, citiam,— când îl obişnuiam c'un interior casnic.

— Şi nuştiu ce mijloc să întrebuinţez, ca să'l scap de nemţoaica... Numai ea l'a zăpăcit în halul ăsta...

— Cât timp ea va sta în Bucureşti, nu cred că'l vom scăpa.

— Şi mă mir cum de-i poate satisface capriciile, fără bani cum este...

— Şi asemenea femei, Paule, pot prinde dragoste de câte-un bărbat care le-a plăcut...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— E cu neputinţă să nu înşire pe unii şi pe alţii din cei cu avere. Şi derbedeul nu vede? Şi lipsitul de amor propriu mai poate să-i fie amantul de inimă?

Ana zâmbi ciudat: Paul al ei de astăzi, nu i mărturisise cum fusese şi el altădată? Totdeauna delicată în iubirea ei pentru el, nu-i aminti, că păcatele bărbaţilor sunt la fel, în anume epoci, ale vieţii lor libertine.

— Ai auzit în astă seară pe naşa făcând aluziune la proectul nostru...

— Crezi că nu i-am mai pomenit lui Stelian, de Sibila? Ştii ce mi-a răspuns ca argument hotărâtor? Că se teme de prea marea ei cultură. Negreşit, am căutat să'l încredinţez că teama lui nu putea să aibă nici un temeiu, că pe lângă cultura ei fără pedantism, Sibila avea celelalte calităţi cari fac pe femeea de casă... A zâmbit, mi-a sărutat mâna şi... a schimbat vorba... Deci, să mai aşteptăm, dragă Paule...

— Dac'am putea, Ano, în timpul vilegiaturii, să petrecem cu Sorenii în aceeaş localitate, poate că Sibila 'şi l'ar apropia...

— Vrei să-ţi spun, Paule, credinţa mea?

— Spune-o, dragă Ano.

— Sibila a putut primi pentru un moment, acesta a trecut, ea şi-a reluat libertatea... Să i-o respectăm... Pentru Stelian va trebui să găsim altă fată, după ce-i va trece criza strengăriilor...

— Ai dreptate... Atât numai că mie'mi este frică să nu cadă din strengării în cine ştie ce vîţiuri.

— O! nu... Aş putea garanta că asemenea lucru nu se va întâmpla...

In acel moment se auzi o bătaie uşoară în uşă.

— Intră, rosti Paul.

Stelian intră, zâmbind,—însă silit par'că. Sărută mâna Anei şi se înclină tatălui, aşteptând să i se întindă mâna.

Paul îl privi sever.

— Nu meriţi să-ţi strâng mâna, îi zise cu răceală. Se pot trece cu vederea anume petreceri discrete ale tinereţei, însă patimi cari ameninţă viitorul unui tânăr, — nu! Te afişezi cu legătura ta nepotrivită, scandalizezi pe prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tenii casei, eşti luat la ochi de mai toate cunoştinţele noastre... Până când, mă rog, purtarea ta nesocotită?

Stelian ascultase, în picioare, ţinându-şi plecat capul, palid, enervat. Venise deja rău dispus; asprimea lui Paul îl irita.

— Trebuia, la timp, tată, asprimea dumitale...

Paul sări, atins.

— Adecă îmi imputezi mie că nu mai ştii să respecţi nimica? îi strigă mânios.

— Nu-ţi imputez, tată... Iera mai mult un răspuns ce mi'l dam mie... rosti Stelian cu ironie.

— Să admit că nu te-am ţinut îndestul în frâu. Poate fi motiv ca să nu te opreşti, la timp? Ai vârsta când poţi să judeci şi să te stăpâneşti... Dacă nu ai asemenea voinţă, află că eu nu te mai pot tolera supt acoperemântul părintesc...

Stelian aruncă o privire în spre Ana, ca şi cum i-ar fi cerut intervenirea, însă o văzu serioasă şi par'că în vederile tatălui lui.

— Bine, tată, răspunse el cu tremur de necaz în glas, îmi voiu căuta alt adăpost...

— Negreşit, în otelul în care amanta dumitale e amanta tuturor... Frumoasă conlocuire şi minunat simţ moral!... îi strigă cu sarcasm...

— Aci, te înşeli, tată... Nu voiu locui cu dânsa... Am atâta mândrie...

— Ar trebui să ai adevărata mândrie de-a nu juca un rol degradator. Cum poţi iubi o femee publică ce nu se sfieşte de-a te pune alături cu toţi aceia cărora li se vinde?! Ce se poate zice de tine, când primeşti asemenea promiscuitate? Nu te ruşinezi să intri în casa părinţilor tăi, unde ai şi o soră, care, mâini-poimâini îţi poate pricepe desfrâul? Nu te gândeşti?

Stelian, cu totul palid, deşi începuse a-i biciui sângele asemenea aspru dar drept rechizitoriu, îşi pierdea impertinenţa cu încetul şi nu cuteza să riposteze.

— Primeşti dar mai degrabă, — urmă Paul, după o clipă, să pleci de lângă ai tăi, decât să te desfaci de-o legătură ruşinoasă? N'am crezut să am durerea, într'o zi, de-a'mi vedea pe singurul băiat, în asemenea hal de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ruină morală... Eşti rău, Steliane, eşti rău... şi mă doare...

Paul se lăsă într'un fotoliu şi îşi puse capul în mâini.

Stelian, înfiorat de dreptatea acestor imputări, se apropiă de tată-său şi cu glas tremurător, de astă dată de emoţiunea părerii de rău, îi răspunse:

— Iartă-mă tată... Nu sunt atât de rău după cum mă bănuieşti... Te rog să-mi dai puţin timp, nu de gândire, ci de reculegere... Iţi mărturisesc că femeea aceasta m'a subjugat prea mult... Dece? Nu ştiu. Trebue să mă deprind cu ideea de-a rupe firul vrajei...

— Eu ţi-aş fi cea mai recunoscătoare, Steliane, dacă vei da dovada unei asemenea biruinţi asupra rătăcirii senzuale care te stăpâneşte... Căci numai aceasta este de fapt, în firea ta... Nu este iubirea; nu poate fi iubire unde nu e respect, unde nu e curăţie sufletească, zise Ana cu căldură.

— Da, Ano, ai dreptate... şi-ţi promit să mă scap de rătăcirea mea...

Paul se ridică şi-l privi drept în ochi, cu pătrundere:

— Din inimă promiţi?

— Da, tată... Şi'ţi voiu dovedi tăria mea de caracter, îi răspunse, privindu-l tot atât de drept.

Paul îi puse o mână pe umăr.

— Mi-ai dat mulţămirea cea mai adâncă... la care am drept, nu-i aşa?

— Negreşit.

— Ţi-ajunge timpul până la sărbători? Aş dori să sărbătorim odată cu anul nou,—înţelegi ce voiu să zic,— şi plecarea ta pe cale nouă...

— Cred că da, tată...

— Bine, mă încred...

— Eu îţi şi strâng mâna, îi zise Ana cu duioşie.

Stelian i-o sărută, acum roşu la faţă...

— Cu câtă greutate se dobândeşte ceea ce ar trebui să se dobândiască cât mai uşor: binele! rosti Paul, cu melancolie.

XVIII

Pentru «revelion» se făceau pregătiri mari, în casa lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dossitescu. Incăperile lăsate goale prin mutarea bătrânei, ierau mobilate din nou: un fumător şi un salon, iar în încăperea mare de supt camerele bătrânei se orânduise o sală de mâncare pentru zile mari.

In acest salon nou, pe o cavaletă îmbrăcată în pluş de un verde închis, se răsfăţa în o frumoasă ramă de bronz portretul Anei, adevărată cap-d'operă cu care se putea pictorul făli. Desigur că portretul acesta avea să fie una din atracţiunile sărbătoririi noului an...

In sala de mâncare se aşezase într'un colţ şi un «pom de Crăciun», introdus şi încetăţenit ca datină... în case mari şi mici. Deşi strein locului, prin podoabele ce i se pun, prin bucuria pe care o dă copiilor şi care înrăureşte şi pe cei mari, e atrăgător şi i se iartă năvala în vechile obiceiuri româneşti.

Fiind un cerc întocmit mai mult de cunoştinţi de-ale Anei, din mediul artistic frecventat pe când iera necăsătorită, partea I-a a petrecerii o avură muzica şi literatură.

Liliana, strălucitoare de frumuseţe, primia cu obişnuita ei atitudine liniştită semnele de admiraţiune ale acestei lumi de artişti: pictori, poeţi, muzicanţi; artişti de-ai Teatrului Naţional, unii cu soţiile, cei mai mulţi singuri, ca flăcăi, cari tineri, cari tomnateci. Femei scriitoare, câteva adevărate talente o înconjurau cu simpatie, ca pe un vers fermecător din o poemă lirică, nepublicată încă în întregime.

Spirit mult, plin de umor şi de ironie, răutăcios une ori fără să rănească adânc, sbucnia în împrăştieri luminoase ca focul de artificii, provocând râs vesel şi ripostări neaşteptate,—plăcut duel de improvizări, în care mai ales se distingea un poet. Şi asemenea dueluri ierau intermez-urile bucăţilor citite sau al execuţiunilor muzicale.

Pentru întâia oară Liliana lua parte la asemenea petrecere care-i plăcea mult. Ţinuse să se arate, în lume, la cea dintâi ocaziune, — fiindcă se ştia acum desfacerea logodnei,—tocmai ca să se vadă că această desfacere nu o jignise cât de puţin şi în adevăr dispoziţiunea ei sufletească, graţie pe deoparte intervenţiunii Sibilei iar pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de altă parte temperamentului ei, nu lăsa nimic de dorit.

Se întorsese la Bucureşti aproape cu totul liniştită, dacă nu dăduse încă cu totul uitării începutul ei de dragoste.

Alin Vartic nu avea ochi decât pentru dânsa şi Liliana luă curând seama, ceea ce o făcu să-şi amintiască vorbele lui Avereanu când îi esplicase plecarea subită a pictorului, dela doctorul Romano; o interesau dar semnele acestea de admiraţiune tăcută şi îşi pusese deja în gând să intre în vorbă cu pictorul de îndată ce va fi găsit prilej în această seară.

Alin nu părea însă plecat să se apropie de frumoasa ispititoare, deşi aflase că logodna i se stricase: îi plăcea nespus şi totuşi ceva de nelămurit îl îndispunea în contra ei, neliniştindu-l adânc.

Stelian, par'că şi-ar fi luat hotărârea de-a se apropia de Sibila Soreanu, manevra în aşa chip în cât să se găsiască lângă ea, curtenitor, dar îi era necaz că nu izbutia s'o intereseze cu nimic deosebit în crâmpeele lor de convorbiri.

Faţă cu atât de mult spirit de care atmosfera salonului iera încărcată, bietul băiat obişnuit cu spiritul curent al cafenelelor, rămânea în umbră, iar Sibila nu se părea dispusă să-l înţeleagă şi să-l ajute. Ea îşi lăsa tot sufletul în preajma lui Ermil, chiar când scriitorul nu iera lângă dânsa şi da toată luarea aminte vorbelor lui când lua parte la câte-o discuţiune.

Sibila vedea cu câtă consideraţiune îl ascultau toţi şi inima i se umplea de mulţămire. Iar când scriitorul îi adresa vorba, mai de-oparte, sau vorbind cu alţii, o privia,—toată simţirea ei măgulită îi înfloria pe obraji doi bujori ce-o făceau şi mai drăgălaşă.

Ecaterina primise să fie la această petrecere, fiindcă Paul voise cu stăruinţă să fie şi Dorina, care avea câţiva copii cam de-o etate cu dânsa, tovarăşi în aşteptarea împărţirii darurilor dela pomul «fermecat»... Plină de curiozitate însă, cu mintea deşteaptă, asculta la toate acele producţiuni cari o interesau şi cari îi plăceau. Pentru întâia oară se vedea în asemenea adunare şi nu-şi mai părea sie însăşi a fi tocmai copilul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bancherul, şi el pentru întâia oară în asemenea mediu artistic, nu-şi putea ascunde plăcerea ce simţia şi îşi zicea că oamenii aceştia ştiau mai bine să petreacă, în intelectualitatea lor interesantă.

In afară de afaceri mai iera dar ceva care putea să placă şi unui bancher! Dar mai iera ceva care-i plăcea şi'l măgulia: şoaptele de admiraţiune pe cari le surprindea cu privire la frumuseţea, la fiinţa fiicii lui.

O vedea apoi veselă, vorbind fără sfială, şi desigur bine, de vreme ce auzia şi şoaptele: «deşteaptă fată»,— şi'l bucura lucrul, dovedindu-i că inima ei nu fusese prinsă cu totul în mrejele aventurierului.

Pela unsprezece şi jumătate se termină partea artistică şi până să treacă cu toţii în sala de mâncare, pentru primirea anului nou, se începură convorbiri pe grupuri.

Stelian, fu oprit de Ghermănescu tocmai când tânărul voia să se apropie de Liliana.

— Ascultă, Dossitescule... Eu abia azi după amiază am venit dela ţară, aşa că n'am putut da pe la Bancă... Cum au mers afacerile?

— Foarte bine pentru vremea prin care trecem, îi răspunse respectuos. Noi v'aşteptam după Sf. Ioan...

— Pe-atunci ieram să mă şi întorc. Puteam să refuz însă invitaţiunea tatălui d-tale? Ce zic funcţionarii în privinţa gratificaţiunii? Nu te sfii. Spune drept...

— Şi-au cam luat speranţa... pentru anul acesta...

— Da? făcu el, zâmbind. Ei, uite ce te rog: să întocmeşti în secret tabloul tuturor, după salarii: dela 300 lei în sus, jumătate salariul, gratificaţiune; dela 250 lei în jos, salariul întreg... Poimâine 2 Ianuarie, să'mi-l dai odată cu tot ce s'a încasat... Voiu fi la biurou la opt de dimineaţă. Să fii şi d-ta, înaintea tuturor.

Stelian se înclină fără să răspundă şi noroc că banchsrul îl lăsa, fiindcă i-ar fi luat seama îngălbenirii subite.

Par'că i-ar fi dat bancherul c'un maiu în cap, aşa de ameţit ce rămase locului: avea zece mii de lei lipsă... Îi luase să joace şi să-şi facă o avere... şi-i pierduse pe toţi... Până după Sf. Ioan tot mai credea să facă în vre un fel rost şi să-i pună la loc,—şi când colo... poftim mizerie! Avea numai ziua de mâine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La cine să alerge? Cui să se destăinuiască? Cui să cuteze să ceară? Căci, nu iera glumă... In dimineaţa de 2 Ianuarie banii trebuia să fie puşi în cassă. Se simţi atins pe umăr şi tresări atât de tare, că miră pe Ana, o privi apoi cu ochii atât de pierduţi, că ei îi pieri zâmbetul.

— Ce ai, Steliane? Ţi-e rău? îl întrebă cu grijă.

— Da, nu'mi-e bine... şi... am să ies puţin la aer...

— Intoarce-te curând însă, fiindcă Paul vrea să arate portretul...

— Da, da... Uite că mă şi duc...

Şi se strecură repede, urmărit de privirile îngrijate ale Anei...

Avereanu se apropiase de Vartic.

— N'am mai avut plăcerea să te văd dela Şetreni, d-le Vartic, îi zise cu anume intenţiune par'că.

— In adevăr că am plecat cam pe neaşteptate, de-acolo, îi răspunse, zâmbind...

— Dacă nu cunosc lupul care te-a fugărit... I-aş cere socoteală... Regretele noastre,—ale tuturora cari ne aflam pe-acolo, i-ar fi fost gloanţe-mortale...

— Le primesc eu... ca pe nişte flori...

— In ce chip le-ai simboliza pe o pânză, maestre?

— Nu ţi-aş putea răspunde acum...

— Imi dai voe să-ţi spun o închipuire a mea?

— Te rog.

— Un mănunchiu de ghiocei peste o fiinţă eterică, ce ar simboliza «Deziluziunea»...

Alin Vartic se înroşi căci înţelegea aluziunea scriitorului. Il privi dar cam stânjinit...

— Dar aceasta s'ar putea, dacă privim în trecut, maestre.

— Atmosfera s'a schimbat; fiinţa ce se părea eterică, de ne ajuns, nu mai poartă nici un semn care să îndepărteze aspiraţiunile şi s'a apropiat de lumea în care poate fi căutată şi găsită... Mănunchiul de ghiocei i l'ai putea pune la cingătoare...

Pictorul, mai roşu la faţă, înfiorat fără de voe, îi răspunse, zâmbind uşor:

— Nimic nu-ţi scapă observaţiunii, maestre...

— Bun, eată-mă şi eu maestru. Deci, ca maeştri, amân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

doi, înțelegem deopotrivă că un simțimânt nu trebue să se piardă în zadar... la paleta, pune-i colori... și vei fi înțeles și de cine știm amândoi...

— Crezi? întrebă el cu glas tremurător.

— Plugarul își cunoaște țarina... și știe când să înceapă să are...

— Dar dacă nu se va fi ridicat încă neaua?...

— Primăvara e aproape și pregătirile se fac din vreme.

Pictorul privi în jos. Iera emoționat. I se pusese foc. Avereanu îl atinse pe umăr.

— E pe-aproape... Dorește să'ți vorbiască...

Atunci se auzi glasul lui Dossitescu:

— Doamnelor și domnilor, înainte de primirea anului nou, care e la hotar, dați-mi voe să vă fac o surprindere, care, nu mă îndoesc, va fi cel puțin plăcută...

— S'o auzim...

— S'o vedem...

— Binevoiți a mă urma...

Și când cu toții, după ce Paul deschise ușa salonului mic, dădură cu ochii de splendidul portret, căruia i se potrivise cea mai priincioasă lumină, avură aceeaș esclamațiune de uimire admiratoare.

Ecaterina, pe urma tuturor, în umbra salei, încruntă sprincenile și scrâșni din dinți... Noroc că nimeni nu-i lua seama.

Toți se făcură cerc înaintea portretului. Liliana iera în rândul întâi și, ca pictor, gusta măestria facturii și a coloritului care făcea din acea figură ceva viu. Dându-se apoi mai de-oparte, căută cu privirea pe pictor și'l văzu luminat de zâmbetul celei mai desăvârșite mulțămiri: își gusta și el opera.

— Admirabil!

— Ce espresiune!

— Vorbește...

— Ce colorit fericit!...

— E de-o realitate surprinzătoare...

Și câte mâini atunci se întinseră maestrului, care, începu să se simtă stânjinit, în măgulita lui modestie.

Dorina se strecurase ca o pisicuță printre invitați și privia la portretul «frumos» cu nuștiu ce simțimânt de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ură par'că, în espresiunea ei de admirare: portretului scumpei ei mame nimeni nu-i adusese niciodată laude! Şi îşi simţi în ochi lacrimi. Atunci se strecură şi ieşi în sală, unde dădu de bunica.

Privirile lor se întâlniră pline de aceleaşi licăriri vrăjmăşeşti...

— Nesuferit portret... ca şi fiinţa «streinei», îi şopti bătrâna, aplecându-se spre ea.

Copila oftă... şi rămase pe gânduri...

— Iubiţi oaspeţi, rosti cu glas tare Dossitescu... e ora...

— Misterelor... împlini, râzând unul din poeţi.

— Câteva minute numai... şi intrăm în alt an... zise altul.

— Vă rog să intrăm şi noi... înaintea lui...

Şi-i conduse în marea sală de ospăţ, care-i făcu pe toţi să esclame. I se putea zice: feerică...

Şi de-odată, altă esclamaţiune: lumina se stinse, rămânând numai pomul cu luminile lui licăritoare, în colţul lui. Atunci să auzi ornicul bătând, ca un glas de gong, în pustiul unui templu indian.

Toţi numărară cele douăsprezece bătăi, iar odată cu cea de pe urmă, se făcu iarăş lumină...

— Bine-ai venit an nou, copil şi totuşi suveran... Vii stropit de sânge, din sălbatece porniri omeneşti, dar sceptrul tău e împletit din virtuţile marilor naţiuni cari luptă pentru libertatea lumei: tu îi vei da pacea şi triumful asupra perfidului pozitivism al distrugătorilor ambiţioşi! rosti Avereanu cu glas de inspirat.

In fiorii inimilor tuturora, prefăcuţi în aplauze, se împărţiră păhărelele cu ţuică aurie, care împrăştiă un plăcut miros...

Şi urările începură, în mijlocul ciocnirilor, — freamăt vesel în lumina bucuriei.

Liliana se găsi lângă Vartic şi ciocniră...

— Pentru fericirea d-voastră, domnişoară, îi rosti emoţionat, mai mult decât ar fi voit...

— Pentru gloria de artist, d-le Vartic...

Şi gustă puţin.

— Fiecare la locul său... strigă Dossitescu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

— Aci e locul d-voastră, domnişoară... zise Vartic privind frumoasa cartă de pe farfurie...

— Şi de nu mă înşel... am plăcerea de a vă fi vecină...

Avereanu lângă ei, zâmbi.

— Unde-i primăvara... sunt şi eu...

— Zefirul... zise zâmbind Liliana.

— Zefirul e lângă noi, domnişoară. Eu sunt admiratorul a tot ce e frumuseţe...

Liliana se înroşi...

Câteva minute de mişcări, de râsete, de glume... şi ospăţul începu...

* * *

Către sfârşit, pictorul iera cucerit: Liliana, într'o dispoziţiune de suflet care o făcea cu totul subjugătoare, ori lucra neconştient, ori atmosfera străbătută de aburii vinului o ameţise numai într'atât încât să fi voit într'adins să zăpăciască pe pictorul care începuse să-i placă; — destul că isbutise.

Privirile lui amoroase se înnecau în privirile ei răzătoare iar Avereanu se întreba, gânditor, dacă nu cumva Liliana iera ca oglinzile cari răsfrâng asupra fiinţii ce le stă în faţă, numai ce simte ea, ele nefiind în stare să simtă, iar după ce fiinţa pleacă, nici urmă nu rămâne de trecerea ei în unda lor limpede, lustruită, rece.

Cochetă nu iera, căci nu întrebuinţa artificii; dar nici profund sentimentală nu iera, fiindcă ceea ce putea să simtă iera numai impresiunea unui moment, uşor trecătoare.

De iera în adevăr aşa, iera o natură nefericită, supusă tuturor decepţiunilor cari aveau s'o ducă la «blazare», la anihilarea fiinţii sale sufleteşti. Şi peste iubirea lui pentru dânsa, şi peste veselia ce plutia în juru-i, se aşeză un văl uşor de melancolie.

Din gândurile lui îşi reveni când o auzi pe Liliana zicând cu Vartic:

— Ah! cât aş voi de mult să am un portret ca al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doamnei Dossitescu... Căci, nu-i aşa, d-le Vartic, arta e natura căreea i se adaogă omul...

— Arta, domnişoară, e în a prinde şi a da suflet lucrurilor. Viaţa pozitivă ca şi cea curat ideală îşi are trebuinţele ei. Rolul artei este de a crea o lume în chip nobil iluzorie, care să înlocuiască în anume momente lumea materială care nu ne poate mulţumi în d'ajuns.

— E adevărat că opera de artă nu emoţionează decât pe omul care posedă în el darul emoţiunii întâiu şi apoi pe acela al educaţiunii spiritului...

— Şi e firesc să fie aşa, fiindcă e foarte mărginit numărul sufletelor cari vibrează, faţă cu acela al sufletelor ce comercializează totul.

— Dar în privinţa technicei, ce ziceţi?

— Domnişoară, technica îşi are neajunsurile ei... Dacă ţii prea mult la felurile de-a lucra, ale meşteşugului,—bunioară la anume combinaţiune de colori şi la anume sistem de a le pune pe pânză, — risci să faci să se piardă însăşi totalitatea emoţiunii estetice superioare. Specializarea unei singure şcoale, în artă, e o inferioritate.

— De-aceea, când priviam la portretul admirabil al doamnei Dossitescu, mă gândiam prea puţin la felul d-voastră de-a lucra... Il simţiam mai mult în chip inconştient.

— Aceasta înseamnă că aveţi educaţiunea spiritului... Gusturile noastre se desvoltă şi se subţiază pe măsură ce vedem mai multe lucruri şi le înţelegem mai mult... O judecată instinctivă şi momentană păstrează o veşnică frăgezime sensaţiunilor şi dacă o aplicăm în mod ecletic tuturor formelor artei, vom avea maximul plăcerii artistice.

— Prind sensul teoriei d-voastră şi o văd că este şi a mea, fără să mi-o fi enunţat vreodată... O simţiam numai... Fiind dar potrivire de vederi între noi, prietenia d-voastră îmi e preţioasă şi sper să se afirme cu prilejul şedinţelor când voiu poza înaintea d-voastră.

— Va fi şi fericire pentru mine, domnişoară... şi mă voiu sili să vă fac nu portretul idealizat ci adevărat, ceea ce este greu, o mărturisesc, fiindcă tinereţea şi frumu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seţea nu oferă acele trăsuri caracteristice ale chipurilor peste cari au trecut vicisitudinile vieţii.

— Ah! îmi explic acuma dece subiectele maeştrilor olandezi sunt mai mult bătrânii şi suferinzii şi dece sunt superior de adevărate acele chipuri espresive... Da, să nu mă faci frumoasă, maestre; să mă faci să fiu reală... aşa cum e doamna Dossitescu.

Pictorul i se inclină, zâmbind: Iera sigur că avea s'o idealizeze căci dragostea lui iera s'o privească, să combine colorile şi să dea espresiunea cea mai suavă acestei frumuseţi care-l fermeca!...

Avereanu nu le turbură cu nici o părere acest duet în care, supt o aparenţă ştiinţifică, în sufletul pictorului palpita amorul iar în al Lilianei începea o nouă îndrumare către iluziunea dragostei. Intorcând capul, pentru o clipă, spre a îmbrăţişa cu o privire întreaga înfăţişare a oaspeţilor, simţi la inimă ca o muşcătură; Stelian iera în duet, şi el, cu Sibila şi dânsa părea că-l ascultă cu interes şi că-i răspunde cu plăcere.

Nu cumva se începea, supt auspiciile noului an şi apropierea lor? Işi zâmbi ciudat: nu putea admite asemenea schimbare din partea Sibilei. Dar atunci... hotărâ-se-va el să împliniască dorinţa acestei fiinţi cu adevărat superioară? Simţi fiorul îndemnului şi totuşi, de îndată trecând peste inima lui iarăş suflarea judecăţii... avea dreptul de a înlănţui de viaţa lui aproape sfârşită, o viaţă în deplina ei înflorire viguroasă?

Dacă Stelian ar putea-o înţelege, ar fi pentru el regenerarea... fericirea. Dar va putea derbedeul să o înţeleagă? Şi, între aceste două extreme, scriitorul uita să petreacă. Anul nou începea pentru el să fie continuarea atâtor ani dispăruţi, în cari fiinţa lui intimă nu-şi putuse afla fericirea.

— La ce se gândeşte atât de adânc iubitul nostru scriitor? auzi pe Liliana şoptindu-i.

Tresărind, o privi şi după o clipă îi răspunse, zâmbind uşor:

— Desleg probleme sufleteşti...

— Şi ací? şi acum?

— Dacă mă iau pe mine pretutindeni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ar trebui, pentru asemenea ocaziuni, să laşi acasă măcar un lucru...

— Anume ce?

— Facultatea de-a observa şi de-a trage concluziuni... zise ea, râzând dulce-ironic.

— Ei, ştii că nu e rău sfatul? răspunse, râzând şi el... Te-aş ruga numai să-mi spui... cum aş proceda?

— Foarte uşor. Iţi vei zice: plec să petrec, voiu petrece... şi vei pleca lăsând acasă observaţiunea.

— Iţi promit, domnişoară, că voiu face aşa. Iar ca să cerc, în noaptea aceasta chiar, şi fiindcă nu am pe cine să-mi trimit acasă observaţiunea, o voiu duce eu, imediat după ospăţ...

— Cu condiţiunea, maestre, să nu rămâi lângă dânsa, când te vei vedea acasă...

— Lucru care s'ar putea întâmpla... rosti el, râzând.

— Nu... alt mijloc, maestre... Furişează-te şi pune-o între darurile din pom... Poate că va cădea vreunei persoane căreia i-ar prii... zise ea, râzând... Şi adaose, încet: mai sunt scriitori aci...

— Nu fii răutăcioasă... îi şopti Avereanu, glumeţ.

Ea îi făcu o drăgălaşă mutră de imputare. Atunci se auziră hohote de râs la capătul dinspre uşă, al mesei...

— Ce e? Ce e? Mai tare, să râdem şi noi... rosti un mesean.

— Domnul Lalescu a impovizat o epigramă delicioasă, zise unul din scriitori.

— S'o auzim şi noi...

— Modestia mea proverbială mă împiedecă s'o fac prea publică... rosti Lalescu, c'un ton şi c'o mimică ce stârniră râsul.

— Oaspeţi, să trecem peste acest incident... de spirit şi să ne ridicăm dela masă spre a ne primi darurile aduse de Anul nou, rosti Dossitescu.

Oaspeţii se ridicară, sgomotos. In câteva momente masa fu împinsă la perete... Uşa se deschise şi Ana se ivi într'un splendid costum alegoric, care stârni aplauzele tuturor: iera foarte atrăgătoare. Infăţişa *Fortuna* cu tradiţionalul coş de bielşug, plin cu flori făcute mănuchiuri mici legate cu panglici tricolore.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O face şi pe actriţa, acuma, murmură cu ură Ecaterina...

Ana îşi luă loc lângă pom... Fiecare obiect purta o cartă mică, prinsă c'un bold, cu numele persoanei ce avea să-l primiască în dar. Se făcu tăcere, după manifestaţiunea de simpatie, şi Ana începu a spune, cu admirabilă dicţiune, următoarea poezie ocazională:

Anul nou cu-aripi uşoare
Ca de flutur, trece zări
Şi hotare ne'nţelepte
Ce 'nvrăjbesc atâtea ţări...
Iarna nu'l înfricoşează
Nici convenţii omeneşti:
El aduce tuturora
Darurile-i sufleteşti...
Innaintea lui, lumină...
Innapoi, peste trecut,
Lasă vălul care-ascunde
Tot ce viaţa n'a avut...
Şi cu magică baghetă
Trage linii porfirii
Şi destinde zare nouă
De dorite bucurii.
Fiecare'şi are partea...
Fiecare-o va avea
Şi va fi 'nţelept să poată
Mulţumit a fi cu ea...

* * *

Eu, în zarea mărginită
A acestui cerc intim
Unde toţi ne-am strâns prieteni
Şi prieteni ne simţim,—
Eu, cu dragoste ce'ntrece
Mărginirea'n timp şi loc,
Vă prezint ce-aduce anul,
Purtătorul de noroc:
Şi cerându-i învoire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vouă să mă'nfăţişez
In vestmântul şi cu chipul
Geniului, în care crez,—
Câte-o mică amintire
Să primiţi vă voiu ruga...
Dacă'n ea va râde Gluma,
Spiritul va circula
Şi veţi râde 'ntre prieteni
Ca prietenii, voios,
Căci în prag când râde Anul
Nou, — să râzi e sănătos!

Toţi aplaudară pe mult-simpatica scriitoare, cu plăcere în însufleţirea lor...

Poetul Lalescu înnaintă c'un pas, luă atitudine de inspirat şi improvizâ:

Doamna mea, cu flori pe buze
Şi în cornul abondent,
Dintre-olimpicele Muze
Vii pe tristul continent,
Ca o rază de lumină
Printre pânzele de nor,
Ca o notă ce'nsenină
Cântul vieţii plângător...

Şi c'un ton glumeţ, încheiâ ca la colind:

La anul şi'ntru mulţi ani.

Zâmbete, râsete, aplauze îi urmăriră strecurarea în număr. Şi împărţirea darurilor începu...

In acest timp Stelian se apropiâ de Lalescu... care se uita cu interes la Sibila...

— Ce zici, poete, de domnişoara Sibila Soreanu?...

El zâmbi, se gândi puţin şi-i răspunse, încet, improvizând:

In cadrul a doi «S» văd chipu-i
Spiritual, delicios...
Şi când în totul mi'l închipuiu:
Femee, farmec şi cultură,
Imi zic că meştera Natură
A izbutit ca să creeze
Adevăratul chip frumos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Te rog scrie-mi *poezia* asta, îi zise cu căldură.

— Dorești? Bine...

— Vino cu mine...

Și amândoi se strecurară în biuroul lui Paul.

Împărțirea urma în râsul cu haz al celor ce primiau și al acelora ce priviau, de oarece fiecare dar fiera anume ales în legătură cu specialitatea persoanei spiritual ridiculizată.

Poetul se întoarse și trecu în rândul întâi al privitorilor, în timp ce Stelian, ca deșteptat la un simțimânt nou, citia de-oparte Sibilei versurile improvizate de Lalescu.

— Domnule Ghermănescu... strigă Ana.

Bancherul se apropiă și primi o *pușculiță* picturată cu flori...

Iar Lalescu improviză:

Norocu-i orb, chiar când te prinde,
Nu vede ce nevoi te mușcă:
Bancheru'și are *pușculița*...
Acum îi trebue o... *pușcă!*

Un hohot de râs și aplauze salutară gluma epigramistului..

Lilianei i se dădu un foarte frumos măr de pluș, ca răsplată.

— E mărul Evei... șopti unul dintre literați... altuia de lângă el.

— Cui îl va arunca oare? râse acesta...

— Ei, va fi fericit muritor... suspină cel mai sărac dintre ei, care se glorifica a fi... adevărat «boem»...

— Domnule Maior... se adresă Ana lui Vârzaru.

— Prezent la apel, răspunse el cu seriozitate, «cazonă», cum o numi un artist.

Ana îi întinse un soldat de zahăr, cu arma la umăr...

Maiorul zâmbi și întâlnind privirea ironică a lui Lalescu îi zise:

— Nu te inspiră... soldatul meu?

— Ba da... dacă-mi dai voe...

— Mă rog...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi neastâmpăratul începu să improvizeze:

Suntem în adevăr... de zahăr,
Cam prost cum e, dela Chitila,
Ostaşi, şi ziarişti... şi alţii
Intr'o politică, de care
In adevăr te prinde mila.
Şi totuşi... zahăr de vânzare,
Şi se găsesc cumpărători
Doi diplomaţi... prevăzători...

Se aplaudă... însă c'un zâmbet trist... Epigrama avea un adevăr dureros, umilitor.

— Domnul Avereanu... chemă Ana.

Scriitorul înaintă, plecându-se ca înaintea unei zeităţi. Ana îi dădu un condeiu enorm, în chip de trunchiu de copac...

— Iată cu ce-mi voiu scrí memoriile... zise, râzând, scriitorul.

— *Audaces Fortuna juvat...* rosti Lalescu, înclinându-i-se...

— Domnule Lalescu, rândul d-tale, zise Ana...

— După maestru... discipolul... şi primi o călimară în formă de solniţă, în ale căreea despărţituri ierau piper şi sare...

Epigramistul râse şi improviză, după câteva clipe, în mijlocul tăcerii şi a curiozităţii tuturor:

O voiu păstra... să nu se sfarme;
E 'ntr'însa sare şi piper:
Sunt condimente,—sunt şi arme
Prin cari... chiar scriitorii pier.

Aplauze îi salutară gluma de spirit muşcător.

Avereanu îl luă la braţ şi se retrase cu el deoparte, în timp ce împărţirea urmă.

— Ce idee ai de d-şoara Ghermănescu, epigramistule?

El se gândi câteva clipe şi răspunse:

Păpuşele's pentru copiii
Cu puf supt nas şi fără minte.
In loc de inimă... tărâţe
Supt formă caldă, care minte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1832

— O! o! eşti prea răutăcios, Lalescule.

— Aceasta e impresiunea mea, maestre, căci am observat-o mult... mult...

— Nu, Lalescule... Tocmai fiindcă te-am observat, observând-o, ţi-am cerut părerea, şi văd cu părere de rău că te-ai înşelat. Credeam că'ţi plăcea.

— Numai ca un obiect frumos...

Vorba li se întrerupse: împărţirea se terminase şi Paul îşi conducea oaspeţii în salon. Avereanu rămase mai în urmă, adânc impresionat de părerea epigramistului, care, parcă'şi făcea loc, fără să vrea, în sufletul lui.

Nu cumva tânărul vedea mai limpede ca el?

Şi avu un oftat...

* * *

Dorina primise «pantoful Cenuşeresei» plin cu bomboane, la fel cu ceilalţi copii de seama ei... fără esclamaţiunea de mulţumire a acestora. Pe copilă o muncia un gând care-i ridica toată seninătatea, singura ce i-ar fi învoit să fie deopotrivă cu dânşii.

Partea artistică de'nnainte de ospăţ îi deşteptase curiozitatea, apoi luarea aminte; ar fi putut avea şi plăcerea dacă întocmai ca un cuiu ce te supără când te miści, gândul ascuns nu i-ar fi amintit că trebuia să... lucreze.

Pe timpul ospăţului gândul i se întări. Puţinul vin ce se dădu copiilor, — deci şi ei, — o aţâţă şi-i dădu şi putinta de-a'şi amănunţi planul acţiunii.

Pe timpul împărţirii darurilor, abia se putea răbda între copiii cari făceau haz, priviau la pom plini de dorinţi şi aşteptau să le vină rândul.

Rândul şi-l aşţepta şi dânsa, însă numai ca să nu fie chemată, în lipsă, şi căutată. Odată cu pantoful în mână, se strecură repede pe după masa trasă spre părete, apucă parcă nuştiu ce obiect şi'l făcu să alunece de-a lungul mânecii, apoi, — după ce 'şi dădu seama că nimeni n'o observă, eşi.

Pe sală, nimeni. Răsuflarea îi era scurtă: o teamă adâncă o înfiora. Palidă, cu privirea ca învăluită, intră în salonul cel mic... Privirea-i sclipi de odată când şi-o a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

runcă asupra portretului «streinei»... Inima începu să-i bată cu putere. Ascultă: nici o mişcare suspectă.

Atunci, cu hotărâre, închise uşa, şi, plină de emoţiunea violentă a spaimei de-a nu fi surprinsă, se opri înaintea portretului care parcă o privia ţintă...

Din mânecă, printr'o mişcare a mâinii, se ivi un cuţit, a cărui lamă licăria la lumina becurilor electrice.

— Eşti mai frumoasă ca mămica... Te-au lăudat toţi... murmură cu ură. Dacă-i aşa... uite...

Şi cu putere spintecă pânza în dreptul ochilor, apoi a gurii, — de-a curmezişul şi cu mâna o sfâşiă între tăieturi.

— Bunica o să mă sărute... se gândi, tremurând totuşi...

Făcu repede întuneric, eşi, trăgând cu urechea, şi răsuci cheia, apoi fugi, ca urmărită, în camera ei unde căzu sleită de puteri, pe un scaun, lângă pat. Stătu mult timp, nemişcată, pradă celei mai cumplite apăsări de conştiinţă: după fapta rea urma în sufletul ei reacţiunea: mustrarea de cuget.

Ce va zice tatăl ei? Cum va fi ziua de a doua-zi, — a anului nou? Nu ar fi fost mai bine să fi amânat distrugerea?...

Un gând îi răspunse: nu; de amânai, n'o mai făceai. Orice s'ar întâmpla, fapta ta e rea însă era necesară... şi bunica va fi mulţumită.

Intr'un târziu ajunse până la ea sunetul planului... cu acompaniament de viori... muzică depărtată care-i legănară gândurile amorţite... şi somnul o fură aşa cum îşi alipise capul de pat. Când deschise ochii grei de somn, bunica începuse s'o desbrace... Ea se lăsă, moale, să fie urcată în pat, să fie învelită şi, oftând uşor, recăzu în toropeala somnului.

XIX

Stelian se deşteptă aproape de ora zece de dimineaţă, foarte bine dispus: imaginea Sibilei îi flutura pe dinaînte şi el îi râdea dulce înfiorat. Tot restul nopţii de pe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trecere nu se mai depărtase de dânsa şi-i vorbise cu sinceritate de viitorul lui, pe care îl voia întemeiat pe muncă serioasă, într'o viaţă care să nu se abată din calea ei dreaptă şi curată.

Îi lăsase să înţeleagă cât de fericit ar fi dacă planul părintesc s'ar fi putut împlini, cu privire la statornicirea lui casnică şi căutase din privirile ei, mai mult gânditoare, să culeagă impresiunea că era priceput şi că i se încuviinţa speranţa.

Acum lui îi părea că Sibila nu'l descurajase şi se desmierda cu această părere. Pe biuroul lui găsi foaia de hârtie pe care Lalescu îi scrisese versurile inspirate de Sibila. Le reciti... şi inima îi bătu cu putere.

Aceste versuri pline de adevăr îl transformaseră ca prin minune... Prin ele Sibila îi apăruse în adevărata ei frumuseţe fizică şi sufletească... Acum o înţelegea şi-i da inima lui, purificată de sufletul unei iubiri curate.

O! dacă şi ea l-ar iubi! Dacă i-ar ierta viaţa strengărească, de care lui i se făcea scârbă!

Şi gândindu-se la cântăreaţa care 'l zăpăcise, nu avu alt fior decât al ciudei că se putuse coborî la felul ei de-a înţelege viaţa. Dar... era trecutul, şi simţia cu mulţumire în el tăria de-a rupe cu acest trecut destul de ruşinos.

Iera dar în stare de-a se reface sufleteşte! Iera ceva bun în adâncul fiinţii lui...

De-odată privirea i se acoperi de norii unei griji apăsătoare şi toată bucuria dulce a renaşterii lui sufleteşti îi dispăru în întunericul neliniştei. Îşi aduse aminte de suma de bani ce lipsia din casa lui dela bancă... iar a doua-zi disdedimineaţă era să fie descoperit ca... hoţ!

De unde s'o ia? Cui să se adreseze? Cui să'şi spună fapta nenorocită? Şi nu era chip de întârziat! Avea numai această singură zi, a anului nou. In atât de scurt timp nu avea cum să se pună în legătură cu oamenii de afaceri la cari deja era dator cu poliţe.

De va alerga, de-i va găsi, i-ar mai fi dat, când deja abia putuse face să i le preschimbe?

Avereanu...

Se gândi la el spre a-i cere, nu bani, dar sfatul... Îndepărtă gândul acesta: scriitorul nu'l mai avea la inimă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El fusese în adevăr mijlocitorul pe lângă Soreni pentru căsătoria lui cu Sibila... Şi el cum răspunsese propunerii ce-i făcuse tată-său!

De i-ar fi vorbit lui Avereanu că primeşte, că-i e dragă Sibila, risca să'l facă pe scriitor să creadă că el îşi punea înainte asemenea întoarcere, numai fiindcă avea nevoe de bani.

Să ceară Anei? Nu, nu putea... Îi era ruşine... Ar fi însemnat poate, în ochii ei, că ideea lui de a-i face Alin portretul, era ceva premeditat, era pentru interesul de a nu-i refuza ajutorul ei bănesc. Ar fi judecat altfel dacă n'ar fi început în sufletul lui regenerarea neaşteptată.

Bunica!...

Cât o supărase de mult cu purtarea lui... Oricum, dacă i-ar fi promis ruperea cu trecutul, dacă ar convinge-o de sinceritatea hotărârii lui, ar putea dânsa, — chiar dacă ar voi, — să-i dea o sumă atât de însemnată?

Nu ştiu ce imbold tainic îl făcu să se decidă a-i vorbi bătrânei... Ea i-ar fi dat vreun sfat... Ar fi mijlocit poate pe lângă tată-său.

— Mă duc s'o felicit de anul nou... îşi zise... Şi voiu vedea ce voiu face, după cum mă va primi.

Ieşi din camera lui cu aer prea înăbuşitor şi se duse de bătu la uşa Ecaterinei. Îi sărută respectuos mâna şi-i aduse urările; ea îl sărută pe frunte, cu dragoste.

— Să trăeşti şi tu, fătul meu, ani mulţi, şi să'ţi faci o viaţă de om cuminte şi bun.

— Da, mamă-mare, aceasta este şi hotărârea mea, îi răspunse cu seriozitate.

Bătrâna îl privi cu neîncredere.

— Nu mă privi aşa, mamă mare, îi zise el cu părere de rău. M'am judecat, în zilele acestea din urmă, m'am condamnat eu singur şi mi-am zis că e timpul să încep altă viaţă.

— Să dea Dumnezeu, Steliane.

— Dumnezeu dă când şi omul dă... din mâini, mamă-mare. Iţi jur, şi e anul nou, zi sfântă, — un început în viaţă, — că hotărârea mea e de neschimbat de acuma... Şi ştii cine m'a întors la calea aceasta?

— Cine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sibila Soreanu. In noaptea aceasta de «revelion» am văzut-o cu alți ochi și din felul cum am vorbit cu dânsa...

— Da, te-am văzut numai lângă dânsa...

— Vezi? Am înțeles cât e de bună, de cultă, de drăgălașă și inima acuma îmi bate pentru ea... Crede-mă, mamă.

— Cred, fătul meu... Hei! dacă m'ar învedni Dumnezeu să'ți sărut cununiile! rosti ea cu înduioșare.

— Te rog să'ți iei asupra sarcina de-a mă face fericit.

— In adevăr, Steliane? îl întrebă cu dorul de a se încrede în el.

— Da, în adevăr.

Se făcu tăcere, în care timp chipul lui Stelian se întunecă.

— E o fatalitate însă, mamă-mare, când omul duce o viață urâtă și când rupe firul negru, să se vadă în fața unei stări de lucruri care-i amenință viitorul...

— Ce vrei să zici? îl întrebă cu grijă.

— Am datorii... mamă-mare... și mai ales una, pe care dacă mâine de dimineață, cu nici un chip mai târziu, de n'o voiu plăti... cinstea numelui meu și al tatii e în joc, rosti el cu o durere care făcu rău bătrânei.

— Ce spui tu, Steliane?

— E adevărul, mamă... și acest lucru mă chinuiește... Unde, cum, la cine să găsesc suma ce'mi trebue negreșit astăzi?

— Dar ce fel de datorie este? La cine, de'ți pune cuțitul în gât? îl întrebă cu adâncă îngrijurare.

El îi înjghebă o poveste, — neîndrăznind să-i arate adevărul care'l rușina prea mult și o făcu să'l creadă dar și să rămână cufundată pe gânduri, în frământare grozavă.

— Zece mii de lei! o avere întreagă! Nenorocit copil ce ești! Cine să'ți dea atâția bani... Eu de-aș avea, n'aș sta nici un moment pe gânduri... Dar nu am...

Și își frânse mâinile...

— Dragă mamă... dă'mi un sfat... Nu mă lăsa... Altfel... nuștiu ce s'ar putea întâmpla.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Un sfat... Ţi l'aş da bucuroasă, dacă aş vedea la cine să alerg eu.

— Mamă... Ana are averea ei... Ea ar putea... I-aş înapoia mai târziu.

Bătrâna, — lucru ciudat, — nu se revoltă când auzi numele... «străinei». Pentru întâia oară ideea că «străina» putea să facă un bine, i se impuse. Da, ea avea dare de mână... Ea ar fi putut scăpa pe Stelian, — care-i era drag de altfel, — fără să mai afle Paul.

Totuşi, ca să se ducă ea să-i zică, nu, — asta n'o putea face, — şi i-o spuse lui Stelian, cu părere de rău. Ura ei faţă cu Ana nu se mai ivi, în împrejurarea aceasta, în sufletul ei... însă demnitatea nu-i da pas să se roage de dânsa.

— Atunci, cum să fac mamă? Cum să fac? Am eu curajul să-i cer Anei de a dreptul?

— Văd şi eu că e greu... Cui să ne putem destăinui însă, şi acesta să mijlocească pe lângă dânsa? Cui?

— Dacă aş vorbi lui Vartic?.. murmură Stelian.

— Pictorului? zise Ecaterina, tresărind. In cugetul ei tot mă stăruia bănuiala unei legături între pictor şi Ana.

— Alin i-a făcut portretul... şi a refuzat orice plată...

— Cred şi eu... rosti bătrâna c'un râs învăluit de ironie.

Stelian nu luă seama.

— Dacă i-ar spune el în ce impas mă găsesc şi ar ruga-o... sunt sigur că nu l'ar refuza... Şi apoi Ana ţine la mine.

Ecaterina se frământă câteva clipe cu bănuiala ei, apoi răspunse, cam învăluit:

— Cearcă... şi cu Alin al tău...

El îi sărută mâna cu căldură; ea îl sărută pe obraz şi'l strânse la pept.

— Ah! ce mai e şi cu voi, băeţii...

— O! s'a sfârşit, ce-a fost... îi rosti cu sinceritate.

— Dumnezeu să'ţi ajute... Pleacă de găseşte pe pictor... N'o să fiu liniştită până ce nu voiu vedea că ai izbutit...

— Plec... şi, crede-mă, plec cu speranţă...

De-odată tăcură...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Glasul furios al lui Paul răsuna în sala de mâncare de supt această cameră, ceea ce-i surprinse şi-i îngriji.

— Pleacă mai repede, îi zise bătrâna. Tată-tău s'a supărat, cine ştie dece... şi să nu mai dea ochi cu tine.

Stelian ieşi... După o clipă intră Dorina, galbenă la faţă, tremurând, cu ochii plini de lacrimi şi se lipi de bunică-sa, căutând spre uşă cu spaimă.

— Ce e drăguţa mea? ce s'a întâmplat? o întrebă bătrâna cu nelinişte...

Atunci se auziră paşi repezi pe scară şi glasul lui Paul:

— Nu mai merge! Asta le-a întrecut pe toate... Şi glasul îi era furios.

— Paule, te rog, nu face atâta caz, se auzi glasul rugător al Anei.

— Nu se mai poate să te ascult; trebue s'o pedepsesc, strigă Paul, al cărui glas se apropia.

— Mamă-mare, şopti rugător Dorina, ascunde-mă. O să mă omoare tata.

Dar atunci uşa se deschise şi Paul intră, ieşit cu totul din fire, cu ochii injectaţi de sânge, cu faţa congestionată, aproape vânătă: era de speriat. Dorina se făcu grămadă jos: îşi pierduse cunoştinţa, de frică. Ana se repezi şi o cuprinse în braţe, sărutând-o.

— Dar a leşinat, copila. Repede mamă-mare, te rog, apă de colonia.

Bătrâna, zăpăcită, neînţelegând cauza unei asemenea supărări, mai ales la anul nou, — se grăbi să scoată dintr'un garderob, o sticlă cu apă de colonia...

Paul privia, încruntat, la copila, galbenă ca ceara, cu ochii închişi, cu figura contractată, părând moartă, aşa de puţin i se putea vedea ridicarea, din răsuflare, a micului ei piept. Ana începu s'o frece la tâmple, pe frunte, să-i dea să respire, să-i bată în palme, s'o strige cu glas dulce desmierdător, s'o sărute, şi toate aceste îngrijiri erau pornite din atât de adevărată dragoste şi grijă, că deodată bătrâna îşi simţi inima atinsă.

— Dar ce s'a întâmplat, pentru Dumnezeu? întrebă dânsa, căutând cu teamă parcă la Paul.

— Ce să se întâmple! o ispravă care se datorează numai urii dumitele împotriva Anei, numai poveţelor dumi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tale cari au otrăvit sufletul fetei: a sfâşiat c'un cuţit portretul Anei. A nimicit o operă de artă şi mi-a sdrobit inima de tată, cu nerecunoştinţa şi cu vrăjmăşia ei. Bucură-te, doamnă... de anul nou.

— Paule... se rugă Ana. Taci... îşi vine copila 'n fire.

— Nu voiu s'o mai văd. Casa mea e un iad.

Şi ieşi, trântind uşa de se sgudui casa. Ecaterina rămase ca de piatră, palidă, cu ochii în jos.

— Dorinuţo... copila mea... îi rosti Ana, sărutând-o... Nu'ţi mai fie teamă.

Copila căta la ea, cu privire încă pierdută. Dar colorile începură a-i veni în obraji, ochii a i se limpezi şi de odată aţinti pe Ana cu surprindere, apoi cu ruşine şi îşi acoperi faţa cu mâinile, izbucnind în plâns.

— Iartă-mă, mamă Ano... şopti... printre lacrimi.

Mamă... îi zicea pentru întâia oară «mamă». Cu lacrimi de înduioşare în ochi, o ridică cuprinzând o în braţe călduros şi desmierdând-o, îi zise duios:

— Da, te iartă mama Ana, Dorinel. Te iartă din toată inima. Simt că te căieşti pentru fapta ta. Scump copil. Tu nu vezi cât de mult te iubesc?..

Bătrâna, în lupta ei aproape hotărâtoare între resimţimântul ce i se slăbia şi pornirea împăciuitoare ce-i cuprindea inima, ieşi încetişor şi trecu în mica încăpere a portretului Elizei.

Încrucişă braţele şi privi ţintă la acel chip bun şi blând care, în viaţă, nu cunoscuse decât iubirea şi nu rostise nici un cuvânt aspru cuiva, — şi parcă îi ceru o deslegare. Închipuire, negreşit, a nervilor ei sguduiţi de vorbele lui Paul, de fapta Dorinei, de firea iertătoare şi duioasă a Anei: Eliza îi zâmbi parcă, privind-o blând-imputător.

Lacrimi începură a-i curge pe brazdele chipului ei supt de atâtea suferinţi. Începu a înţelege, în sfârşit, că mersese prea departe, că turburase pe nedrept buna-înţelegere a casei.

— Te-am iubit prea mult Elizo... murmură ea, şi-i fu cea de pe urmă scuză... De nu voiu putea să mă biruiesc cu totul, voiu pleca, Elizo... şi nu mă voiu mai întoarce. Dorina văd că va putea să aibă o a doua mamă: nu-i aşa Elizo?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi cu ciudă încă, începu a plânge cu hohot, îngenuchind înaintea portretului.

In camera de peste sală, Ana izbutise să liniştiască pe copila, care se alipia acum, încă plângând, la peptul ei.

— Nu mai plânge, Dorinel. Dacă vrei tu să nu fie în casă şi portretul meu, nu'l voiu mai face din nou.

— Ba nu, mămico; te rog... dacă mă iubeşti... Să'ţi facă altul. Şi'mi va fi drag ca şi portretul mamei... răspunse copila, înconjurându-i gâtul cu braţele.

— Bine, puiule, bine. Numai linişteşte-te cu totul.

— Mi-e frică de tata... El nu o să mă ierte...

— Ba da; uite, vino cu mine şi vei vedea cum o să te ierte când îl vei ruga şi'l vei săruta.

Copila se ridică, dar mai stătu la îndoială.

— Haide, Dorinel. Haide să'l împăcăm.

Şi o luă de mână, desmierdând-o şi privind-o duios.

Paul se plimba foarte agitat, mai mult îngrijat de cât mânios: nu-i pieria de dinaintea ochilor copila în starea aceea asemănătoare morţei... şi se înfiora. Ce va fi făcând acuma? O putuse aduce Ana în fire? Nu cumva iera să fie bolnavă din cauza spaimei?

Nu se mai putu răbda şi se îndreptă spre uşă. Dar atunci auzi paşi şi glasul desmierdător ale Anei: venia desigur cu Dorina. Se aşeză, repede, ca să pară supărat, mai mult mâhnit decât aspru şi aşteptă.

Ana intră de mână cu copila, care păşia cu teamă, ţinând ochii în jos, palidă, gata să plângă.

— Dragă Paule, pierderea portretului nu-i aşa de mare şi Dorina se căieşte din toată inima... Iart-o... după cum am iertat-o eu.

— S'o iert oare?.. rosti el cu răceală voită.

Dorina se apropiă de el sfioasă, cu lacrimile în ochi, îngenuchiă lângă el şi luându-i o mână, i-o sărută:

— Am greşit tare, tată... Iartă-mă... Şi izbucni în plâns cu sughiţuri.

— Ah! ce mult m'ai făcut să sufer, copil rău ce eşti... îi zise, fără s'o mângâe.

— Nu e copil rău, Paule, interveni Ana. A avut o nălucire. Puţinul vin pe care l'a gustat la masă i-a aţâţat nălucirea şi a făcut fapta de care se căieşte. Iart-o... Te

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rog eu... Şi apoi, ne-am înţeles noi amândouă cum să facem cu portretul.

Dorina ridică ochii, la tată-său: şi era atâta căinţă sinceră în aceşti ochi mari, frumoşi, plini de nevinovăţie firească, şi ei cereau atâta de rugător iertarea, că tatăl nu se mai putu răbda şi o luă pe braţele lui.

Copila, c'un nou avânt de plâns, îi înconjură gâtul cu braţele, îl sărută, tremurând, şi-i şopti.

— Iartă-mă, tătícule. De-acum n'am să mai fiu rea. Când ai şti cât o iubesc pe mama Ana!

Şi i se lipi de pept oftând. Paul o sărută şi o strânse în braţe.

— Dar de ce-ai făcut urâta faptă, Dorino? o întrebă el cu blândeţă.

— Dacă am auzit pe mama-mare că portretul mamei Ana e mai frumos de cât portretul mamei Eliza... răspunse Dorina, ţinând ochii în jos, gata iar să plângă.

Paul schimbă o privire dureroasă cu Ana şi ea îi făcu semn să lase vorba aceasta.

— Copiii nu trebue să urască, Dorino dragă... fiindcă ei nu ştiu încă ce e viaţa... îi zise Paul cu tristeţe.

— Da, tătícule... O să vezi mata cât o să fiu de bună de-acuma. Şi'l sărută înfocat.

El îi desmierdă căpuşorul.

— Aşa să fii, fiindcă toată bucuria mea sunteţi voi, copiii... îi zise cu emoţiune. E anul nou, Dorinuţo. Să ne urăm unul altuia fericire.

— La mulţi ani, tătícule... rosti copila, sărutându-i mâna.

— Să ne trăieşti, Dorino şi să te vedem mare, bună şi cuminte... îi răspunse Paul, sărutând-o dulce.

Ea se desfăcu de tatăl şi alergă la Ana, care o cuprinse în braţe.

— La anul şi la mulţi ani, mămico.

— Iţi doresc tot ce o inimă de mamă poate dori copilului ei. Vino Paule să-i facem Dorinei bucuria de anul nou.

Trecură în camera de dormit şi Ana deschise o garderobă din care scoase o rochiţă foarte drăguţă, de iarnă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o pălărioară, un ceasornic mic de aur pus pe o brățară și o călimară cu condeiul ei, — obiect de artă.

Ea le privi cu plăcere de o clipă, apoi lăsă în jos ochii.

— Nu le mai merit, mămico.

Și ochii i se umplură de lacrimi.

— Le meriți prin căință și prin dragostea ta pentru noi, îi zise Ana și-i puse brățara. Lasă-ne, tăticule, să ne gătim ca de anul nou.

Paul le zâmbi și se întoarse în biroul lui, oftând, ușurat.

— Ah! copiii! copiii! murmură el.

* * *

Dup'amează Paul plecă să facă vizite de rigoare câtorva persoane oficiale. Dorina era lângă bunica și îmbrăcată cu rochia nouă, deși cu chip întrucâtva melancolic, căuta să o facă mai veselă.

Bătrâna zâmbia, negreșit, dar era în frământarea transformării sale sufletești, de care nu se mai putea apăra; dar era și în grija cu privire la Stelian, așteptând să'l vadă venind cu vestea dorită.

In sfârșit îi auzi pașii pe scară și, cu tresărire vie îl văzu că intră.

Stelian sărută pe Dorina.

— La mulți ani, surioară, îi zise.

— La mulți ani, nene...

— Dorino mamă, du-te în odaea ta, căci am de vorbit cu frate-tău.

— Am și eu un dar pentru tine, Dorino: am să ți'l dau mai pe urmă, îi zise, zâmbind.

Copila îi mulțumi c'o privire și ieși.

— Ei, ce-ai făcut? îl întrebă repede bătrâna.

— Am venit cu Alin. E la Ana.

Ecaterina mai avu pentru ultima oară fiorul bănuielii urâcioase, dar se ridică și își impuse tăcere oricărui resimțimânt.

Apoi se puse cu el la vorbă, ca să-și astâmpere și nerăbdarea.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Doamnă, te rog să primeşti felicitări prieteneşti, pentru ziua aceasta şi mulţumiri încă odată pentru frumoasa petrecere a revelionului... îi zicea Alin Anei în timpul acesta, sărutându-i mâna.

— Iţi urez şi eu împlinirea dorinţilor şi izbânzi în frumoasa dumitale carieră artistică.

După un schimb de impresiuni cu privire la revelion, Alin îi zise, cu oare care stânjinire, care miră pe Ana.

— Ştii că am a'ţi da... şi o veste neplăcută... pe lângă că am o sarcină delicată.

— Anul nou e pentru surprinderi de tot felul, îi răspunse zâmbind.

— Amicul meu Stelian, — vezi, doamnă, că merg de a dreptul, — e într'o stare de lucruri din care trebue scăpat, fiindcă tocmai primejdia în care îi este onoarea şi viitorul, l'a deşteptat la realitate, la datoria către el şi către părinţi, la hotărârea de-a rupe cu trecutul, cu desăvârşire.

— Mă umplu de grijă. Ce este, domnule Vartic? Ştiu că are o legătură... nepotrivită...

— S'a lepădat de ea... te încredinţez; a rămas o urmă însă şi aceasta trebue ştearsă. Dacă mâini de dimineaţă, nu punem la loc în cassa lui dela bancă, zece mii de lei... e pierdut.

— Cum se poate! esclamă Ana cu nelinişte adâncă. A mers el pân'acolo?

— A crezut că bancherul nu va face socotelile decât pe la 10 Ianuarie, la care dată îl aştepta să se întoarcă dela ţară. Aseară, bancherul i-a spus să vină mâini, la opt de dimineaţă, pentru socoteli. Înţelegi cum a petrecut bietul băiat revelionul.

— Mi-a părut el mie, la un moment, foarte schimbat... zise Ana... Ce rătăcire!.. Cum poate pierde o femee pe un bărbat!..

— Şi cum poate tot femeea să înnalţe moralul, să determine schimbarea cea mai neaşteptată, în bine şi în frumos!.. esclamă pictorul cu căldură... gândindu-se la Liliana, c'un fior adânc.

— E adevărat, domnule Vartic... răspunse ea, îngândurată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am cugetat, doamnă, că nimănui altcea decât dumitale nu puteam să destăinuiesc asemenea situaţiune gravă. Ce crezi că am putea face? Eu dispun numai de două mii de lei... în casă; puţina mea avere e depusă... şi azi fiind sărbătoare, nu e timp material să ridic suma necesară.

— Îţi mulţumesc că mi-ai spus, domnule Vartic; ai făcut act de adevărat prieten. Nu e nevoe să faci şi jertfa materială, când sunt eu aci, mama.

Cu atâta simplitate, dar cu atâta simţimânt matern în această simplitate, se rosti Ana, că prietenul fu adânc mişcat şi se pregăti să-i sărute mâna.

— Eî... n'a avut curajul să vie la mama... De aş fi dispus de toată suma, rămânea o taină şi aţi fi avut, dumneavoastră, părinţii, numai bucuria de a'l fi văzut îndreptat.

Ana se ridică...

— Am valori, domnule Vartic... Când va putea să le schimbe în bani?

— Dă'mi voe să'l chem... căci a venit cu mine; e la el... Ca om de afaceri, vom vedea ce ne va spune.

— Trimit eu să'l cheme.

Şi sună.

După ce zise feciorului să poftiască pe domnul Stelian, îşi ceru voe să'l lase pentru câteva minute singur şi trecu în camera ei de lucru unde'şi avea o cassă mică de fier.

— Admirabilă femee... îşi zise pictorul, căutând pe urma ei cu duioşie. Şi apoi, oftând, în neliniştea unei îndoeli, se gândi la Liliana. Avea oare calităţi de acelea cari impresionează sufletul şi fac din iubire o adoraţiune?

— Cine ştie... Voiu vedea... dacă voiu putea în adevăr să văd... îşi zise cu melancolie.

Ana se întoarse, cu mai multe efecte de câte o mie de lei fiecare, şi le puse la îndemână, după un vas cu o plantă. În figura ei se citia uşor mulţămirea că putea să facă bine. Jertfa bănească era destul de însemnată pentru dânsa, dar răscumpăra cu ea o căinţă sinceră şi un viitor.

Stelian întră, palid, foarte stânjinit şi privi cu nelinişte, după o clipă, din prag, la Ana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea înaintă spre dânsul cu blândeţă în seriozitatea pe care o cerea împrejurarea.

— Ai făcut rău că ai turburat pe un prieten, Steliane. Iera oare aşa de greu pentru tine să mi te adresezi mie de a dreptul?

El plecă ochii şi răspunse, tremurător:

— Mi-a fost ruşine de purtarea mea necorectă... mai ales că'ţi promisesem să mă îndrept.

— Tinereţea greşeşte, dar noi, cei mai în etate, ştim să apreciăm căinţa şi hotărârea îndreptării... îi zise cu gravitate.

Se duse de luă de după vas valorile şi i le întinse:

— Ai aci douăsprezece efecte de ale creditului urban... fiecare de câte o mie de lei.

Stelian se repezi şi-i acoperi mâinile cu sărutări, în timp ce în ochi i se rotiră lacrimi.

— Nuştiu cum să'ţi mulţumesc, Ano... «mamă», — adaose cu duioşie.

— Mulţămirea mea va fi în calea bună pe care apuci de astăzi... îi răspunse cu căldură...

— Ia-le. Dar cum vei avea timpul să le schimbi în numerar?

El se gândi puţin:

— Le voiu pune ca bani în casă.

Apoi, privind-o sfios, adause: îmi vei da voe să spun... o minciună, patronului?

— O minciună?

— Sunt silit, ca să acoper vinovăţia mea. Voiu spune că dumneata ai avut trebuinţă să le vinzi şi că le-am primit eu... pe cursul zilei.

— Fă aşa ca să nu se simtă nimic, Steliane... şi... ţine'ţi promisiunea.

— O! mi-o voiu ţine de astă dată... fiindcă... Dar de aceasta vom vorbi amândoi, poate chiar mâine, mamă.

— In adevăr că Stelian are o intenţiune bună... foarte bună... zise, zâmbind, pictorul.

— Iţi mulţumesc şi ţie, Alin, pentru ceea ce-ai făcut, îi zise Stelian, strângându-i mâna. Ah! ce uşurare... pe sufletul meu. Mamă... mi-ai salvat onoarea şi viitorul.

Şi-i acoperi iarăş mâna cu sărutări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XX

E pe la mijlocul lui Ianuarie. Portretul Lilianei înaintează. In salonaşul ei, în care pătrund raze vesele de soare aproape primăvăratec, pictorul stă în faţa cavaletei studiând când de mai aproape, când de mai de departe minunatul cap asupra căruia îşi concentrează toată inspiraţiunea şi luarea aminte pasionată. O uşoară atingere de penel, ici colo; un punct de lumină, o idee de umbră, — împlineşte în amănunt ceea ce numai ochiul lui vede şi măestria lui pricepe.

Liliana s'a dus să'şi pună rochia cu care de obiceiu pozează.

Liliana are înfăţişarea celei mai fericite fiinţi: o tainică bucurie îi râde în privirile galeşe, o dulce învăpăiare îi dă chipului lumină însorită. Pe cât de mult îi e inima plăcut de turburată, pe atât conştiinţa îi e de liniştită: trecutul, de două ori înviorat de câte-o pornire sentimentală, deosebită una de alta, dar care a trăit în fiinţa ei cu anume intensitate, — s'a şters cu desăvârşire, — nu mai există în nici o aducere aminte.

Pare că numai de câteva zile a început a se deştepta la plăcerea de a iubi, la fericirea de-a se şti iubită. El nu i-a spus că-i e dragă, ea nu a rostit asemenea cuvânt, dar amândoi se înţeleg şi printr'un acord tăcut se adâncesc deopotrivă în tainicul lor legământ.

Alin nu e banal: el este omul cult, artistul maestru, care'şi pune ştiinţa şi arta în serviciul iubirii, după cum iubirea se serveşte de arta lui spre a crea o capo-d'operă pe care critica ştiinţifică s'o primiască fără murmur. Orice îndoială cu privire la temperamentul Lilianei s'a evaporat ca roua peste care a dat căldura soarelui.

Liliana îl aşteaptă cu vădită nerăbdare, îl primeşte cu zâmbetul cel mai drăgălaş, pozează în înviorarea liniştită pe care i-o dă siguranţa prezentului şi când vin momentele de repaos, — alăturea cu el, în o dulce potrivire de simţire şi de idei, foarte comunicativă, discretă, observă,— el învăţătorul, — ea, eleva, iar dragostea lor se desvoltă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca floarea în mediul cel mai priincios naturii ei. Când mâna lui o atinge, în timpul când îi dă atitudinea, se înfioară şi unul şi altul, însă interesul operei le predomină fiorul. Când privirea li se întâlneşte, pe acelaş fir nevăzut trece curentul intim de-odată şi aceeaş scântee, a căreea sclipire e conştiinţa simţimântului lor, le luminează ochii.

Scânteere de-o clipă care se stinge într'un zâmbet de altă clipă... şi lucrul se urmează sau convorbirea continuă cu aceeaş plăcută seriozitate.

Liliana se iveşte. El se apropie, îi ia seama gătelii cunoscute şi o aşează cu pricepezea artistului în delicateţea omului ce iubeşte. O întreagă oră, în tăcere adâncă, — oră ce se pare că trece foarte repede, — Alin lucrează supt îmboldul inspiraţiunii: e artistul, e preotul ce oficiază fără alt gând decât al religiozităţii simţite a cultului.

Apoi, lăsă pensula şi paleta şi se ridică.

— Repaos, domnişoară... îi zice cu drăgălăşie.

Ea îşi destinde membrele, în mişcări graţioase, zâmbind.

— Pe când crezi să fie gata?

— Încă trei sau patru şedinţe, domnişoară: capul e aproape terminat. De mâine, bustul şi fondul.

Ea plecă pentru câteva clipe ochii:

— Se va termina... şi vizitele se vor rări... se gândi atunci.

El o fură c'o privire şi parcă ghiceşte gândul, căci se înroşeşte:

— Va trebui... să-i vorbesc, în ultima zi... îşi zice.

Liliana se ridică şi vine înaintea cavaletei.

— Ţi-aduci aminte, domnule Alin, de vorba noastră din seara «revelionului»? îl întrebă, privind pânza.

— Mi-aduc aminte, fiindcă nu numai odată m'am gândit la esenţa convorbirii noastre.

— Totuşi... par aci mai frumoasă decât sunt.

— Frumuseţea dumitale de-o fermecătoare drăgălăşie este o realitate, îi răspunse el cu căldură. Arta nu face de cât s'o răsfrângă cu fidelitate.

Ea se înroşise, în timp ce o înfiorare dulce făcu inima-i să bată mai viu. Nu avu curajul să'l privească.

— Atunci... ce să zic decât că... eşti maestrul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Imi simt arta... îmi trăiesc inspirațiunea, dacă mă pot esprima astfel.

— A simți... e a trăi, nu-i așa? zise cu glas cam tremurător.

— A trăi... e a iubi ceea ce simți... în artă, răspunse el cu adâncime în intonațiune.

Mărturisirea îi era pe buze, ea ar fi completat ideea dela care purcedea acest «apropou». Se opri însă. Il opri ceva neînțeles. Liliana o așteptase, instinctiv. Ne-rostindu-se, își simți părerea de rău. Atunci intrară bancherul și Tatiana.

— Ei, cum merge maestre? îl întrebă Pandeli, strângându-i mâna.

— Se apropie de sfârșit, domnule Ghermănescu.

Pandeli se opri în fața cavaletei.

— O! ce frumoasă ai făcut-o... esclamă el...

— Precum este, domnule Ghermănescu. Pot eu schimba realitatea?

Bancherul se simți măgulit.

— Peptănătura e nu se poate mai reușită... zise Tatiana...

Pictorul zâmbi.

— Crezi să espui undeva pânza? întrebă Pandeli.

— Dacă'mi vei da voe, domnule Ghermănescu, — da, la viitorul «salon» din Maiu.

— Dar negreșit, negreșit... răspunse Pandeli cu mulțumire.

Ii oferi o havană... și voi să aprindă una.

— Tată... nu face fum... Maestrul nu fumează când e la lucru.

— Dece? Fumul strică ceva? întrebă el cu mirare.

— Nu, domnule Ghermănescu, însă e mai bine pentru domnișoara să nu pozeze în o atmosferă de fum.

— Foarte bine. Eacă nu fumez. Ești mulțumită, Liliano?

— Da, tată.

— Mai aveți pentru azi?

— Da, încă pentru vr'o oră, răspunse pictorul.

— Atunci, vă lăsăm.

Ii strânse iar mâna, cu multă prieteniei, și eși cu Tatiana, foarte mândru de lucrul pictorului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnule Alin, dacă eşti obişnuit să fumezi, când lucrezi, te rog... nu te depărta dela deprinderea aceasta.

— Nu sunt din aceia cari numai decât să fumeze, ca să poată lucra. Şi apoi ţin să nu te incomodeze fumul.

— O! câtă atenţiune pentru mine. Iţi mulţumesc... îi zise, înroşindu-se...

— Nuştiu ce-ai dori şi nu m'aş simţi fericit să împlinesc... îi zise cu emoţiune.

— Cu adevărat? făcu ea, privindu'l repede, mişcată.

— Domnişoară Liliano... rosti el, aţintind-o cu duioşie.

Şi iarăş se opri... continuând după o clipă, în alt ton, zâmbind glumeţ: la lucru... cu voia dumitale!

Liliana, cu inima bătându-i mai tare, iarăş însă cu părere de rău, — se aşează la locu-i, zicându-şi: pentru ce... nu îndrăzneşte?

* * *

Plimbându-se cu paşi rari, din când în când întrerupându-se şi privind afară spre măreţul asfinţit care-i înroşia silueta, Ermil Avereanu îşi «rumegă» (propria lui espresiune) tristeţea adâncă «pe care vârsta i-o projectează asupra vieţii».

Sibila Soreanu a primit în sfârşit să ia pe Stelian Dossitescu, «noul-născut în lumea binelui».

Ecaterina Dumbravă a ieşit din «sihăstria» ei; în «memorabila» zi de 9 Ianuarie, s'a dus în vizită la Soreni şi i-a vorbit Sibilei, cum numai un suflet de mamă ştie să vorbiască. Şi pentru întâia oară, spre marea surprindere a Sorenilor, avu cuvinte de laudă pentru Ana.

— Ceea ce-a fost dânsa pentru Paul, mai în vârstă decât ea, fii dumneata, copilă dragă, pentru Stelian, ceva mai tânăr decât dumneata. Din aceste deosebiri de vârstă, iese însă învăţătura că femeea, când are adevărate calităţi, fie mai tânără, fie mai în etate decât bărbatul, e tovarăşa lui cea mai preţioasă, fără care el ar rămânea totdeauna neîntreg.

Sibila privise înlăuntrul ei câteva clipe şi înţelegând că Ermil nu putea fi al ei, deşi cu melancolia părerii de rău în suflet, zâmbise doamnei Dumbravă şi-i răspunsese:

— Imi fac o datorie, doamnă, să întovărăşesc în viaţă pe nepotul dumneavoastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi nu vei avea să regreţi, copila mea.

A doua-zi Ana, Paul şi Stelian făcură Sorenilor vizita de cerere oficială. Şi când Stelian se văzu singur cu Sibila, cu atâta sinceritate, cu atâta emoţiune adâncă îi sărută amândouă mâinile, îngenuchind lângă fotoliul ei, că judecata ei, dacă nu încă inima, o făcu să vadă în el pe pretendentul, serios înnamorat, în omul hotărât cu energie pentru o viaţă laborioasă şi cuminte. Îi strânse dar o mână şi cu dulce bunătate îi zise:

— Steliane, mă încred în dumneata cu toată seriozitatea.

— Să te încrezi, crezând însă şi în iubirea mea. Chiar pe când eram «derbedeul», cum îmi zice tata, aveam pentru dumneata prietenia care respectă. După hotărârea mea de-a fi «om», versurile din seara revelionului, ale lui Lalescu, îmi fură o revelaţiune. Te rog, mai ascultă-le.

Şi cu o dulce sentimentalitate recită:

In cadrul a doi «S» văd chipu-i
Spiritual, delicios.
Şi când în totul mi'l închipuiu:
Femee, farmec şi cultură,—
Îmi zic că meştera Natură
A izbutit ca să creeze
Adevăratul chip frumos!..

Aşa e, Sibilo... şi din acel moment te-am iubit.

Ea zâmbi, plăcut atinsă.

— Scriitorul, în pictura lui, a măgulit prea mult subiectul... îi răspunse.

— Nu, Sibilo. El te-a văzut cum eşti şi eu am înţeles realitatea prin emoţiunea ce mi-a dat-o el. Îţi mulţumesc din toată inima că m'ai primit tovarăş de viaţă.

— Să fii bun, Steliane, şi voiu fi bună.

— Te voiu face să mă iubeşti, o! de aceasta sunt sigur... îi zise cu căldură.

Şi hotărâră logodna pentru douăzeci şi cinci ale lunei iar căsătoria pentru ziua din urmă a carnavalului. Stelian venise în seara acelei zile la Avereanu şi-i comunicase vestea, în amănunţimile ei. La acestea se gândise de a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tunci mereu Avereanu şi se gândia şi în momentele când îl regăsim.

— O! nu, îşi zise Ermil, pentru nuştiu a câtea oară, mie nu'mi e dată fericirea aceasta, fiindcă... n'am căutat-o la vreme... Şi dureros este să te vezi mereu singur, mai dureros încă să doreşti, deşi ştii că nu se poate... Ciudată fire omenească!..

Şi oftă lung, din adânc, în timp ce privirea i se înrourâ. Îi părea bine că Stelian avea să fie fericit şi era sigur că Sibila îşi va strânge asupra bărbatului ei ceea ce avusese în inima sa pentru el. Dar regretul că o pierdea şi pe dânsa, — pe dânsa mai ales, — când un cuvânt de-ar fi rostit şi ea ar fi fost a lui, — îl făcea să sufere şi să se simtă obosit de viaţă. Îşi jertfise literaturii orice dorinţă care i-ar fi adus, ca om, plăceri anume; îşi închinase literaturii libertatea, socotind-o ca pe o supremă mulţămire ce-i era de ajuns vieţii.

Şi eată că spre apusul acestei vieţi simţia zădărnicia cultului lui, întru cât i se arăta mai presus acum, plăcerea de-a iubi, dulcea mulţămire de-a fi iubit şi de-a avea alăturea cu el pe fiinţa iubită şi iubitoare!

Iera însă cu adevărat aceasta, suprema mulţămire, sau omul aspiră după ceea ce nu are şi-i dă calitatea de suprem, pe când în realitate numai lipsa acestui lucru îi măreşte însemnătatea?

— Nuştiu ce să mai zic şi cum să mai apreciez, murmură cu amărăciune. Nu voiu mai lucra nimic: e în zadar!

Şi privi, nemulţumit de trist, cum se stingea în apus văpaia sângerie, peste care se aşezau cu încetul nuanţe de verde şi de violiu pe limpezimea zării ce'şi pregătia înserarea.

— Aşa mi se înserează mie inima. Pe când noaptea cea fără de sfârşit?

Şi lacrimi amare începură a-i brăzda liniştit chipul mult mai îmbătrânit.

— Zădărnicie! zădărnicie... murmură şi se lungi pe canapea, închizând ochii.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Betti Garnik, când înţelese că «sclavul» ei se hotărâse a se libera din lanţurile ce i le pusese, avu un râs de dispreţ şi apoi de ură. Dar apoi îşi dădu seama că era prinsă de inimă mai mult decât voia să creadă şi încercă să-i aţină calea. Dacă Stelian ar fi tratat-o cu brutalitate ar fi suferit mai puţin poate. El însă, merse alături cu dânsa şi cu delicateţă căută s'o facă să înţeleagă că nu putea să respingă dorinţa familiei de-a'l vedea cu casa lui.

— Cel puţin vino cu mine, Stello, vino să ne luăm rămas bun ca unii ce ne-am iubit.

— Nu, Betti. M'ai sili să'ţi mint: ţi-aş promite să viu şi n'aş veni. Acuma mă duc la bancă, de unde nu pot lipsi.

— Vino, Stello... deseară... Voiu lipsi eu dela Alhambra.

— Te rog, nu stărui... îi zise cu blândeţă dar şi cu energie. Rămas-bun, Betti. Iţi mulţumes pentru plăcerile ce mi-ai dat.

Ea îl privi, cu lacrimi mai mult de ciudă decât de mâhnire, însă înţelese că hotărârea lui nu era de schimbat.

— Adio dar Stello. Şi vei fi prea cuminte în căsnicia ta?

— Nu voiu lipsi dela tradiţiunea familiei. Adio, Betti.

O salută şi se depărtă în pas firesc. Betti îi trimise, pe urmă, un cuvânt din dicţionarul «pegrei» pariziene... şi se întoarse din cale foarte necăjită.

— Ah!.. cinstiţii aceştia burghezi!.. Tradiţiunea familiei!.. «*Quelle blague!*»...

Iera epitaphul pe mormântul dragostei ei de cocotă.

* * *

— Domnişoară Liliano, dacă ţi-aş cere ceva... o favoare... mi-ai acorda-o?

— Da, domnule Alin, îi răspunse privindu-l adânc.

Ierau în faţa pânzei aproape terminată.

— Promite'mi că nu te vei mai uita, în lipsa mea, la pânza aceasta.

— Atâta? făcu ea cu mirare. Dar dece?

— Mâine şi poimâne voiu lucra singur aci. După a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceste două zile te voiu ruga să vii să o vezi şi să ţi-o predau.

— Promit... Şi eu mă ţin de cuvânt..,

— Poate că... rosti Alin cu oare care codire, voiu mai avea o cerere de făcut.

Ea zâmbi dulce.

— E de mai nainte primită...

El se înroşi privind-o galeş.

— Dar... de va fi... ceva prea mult... poate?..

— Ce-ar putea fi prea mult... pentru mine... ca să nu se poată acorda? îi răspunse c'un zâmbet încurajator, în timp ce inima-i bătea cu putere.

— La revedere, pe mâine, domnişoară... pentru câteva clipe, la venire... şi la plecare.

— La revedere.

A doua-zi, Alin, după ce rămase singur, privi mult timp figura iubită şi, supt noua inspiraţiune din nişte momente de visare de acasă, se puse pe lucru cu pasiune. Nu era vorba de-a şterge şi de-a reface, dar numai de-a îmbogăţi întregul şi de a pune o perfectă armonie între fond şi el; aceste complectări însă de amănunt vor avea darul să desăvârşiască opera, să-i pună pecetea definitivităţii.

El plecă după un ceas şi jumătate, acoperind bine cavaleta: Liliana se ţinu de cuvânt.

A treea-zi, în sfârşit, ea îl aşteptă cu cel mai mare neastâmpăr. Nu spusese nimic nici tatălui ei nici Tatianei: voise să guste plăcerea de a fi numai cu el în faţa pânzei terminate, gândul ei adevărat fiind că amorul lor avea să'şi spună cuvântul, în emoţiunea acelei clipe, — şi că se impunea să nu-i stânjinească nimeni. Liliana doria cu înfiorări ciudate, — cari o făceau aci să'şi simtă sângele că-i piere din obraji, şi aci că obrajii îi ard, — «o pasionată strângere în braţe «şi acel sărut care străbate'n inimă şi înlănţueşte viaţă de viaţă», — după cum îşi amintia că citise într'un roman al lui Avereanu.

Să cunoască asemenea taină, îi era imboldul cel mai viu al curiozităţii. Şi pictorul veni, aducând un foarte frumos mănuchiu de flori, ceea ce o surprinse în chipul cel mai plăcut.

ROMÂNIA Cluj Biblioteca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ah! ce flori splendide... esclamă ea şi îşi pierdu pentru o clipă faţa între ele, aspirându-le parfumul.

Când privi pe Alin era foarte îmbujorată.

— Îţi mulţumesc, maestre, îi zise cu emoţiune.

— Florile sunt poezia naturii... şi espresiunea unui simţimânt.

— Da, fiecare-şi are limbagiul... îi răspunse, râzând... Intrară în salon.

— M'am ţinut de cuvânt, îi zise cu vioiuciune, pe când se apropiau de cavaletă.

— Nu m'am îndoit, domnişoară.

Şi dintr'o mişcare îndemânatecă, desvălui dintr'odată pânza.

— Ah!.. făcu ea, uimită. Apoi, în adevărat extaz: ce espresiune nouă ai dat figurii! Ce fond admirabil. Acum înţeleg de ce-ai făcut o taină din lucrul ultimelor zile.

— Şi pictura îşi are limbagiul ei, în anume forme de prezintare. In espresiunea aceasta nouă... nu ghiceşti ce simţimânt vorbeşte? îi zise cu căldură.

In privirea ei năvăli acel fluid magnetic care ameţeşte pe cel ce se află în raza ei de atracţiune. Îi întinse mâna care voi să rămână în mâna lui şi curentul aşezându-se între ei, alipirea se făcu, de neîmpotrivit, dulce şi pasionată.

— I-ai dat espresiunea iubirii pe care ai ghicit-o în sufletul meu... şopti ea...

Şi gura ei ceru, cu suflare arzătoare, băutura ameţitoare a sărutării.

— Imi eşti dragă, Liliano! îi şopti şi el, tremurător şi cu aprindere.

— Ştiam... şi îşi plecă capul la peptul lui...

El o duse să şeadă şi se aşeză lângă ea, ţinându-i mâinile într'ale lui.

— Ţi-aduci aminte de întâia noastră vedere, la Rădomireşti? A fost fulgerătoare pentru inima mea.

— Instinctiv am înţeles aceasta.

— Şi cu toate acestea am plecat dela Şetreni fără să voiesc a te revedea.

— Bănuiesc de ce... îi răspunse, înroşindu-se cu mult mai tare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ah! ce lovitură a fost pentru mine licărirea acelui inel.. rosti el cu glas năbuşit, plin de gelozie.

— A fost un vis urât pentru noi amândoi. Să nu ne mai gândim la el. Soarta ne păstra aceasta dulce surprindere de astăzi.

— Zi-i fericire, Liliano.

— Da, pentru viitor.

— Aşa dar... primeşti cererea mea?

— Oare n'am primit-o de alaltăieri?

— Şi crezi că tatăl dumitale?

— Va primi-o şi el. Să mă laşi să-i vorbesc eu, Alin.

— Da, Liliano. Apără-ne bine cauza.

— *Atunci... a ales el, acuma am ales eu...* îi zise cu drăgălăşie... şi i se alipi iarăş de pept.

El o strânse cu înfocare şi sărutul fu lungă apăsare pe clapa cea mai sensibilă a pianului inimii lor.

— Ah! ce curând ne-am înţeles... şopti ea...

— Timpul nu joacă rol, Liliano, în marile pasiuni.

— Frumos, artistic dar îmi faci de ziua aceasta, îi zise ea, apăsându-i mâinile pe inima ei.

— Eu te rog să primeşti efigia; dumneata îmi oferi originalul cel mai fermecător.

— Nu'ţi pare că în schimbul acesta e pentru viitor icoana vieţii noastre de suflete artiste?

— Negreşit că da... Liliana mea iubită... Vom da artei noastre toată poezia dragostei şi nu-i va lipsi nici uneea, nici alteea elementul esenţial. Iubirea completează pe artişti.

— Scumpul meu maestru! îi zise cu dulce mândrie. Ah! de s'ar întoarce mai repede tata... esclamă ea, ridicându-se, cu înfiorarea nerăbdării... Ştii ce, Alin? Portretul meu să apară în seara logodnei ca apoteoză a gloriei tale.

— A iubirii noastre, Liliano.

— Nu's amândouă de acum unite?

— Pe viaţă.

* * *

Ghermănescu se plimbă singur prin marele lui biurou de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

primire. A promis, dar nu-i intră încă în cap să aibă ginere un pictor, — un artist... un om care... Şi nu ştie cum să termine. Cu încetul însă începe a se obişnui cu realitatea.

— Intâi, i-am găsit eu... şi n'a mers deloc. Ba încă ce primejdie era să fie!.. Acuma şi l'a găsit ea... Se vede că înseamnă ceva în lume arta. Oare n'am petrecut bine între oameni de aceştia, la Dossitescu? Cel puţin dacă aş vedea că şi cunoştinţile mele sunt mulţămite de alegerea Lilianei! Şi ea e artistă. Poate că înţelege mai bine de cât mine însemnătatea astor oameni. Bine că am avere... pentru amândoi! In sfârşit, viaţă bună să aibă.

Şi sfârşi... c'un oftat, ca ultimă protestare a sufletului lui de om de afaceri.

XXI

Avereanu se simte bolnav. Nu'l doare nimic, fiziceşte, şi cu toate acestea sufere; e o slăbiciune în starea lui generală. Nu se mai poate hrăni bine; nu mai are de nimic plăcere; tânjeşte; nu'şi poate strânge gândurile. Nu mai poate să ia condeiul. De citeşte, înţelege cu greutate şi plictiseala îl pridideşte. A slăbit mult; a îmbătrânit aproape de tot. Adese ori pare că'şi numără firele albe cari i-au surit de tot părul pe care îl poartă mare. Privirea-i e mereu posomorâtă.

La Dossitescu şi la Soreni e lumina bucuriei. La Ghermănescu e mai mult: iubirea pasionată. O auroră a unei zile de îndelungată fericire. La el apusul e ceva firesc, dar nu atât de firesc apusul acesta înnorat, rece, apăsător. Are presimţirea, pentru el, a unui sfârşit dureros... şi neliniştea necunoscutului îi sleieşte puterile şi-i amărăşte viaţa.

Il doresc prietenii, îl chiamă, vor să'l asocieze la bucuriile lor şi el nu are tăria de-a li se arăta cu zâmbetul pe buze. Nu mai ştie, nu mai poate zâmbi. Incearcă, şi atunci se priveşte în oglindă: îi face rău ideea de spectru ce-a ajuns să fie. Nu se mai recunoaşte. Şi-aminteşte zilele petrecute în anul trecut, în singurătatea munţilor Sa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voei, la Lantosque, şi parcă'l apucă dorul de-a pleca iarăş, acum în mijlocul iernii, să se izoleze undeva pe-acolo.

Când se mişcă însă prin odae, simte slăbiciunea, are un gemet şi se lasă pe canapea ca un bătrân istovit.

Nu! aici să plece nu mai poate. Imaginea Sibilei îi vine înaintea ochilor şi-i priponeşte privirile în gol.

Şi după cum de atâtea ori şi-a spus-o, si-o mai spune:

— Da, ar fi fost o întinerire, pentru mine.

Se oţereşte însă şi murmură:

— Nu... Cale împreună nu era firesc să avem...

Se auzi atunci clopoţelul sunând. Cu greutate se ridică şi se duse să vadă cine era. Un fecior dela Legaţiunea Franţei îi înmână un plic, îl salută şi plecă. Aproape gârbovit se întoarse în biurou şi, foarte încet, desfăcu plicul. Iera o cartă de vizită a Ministrului cu aceste cuvinte:

«... are onoarea a invita pe domnul Avereanu pentru mâine, la orele unsprezece. E ceva nou şi neaşteptat.»

— In cestiunea aventurierului... murmură el...

Privi atunci la portretul sărmanului Félicien d'Ambade şi simţi ca o electrizare. Iera singurul lucru care'l mai putea interesa. Se ridică, mirându-se de vigoarea ce-i revenia şi plimbându-se, începu să retrăiască cu mintea zilele dela Paris în tovărăşia lui Félicien şi a prietenilor de acolo.

— A fost pagina cea mai frumoasă din viaţa mea de intelectual... îşi zise melancolic. Dar cum trec şi nu se mai întorc momentele în cari ne putem aminti că am trăit cu adevărat! Nu mai ieram în prima tinereţe, ca să'mi spun că tinereţea mea înfrumuseţa până şi urâtul. Iera altă lume, altă lumină. Poate că şi speranţelor mele tainice nu li se tăiase încă firul, ce'mi licăria în viitor. Viitorul îmi lipseşte astăzi. Pagina e la rândul din urmă.

Işi înclină capul pe pept şi rămase în nemişcare.

* * *

Ministrul Franţei condusese pe Miniştrii Angliei şi Rusiei cu cari avusese o consfătuire în legătură cu evenimentele şi acum se gândia la audienţa pentru care aştepta pe scriitorul Avereanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din sertarul obişnuit scoase un plic alb de hârtie de calitate inferioară, cu scrierea neregulată şi strâmbă, fără ortografie, ca a unui şcolar din clasele primare.

M-sieu Félicien d'Ambade
«Secretère de la Legation Français»
«a Boucarest-Romanie»

Şi privind adresa aceasta, îşi aminti cuprinsul scrisorii, care îi evoca cine ştie ce imagini, devreme ce rămase în atitudinea celui ce cugetă şi judecă. Când feciorul veni şi-i aduse carta de vizită a scriitorului, Ministrul lăsă pe biurou plicul şi îşi întîmpină musafirul.

— A! nu cumva am neplăcerea de-a constată că nu vă aflaţi bine cu sănătatea? îi zise strângându-i mâna.

— In atmosfera bătrâneţii schimbările fizice sunt repezi şi nu se pot ascunde, răspunse scriitorul, zâmbind.

— Vă rog, şedeţi, domnule Avereanu. Instrucţiunea în afacerea d'Ambade stă pe loc.

— Dacă mă credeţi, nu m'am mai ocupat de dânsa.

— Am dobândit însă ceva nou... care vă va interesa; am ţinut să vă arăt scrisoarea aceasta înainte de-a o încredinţă *justiţiei*.

Şi i-o înmână. Scriitorul citi adresa şi scoase din plic scrisoarea.

— O! e lungă.

— Şi foarte interesantă şi din alt punct de vedere decât al afacerii d'Ambade. Dacă voiţi, v'o pot da ca s'o citiţi în răgaz acasă.

— Vă mulţumesc... domnule Ministru, şi de îndată ce voiu citi-o, vă voiu înnapoia-o.

— Ceea ce'mi va procura plăcerea să vă revăd.

— Vă sunt recunoscător pentru amabilitatea dumneavoastră.

— Nu v'am trimis scrisoarea din motiv pe care'l înţelegeţi... şi eată-vă «deranjat» pentru momentele acestea.

— A! vă rog, domnule Ministru.

— Dacă vă văd mâine sau poimâni... poate că vom discuta şi asupra situaţiunii... Aş dori să am părerea d-vs...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Imi faceţi o onoare deosebită şi voiu răspunde dorinţii d-vs. Imi daţi voe dar să mă retrag.

— La revedere, domnule Avereanu.

* * *

Ermil se întoarse repede acasă, îmboldit de viua curiozitate de-a citi scrisoarea. Se aşeză într'un fotoliu în dreptul ferestrei plină de lumina zilei însorite, îşi aruncă ochii asupra privelişteî familiare, totdeauna aceeaş, însă plăcut odihnitoare pentre el, îşi dădu seama cu mulţămire că era mai bine dispus, şi scoase din plic scrisoarea.

Paris, 20 Decembre

«Bunul meu prieten Fred,

«N'am dat până acuma nici un semn de viaţă, dar nu te-am uitat. Nu se uită prietenii de cari te leagă şi anume fapte, cum şi o viaţă comună de câţi-va ani. Nu ştiu de te vei mai fi gândit la Albert al tău şi de te vei fi întrebat vreodată dece nu'ţi scriu. Lasă că scriu cu greutate, după cum îţi dovedeşte scrisoare asta, dar la drept vorbind nici nu aveam să'ţi dau vr'o noutate.

«După ce ne-am despărţit lângă ştiuta staţiune de cale ferată, m'am întors acasă şi fiindcă chiria o aveai plătită, am locuit în camera ta până la expirarea termenului.

«*Fouillard* a venit să mă vadă şi să mă întrebe despre tine. I-am răspuns că ai plecat, pentru cât timp nu ştiu, în America unde te chemau nişte afaceri... şi m'a crezut bietul nerod. Iera însă nemulţumit că nu i-ai lăsat... o mică amintire.

«*Fifi* şi *Gargouille* s'au lăsat să fie prinşi tocmai când explorau un apartament nu prea bine păzit de stăpâni, dar veghiat de neastâmpăraţii dela Siguranţă: se vede că mirosiseră vreo urmă.

«M'au luat şi pe mine la cercetare, dar le-am putut dovedi că nu fusesem în Paris... ci... dus în familie. Am rămas în tovărăşia sigură numai a lui *Floridor* şi a îndrăcitei lui de muieri, care ne-a şi dat pe mână pe un retras din afaceri de pe la Marais, bun de jumulit. L'ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunoscut şi tu odată... pe când erai în lipsă de bani. Dar expediţia ştii că n'a dat bun rezultat.

«Ce să'ţi mai înşir micile noastre daraveri destul de păcătoase în privinţa rentei ce ni-o pot asigura! Ne-am trezit într'o bună dimineaţă de Iulie cu Prusienii la graniţă... şi câtă turburare a fost chiar în lumea noastră puţin războinică, milităreşte vorbind! A trebuit şi noi «criminalii», — cum ne numesc îmbuibaţii burghezi, — să răspundem chemării Patriei.

«Înainte de-a fi «pegra», ne-am amintit că suntem Francezi şi că Prusianul nu trebue să ne calce Parisul.

«Da, bunul meu Fred, am alergat supt drapel; şi noi, «oastea crimei», ne-am transformat în luptători pentru apărarea Patriei. Spre cinstea noastră, nici unul n'a dat dosul şi s'a îmbrăcat cu uniforma care înobilează. Ce mândre erau de noi «*princípesele mocírlei*» şi fără lacrimi ne-au îmbrăţişat în clipa despărţirii.

«Am plecat pe mai toate fronturile de luptă, blânzi ca mieii în rânduri, cu ura în suflet ca soldaţi, cu sălbătăcia noastră de sânge păstrată pentru năvălitori. Eu şi Floridor am fost îndreptaţi spre Alsacia. Ah! bunul meu Fred, ce lupte înverşunate! Cât sânge vărsat!.. Dar am mers mereu înainte, încet, dar sigur.

«Ştii tu ce sunt tranşeele? Adevărate cetăţi pe supt pământ. Şi ce apărătoare de sârmă ghimpată în faţa lor; şi ce tuneluri săpate ca să ajungem la tranşeele vrăjmaşe pe cari să le facem să sară în aer cu Prusieni cu tot.

«Şi aşa am trecut iarna, cărţile înnarmate şi gata pentru asalt în toată clipa, dormind c'un ochiu şi cu cellalt deschis, adesea năvăliţi de apele ploilor, de scursorile înnălţimilor, serioşi în glumele noastre, glumeţi înainte şi după asalturi, nepăsători că dintr'o clipă în alta un obuz ne putea răsturna cu tranşee cu tot, o granată ne putea nemeri mai în jos de chipiu, un miros de *tămâe prusacă*, brevetată S. G. D. G. ne putea face să vărsăm sânge pe nas şi pe gură ori să ne taie răsuflarea.

«E adevărat că n'am ieşit în primăvară toţi câţi intraserăm în iarnă, dar ne puteam compara cu nu ştiu ce bărboşi de prin vremuri preistorice.

«Să ne fi dat drumul în Paris aşa cum eram, sunt sigur

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că bunii noştri burghezi ar fi fugit speriaţi, în toate părţile, convinşi că cine ştie ce alţi barbari, în locul Prusienilor, năvăliau în marea capitală a lumei şi a «Pegrei».

«Spre cinstea noastră am fost mereu în rândurile întâi şi citaţi la ordinea zilei, de către comandant, nu numai odată. Mă rog, o viaţă are omul: o dai acum ori mâine, trebue să o dai, însă o dai în mod eroic conştient, trăgând peste trecut o linie de sânge şi de foc. Nu-i aşa, Fred?

«*Les extrémités*», *se... bouchent*», ziceam noi odată. Acum zicem: «*se bochent...*» căci noi şi *Bochii*, suntem în adevăr la două extremităţi şi ca suflet, şi ca valoare militară şi ca conştiinţă a scopului pentru care ne batem unii cu alţii.

«Ei sunt pietrele cari se mişcă şi din care ţâşnesc mecaniceşte flacări, mărgele, căpăţâni de zahăr, fumuri şi... parfumuri... să le fie'n nas! Noi suntem inimi cari bat, carne care palpită, creer care cugetă, fiinţi cari ascultă de comandă dar au libertatea avântului şi conştiinţa eroismului».

«Aşa auziam pe ofiţerii noştri vorbind, şi aşa ne dam şi noi seama instinctiv, dacă nu puteam să spunem lucrurile în chip simţit ca dânşii, — scumpii noştri comandanţi!

«Am văzut revolvere în mâinile ofiţerilor *Bochi*, şi nu ca să ochiască în noi, — ci în comandaţii lor... descurajaţi ori foarte de comparat cu boii duşi la abatoriu; n'am văzut la noi, şi nici nu s'ar fi putut: e lucru de neînchipuit, Fred, pentru Francezi!

«D'apoi sărmanul lor spirit, în timp de linişte, când ne puteam vorbi de la tranşee, la tranşee!

«Chip, cam îndrugau, unii din ei, pe franţuzeşte. Nici sare, nici piper... Sodă şi cărămidă pisată! Iar când unii de-ai noştri scăpărau câte-o glumă, râsul lua foc şi trecea din om în om, de pleoştia nasul prusac şi turbura terciul din ţeasta lor pietroasă.

«Să'ţi mai spun încă o glumă a unui sergent al nostru. La un asalt, după pregătirea lui cu artileria, am ajuns pept la pept cu *Bochii* şi vai de mămicuţa lor cum fugiau ori cum ne strigau, predându-se: *Kamerad! Kamerad!..* că, adecă, înţelegi tu, eram camarazi... şi să nu-i luăm în irigarea baionetelor. La drept vorbind, cu toată ura îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

potrivă-le, răniți ori prizonieri, erau oameni, în puterea noastră, și nu le atingea nimeni nici un fir de păr.

«Ei știau însă ce fac răniților noștri, prizonierilor noștri și în mintea lor ticăloasă ne socotiau că suntem ca ei!

«Dar altceva voiam să'ți spun: Sergentul, cu sabia spintecase drept în două, ca cel mai prima măcelar, un prusian, căruia îi căzuse casca. Se apropie de el ofițerul și el, salutând, îi zice:

— Vă prezint, un prusian *în două exemplare carî se pot suprapune... dar nu se pot pune la loc...*

«Și trecură înainte, în urmărirea vrăjmașilor demoralizați. După luptă, acum pe o întindere de loc care fusese a *Bochilor,* se strânseră rândurile. Ofițerul veni la sergent pe când acesta își lega singur o rană dela braț.

«— Sergent, ce meserie ai acolo de unde ești?

«— Ieram serjent, înainte de-a fi preot și am lăsat sutana ca să iau vechea mea uniformă.

«— Ți-am admirat operațiunea.

«— A fost a militarului în legitimă apărare.

Și, îngenuchind, zise:

«— Acum îi fac pomenirea și-i dau iertarea. Fie-i țărâna ușoară.

«Preotul a fost înaintat serjent-major, iar în încăerarea de peste câteva zile a căzut rănit greu. Nuștiu de va mai fi trăind. Deci orori de neînchipuit, dar și milă.

«Și acuma, bunul meu Fred, să trag cortina peste tot ce-am văzut. Sunt infirm. Am lăsat un picior, — pe cel drept, și o mână, — pe cea stângă: deci îmi păstrez echilibrul... dar nu mai pot munci.

«Și eram hotărât, în caz de mă întorceam la sfârșitul războiului bun-tealăr, să fiu în viața civilă la înălțimea vieții de soldat Francez! Hotărârea a rămas, putința de muncă s'a dus. Și atunci m'am gândit la tine, bunul meu Fred, și'ți adresez rugămintea să mă ajuți. Din banul crimei, mă vei ajuta să'mi fac traiul mai bun, însă nu toate în viață țin de firul unei moralități curate.

«Să ajute și binelui răul: sper că nu mă vei refuza. Ești și vei rămânea nobilul Félicien d'Ambade; fii sănătos și fericit. Ne vom revedea sau nu, nuștiu; depinde de tine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Fă, oricum, să ţi se uite trecutul şi când ne vom revedea, de va fi cu putinţă, să vorbim numai de viitorul bun şi cinstit al fiecăruia.

«Biata noastră victimă doarme în groapa de lângă *Margelles,* *) fără cruce. Să-i punem în sufletul nostru curăţat de păcate, crucea unei amintiri pioase şi să-i ridicăm piatra funerară a curăţiei noastre.

«Ce mult doresc, bunul meu Feder Gündt, să am rânduri dela tine cu bune ştiri. Acuma locuiesc, desigur că nu în strada Păcei sau la Passy, unde nu'mi am încă palatul sau vila, ci în strada Menilmontant No. 56, în fundul unei curţi fără soare, dar respectat ca... erou...

«Adio sau la revedere, după împrejurări.

«Devotatul tău

«*Albert Boyau*»

In adevăr că scrisoarea aceasta, lipsită de ortografie şi scrisă din greu, dar plină de suflu patriotic şi de curăţia căinţei şi a răscumpărării trecutului, îi dădu mult de gândit lui Ermil.

«Referitor la «afacerea d'Ambade» cuprindea mărturia crimei şi arăta locul în care dormia victima: iera tot ce trebuia pentru limpezirea ei şi pentru înfundarea mizerabilului, arestat.

— Sărmane Félicien, murmură Ermil, privind portretul, ce soartă tristă a fost să ai.

Puse la locu-i în plic, această dovadă preţioasă şi o închise în biuroul lui. Tocmai supt seară, când îşi aprinse lampa, îi veni în gând să o traducă, spre păstrare.

* * *

Sibila s'a întors dela Externat mai devreme. Mamă-sa e înconjurată de o bună vecină, femee din popor, cu cele două fete ale ei şi lucrează de zor pentru complectarea unor articole ale zestrei casnice.

Sibila le strânge mâna prietenos şi le adresează cuvinte drăgălaşe; una din fete e de etatea ei, cuminte şi pur-

*) Am pus aci alt nume de localitate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tând pe chip şi pe buze tristeţea fetelor ce văd că le trece timpul şi nu le cere nimeni.

Şi e o blondină plăcută, cu înfăţişare blândă; e foarte casnică şi bună lucrătoare, în casă. S'a format supt îngrijirea şi cunoştinţile mamei, oprindu-se cu cartea la clasele primare.

După un muncitor de rând n'a voit să se ducă, în clasa micilor funcţionari n'a putut să străbată, din lipsa zestrei.

A rezistat oricăror curteniri, unele meşteşugite, altele ameninţătoare; în contra acestora din urmă a cerut protecţiunea lui Soreanu.

Fără să fi fost între familia Soreanu şi această familie potrivire de situaţiune, era simpatie reciprocă. Mai ales doamna Soreanu ţinea foarte mult la Zinca Petre.

Fata a doua, foarte drăguţă, cu şeapte ani mai mică decât cealaltă, arăta şi mai tânără, era vioae, «drăcoasă» cum îi zicea mahalaua, fiindcă avea vorba gata, — trăsură de spirit primitiv, dar care părea lucru deosebit în guriţa ei ca cireaşa; — cuminte şi ea în fond şi numai cu aparenţa uşurătăţii.

Amândouă nu mai puteau de dragul Sibilei: în iubirea lor era şi respectul pentru învăţătura şi pentru profesoratul ei. Poate că influenţase mult asupra firii lor prietenia serioasă a Sibilei, faptul că «domnişoara» nu fusese niciodată mândră cu ele şi felul de-a fi, al Sibilei.

— O! ce repede înaintaţi, le zise Sibila, privind lucrul fiecăreia.

— Domnişoară, e bine când toate sunt de vreme gata: nu le mai ai grija, îi răspunse Zinca.

— Mulţămirea mea e, că pe lângă zor, se face cu fineţe lucrul. Ce mâini de zâne aveţi!

Şi muma, şi fetele, se înroşiră de plăcere.

Atunci se auzi glasul lui Stelian.

— Auzi, Sibilo. E Stelian.

— Da mamă, răspunse ea zâmbind cu linişte şi eşi în sală.

Stelian, cochet îmbrăcat, ras proaspăt, uşor parfumat, — «o idee», cum zicea el, — fericit, că i se vedea cale de-o poştă fericirea, cu micul mănuchiu de flori în mână,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înaintă spre ea... râzând dulce, râsul celui mai înnamorat muritor.

— Va să zică, buchetul... obligator... îi zise Sibila cu ton glumeţ.

— Dece zici aşa, dragă Sibilo?

— Mă rog, până când va ţine asemenea... «gentileţă»?

— Auzi, până când! Dar toată viaţa.

— In fiecare zi?

— Te mai îndoeşti?

— Atunci... să tocmim cu anul un grădinar.

— Mă oblig eu să fiu grădinarul. Tu vei fi grădina... cea mai frumoasă, cea mai înflorită.

— Mă rog, mă rog... ai profitat de-o metaforă ca să te depărtezi de subiect.

— Şi să uit predicatul.

— Şi să uiţi să răspunzi dacă după căsătorie vei mai veni cu bucheţelul... vei mai fi tot atât de înnamorat.

— Nici o schimbare nu va fi, Sibila mea scumpă, te rog să crezi.

— Să zic că te cred... şi să nu ne eternizăm în sală... deşi e sobă cu cărbuni aci.

— In camera ta, Sibilo.

— A! nu, eată ce nu se poate. In acea cameră va intra numai bărbăţelul meu... de vreme ce vom locui aci, până când ne vom găsi cuib mai potrivit...

In timpul acesta intrară în salon.

— Dragă Sibilo, ai şi propunerea Tatî, a Anei şi a bunicăi, să ne avem acolo cuibul. Dece nu te hotărăşti? E şi stradă mai centrală, e şi casă maî încăpătoare.

— Recunosc că e aşa. Fără stânjînire îţi spun însă că nu e linişte, pe la voi.

— A! înţeleg. Te înşeli cu toate acestea. Bunica a început să se schimbe. Nu zic numaidecât că stă toată ziua de gât cu Ana, dar n'o mai vrăjmăşeşte. Pricep că a convins-o devotamentul ei, dar învinsă nu se dă decât cu încetul şi e logic să fie aşa. Vorba e că bunătatea de suflet a Anei i-a biruit îndărătnicia. Sunt sigur dar că intrarea ta în casa noastră va fi ocaziunea pentru tine să devii trăsura de unire definitivă între ele.

— Ei, ştii că'mi pari foarte serios bărbat, Steliane?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iţi par numai, Sibilino? E puţin măgulitor pentru mine.

Şi-i sărută mâna. Ea îi petrecu la cheutoare o floare din mănuchiu şi pe celelalte le puse într'un vas.

— Aşteaptă, domnule logodnic, să treci prin o serie de încercări şi apoi să'mi dobândeşti toată încrederea. îi zise, râzându-i dulce.

— Voiu fi supus ascultător, însă cu siguranţă că voiu ieşi biruitor din toate, îi zise încercând a se alipi cu delicateţă de dânsa.

Ea se feri, fără să pară că o face într'adins.

— Vom vedea... vom vedea...

— Dar ce răspuns să duc familiei?

— A! în privinţa locuinţei? Până în Aprilie, dragă amice, vom locui aci, ca să dau satisfacţie a-lor mei. De sfântul Gheorghe ne vom aşeza mai în larg lângă ai tăi.

— Te-aş săruta, de bucurie, dacă... îmi dai voe.

— Ah! bine zici: dela logodnă nu ţi-am mai permis...

Şi-i întinse obrazul. Stăpânindu-şi avântul de-a o cuprinde în braţe şi de-a-i pune pe gură sărutarea pasiunii, se mulţămi să o sărute frăţeşte. Avu însă un oftat uşor. Sibila înţelese, se înroşi; parcă avu îndemnul de-a se lăsa mai în nota situaţiunii, dar îşi impuse cumpătare.

In adâncul ei tot mai era simţirea trecutului; imaginea scriitorului îi mai zâmbia încă. Numai apropierea legitimă de Stelian avea să-i facă o datorie de conştiinţă de-a închide şi de-a pune de-oparte cartea acelui trecut.

* * *

Inaintea judecătorului de Instrucţiune apăru în ziua de 23 Ianuarie 1915 umbra aventurierului. Slab, jigărit, cu chip de pământ, cu ochii înfundaţi în orbite, deprimat cu totul, aruncă privire obosită la judecătorul ce se uita lung la el.

— Fred Gündt... rosti el...

Fred se cutremură şi şovăi... apoi rămase ca tâmpit: i se cunoştea acum şi numele!

— Fred Gündt, rosti pentru a doua oară judecătorul, te mai gândeşti la victima îngropată în groapa de lângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Margelles? Nu ţi-a apărut niciodată înaintea ochilor imaginea cadavrului aruncat acolo?

Nervii lui Fred, slăbiţi de detenţiune şi de descurajare, vibrară ciudat. In auz avu dangăte de clopot cu echo funebru şi văzu, — da, văzu acum cadavrul plin de sânge al victimei lui, la lumina micului felinar electric ce'l ajuta să'l îngroape. Fără putere se lăsă pe scaunul de lângă biuroul magistratului şi îşi strînse capul între mâinile tremurătoare.

— Albert Boyau, complicele dumitale, e prins... şi a mărturisit totul. Identitatea dumitale s'a stabilit, în fine, urmă judecătorul.

— Nu ştiu nimic, murmură criminalul.

— E de prisos să mai stăruieşti în tăgăduiala dumitale.

In fiinţa îndrăzneţului de altă dată, ca o de pe urmă licărire a unui foc acoperit supt spuză, se redeşteptă vigoarea, nervoasă mai mult, a sufletului:

— Va fi existând, desigur, un nume ca acela rostit de dvs, domnule judecător, socotit să fie al meu. Eu însă, dacă nu sunt în adevăr Felicien d'Ambade, sunt în toată regula Jacques Aubry... născut în Seine-et-Oise la Verrières.

— E încă un nume din multele ce vei fi avut.

— N'am avut altul, domnule judecător, până la întâmplarea care mi-a dat în mână actele lui d'Ambade. Ieram în adevăr compromis în o afacere de escrocherie şi atunci... am căutat să scap de urmări, supt numele celui ale cărui acte le aveam. Plecam într'o seară dela Tours, unde stătusem până să'mi pierd urma. In apropiere de gară găsesc o geantă cu hârtiile şi cu banii. Sunt vinovat că m'am folosit de ele... însă nu sunt, n'am fost un criminal. Un nenorocit, da, rătăcit pe valurile unei vieţi fără echilibru. Eată adevărul şi el va putea fi verificat.

Uimit, deşi fără să pară, judecătorul ascultă această povestire făcută cu accentul celui mai curat adevăr.

De n'ar fi avut supt ochi scrisoarea descoperitoare, l'ar fi crezut poate. Admiră numai tăria de fire a criminalului şi arta de-a minţi, dusă la culme.

— Ar putea fi aşa, Fred Gündt, îi zise el cu ironie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă Albert Boyau nu ţi-ar fi scris şi dacă această scrisoare a luí, către dumneasta, n'ar fi în mâinile mele.

Fred se îngălbeni şi privi cu ochi mari la scrisoarea pe care o ţinea judecătorul între degete.

— Ascultă, Fred.

Şi judecătorul citi numai părţile în directă legătură cu crima.

— Mai poţi avea curajul să minţi? îi zise cu asprime judecătorul.

Fred puse ochii în pământ. Mâinile îi tremurau; sudorile începură a'l trece.

— Ingeniozitatea dumitale de-a rătăci instrucţiunea, nu mai are pas, Fred Gündt. Mărturiseşte cum ai făptuit crima.

— Nu am nimic de mărturisit. Nu cunosc pe autorul scrisorii. Trebue să fie vr'un «şantagist».

— Încă o minciună... care nu'ţi va servi la nimic. Voiu comunica la Paris ceea ce trebue şi complicele dumitale ne va da toate lămuririle. Am terminat cu dumneata pentru astăzi... Şi Fred Gündt, mai copleşit de cât venise, se întoarse la Văcăreşti. Înţelegea că totul era să se afle şi că avea să rămână în prevenţie pentru foarte mult timp, din cauza împrejurărilor. Ideea de sinucidere începu să'l frământe, în zilele următoare: scăparea ne mai fiind cu putinţă, nu era mai nemerit să pună capăt unei existenţe de nesuferit?

O! mişelul Albert Boyau, cum de-i scrisese! Da, nesaţiul de bani îl îmboldise... şi eată'l condamnat cu desăvârşire!

Se mai luptă până pe la sfârşitul lunei, împotriva instinctului de păstrare, şi într'o noapte când luna îi străbătea în odaia de suferinţă, avu curajul să'şi facă laţul şi să'şi ia bun-rămas dela viaţă: a doua-zi fu găsit în încremenirea morţei: se sfârşise cu aventurierul criminal!

XXII

August către sfârşitul său e foarte răcoros dimineaţa şi seara; peste zi abia se mai simte că e vară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'un sanatoriu din capitală, foarte bine aşezat din punctul de vedere al aerului şi al împrejurimilor ce'şi au pitorescul lor, — Ermil Avereanu, neurastenic, îşi trece, după cum crede el, restul zilelor, departe de orice prieten, de orice afecţiune.

In Iunie a căzut bolnav şi de atunci nimeni nu ştie unde se află. Atât de schimbat ca fizic a intrat în sanatoriu, că n'a voit să fie pentru prietenii lui nici obiect de milă, nici de desgust.

Convins că avea să moară, dece să nu moară izolat? Cu toate acestea se lăsa să fie îngrijit şi urma prescripţiunilor medicale cu cea mai de aproape exactitate. Nu din nesinceritate faţă cu el însuşi, o făcea aceasta; instinctiv se agăţa de viaţă şi speranţa ce-i da medicul că era să se facă bine, îl umplea de-o bucurie, care, negreşit alterna cu descurajări tot atât de inerente firii omeneşti.

Slab, îmbătrânit, urâţit, nervos, iritabil, se adância pe zi ce mergea în o misantropie aproape sălbatecă şi când eşia să se plimbe ori să stea la aer, se feria a se întâlni cu alţi bolnavi cari-i căutau societatea.

Nume cunoscut şi simpatizat, atrăgea pe cei mai puţini bolnavi decât el. Supraveghetorul îi îndepărta însă spre a-i apăra liniştea. Acum, când îl regăsim, deşi era ceva mai întărit, fiziceşte, moraliceşte părea că se va vindeca cu greu: medicul nu'şi putea da seama ce cauză era, odată ce, la întrebările sale, el nu-i răspundea că ar fi având vre o suferinţă a sufletului.

Il rodea, fără voea lui, adâncul regret că Liliana se măritase; către ea se întorsese toată vechea lui pasiune şi aceasta îl obseda până la a'l face cu totul nenorocit.

Işi da seama că în timpul când nu i se lămurise încă pe deplin Lilianei starea falsului d'Ambade, reapropierea lui de dânsa nu era tocmai din afecţiune părintească, precum atunci şi-o închipuise; înţelegea că dorinţa lui de-a o vedea pe Liliana luând pe pictorul Vartic, era numai o inconştientă amăgire a lui însuşi.

El nu încetase de-a o iubi în adâncul sufletului lui. Acea apropiere a lui, de Sibila Soreanu, fusese altă amăgire şi sinceră-i fusese dorinţa de-a o vedea pe aceasta luând pe Stelian.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Că nu îndeplinise dorul Sibilei de-a-i fi el bărbat, cauza nu fusese etatea lui, după cum căutase s'o convingă pe dânsa şi după cum se părea că el însuşi credea: pe Liliana nu şi-o îndepărtase din suflet, — acesta era tainicul adevăr. Dovadă că boala îl doborâse puţin timp după căsătoria ei, după ce dară îi pierise orice putinţă de a mai fi în preajma ei, în chip liber.

Iera, negreşit, ceva nebunesc, asemenea iubire îndărătnică; era suferinţă zadarnică suferinţa lui, — şi-o spunea el singur; şi cu toate acestea nu'şi putea goni iubirea şi suferinţa, nu'şi putea lua gândul dela Liliana şi în contra bărbatului ei se vedea c'un resimţimânt puternic.

Eată ceea ce-i ţinea pe loc boala şi'l făcea să se izoleze.

Nu'şi doria moartea, dar îi era teamă să nu'şi piardă mintea. O stare sufletească plină de dureroase contraste, era starea nenorocitului scriitor.

In timpul acesta Sibila Dossitescu îşi petrecuse luna de miere la Slănicu-Moldovei şi aproape îşi dăduse lui Stelian inima; găsise în el calităţi pe cari nu le bănuise şi mai presus o înrâurise iubirea lui pasionată.

In fiinţa ei se făcuse acea transformare care deschide vieţii zarea adevăratelor mulţămiri sufleteşti: vechea ei dragoste rămăsese în trecut şi de trecutul acesta nu'şi mai amintia, nu numai din datorie ci din chiar conştiinţa acestor mulţămiri pe cari i se întemeia căsnicia, — viitorul!

Inteligenţa şi seriozitatea judecăţii o făceau să'şi dea bine seama că nu era la Stelian «al ei», numai învăpăierea unor prime momente, ci adevărata iubire care decurgea din natura lui sentimentală şi din o inteligentă preţuire, şi din partea lui, a calităţilor ei. Şi unul şi altul pornind dela asemenea cunoştinţă sigură, nu putea fi nici o teamă că nu s'ar fi urmat cu statornicie, în viitor, asemenea situaţiune sufletească.

Se întorseseră dar în Bucureşti pe deplin fiind unul al altuia, veseli, fericiţi, după o lună şi jumătate de vilegiatură amoroasă. Ana, Paul, Ecaterina şi Dorina nu veniseră încă dela Predeal. Fură singuri-singurei în casa părintească, în o a doua fază a de curândei lor căsnicii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cum se întorcea dela Bancă, seara, cinau amândoi şi apoi plecau în oraş, braţ la braţ, pe jos, având mereu ce să'şi spună. Cât ţinu căldura, nu lipsiră dela teatrele de vară; acum, fiindcă se prea răcorise, se plimbau, luau câte ceva la cofetărie şi se întorceau la cuibul plin de florile dragostei.

La 30 August se întoarseră ai lor, şi părinţii lui, şi părinţii ei. Cursurile şcoalelor aveau să înceapă mai târziu, anul acesta: Sibila putea dar să fie timp mai mult a părinţilor şi să-i bucure cu mulţămirea ei.

Ecaterina, în timpul vilegiaturii, îşi deschisese în sfârşit Anei inima fără nici un gând ascuns şi se simţia foarte mulţumită. Marile însuşiri ale Anei o cuceriseră şi nu mai vedea în dragostea ei pentru dânsa nimic ofensător pentru fiica ei dispărută: aproape să o confunde cu aceasta. Când se afla în faţa portretului Elizei, singură, începea să vadă în chipul ei pe Ana şi le apropia pe amândouă deopotrivă în dragostea ei pentru Dorina. O dulce linişte sufletească i se statornicise şi chipul ei bătrânesc avea acum înfăţişarea bunătăţii ce era în firea ei, — iar zâmbetul nu i se mai ştergea de pe buze.

Paul nu mai putea de bucurie şi de câte ori o şoptise Anei!

— Aveai dreptate, drăguţa mea, să nu te îndoeşti de izbândă. Ne-am cucerit liniştea şi mulţămirea deplină.

— In sufletul oamenilor, dragă Paul, sunt comori de bunătate: trebue timp spre a fi descoperite şi a fi luate în stăpânire.

Se strânseseră cu toţii, în una din serile lui Septembrie, frumoasă seară caldă, cu luna în creştere, în grădina Dossiteştilor.

Soreanu îşi terminase opera la care lucra de câţiva ani şi citi părţi dintr'însa, ascultate cu luare aminte şi cu plăcere, timp de vre un ceas şi mai bine. Se aduse apoi băuturi răcoroase şi se începu vorba despre cunoştinţi şi prieteni.

— Dar ce se va fi făcând Ermil? zise de odată Paul.

Sibila nu avu nici o înfiorare; cu glas firesc de prietenie îngrijată, răspunse ea, cea dintâi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In adevăr, nu mai ştim nimic despre amicul nostru cel mai bun.

— Cine ştie prin ce colţuri de ţară va fi umblând, zise Soreanu. E scriitorul, e poetul.

— Să nu fie la nunta voastră, să nu fie nici la a Lilianei, zise Ana. Ce mult ne-a mirat.

— Nu v'a părut foarte schimbat, în ultima dată când l'am văzut, înainte de căsătoria noastră? zise Stelian.

— Ba da, răspunse Paul... şi nu înţeleg dece...

— Să nu fie bolnav... zise Ana.

— Mâine am să dau pe la el pe-acasă... rosti Paul.

A doua zi, în adevăr, de-dimineaţă se duse la locuinţa scriitorului. Găsi încuiat: Căută pe proprietar şi află cu dureroasă surprindere că Ermil plecase bolnav, într'un spital... dar în care, nu putea să spună, de vreme ce nu ştia. Ierau trei luni d'atunci şi nu avea nici o veste dela el. Băiatul care'l servia, nu se mai afla în serviciul lui, fiindcă intrase într'un internat de-al Statului. Şi băiatul acesta venise să întrebe de fostul lui stăpân.

Paul se întoarse, pe gânduri, foarte îngrijat. Cum? bolnav, şi să nu-i dea măcar lui de veste? Într'un spital, el! Dar în care? Cum să facă să afle? Ştia poate Ghermănescu? Dar ar fi spus ceva lui Stelian. Oricum, nu era rău să se ducă pe la Bancă. Pe Ghermănescu îl găsi necăjit.

— Ce mai faci domnule Dossitescu, îl întrebă, strângându-i mâna.

— Bine, cu toţi ai mei. Dar dumneata? Pari... nuştiu cum... nemulţămit.

— Dumitale pot să'ţi spun, ca bun prieten. Nu sunt mulţămit de căsnicia fiicii mele.

— A-ba... Cum se poate?

Bancherul îşi muşcă mustăţile cu iritare, clătinând din cap.

— Nuştiu ce să zic. N'am ce imputa ginerelui meu, care mi s'a făcut drag... şi totuşi nu pricep dece nu e bună înţelegere între el şi Liliana.

— Mă uimeşti.

— E aşa... Cum am trăit eu cu biata nevastă! Şi ce va fi găsind Liliana, lui Alin, în zadar îmi bat capul, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

văd că de multe ori nici nu-i mai vorbeşte... Il întreb pe el... Zâmbeşte şi tace... O singură dată mi-a răspuns: o să-i treacă... Soră-mea iarăş nu ştie ce să'mi spună. Vezi, Dossitescule, nu vei putea dumneata să dai de rost lucrului?

— Voiu căuta să văd pe Alin. S'au întors din vilegiatură?

— S'au întors de-o săptămână şi e vorba să se ducă la moşie: Alin vrea să înceapă acolo un tablou mare.

— Uite, chiar astăzi dup'amiază mă duc să le fac vizită.

— Mă îndatorezi.

— Dar de Avereanu ce ştii?

— De Avereanu? In adevăr l'am uitat. Ce se face?

— Credem că ştii ceva de el. Aud c'ar fi bolnav într'un spital şi nuştiu în care.

— In spital? Ei aşi! Cum se poate?

— Mi-a spus proprietarul casei.

— Nu l'am văzut de nu ştiu minte când. Nici la nunta Lilianei n'a venit şi din Februarie e timp.

— Sunt îngrijat. In sfârşit am să-i dau eu de urmă. De fiul meu cum este mulţămit?

— Mai mulţămit decât oricând. Nu ţi-a spus că-i dau casieria generală a Băncei?

— Nu! Vezi diavolul că nu mi-a făcut bucuria asta?

— Casierul de pân'acum e bătrân şi-l trec pensionar.

— I i mulţumesc, nene dragă, pentru Stelian.

Şi strângându'şi mâinile se despărţiră.

* * *

Ce se întâmplase cu Liliana? După două luni dela căsătorie, ea începuse a'şi lua o libertate prea mare. Cu venirea primăverii ieşia singură, pe jos ori în dogkart, se plimba pe Calea Victoriei ori la şosea, se încunjura cu plăcere de «cavaleri» cari caută să se anine de femeile pe cari le cred uşuratece şi prindea gust de «*flirt*», părându-i mai deosebiţi decât pictorul... care era prea serios şi prea iubitor de lucru şi de arta lui...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iera firesc să înceapă a se urzi firul geloziei în inima lui Alin şi al jignirii în inima ei capricioasă.

Alin făcu apel la simţimântul care-i unise, ea răse întâi răspunzându-i că, «ce avea a face»? apoi arătându-se mândră şi aproape dispreţuitoare.

— Eu înţeleg să dispun şi eu, după placul meu, de timpul meu... îi zise într'o zi...

Şi astfel, din zi în zi, se aşeză între ei anume contrarietate cere-i duse la răceală. Aveau momente de intimitate, pasionate la el, primite cu oarecare căldură sensuală, de ea, — dar după acestea urmau desbinările: el căuta să o reţie lângă el sufleteşte şi s'o facă să înţeleagă legătura de casă, ea se strecura, râzând întâiu, din plasa aceasta, şi apoi cu destulă iritare când îl vedea că stărue.

Deosebirea dintre firea lor se accentua mereu. Alin căută să'şi mai neglijeze lucrul şi să o însoţiască în plimbări, în vizite. Luă repede seama însă că Liliana nu era în bună dispoziţiune nici în timpul plimbărilor nici după întoarcerea acasă.

Pictorul se agăţă atunci de speranţa că, în timpul vilegiaturii la Sinaia, unde Liliana orânduise să se ducă, va fi mai legată de el şi că delicateţea atenţiunilor lui pentru ea, o va schimba în favoarea lui. Dar Sinaia îi aduse dezamăgirea cea mai mare, căci îl convinse de uşurătatea firii Lilianei. Aci, mai cu seamă, cu felul de viaţă al Societăţei «*alese*», în care «flirtul» se pare a fi o lege a vilegiaturii, Liliana, chiar de faţă cu el, se ocupa numai de suspinătorii din preajmă... cu cari sta în duel de spirit şi de curtenie.

Mai cu seamă un tânăr «monoclist» cu reputaţiunea de mare cuceritor de femei, îl făcu să cunoască toată amărăciunea geloziei şi să se simtă aproape ridicol. Încercă să le ţină pept curtezanilor, amestecându-se în vorba lor şi, destul de spiritual şi el, să nu se lase a fi luat în râs, după cum le simţia intenţiunea. Dar înţelese repede că bărbatul, oricât de bun şi vrednic de a fi stimat din toate punctele de vedere, al unei femei care nu'şi ascunde deloc plăcerea de a se lăsa să fie admirată şi curtenită, are totdeauna un rol neplăcut alăturea cu dânsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi că nu se poate să nu rămâe victima gâgăuţilor sclivisiţi.

Il cuprinse dar o adâncă mâhnire până la descurajare, de care Liliana începu a'şi bate joc, în momentele lor de singurătate, care, nu mai puteau fi de apropiere sufletească.

Liliana era inteligentă, îşi apropiase oarecare cultură, îi înţelegea valoarea şi-i plăcea s'o întâlniască la anume din cunoştinţele ei.

Nu avea însă inteligenţa inimii, adecă acea facultate a eului omenesc prin care făptura se pătrunde de simţimântul altuia şi de nu'l împărtăşeşte de loc ori nu cu aceiaş putere, îl respectă, îl preţueşte şi ştie să'l feriască de jigniri. Inteligenţa aceasta se desvoltă prin sine însăşi, în afară de mediul înconjurător, se menţine prin delicateţă şi deprinderea nu-i micşorează nici nu-i falşifică valoarea.

Liliana era fiinţa impresiunilor momentane cari o puteau lega pentru foarte puţin timp însă. O aparenţă scânteietoare de-o clipă, îi străbătea sensibilitatea de materie foarte uşor impresionabilă, un nimic ce i se părea ei umbră nepotrivită în tabloul abia schiţat al legăturii de lume cu cineva, o făcea să'şi caute pe lângă altul ceea ce nu putuse găsi în cel delăsat.

Şi aci nu era încă vorba de legătură fizică. Carnea ei rămânea fără cutremurul *sensualităţii*. Nici nu-i venise încă în gând că această parte spre care «flirtul» se coboară ca în chip firesc, exista în intenţiunea tuturor acelora ce-i pândiau «momentul psichologic».

Iera peste putinţă însă să nu ajungă şi la experienţa aceasta, poate prin surprindere, poate prin scânteea dorinţii ce se aprinde într'o clipă, aţâţată de curiozitatea de-a cunoaşte fondul acestei sensaţiuni noui.

Într'o seară de bal la Cazino-ul cel cu multe ispitiri cari de cari mai sensuale. Alin, care mai nu'şi lua ochii urmărind-o pe Liliana, fu surprins că n'o mai vede. Înfiorat de-un presimţimânt foarte neplăcut, începu s'o caute, iritat. De-odată se opri ca hipnotizat.

Ea şedea pe o canapeluţă făcută pentru două persoane, lângă un stâlp, pe terraţă, ochi în ochi cu «*tipul*» care n'o mai slăbia, el în picioare, rezemat de balustradă şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aplecat aşa spre dânsa că, un braţ al lui nu se putea să nu fi încercat a i se strecura pe după mijloc. Lui Alin i se întunecă pe dinaintea ochilor: era prea mult şi se apropiă încet... hotărât să nu mai tolereze asemenea nesocotinţă.

In adevăr, «*tipul*» îşi lăsă braţul pe după mijlocul Lilianei... Ea nu mai râse şi se ridică repede, roşie la faţă, stânjinită, nu ofensată, şi... privi în jur...

Alin se nemeri în faţa ei... palid, cu ochii scânteetori.

«Tipul» făcu stânga împrejur şi dispăru. Amândoi soţii se priviră, el, sugrumat de mânia stăpânită, — ea, ruşinată că fusese surprinsă. Repede însă îi zise cu ton cam batjocoritor:

— Ce spionagiu nedemn!.. şi, îşi desfăcu evantaliul voind să treacă înainte.

— Te rog, Liliano, vino cu mine, îi zise cu autoritate tăindu-i calea şi luându-i braţul.

Câteva persoane, desigur vestite de «tip», se ivirâ discret, cu zâmbete ironice pe buze.

Liliana îşi dădu seama de realitate, înţelese că mersese prea departe rostind acel cuvânt nenorocit şi se lăsă să fie condusă, acoperindu-şi supt un zâmbet plăcut, enervarea ciudei.

Alin, tremurând de iritare, coborî treptele terraţei şi fiindcă locuiau în otelul din faţa Cazinoului, se îndepărtară spre apartamentul lor. Cum intră şi răsuci butonul electric, cu adâncă mâhnire îi zise Lilianei:

— La ce te-ai expus!.. E cu putinţă, Liliano?

Ea, palidă, simţind că imputarea iera dreaptă, în loc să răspundă c'o singură mişcare care ar fi împăcat inima rănită a lui Alin: braţele în jurul gâtului acestui om de care se ştia iubită, dădu pas mândriei ce nu'şi avea locul:

— N'am făcut nimic care să mă compromită.

— Ai lăsat totuşi să fii compromisă, îi răspunse el cu tonul aceluia ce ar fi primit o palmă.

— Ah! dacă nu'ţi mai convine viaţa cu mine...

— Liliano! strigă el cu durere.

— Da, da... urmă ea... dacă nu mă mai poţi suferi aşa cum sunt... să ne luăm fiecare libertatea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu, nu te pot suferi? Eu să mă despart de tine, când te iubesc din tot sufletul!

Atât de adânc în sinceritate îi fu acest strigăt al inimii, că ea se înfioră, îşi simţi uşurătatea purtării şi înţelese că'l făcea pe nedrept să sufere; inima ei rămase însă neturburată: iubirea îi fusese numai o iluziune şi mai numai o răsfrângere a dragostei prea mari de sine, o înfiorare instinctivă a sexualităţii, a naturii care cere până şi celei de pe urmă vietăţi să'şi facă rândul. Atât, că pe treptele mai de sus ale animalităţii, trebuinţa îşi pune fel de fel de vestminte atrăgătoare care-i acopere goliciunea şi-i dă aparenţe de simţimânt, supt veghiarea convenţionalismului civilizaţiunii.

Ce se poate zice altfel, când se întâlnesc exemplare omeneşti de felul Lilianei!

— Dacă mă crezi vinovată de lucruri... ce nici nu'mi trec prin minte, îi rosti ea cu glas înăbuşit...

El nu-i mai răspunse şi se lăsă de-oparte, într'un fotoliu, cu capul în mâini: primise lovitura de graţie. Liliana îi apărea în toată uscăciunea ei sufletească, cu chip frumos seducător.

Şi, în timp ce ea trecu în camera de culcare spre a se desbrăca, lui Alin îi veni în minte întâia impresiune ce-i făcuse Liliana, la Radomireşti şi apoi îndoiala din seara «revelionului» dela Dossiteşti, după care urmase ameţeala ce-i dăduse o iluziune luată drept realitate.

Da, poate că despărţirea, de care-i vorbise ea cu atâta grabă, iera la vreme şi singurul mijloc de-a putea să'şi recapete cumpănirea sufletească de care avea nevoe ca artist; ca om făcuse experienţa unei iubiri nenorocite şi iera, desigur, pentru toată viaţa.

In asemenea stare de suflet se întorsese în Bucureşti. Dar aci mai avu o scânteere de speranţă pe care i-o dădu dragostea lui serioasă: să se ducă la Radomireşti, supt pretextul de-a începe o lucrare în stil mare şi acolo să încerce a o cuceri, a o schimba. Poate că acestui amestec de marmoră şi de aluat omenesc va izbuti să-i dea o formă în care să se imprime sufletul lui.

Dar Liliana primi propunerea cu răceală, dacă n'o respinse de îndată... şi pictorul îşi începu pregătirile, în timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce dânsa se frământa cu gândul de-a nu se duce şi cu ciuda că nu'l putea refuza.

* * *

Dossitescu îşi trimise pictorului carta de vizită, dacă văzu că feciorul e nou şi că nu'l cunoaşte. Alin, în haosul în care se afla, simţi în acel moment critic setea de-a'şi încredinţa unei inimi de prieten taina şi dădu ordin să poftiască pe Paul în unul din saloanele de sus, în care îşi făcuse atelierul.

Paul privi diferitele pânze, pe unele numai schiţate, pe altele neterminate şi pe cele înrămate, între cari, pe o cavaletă, zâmbia, ca o nouă Giocondă, fermecătoarea Liliana. Se afla încă înaintea acestei adevărate capo-d'opere, când Alin intră. Văzându-l absorbit în extazul admirării, avu un zâmbet plin de amărăciune şi chipul lui nu'şi mai putu ţine înfăţişarea cu care el voise să întâmpine pe Paul.

In această atitudine îl surprinse Paul pe când îşi întorcea capul spre altă pânză şi'l izbi espresiunea de suferinţă a privirii lui.

Repede înaintă spre el, cu mâinile întinse şi'l întrebă, vădit impresionat:

— Ce ai tu, Alin?

Il tutuia în chip afectuos, ca un părinte.

— Priviai ispititoarea iluziune optică... îi zise, în timp ce-i reţinea încă mâinile în ale lui.

— Ce înseamnă vorbele acestea cât şi înfăţişarea ta foarte schimbată?

Alin îl duse pe canapeaua îmbrăcată cu stofă în desenuri româneşti, îl făcu să şeadă şi-i răspunse:

— Insemnează că am văzut prin o inimă înnamorată, care este cea mai înşelătoare prismă, şi că în locul unei fiinţi adevărate, am dat de-o statue frumoasă făcută din ipsos. Tristă constatare, după un timp atât de scurt, rosti pictorul cu adâncă durere.

— E cu putinţă, dragă Alin? esclamă Paul, în culmea uimirii.

— Din nenorocire pentru mine, — nu pentru ea, care nu simte, — este aşa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi începu a-i povesti, spre a'şi uşura sufletul, tot ce strânsese în aceste luni din urmă, — cuvinte cari săriau, ca sgura aprinsă, când fierul înroşit în foc îl bate meşterul pe nicovală.

— In adevăr că e o nenorocire, rosti Paul, când Alin se opri şi îşi puse capul în mâini. Iţi spun drept că nu m'aş fi aşteptat la asemenea schimbare, să mă fi prevenit oricine.

— Nu-i schimbare, domnule Dossitescu... fiindcă schimbarea poţi să o motivezi, în care caz vina Lilianei nu ar fi prea mare. Dar nu e schimbare... E firescul ei, şi aci e toată deziluzia mea amară... Am iubit o păpuşă frumoasă... Ea rămâne ce iera, iar eu voiu rămânea cum nu iera în firea mea să fiu. Acum mă pregătiam să mă duc la moşie împreună cu ea, ca să mai încerc a da suflet omenesc acestei întocmiri artificiale... Ea se codeşte însă... şi nu ştiu cum să fac.

— Ştii dece am venit să te văd?

— Nuştiu dece, dar ai făcut nu se poate mai bine: ieram ca sugrumat şi mi-ai dat aer.

— Am întâlnit pe tatăl ei şi el e foarte îngrijat în privinţa traiului vostru. Am urmat îndemnului lui şi am venit, ca să-l fac să vă cunoască adevărata stare sufletească.

— Dragă domnule Dossitescu, Liliana a rostit cuvântul de «*despărţire*», fiindcă desigur nu o poate costa înfăptuirea, şi mă gândesc acum foarte serios dacă n'ar trebui să taiu legătura dintr'odată... Nu; femeea aceasta e numai capriciu, mândrie şi nesimţire. De ce-aş prelungi o situaţiune de pe acum limpede?

— Nu ştiu ce sfat să'ţi dau. Dar să previu pe Ghermănescu.

— N'ar fi de nici un folos real. Când terenul nu mai are tăria de-a susţine clădirea, coloanele, cele dintâi, se clatenă. Ale idealului meu s'au şi năruit. Clădirea a rămas pe-o coastă; în zadar i-aş mai pune coloanele la loc. Mărturisirea ce ţi-am făcut mi-a dat putinţa să văd şi mai bine în mine şi în jurul meu. Voiu pleca.

In dreptul uşii pe care o acoperia o perdea de pluş, se auzi, în sală, o mişcare şi paşi repezi ce se depărtară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ne-a ascultat cineva... şopti Paul..,

— Imi e indiferent, domnule Dossitescu, oricine va fi fost.

— Totuşi, pacă aş stărui să nu te grăbeşti. Dacă... a fost ea cumva... i se vor fi deschis ochii.

— Crezi? făcu el, c'o speranţă parcă... şi se înroşi. Iera emoţionat: o iubia, bietul băiat, cu toate defectele ei.

— Aşteaptă să'i comunic lui Ghermănescu... şi apoi, vei hotărâ.

— Dacă dela ea nu va fi să porniască revirimentul, mai ales dacă ea ne va fi ascultat, mijlocirea tatălui ei cred că mai degrabă îi va aţâţa mândria... Pe cât e de uşuratecă pe atât e de voluntară.

— Ce fire ciudată... zise Paul şi se ridică...

Dând cu ochii de portretul ei, adaose:

— Şi ia priveşte-i fizicul...

— E tot ce-a putut mai aproape de perfecţiune să creeze dragostea unui artist de modelul lui. I-am dat nu aceea ce avea, dar aceea ce visasem eu în chip delicios că are.

Şi oftă din adânc. Paul îi întinse mâna şi i-o strânse afectuos. Pictorul îl petrecu până la uşa de-afară şi intră în biuroul de jos unde geamandanele aşteptau deschise.

Chiămă pe fecior şi-i dădu ordin să le aşeze toate la locul lor, fiindcă... nu mai pleca la ţară.

XXXIII

După o săptămână de cercetări, din spital în spital şi din sanatoriu în sanatoriu, Paul ajunse să găsiască pe acela în care scriitorul se afla. Tocmai suna la grilă, când un domn însoţit de-o copilă, ieşia. Copila iera palidă, slabă, dar avea în acel moment înfăţişare veselă.

Un automobil iera în dreptul porţii, pe şosea.

— A! dar sunteţi dumneavoastră domnule doctor... esclamă cu surprindere Paul...

— Domnul Dossitescu!..

Se cunoscuseră la nunta Lilianei şi se mai văzuseră odată la a Sibilei.

Işi strânseră mâna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iţi prezint pe fiica mea Lucilia... Am avut-o în sanatoriu şi acum că e bine, o duc la moşie.

Dossitescu o salută afectuos.

— Domnul Dossitescu e un prieten intim al pictorului nostru, dragă Lucilio...

Copila se înroşi, plecând ochii...

— Aţi pomenit de Alin... domnule Romanò... E o nenorocire cu el...

— Ce i s'a întâmplat? întrebă doctorul, foarte surprins,

Copila se îngălbeni şi avu un cutremur.

— Se desparte de soţia lui... De ieri a plecat de-acasă cu toate ale atelierului lui.

— A! cum se poate...

O mai dulce espresiune de mulţumire nu se putea închipui ca aceea ce se zugrăvi pe chipul copilei.

— Nepotrivirea cea mai de neînchipuit, doctore, între firea ei şi a lui, pe care o cunoaşteţi cât e de nobilă...

Lucilia îi adresă lui Dossitescu cel mai recunoscător zâmbet de mulţămire, dela distanţa la care se depărtase, spre a'şi gusta bucuria.

— O! Alin e comoară de calităţi... Trebue să fi suferind grozav...

— E foarte dezorientat... L'am văzut aseară... în vechea lui locuinţă pe care n'o închiriase încă...

— Mă duc să'l văd şi eu... Nu-i aşa Lucilio?

Copila înclină capul... roşie foc, de plăcerea de a'l revedea pe pictor.

— Dar dumneavoastră, pe aci?

— Am aflat că scriitorul Avereanu e bolnav aci şi viu să'l văd.

— Avereanu, aci? N'am ştiut... Înainte de-a pleca spre Buzău, mă voiu întoarce să'l văd şi eu...

Işi strânseră mâna şi se despărţiră iar Alin sună din nou...

In automobil când doctorul luă seama prefacerii Luciliei, îi zise cu surprindere.

— Ce e veselia asta, drăguţă? N'ai auzit că prietenul nostru e necăjit?

Ea se înroşi, dar răspunse cu nevinovăţie:

— Trec boalele grele... dar un necaz ca al lui...?

Doctorul zâmbi... însă pe drum o observă mereu: copila

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iera în neastâmpăr, se vedea bine. Privirile îi ierau vioae şi o plăcută roşeaţă urma să-i înviioreze chipul... Ce însemna asemenea schimbare?...

Paul intră în cancelaria sanatoriului unde găsi pe chiar medicul-diriginte.

— A! scriitorul nostru e într'o stare de debilitate îngrijitoare... îi rosti medicul cu părere de rău. Am început să mă îndoesc în privinţa vindecării lui...

— Cum se poate!..

— Şi nu vrea să vadă pe nimeni... Nu ştiu dacă vă va primi...

— S'a mai interesat cineva de el?

— Nimeni, însă fuge de alţi bolnavi cari ar dori să fie în societatea lui...

— Şi ce boală are bietul meu prieten?

— Neurastenia, în toată gravitatea ei... Am ajuns să mă întreb dacă nu cumva vre-o durere morală îi sdrobeşte atât de mult «resorturile», încât să-i facă fizicul refractar îngrijirilor, cari de obiceiu triumfă asupra boalei, când nu sunt anume complicaţiuni organice.

— Îl cunosc de ani de zile, domnule doctor şi nu ştiu să'l fi bântuit asemenea afecţiune sufletească...

— Atunci... îmi pierd «latineasca»... şi nu ştiu ce să mai zic... Să nu-l prevenim. Vă însoţesc în camera lui. Un amănunt: adineauri a plecat de aci un medic, Romano... cu fiica lui.

— Îl cunosc. Am vorbit pe când ieşia...

— Scriitorul se întorcea dela plimbarea obişnuită de după amează, când, cum a dat cu ochii de el, s'a întors şi a fugit în grădină.

— Da... Cunoştea bine pe doctorul Romano...

— Misantropia e în caracterul boalei, însă la el pare a fi şi o hotărâre de-a nu vedea pe nimeni.

Doctorul deschise foarte încet uşa camerei lui Avereanu. Acesta, în faţa ferestrei plină de soare, sta neclintit, cu privirea pierdută nu asupra peisagiului, ci în zările gândurilor lui. Medicul intră, încet, şi după el, Paul, foarte mişcat:

— Domnule Avereanu... îi rosti medicul numele, cu blândeţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El se întoarse brusc şi rămase cu ochii ţintă la Paul, care îl privia dureros impresionat: nu mai iera scriitorul, ci umbra lui.

De odată, contrariu aşteptării medicului, Avereanu zâmbi adânc de trist şi se repezi în braţele lui Paul, izbucnind într'un plâns cu hohot. Medicul îl luă şi'l aşeză pe pat, atât el cât şi Paul, adresându-i cuvinte de mângâere şi ajunseră a'l linişti. Apoi, medicul se retrase.

— Vezi, Paule, în ce hal sunt?.. îi zise bietul Ermil, privindu'l printre lacrimile încă nesecate.

— Dece, scumpe Ermil, descurajarea în care te găsesc? Negreşit că boala schimbă, însă vine vindecarea.

— Vindecarea? făcu el şi clătină cu tristeţe capul.

— Dragul meu, dar nu fii ipochondru... îi zise afectuos, luându-i mâinile în ale lui. Astfel ştii tu să lupţi în contra unui rău trecător?

— Lupţi când mai dispui de un fond de vigoare, măcar sufletească.

— Dar bine, Ermil dragă, nu se poate să nu ai asemenea fond, tu, cel atât de bine cumpănit în toată viaţa ta.

El zâmbi...

— Ce fac ai tăi? Vorbeşte-mi despre voi toţi.

— La noi s'a întors vremea cu soare. Mai îmi vine să zic că Sibila ne-a adus norocul. Intre mama şi Ana s'a statornicit în sfârşit pacea, mai mult încă, dragostea.

— Ei, bravo. Eată o noutate care mă mai desmorţeşte. Stelian?

— E în culmea fericirii... Sibila e-o comoară de femee. Mi l'a transformat cu totul pe domnul fiul meu... Suntem fericiţi, Ermile şi te voim în mijlocul nostru unde îţi vei redobândi sănătatea.

— Dragă Paule, eu mi-am trăit traiul. Nu voiu norul fiinţei mele sleite de-asupra fericirii noastre.

— A! nu zice vorba aceasta, că mă mâhneşti adânc. Dacă prindeam de veste boalei tale, crezi că te lăsam în sanatoriu? Tu nu ai familie; noi îţi suntem familia; în mijlocul nostru îţi e locul.

— Nu, nu stărui, Paule... Eu trebue să mă sting aci... fiindcă n'am ştiut să'mi creez la vreme un interior, o familie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Paul îi spuse cum i-a dat de urmă şi încercă să-i schmbe hotărârea, însă fu în zadar.

— Ascultă Paule, pe tine singur te pot primi, cât mai pot trăi... Incolo, toate simpatiile, toţi prietenii... să rămână fiecare în lumina lor. Nimeni nu le poate dori mai mult ca mine o viaţă dulce şi bună, dar să mă lase în agonia mea.

Işi plecă pe pept capul şi se întinse apoi, ostenit, închizând ochii, în timp ce uşor tremur îi agita degetele mâinilor şi picioarele. Paul, adânc îndurerat, îl privi cu milă, aproape cu lacrimi în ochi şi se ridică, aşteptând să'şi poată lua ziua bună.

— După vre o cinci minute, Ermil deschise ochii, avu un zâmbet palid ca şi chipul lui supt de suferinţă şi şopti sleit:

— La revedere.

Paul îl sărută cu dragoste şi ieşi, plin de cea mai apăsătoare turburare.

— Dar e pierdut... îşi zise, lăcrimând.

* * *

Alin, în adevăr, rupsese legătura care-i rupsese sufletul. Dar, energic, se resemnase, hotărît să caute în muncă plăcerea de-a trăi.

Iera tînăr, în toată puterea talentului şi în toată lumina gloriei lui ca artist; nu o femee îi va putea sdruncina asemenea însuşiri cari sunt un mare sprijin în nenorocire şi un adânc rezervoriu de energii în viaţă.

Totdeauna curat la suflet, om de ideal, fire ce nu se mlădie decât înaintea frumosului etern, spre a şi-l face izvor de inspiraţiune, nici nu se putea aştepta altceva dela el. Nu'l stăpâniseră niciodată sensualitatea şi plăcerile cari slăbesc sufletul. In iubire el văzuse al doilea ideal... I se sdrobise o coardă a viorii, dar vioara rămânea tot cu sunetul ei şi cu celelalte coarde, neatinse.

Va cânta înainte numai cu acestea şi va acoperi cu armonia acoentelor lor lipsa celei rupte, care-i închipuia durerea şi dezamăgirea.

Vechea lui locuinţă parcă se lumină când îl văzu că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se întoarce. Douăzeci şi patru de ore nu trecuseră şi aproape cum fusese înainte de călătoria în ţara imposibilului amăgitor, aşa încăperile îşi redobândiră fizionomia. Puţine lucruri mărunte mai trebuiau, dar nu iera acum momentul să le prea simtă lipsa.

Când se deşteptase în dimineaţa acestei zile şi se văzuse în odaia de altă dată, sări vesel din pat şi dădu fuga la şirul de lulele ce făceau un fel de podoabă ca de panoplie, pe unul din pereţi. Apucă una, o umplu cu tutun şi o puse între dinţi, apoi se reînveli.

Acum numai îşi aminti situaţiunea. Avusese pentru câteva momente iluziunea că viaţa nu i se întrerupsese, că iera tot Alin de altădată stăpân pe sine şi pe timpul lui, artistul şi becherul. Primul fum îi aminti că de-atâtea luni nu mai stătuse de vorbă dimineaţa, în căldura aşternutului, cu luleaua. Alăturea cu el fusese o fiinţă ce făcea parte din viaţa lui.

Îşi uita obiceiul fumatului: privind-o şi aşteptând s'o vadă deschizând ochii, spre a-i şopti cuvinte de dragoste şi a-i întinde braţele cu pasiune. Prin fumul «pipei» o vedea acum, încă dormind, — admirabil cap pe fondul părului ei blond în neorânduială; o vedea în frumuseţea şi mai firească a gâtelei sumare de noapte, — însă nu ea în timpul lunei de miere, cu zâmbetul pe buze şi părând însetată de desmierdări, dar ca în timpul din urmă, rece, lăsând o distanţă între ea şi el, schimbând câte-o vorbă, două în chip aproape silit sau primindu-i desmierdările ca lucru ce nu se putea înlătura.

Negreşit că nu iera cu putinţă să nu regrete momentele fericite şi să nu ofteze că le pierduse.

Tot pe atâta nu iera cu putinţă să nu se simtă prea singur, după acest timp, oricât de scurt, de împreună vieţuire cu fiinţa iubită... şi să nu sufere... de lipsa ei. Ori câtă energie iera în sufletul lui, — dovadă că putuse pleca delângă dânsa, — despărţirea îi iera dureroasă şi inima-i iubitoare sângera. Mulţămirea că'şi fuma «pipa» i se pierdea în fumul prin care'şi străvedea nenorocirea, — căci, să'şi fi închipuit o întoarcere, o împăcare, o reluare, iera tot ce putea fi mai cu neputinţă.

Dimineaţa şi-o trecu în o totală lipsă de dispoziţiune,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ocupându-se în chip mai mult mecanic cu rânduiala în atelier.

Ieşi în oraş să prânziască la o ospătărie unde nu putea să întâlniască cunoscuţi şi, fiindcă timpul se menţinea frumos, îşi luă drumul spre parcul Carol.

Doctorul Romano nu'l putu găsi acasă, însă îi lăsă carta de vizită, pe care îi scrisese câteva rânduri. Când se întoarse acasă şi feciorul i-o dădu, îi păru foate rău că se brodise aşa, însă invitarea ce-i făcea doctorul de-a-i fi oaspe la Şetreni, îl mulţămi adânc: iera cel mai nemerit lucru ce'l putea face.

Îi lăsă Lilianei sarcina de-a începe divorţul şi poate că nici nu avea să se înfăţişeze. Nu'l interesa deloc în ce chip avea să rostiască Tribunalul sentinţa.

A treea zi, în adevăr, după cum făcea altădată, plecă la Şetreni cu toate ale meseriei. Doctorul şi Lucilia îi ieşiră înainte, — fiecare emoţionat în felul său: copila i se aruncă de gât cu atâta pornire de dragoste şi de mulţumire, că'l surprinse, dar mai ales îl surprinse pe tatăl ei. Apoi, ruşinată, sfioasă, foc de roşie, fugi în camera ei unde rămase pe gânduri.

— Ce-am făcut? Ce va *zice el?* se întrebă de câteva ori...

In înfăţişarea ei nu mai iera fetiţa, ci o fiinţă care ştie că iubeşte, care'şi dăduse seama că fusese bolnavă din cauza durerii că pictorul se însurase, care, acum, reînvia la speranţa cea mai dulce.

Va înţelege *el?* Şi, de va înţelege, — o! cât îi iera de ruşine, — va fi inima lui în stare să se apropie de inima ei?

Iubire, pretutindeni, dela etatea cea mai fragedă, în cea mai curată nevinovăţie... ca şi în inimile ce au conştiinţa de lume... şi sunt la apusul lor...

Lucilia când îşi deschisese ochii, în izolarea ei dela ţară, asupra lui Alin şi-i pironise, şi dela admiraţiunea naivă a copilăriei trecuse la dragostea din instinct care viază fără să fie şi înţeleasă.

Avea şeaisprezece ani când, cu prilejul vizitei lor la Radomireşti împreună cu pictorul, îşi începu inima din priceperea inimii lui care se apropia de Liliana. Şi delicata

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei constituţiune fizică fu sguduită şi se resimţi adânc în ziua când afla de logodna pictorului.

Tatăl ei, medic, nu putu pătrunde în această inimă de copil încă, asistă la desvoltarea boalei fără să o poată diagnostica şi recurse la schimbarea de aer şi de localitate şi la o îngrijire medicală străină. Aşa se făcuse că o dusese în Bucureşti la Sanatoriu, şi nu greşise.

Dar adevărata însănătoşare avea să înceapă de acum înainte şi poate că medicul iera să înţeleagă, în sfârşit, cauza boalei fiicii lui, când îi va surprinde cauza schimbării în mai bine.

* * *

Liliana, numai după plecarea din casă, a lui Alin, îşi dădu seama, — însă mai mult cu surprindere decât cu părere de rău, — de noua ei situaţiune. Observaţiunile aspre ale tatălui ei, vorbele pline de melancolie şi parcă de milă ale Tatianei Guzeanu, mătuşa ei, — o iritaseră şi o făcuseră să se închidă într'un mutism care îi înciuda.

In prima seară când se văzu singură, — cu mult mai singură decât altădată, căci acum iera separată cu totul de apartamentul tatălui şi al mătuşe-si, — se simţi indispusă... neştiind cum să'şi petreacă seara. Dormi foarte rău.

A doua zi se deşteptă şi privi în juru-i cu mirare: unde iera Alin? Îşi aminti însă şi avu un oftat uşor: aşa dar... se dusese... Se sfârşise cu căsătoria ei. Aşa degrabă se putea face o despărţire? Parcă simţi tristeţea singurătăţii... dar nu-i judecă nici de cum cauza.

Se întâmplase... Iera liberă... Va vedea ce va mai fi.

Inima-i rămase neturburată... Nu se gândi că Alin putea să sufere; nu se socoti cu sine că'l iubise ori nu... Primia faptul împlinit, fără privire în trecut. Nu iera veselă, nu iera mâhnită, — nu se descumpănia.

In felul ei de a fi începea curiozitatea parcă de a şti c'un moment mai degrabă, cum îi va fi viaţa în libertatea ei de femee... şi îşi zâmbi, privindu-se în oglinda «garderobei», aşa cum iera desbrăcată.

In ziua aceea ceru să i se aducă prânzul în sala ei de mâncare, în care adesea ori prânzia numai cu Alin. Nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tatiana, nici tată-său nu veniră s'o vadă şi acest lucru o împăcă: nici ea nu doria să-i vadă. Incercă să cânte la piano, dar nu'i plăcu şi în mişcările ei prin salon, se opri înaintea portretului ei care se răsfăţa pe marea cavaletă «drapată».

I se amintiră şedinţele când poza, văzu aevea pe Alin şi parcă o cuprinse dorul de el,—de Alin din clipele acelea: imaginaţiunea, totdeauna imaginaţiunea, — în locul adevăratului simţimânt!

— Ce frumoase ierau momentele acelea! îşi zise c'un oftat uşor.

Repede însă îşi aţinti toată luarea aminte la frumuseţea picturii, — frumuseţea ei, — fără să'şi dea seama de poetizarea ce i-o dăduse inima pictorului. Şi se simţi fericită că iera aşa... şi îşi aminti cu emoţiunea vanităţii satisfăcute câtă admiraţiune provocase, în seara logodnei, acest portret, — deci fiinţa ei!

In ziua următoare voi să iasă singură, în dogkart. Tatiana, cum află, veni în camera ei.

— Dragă Liliano, Panteli mi-a zis să'ţi spun că, până se va termina divorţul, nu vei ieşi decât cu mine ori cu el. Şi ştii că Panteli nu glumeşte.

Ea începu a râde:

— N'ai decât să mergi cu mine, îi răspunse nepăsător.

In lume nu se aflase încă de despărţirea ei.

Lume multă, pe străzi; cunoştinţile o salutară. «Tipul» dela Sinaia, când Liliana se opri la cofetăria «Riegler», intră după dânsa şi fără nici o stânjinire îsi ceru voe să se aşeze la masa ei. Ea îi permise şi'l recomandă Tatianei, care rămase însă foarte rece.

Când Tatiana comunică, seara, lui Pandeli, acesta se mâniă.

— Apoi nu merge aşa... strigă el şi se duse la Liliana.

Ea voi să'l sărute, el o opri.

— Ascultă, Liliano, începu a-i zice: îţi dai ori nu'ţi dai seama de ce înseamnă libertatea unei femei când e în divorţ? Te rog să nu mai permiţi nici unui cască-gură sclivisit să se apropie de dumneata, fiindcă nu voiu să te compromiţi şi să mă faci de ruşine. Eşti tot supt autoritatea mea şi dacă nu înţelegi gravitatea situaţiunii dumi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tale, o înţeleg eu şi te opresc de la paşi făcuţi cu uşurătate.

Liliana, înroşită foc, necăjită, dar neîndrăznind să'şi arate necazul, plecă ochii şi nu răspunse.

— Nu mai ai voe să ieşi decât cu mine, când voiu putea eu.

— Dar e o secfestrare, tată... murmură ea cu glas năbuşit.

— Numeşte cum vrei voinţa mea. Eu sunt răspunzător de reputaţiunea dumitale. N'am crezut vre odată să nu semeni mamei dumitale, ca fire. Eşti inteligentă: dă'ţi seama, pentru Dumnezeu, ce înseamnă a te respecta, a'ţi respecta familia şi cum se poate trăi cinstit în societate.

— Dar ce fac eu, ca să merit asemenea mustrări? rosti ea, enervată.

— Mă uimeşti. Parcă n'ai avea conştiinţa a ceea ce faci.

Şi începu a-i aşterne ceea ce credea el, de firea ei, cu o cruzime de adevăr care o făcu să plângă, dar care îi dădu apoi mult de gândit.

Până acum fusese numai răsfăţata; acum se vedea judecată şi condamnată de tatăl ei, ca femee uşuratecă până la inconştienţă. Iera ea oare aşa? Intâmplarea ei cu Avereanu, o lovi numai decât; de altfel îşi aminti că atât în scrisoarea ei către scriitor cât şi de vorbă cu el căutase să'şi scuze fapta, — deci îi fusese ruşine, — deci îşi judecase uşurătatea.

Dintre toţi cei ce se rotiseră în juru-i alesese pe aventurier... (Oare ce se făcuse el? Nici nu se mai gândise la el, nici nu-i mai vorbise nimeni de el)... Să fi fost tot uşurătatea ei cauză că se oprise tocmai la el? Poate. Scăpată de acest vântură-lume primejdios, pe care i se păruse că'l iubia, a reîntâlnit pe pictorul Vartic... şi i s'a părut că'l iubeşte...

Da, tot o părere ca şi cu celalt: părerea aceasta să fi fost tot din uşurătatea ei?

Tot, îi şopti un gând, «fiindcă a constata în urmă că «numai ţi s'a părut că iubeşti, iera atunci închipuirea «în joc: inima nu luase parte defel».

«De-aceea repede te-ai depărtat de falsul d'Ambade,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

repede te-ai răcit de Alin Vartic şi după o zi două dela despărţirea de el te laşi curtenirilor, fără să regreţi cât de puţin această despărţire.

«Şi acest om de talent, şi acest tânăr te iubeşte şi su-«fere; n'ai avut nici un motiv ca să te dezgustezi de el. «A fost bărbatul tău, ţi-a dat deopotrivă de pasionat plă-«cerile iubirii şi sensaţiunile artei.

«Ai fost uşuratecă, eşti vinovată, şi tatăl tău are drep-«tate».

Cu ochii plini de lacrimi căută în jur, ca să ceară iertare tatălui ei: se văzu singură. Nu-i simţise plecarea.

— Doamne, dar dacă sunt aşa? Dece nu seamăn mamei, cum mi-a zis tata, îşi rosti ea, pentru întâia oară foarte tristă, şi foarte neliniştită.

Îşi şterse lacrimile, se ridică încet ca supt apăsarea unei greutăţi şi se retrase în odaia ei de culcare, unde se lăsă pe pat, într'o rână, pierzându-se pe gânduri.

Pentru întâia oară se simţia în adevăr singură, izolată de ai ei, cu conştiinţa unei vinovăţii care-i făcea rău.

XXIV

De când Sibila aflase dureroasa stare a scriitorului iubit odată, în sufletul ei se sădise o adâncă tristeţă şi mereu gândul de-a se duce să'l vadă.

Nu iera nicidecum o reînviere a iubirii, întrucât avea acum pentru bărbatul ei toată simţirea inimii. Dar alăturea cu datoriile faţă cu el, îşi da seama cu aceeaş seriozitate că iera loc şi pentru o datorie de conştiinţă faţă cu scriitorul ajuns bolnav, nenorocit, faţă cu acest prieten nu numai al ei dar şi al tuturora din familia ei.

Să'l poată mângâia, să'l poată reda sănătăţii, să-l poată face să înţeleagă cu câtă prietenie dulce şi devotată s'ar consacra lui, spre a-i înfrumuseţa restul zilelor, i se făcea o trebuinţă sufletească imperioasă şi, într'o seară, îşi spuse acest gând, lui Stelian, cu atâta duioşie în sinceritatea sufletului ei, că dânsul îi sărută mâna şi-i răspunse cu drag:

— Eşti neîntrecută, Sibilo, în calităţile tale. Te aprob

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi sunt mândru; te înţeleg şi te rog să'ţi iei sarcina aceasta. Avereanu e vrednic de iubirea, de respectul şi de admiraţia noastră. Aci în casa noastră, între tine şi Ana, sunt sigur că se va întoarce la viaţă şi că ne va mai da, ca scriitor, opere cu cari să ne mândrim.

Sibila îi încunjură gâtul cu braţele, îl sărută cu pasiune şi-i răspunse.

— Îţi mulţumesc, dragă Steliene; îţi mulţumesc. Eşti suflet ales... şi te iubesc îndoit de mult.

— Tu m'ai făcut cum sunt; iubirea ta mă ridică şi mai mult în ochii mei.

Şi o strânse în braţe, şi o sărută pe ochi, pe obraz, pe gură cu pasiunea adevăratei iubiri, în care totul e curat, sincer, adânc, de neschimbat.

— Mâine dup'amează, am numai o oră la externat; de-acolo mă duc de-a dreptul la sanatoriu.

— Da, să te duci şi să ni-l aduci. Ia să chibzuim, Bilo dragă, unde să'l aşezăm, fiindcă sunt sigur că tu îl vei mlădia.

Chiămară şi pe Ana, apoi pe Ecaterina şi ţinură sfat de familie. Hotărâră să desfiinţeze sala de mâncare de toate zilele şi să se folosiască de cea mare, iar pe cealaltă cu săliţa ei, s'o orânduiască pentru scumpul lor prieten.

Foarte emoţionată, Sibila se îndreptă a doua-zi spre sanatoriul dela şosea, într'un automobil pe care i'l trimisese la şcoală Stelian. Emoţiunea şi-o datora nunumai pasului ce'l făcea, dar, oricum, şi amintirii că ea îl iubise, că acum iera a altuia şi că el îi cunoscuse simţimântul.

Iera şi stânjinire, faţă cu acel simţimânt, şi ruşine parcă unde i se va prezinta ca femee acum; iera şi teama de-a nu putea izbuti, pe lângă îngrijarea că poate scriitorul nu o va primi.

Bietul scriitor iubit, nenorocitul prieten venerat, în ce stare se afla, după cum le-o descrisese Paul! Şi desigur că numai simţimântul lui pentru nestatornica Liliana, — altfel de nenorocită, — îl adusese în halul acesta!

Când se prezintă medicului-diriginte, acesta îi spuse că scriitorul avusese o noapte foarte agitată, cu delir.

— Dacă nu sunt indiscret, doamnă, mi-aţi permite să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vă întreb cine e «Liliana», nume pe care'l rostia mereu în delirul lui.

Sibila se înroşi şi-i răspunse:

— Numele acesta e toată taina vieţii scumpului şi nenorocitului nostru prieten.

— Atunci îmi esplic totul. Boala se datorează pasiunii disperate şi la etatea lui nu cred că mai e ceva de făcut. Noi nu putem vindeca durerile morale. Voiţi să'l vedeţi?

— Da, domnule doctor, cu intenţiunea de-a'l putea hotărî să vină în familia noastră. Cine ştie dacă înconjurându'l cu dragostea noastră, cu îngrijirile noastre, nu'l vom face să'şi revină şi să trăiască mai liniştit.

— Poate... Nu zic nu... Izolarea în care se voeşte, îi îngreuiază boala.

Intrară în camera bolnavului şi'l găsiră deştept, ceva mai liniştit dar foarte palid şi slăbit.

Medicul se apropiă de pat; Sibila rămase lângă uşă. Dar deja el văzuse că mai iera cineva, — o femee, — şi făcu o mişcare spre a se ridica.

— Liliana... murmură el... iar obrajii i se aprinseră.

— E o amică a doamnei Liliana... îi zise medicul. Nu vă ridicaţi, maestre, ca să nu vă obosiţi.

Sibila se apropiă foarte mişcată: cum se schimbase Ermil!

— Dumneata, Sibilo? rosti el, zâmbind trist.

Şi-i întinse mâna. Ea i-o strânse şi, dintr'un imbold al clipei, i-o sărută, în timp ce lacrimi îi rourară ochii.

— Ce faci, copilă! îi zise şi-i reţinu mâna în ale lui.

Medicul se retrase încet.

— O! dragul nostru prieten! Cât ne doare că eşti bolnav! îi zise ea, şezând pe marginea patului.

— Ia scaun, drăguţă şi şezi colea, lângă căpătâiul meu. Şezi să te văd bine... Aşa! Ce frumoasă te-ai făcut. Mi-a spus Paul cât eşti de fericită şi mi-a părut nespus de bine... nespus!

— Da, iubite amice, sunt fericită... însă nu deplin.

— Nu deplin? Dece? cum? întrebă cu surprindere.

— Ne lipseşti dumneata, acela care te-ai dat înlături cu cea mai desăvârşită abnegaţiune, numai ca să ne faci tuturora bine şi iar bine. O! dacă ai voi să vii în casa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noastră, unde toţi te aşteaptă cu inimă şi cu braţe deschise, crede-mă, nu ne-ar mai trebui nimic: ca să te îngrijim, ca să te iubim, ca să'ţi fim familie, — prieteni, fraţi, surori, copil, — e tot ce mai dorim... Vino, dragă maestre, vino, prietene scump al nostru!

Şi lacrimile îi opriră vorba, în timp ce mâna ei strângea cu duioşie mâinile încălzite ale sărmanului bolnav.

Adânc emoţionat de acea dragoste fiească sinceră şi mângâetoare, — Ermil închise pentru câteva clipe ochii, ca să guste, după atâta timp de izolare sleitoare, farmecul acestei iubiri devotate care-i încălzia inima suferindă.

Lacrimi începură a i se strecura printre gene, dar un zâmbet dulce îi acoperia veştejirea buzelor.

Sibila avu speranţa izbutirii şi începu a-i vorbi aşa cum ştia ea să vorbiască, spre a convinge, spre a mângâia, spre a preface speranţa în credinţă.

La auzul acestor cuvinte,—muzică de mult timp neascultată, cu accente înduioşătoare, pline de adevărul pe care nu'l mai discuta, pline de mângâierea care îl alina, pline de convingerea caldă care-i deschidea o zare nouă de viaţă, — simţi că i se ia grozava greutate de pe sufletul îndurerat şi duse la buze mâna care-i aducea balsamul mântuitor.

Dorinţa de-a mai trăi, de-a se mai revedea în puteri, de-a 'şi mai relua încă pentru câţiva ani, — oricât de puţini, — lucrul care i-a fost atâta vreme dragostea şi mândria, şi de astă dată înconjurat de-o familie sufletească, — îi făcu să privească la Sibila cu adevărată iubire de părinte, dulce şi duioasă şi să-i zică, înnăbuşit de emoţiune:

— Primesc Sibilo; primesc din toată inima, cu recunoştinţă.

Ea se aplecă şi'l sărută pe obraz.

— Nu am cuvinte să'ţi mulţumesc, scump prieten... Mi-ai desăvârşit fericirea. Te simţi în putere să mă însoţeşti chiar acum? Am un automobil închis iar acasă îţi e pregătit culcuşul...

— Fii bună de sună... să vedem ce zice doctorul...

Acesta, când i se spuse lucrul, încuviinţă plecarea însă pentru a doua sau a treea-zi: va telefona familiei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sibila plecă cu cea mai adâncă mulţămire; scriitorul rămase în o stare de suflet aproape întremătoare: i se ridicase moralul, i se întoarse dorul de viaţă. Mirajul mulţămirii viitoare îi umplea ochii de lumină.

* * *

E pe la mijlocul lui Decembrie; iarnă moale, cu soare adese ori în timpul zilei, cu câte-o ploaie spre ziuă, cu ceaţă dimineaţa, cu cer scânteetor de stele, seara, în aer umed puţin rece.

Războiul european urmează cu îndârjire pe fronturi tot mai mult lărgite, iar diferitele ţări îşi fac bilanţul pierderilor şi al speranţelor, pentru unii zădărnicite, pentru alţii aureolate de lumina apropiatei victorii desăvârşite.

In această ţară în care oamenii de afaceri îşi pun înainte chiverniselile, — tristă epocă în care se simte lipsa patrioţilor mari, — se dă lupta între partide fără nici o izbândă pentru idealul naţional.

Niciodată nu s'a simţit mai adânc prăpastia dintre aspiraţiunile Neamului şi păturile suprapuse poporului. E ca o conspiraţiune în contra energiei păturii de jos, care, dacă nu se poate manifesta, simte şi sufere: ani întregi de apăsare a conştiinţilor şi de silinţa de-a le ţine încătuşate în întuneric, le-a făcut să se resemneze şi... să aştepte lumina, cu însetare tăinuită.

La o răspântie atât de deschisă şi de hotărîtoare pentru viaţa Neamului, nu stau de pază caractere de granit, inteligenţe superioare, voinţi ce se impun. Iar tragedia lumei se urmează până aproape de graniţele ţării, pe când înlăuntrul ei e tragedia desfrâului îmbuibaţilor şi a corupţiei spionilor streini! Viteaza dar nefericita armată Sârbă, de peste o sută de mii de oameni, s'a retras în Albania unde începe a se organiza.

Italia debarcă oaste la Valona, la Durazzo şi probabil şi în alte puncte ale Albaniei, spre a impune şovăitoarei Grecii şi spre a se uni cu armata Sârbă.

Dardanelele rămân tot supt presiunea anglo-franceză, însă a încetat de-a fi obiectiv direct al acţiunei în Orient.

Bulgaria, în visul ei de mărire ameţitoare, a dat sprijin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Austro-Germanilor spre a strivi pe Serbia, i-a ocupat câteva provincii şi tinde să treacă peste Albanezi ca să ajungă şi ea la Adriatica.

Rusia reîncepe ofensiva în Bucovina, după ce-a oprit marşul victorios al Germanilor spre Riga şi Dvinsk, dându-i înapoi pe o bună parte de loc. Plănueşte şi o trecere în Bulgaria dar stă pe gânduri parcă... iar timpul sboară şi Austro-Germanii se întăresc în oraşele de pe Dunăre şi se poartă în Bulgaria, ca în Turcia.

Poporul bulgar ca şi cel musulman începe a înţelege însă că Germanii îi pregătesc aservirea şi murmură: ura împotriva cotropitorului care'l laudă şi'l fură, se arată din ce în ce mai vădit.

Aceasta e situaţiunea generală a sfârşitului de an 1915.

In camera lui, după două luni şi jumătate de convalescenţă, Ermil Avereanu, întors la viaţă, prea puţin palid încă dar vesel şi liniştit, desleagă «şarade» în dulcea tovărăşie copilărească a Dorinei. Dacă toţi din casă, fără deosebire şi-au avut partea de îngrijire şi de dragoste în opera de însănătoşare a scriitorului, Dorina care acum începuse a-i gusta poeziile şi unele nuvele, se alipise de el şi-i dăduse mângâierile cele mai priincioase.

Iera între bătrân şi copilă dragostea dintre tată şi fiică, şi scriitorul, lipsit de asemenea paternitate, se lăsa iluziunii plăcute de-a avea în Dorina un copil al lui.

Să desăvârşiască opera de educaţiune a Anei îi deveni unic scop al restului zilelor lui şi aştepta să vină primăvara, ca în toate orele libere ale Dorinei să iasă cu dânsa, să o plimbe, să o ducă pe la muzee şi din toate să-i dea învăţături.

Serile lor, în marea sală de mâncare, după cină, ierau de o lună încoace adevărat cerc literar de citire şi de discuţiuni, într'o atmosferă de dulce şi plăcută intimitate: în jurul scriitorului iubit, a părintelui lor sufletesc, Paul, Ana, Stelian şi Sibila nu găsiau alt farmec decât în mulţămirea de a'l asculta. Ermil îşi redobândise toată vigoarea sufletească. Iubirea lor îl transformase pe deplin.

Une ori Sibila, cu instinctul femeei care a iubit odată pe cineva, îi surprindea câte un nor în privire şi nuanţa de tristeţe din zâmbet. Iera sigură că atunci scumpul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prieten se gândia la Liliana. De dânsa nu se vorbise niciodată în familie: astfel, Ermil nu știa că Liliana se divorțase și că divorțul se rostise înaintea Tribunalului.

Atât numai citise Ermil în câteva ziare că pictorul Alin Vartic pregătia deschiderea unei expoziții, pe ziua de 3 Ianuarie 1916. El deschisese într'o seară vorba de această expoziție, dar văzând că nimeni nu pomenește de Alin și de Liliana, își zise că iera o răceală în relațiunile lor cu familia Dossitescu și nu ceru lămuriri.

In sufletul lui însă, deși nu în chip pasionat, nu ca o suferință, iera dorul de-a o întâlni, de-a o vedea. Iar Sibila, care citia în sufletul lui, îi iera teamă de-asemenea posibilitate.

De-o va ști liberă, sărmanul lor prieten nu va recădea oare în pasiunea lui pentru dânsa?

In ziua aceasta de 15 Decembrie, când îl regăsim, Avereanu, după ce se jucă cu Dorina câtva timp, după cum am arătat, trecu în camera Anei.

Sibila, intrând la Ermil pe care'l știa cu Dorina, nu'l văzu și se miră. Iera să se întoarcă, dar zări câteva file de hârtie, scrise, pe masa de lucru.

Cum? începuse să scrie? Plină de curiozitate se apropiă și își aruncă ochii: ierau versuri. O roșeață arzătoare îi aprinse obrajii.

Poetul își amintia cu o înduioșătoare melancolie de-un vis de iubire și-i iera dulce amintirea. Nu mai suferia. Se gândia, în liniștita-i mulțămire de apus de soare, la acel drum de zi străbătut într'o clipă și-i plăcea că a putut visa.

Dar Sibila înțelese că scriitorul nu îndrăznia, față cu el însuși, să'și spună tot gândul. Iera mai mult decât o amintire, în aceste versuri: iubirea lui urma să trăiască. Nu mai suferia, dar melancolia regretului iera dovada că nu putea să uite.

Ieși tristă, din camera lui.

Pe când intra la dânsa, un gând nou îi răsări în minte și rămase locului spre a'l discuta. Nu se mai văzuse cu Liliana de câteva luni... Nu-i mai cunoștea starea sufletească... Oare în ființa aceasta nu exista coarda devota-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mentului? Şi de exista, nu i-ar putea-o ea face să vibreze?

Trecuse prin o dragoste, de care se depărtase uşor; trecuse prin o căsătorie în care nu'şi putuse afla mulţămirea.

Ce-ar fi jertfit scriitorului... decât tinereţea?

Şi pentru cât timp? Pentru puţin, desigur. Dar ar fi făcut cea mai frumoasă faptă pentru o inimă de femee: ar fi îndulcit o viaţă şi şi-ar fi legat numele de un nume glorios.

Dacă s'ar duce s'o vadă şi mai întâi să-i cerceteze sufletul? Cine ştie, poate că nenorocirea omului ce nu-i fusese indiferent, altă dată, ca scriitor, o va înduioşa.

Atunci va vedea dacă iera şi momentul să facă apel la inima ei. Gândul acesta o stăpâni din ce în ce mai mult, însă nu 'şi'l destăinui lui Stelian.

Aduse totuşi cu el vorba despre Liliana.

Ce se făcea? Se afla în Bucureşti?

Stelian îi răspunse că Ghermănescu lipsia, de câteva zile, dus la Radomireşti, dar că Liliana iera în oraş, desigur, deşi n'o putuse vedea.

In sfârşit Sibila se hotărâ s'o vadă şi în ziua de douăzeci şi două Decembrie, când luă vacanţă, se îndreptă spre locuinţa bancherului.

Liliana se afla în salonul de sus, în care fusese atelierul lui Alin, devenit acum atelierul ei: o impresionase un colţ din grădină, — pe care de altfel îl văzuse de sute de ori, — şi peisagiul iera aproape gata.

Lucra rar, e adevărat, însă când îi venia să lucreze, punea pasiunea pe care în nimic n'o pusese încă. Ca pictor nu mai iera capricioasa. De altfel, şi ca femee, dela scena ce i-o făcuse tată-său, se schimbase destul de mult.

Ii ceruse iertare, — deci se cunoscuse vinovată, ceea ce însemnase mult pentru o natură răsfăţată şi voluntară ca a ei. Nu mai ieşise la plimbare decât cu mătuşă-sa ori cu tată-său şi păstrase o seriozitate în atitudinea ei care surprinsese pe curtezani.

Negreşit că pe asemenea îndrăzneţi meseriaşi în ale amorului, această seriozitate nu-i dispera deloc. Mai ales «tipul» dela Sinaia îşi jurase să-i fie amant şi acum că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iera liberă «frumuseţiea», nu se putea să nu meargă «în pas cu el»... într'o bună zi...

Liliana se gândise de câteva ori cu părere de rău la Alin, acum în urmă, dar rămăsese foarte liniştită după fiecare clipă de amintire. Îşi observa un efect de lumină şi-i plăcea, când simţi că se deschide uşa. Iera să se supere că nu iera lăsată în pace, dar când văzu cine intra, se repezi c'un strigăt de veselă mulţămire şi aşa cum iera cu penelul într'o mână, şi cu paleta în alta, — îmbrăţişă pe Sibila, foarte călduros.

— Tu, Sibilo, tu scumpa mea? Frumos! Să nu ne vedem de-atâta timp! Dar ce plăcere, azi!

— Tot eu mi-am adus aminte de tine. Nu-i aşa? Ce făceai? Picturai?

— Da, am rămas pictorul... Ia şezi... Uite, să şedem amândouă colea. Ah! câte avem să ne spunem!

— In adevăr, câte!.. Ia să te privesc... Mai frumoasă nu pot zice că eşti, fiindcă nuştiu cum ai putea să fii mai frumoasă. Ceva mai serioasă parcă.

— O! nu, parcă... Chiar serioasă cum trebue. Am trecut prin a doua încercare... Sunt văduvă, dragă Sibilo.

— Am auzit.

— Şi desigur că ai fost surprinsă. A! Sibilo... am avut trista ocaziune să'mi dau seama că nu am inimă... Dece? nu ştiu. Dar am putut dispera pe un bărbat ca Alin... şi l'am pierdut... Să mă mărturisesc ţie, să mă judeci.

Repede, fără emoţiune, ca şi cum ar fi povestit ceva scris de altul sau întâmplat altei femei, — îi spuse tot, în amănunţime, cu o surprinzătoare ţinere de minte.

— Nu-i aşa c'am fost o nebună? încheiă Liliana.

Sibila o ascultase, observându-i fiecare gest, fiecare intonaţiune şi faptele în sine o uimiră, făcând-o să vadă în fosta ei elevă, o fiinţă necunoscută, o fiinţă ciudată, femee numai prin sex. Toată concepţiunea ei despre femee părea că da greş faţă cu acest exemplar de neînţeles.

In anume vinovăţii ca şi în anume însuşiri bune, o femee pune ceva, dacă nu totul, din inima ei. Chiar când nu le poţi găsi o scuză vinovăţiilor, înţelegi dece le-a făcut. Dar în felul de a fi al Lilianei, — al acestei fiinţi care îi păruse pătrunsă de învăţăturile şi de ideile ei, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când o avea elevă, — nu vedea nici un discernământ, nu găsia nici o pasiune. Ea singură nu'şi dădea seama dece jertfise un om şi iubirea lui.

Ca lucru firesc se făcuse vinovată de uşurătate şi se răcise de bărbatul ei: biata Liliana părea lipsită de simţul moral: în regretul ce'l vedea în vorbele ei părea că iera mai mult politeţa faţă c'un absent.

— Am fost o nebună, repetă Liliana, după câteva clipe, dacă văzu că Sibila tace.

— Dragă Liliano, ce pot să'ţi răspund? Mă surprinde atât de mult ceea ce-ai făcut, că judecata mea cere timp spre a se rosti... Ori cum s'ar rosti însă, rămâne în faţa faptelor împlinite.

Liliana oftă şi, înroşindu-se, plecă ochii.

— Înţelegi, dragă copilă, că nu'ţi fac nici o imputare, îi zise, cu glas mângâietor. Cunoşti că ai greşit; deci e mult, şi în viitor te vei putea feri.

— Dar ştiu eu cum voiu putea fi în viitor? zise dânsa, pe gânduri. Ce bărbat voiu găsi ca să pot fi şi eu fericită? Ştiu eu cum e, care e, adevărata fericire?

— Adevărata fericire, drăguţa mea, nu poate fi definită. Ea e după cum o înţelege fiecare individ în parte. Caracteristica ei generală stă însă în a face pe altul să se simtă fericit, adecă să te adaptezi trebuinţelor sufleteşti ale altuia, să-i dai dovadă de devotament şi să simţi mulţămirea devotamentului tău. Când iubeşti cu seriozitatea statorniciei, fericirea se poate cuprinde în acest simţimânt al tău şi celelalte vin de la sine. Când nu poţi iubi, celelalte înlocuesc iubirea şi pot da vieţii farmecul liniştit al datorilor ce se îndeplinesc în chip natural şi ocupă timpul în chip plăcut. Şi începu a-i povesti dece luase pe Stelian Dossitescu şi cum s'a dat cu totul dulcei datorii de-a face din el un om bun şi serios: azi m'am îndrăgostit de opera mea şi viaţa 'mi-e din cele mai plăcute, încheiă dânsa cu căldură.

— Eşti natură fericită, Sibilo. Ah! dece nu sunt şi eu aşa! esclamă cu sinceră părere de rău.

— Dragă Liliano, eu sunt sigură că dispui de un fond bun sufletesc, dar timp destul de îndelungat nu ai avut lângă tine pe fiinţa care să'ţi observe bunele însuşiri şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să ţi le cizeleze. Ai crescut în voea ta, răsfăţată şi neducând de nimic lipsă. Ţi-ai făcut o fire nemlădioasă şi capriciile tale le-ai socotit reguli de purtare în viaţă. Ai lăsat închipuirii cuvântul care amăgeşte, iar nu simţimântului serios înţeles, cuvântul care luminează şi nu greşeşte drumul, chiar când lipseşte experienţa. Când am venit eu în contact cu tine, ai luat dela mine numai partea instructivă; partea educativă ai supus-o firii tale deja voluntară şi nepăsătoare. Mă înţelegi, nu-i aşa?

— Da, te înţeleg, căci e adevărul şi în gura ta devine mai espresiv pentru mine şi mai convingător.

— Dacă ai fi avut mai cumpănită închipuirea, în câteva din operele cele mai de valoare ale scumpului nostru maestru Avereanu, ai fi găsit îndrumările cele mai sigure.

— «Apropo». Ce s'a făcut prietenul nostru, Sibilo? întrebă ea, înroşindu-se.

Sibila se întunecă la chip şi răspunse cu mâhnire.

— Iera să'l pierdem, Liliano...

— A! cum? şi rămase încremenită.

Sibila îi povesti dureroasa boală a scriitorului, cu emoţiune atât de adâncă, încât Liliana, palidă, se simţi în adevăr sguduită.

— Dar bine, Sibilo dragă, rosti cu glas înăbuşit, ce-a putut să'l aducă în asemenea stare?

— Poate că'ţi voiu spune cauza... Ascultă însă ceea ce am făcut noi cu toţii.

Liliana, vădit impresionată, ascultă şi această parte a povestirii Sibilei şi-i zise, îngândurată:

— Da, devotamentul... Acum îi înţeleg adevăratul rol... Eşti de admirat, Sibilo!

— Spune, nu trebuia oare îngrijit şi scăpat omul acesta mare de suflet şi însemnat prin locul ce'l ocupă în literatura ţării? rosti ea cu însufleţire.

— Trebuia, Sibilo... Ah! dece n'am ştiut... Poate că i-aş fi adus şi eu vreo mângâiere.

— Nu, poate... I-ai fi adus, — şi nu numai mângâiere ci mai mult ceva: deplina lui dragoste de viaţă... Să spun cuvântul, în fine: i-ai fi dat fericirea...

Ea avu un fior şi privi lung la Sibila, intuitiv înţelegând adevărul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mă întrebai de cauza boalei lui; e momentul acum să ţi-o spun... cu atât mai mult, fiindcă eşti liberă; altfel rămânea o taină pentru tine...

Sibila se opri pentru o clipă, apoi urmă, privind-o adânc:

— Te-a iubit prea mult, Liliano; te-a iubit cu adevărat şi ţi-a voit fericirea, socotind că o puteai avea prin măritişul tău cu pictorul. In iubirea lui pentru tine, s'a gândit numai la tine, dar visul lui de fericire personală,— căci om iera la urma urmei, — simţimântul pe veci spulberat, — a fost sdruncin grozav sufletesc şi, fără să ne spue ceva, s'a izolat în nenorocirea lui şi a căzut grav bolnav, după cum ţi-am spus... In delirul lui numai numele tău îl rostia; astăzi însănătoşat şi neştiindu-ţi noua situaţiune, — căci nu i-am adus-o la cunoştinţă,—se gândeşte numai şi numai la tine: i-am surprins versuri în cari numai de tine e vorba... Nici o speranţă nu mai e în sufletul lui şi cu toate acestea îi place să trăiască cu amintirea de tine şi să te iubiască, în taină, ca pe ceva ce ţine de viaţa lui.

Roşie ca macul, în bătaia sufletării plină de fierbinţeala vântului de vară, din vorbele Sibilei, — Liliana asculta şi pentru întâia oară se simţia turburată, atinsă în inima ei de femee, înţelegând marele mister al simţimântului celui mai dulce dintre toate.

— Şi faţă cu asemenea stare sufletească, scumpă Liliano, tu înţelegi că nu mai poate fi vorba de etate: la oricare, adevărata iubire înfrumuseţează chipul omenesc şi înalţă sufletul... Pentru noi, cei din jurul lui, e mulţămirea cea mai de necrezut, fiindcă am izbutit să'l întoarcem la viaţă şi să-i redăm vigoarea sufletească. Literatura îl va avea încă pentru o vreme... Fericirea însă la care ar avea tot dreptul, nu i-o pot da şi aceasta mă doare adânc, — şi, vezi tu, numai eu îi cunosc taina.

Pe chipul ei înfrumuseţat de căldura iubirei ei nobile pentru Avereanu, se lăsă întunecimea mâhnirii. In ochi avea rouă de lacrimi.

Această sinceră durere, atât de elocventă, strecură în inima Lilianei o adâncă tristeţe şi un tumult de gânduri din care nu se putea să nu se desprindă cel hotărâtor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In firea ei deja pornită spre schimbarea în bine, ivirea Sibilei cu povestirea nenorocirii omului care ocupase un loc odinioară în viața ei, — aduse, la momentul psichologic, sguduirea care să determine o complectă reacțiune sufletească.

Sibila avu îndemânarea să nu-i ceară de a dreptul jertfa. Îi era d'ajuns că o vedea înrâurită și spera că Liliana va judeca singură și va vedea care-i putea fi datoria.

De aci, o întreținu despre pictură, ca să-i dea timp de reculegere. Iar când se hotărî să plece, o întrebă:

— Vom face și est-timp revelionul... Pot spera să te avem în mijlocul nostru? Vom avea numai pe cei mai intimi dintre prieteni...

— Negreșit că voiu veni, dragă Sibilo... Până atunci însă... nu crezi că ar fi bine să viu... ca să'l văd?

Sibila se înroși de mulțămire și o sărută.

— Vino...

— Poimâni, așteaptă-mă... Pot fi... mai mult singură cu tine?

— Da...

— Și... zise, înroșindu-se și cu emoțiune, — să fiu *și cu el*... singură?

— Da, vino.

Îi strânse mâna și-i șopti, mișcată.

— Îți mulțămesc... *pentru el.*

XXV

Cu toată simpatia ce avuseseră unul pentru altul, pictorul Vartic și doctorul Romano, nu se așezase încă între ei, ca acuma, acel curent puternic de potrivire sufletească ce face să pătrundă adânc ființă în ființă: a se mai spera o cauză care să pricinuiască între ei discordia, e cu neputință, dată fiind superioritatea de cultură a amândurora iar depărtarea, pentru scurt timp chiar, a unuia de altul, ar fi o depotrivă suferință pentru fiecare.

Doctorul, robust trupește și sufletește, de un perfect echilibru între materialismul care nu-i iera principiu de morală și intelectualismul care nu se cobora la specula-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţiuni, — găsise pentru Alin Vartic cu foarte mare uşurinţă mijlocul terapeutic de vindecare.

Pe de oparte umblet la anume ore în aer liber, exerciţii ale corpului în anume sală a casei, pe care şi Lucilia le cunoştea foarte bine, — şi în anume ore iarăş convorbiri cu subiecte variate, totdeauna interesante. Iera un admirabil vorbitor plin de familiaritate, de limpezime în espunere, de vigoare în documentare.

Iera un Soreanu, fără să aibă acele extreme adânciri în sine cari îl făceau pe profesor să uite ce e în juru-i.

Astfel orânduit, pictorul putea să lucreze apoi în camera lui, bine dispus, din ce în ce mai însănătoşat: suferinţa de pe urma iubirii lui se aşeza la fund şi judecata netezia tărâmul grunţos.

După aproape trei luni de zile îl găsim rumen la faţă, vesel, mai viguros, cu două pânze minunate ca concepţiune şi colori. Începuse acum portretul Luciliei, în pastel. Copila, de-o sănătate înfloritoare, de-o dulce veselie plină de fermecătoare copilării, — cum încă n'o văzuse tatăl ei, — venia să pozeze, foarte cuminte pentru o oră, ca apoi să se desdăuneze, ţinând pe pictor de vorbă câte o oră încă, cu drăgălăşiile ei.

Iubirea ei plină de sinceră admirare, îi strălucia în priviri şi nu căuta să şi-o ascundă: decenţă, da; însă nu ruşinea, necum ipocrizia: înţelegea că iubeşte şi iera fericită; nu pretindea iubirea pictorului, dar desigur că se hrănia cu speranţa că va fi înţeleasă şi că inima, încă suferindă poate, a pictorului, îi va da bucuria de-a se şti iubită.

Doctorul începuse să observe schimbarea în bine a copilei, de îndată după venirea lui Alin, iar de vr'o lună încoace să'şi esplice cauza.

Inima lui primi cu duioşie acest simţimânt al Luciliei pentru marele pictor, dar nu'şi ascunse teama că Alin se putea să nu'l împărtăşiască! Marea tinereţe a copilei, — abia şaptesprezece ani neîmpliniţi, — sburdălniciile ei cari ierau tocmai o răsfrângere a dragostei ei nevinovate, nu ierau de natură a-i atrage lui Alin luarea aminte şi a deştepta în el acel interes ce dă de gândit.

Romano înţelegea din atitudinea lui Alin faţă cu Lucilla,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că el o lua tot drept o fetiță, că-i plăceau sburdălniciile ei, că i se arăta afectuos, dar ca un frate mai mare.

Aci iera greutatea lucrului și doctorul se gândia adese ori cu neliniște la momentul plecării pictorului dela ei.

Ce întâmplare va prilejui oare pictorului descoperirea că iera iubit? că Lucilia nu mai iera fetiță?

Și atunci, ce va face el? Surprins întâi, cum iera și firesc, se va lăsa oare farmecului acestei iubiri sincere și curate, a acestei inimi cu totul nouă, al acestui caracter de adevărată femee-ideal?

Căci, doctorul cunoștea adânc sufletul fiicii lui și își da seama ce comoară va fi pentru bărbatul ei. Cunoștea acum tot atât de adânc firea pictorului și nu se putea înșela asupra calităților lui ca om.

Deși între el și Lucilia iera o deosebire de etate, nu iera însă și o deosebire de caracter. La ea iera tinerețea care începe să simtă viața, la el tinerețea care a experimentat-o, și, după o deziluzie, se vede echilibrată moralicește și fizicește, spre a o continua cu vigurozitate.

Să deschidă el lui Alin ochii și să-i arate, în taină de Lucilia, că ar fi fericit să-i vadă uniți? Ca părinte o putea face, ca amic al pictorului nu ar fi fost a-i impune?.. Totul se reducea la chestiunea: Alin ar putea iubi de-acum cu încredere?

* * *

Sărbătorile Crăciunului le petrecură în tovărășia câtorva vecini de moșie. Unul din acești proprietari avea un băiat, student încă, la medicină, care nu se putuse duce înapoi la Paris să'și urmeze cursurile ultimului an de studii.

In cele trei zile de sărbători se găsiră la olaltă, când la un proprietar, când la altul, și tânărul medicinist, în cea de a treia zi, și începu a da semne că-i plăcea domnișoara Romano.

Tatăl tânărului cunoștea starea doctorului și, ca bun socotitor de interese, își și pusese în gând alianța. Astfel, la masă, fiind vecin cu doctorul, îi arătă din ochi pe fiusău de vorbă cu Lucilia și, zâmbind tainic, îi șopti:

— Ce potrivire, doctore. Hai? ce zici?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alin, alături de acesta, auzi vorba şi ceva parcă îl muşcă de inimă. Încruntă uşor din sprîncene şi pentru întâia oară îşi dădu seama de asiduităţile tânărului pe lângă Lucilia. Acest lucru îl turbură, însă după puţină observaţiune, văzu că Lucilia e indiferentă.

In acest timp doctorul răspundea proprietarului:

— E prea tânără. Abia are şeaptesprezece ani.

— Ce-are a face! zise aceasta, cam cu brutalitate. Însurătoare şi măritiş, de vreme; mâncarea, de dimineaţă. E lucru sănătos.

Alin simţi o aversiune adâncă pentru brutalul acesta care trata o cestiune de inimă ca pe o afacere de-a moşiei.

Doctorul răspunse, zâmbind ironic:

— Seceri grâul când e copt...

— Zi, mai drept, când e în pârgă... rosti, c'un râs, care făcu rău pictorului.

In acest moment Lucilia ridicând ochii spre Alin şi văzând cum el o privia de adânc, se înroşi dar îi zâmbi dulce. Tânărul curtezan luă seama şi o întrebă, aplecânduse spre ea:

— Cine-i domnul?

— Cum? făcu, surprinsă, copila: nu'l cunoşti?

Şi cu dulce mândrie urmă:

— E pictorul Alin Vartic, cel mai mare din pictorii noştri.

— Vă e prieten? o întrebă, cu ironie parcă.

— O! da... răspunse ea cu căldură...

— Mi-a fost recomandat, zise tânărul, cu indiferenţă voită, dar îi uitasem numele.

— Un nume mare, nu se uită, domnule... rosti copila cu necaz...

Şi adresă pictorului încă o privire dulce. Tânărul înghiţi cu noduri şi îmbucătura, şi observaţiunea cu necaz a copilei. Mâncarea nu-i mai păru bună, nici vecinătatea drăgălaşei fete destul de plăcută ca până atunci.

In timpul serii Alin căută să fie tot lângă Lucilia şi să i se arate de-o afecţiune mai dulce. Tânărul aspirant la diplomă şi la inima fetei doctorului, înţelese că sosia cam târziu şi o făcu pe indiferentul... dar foarte necăjit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La întoarcerea acasă, pe-o noapte cu stele şi în întunericul de jos străpuns numai de felenarele automobilului, — Alin, pe care doctorul îl voise să stea lângă Lucilia, — simţi mâna copilei pe genuchii lui şi el o reţinu în ale lui.

Copila vorbia, făcea glume vesele cu privire la persoanele cu care fusese în societate: el asculta ca fermecat de acea plăcută limbuţie, aşa cum nu mai fusese. Ceva cald, dulce, ameţitor i se urca dela inimă la creer şi începu a răspunde, ca în neştire, cu strângeri de câte-o clipă, strângerilor de mână ale Luciliei. Zăria doctorul sau nu asemenea început surprinzător? Parcă aţipia, după cum îşi luase poziţiunea, — dar în realitate privia, înţelegea şi... zâmbia misterios. Pătrunzător, căutase cauza şi o găsise: iera în sfârşit una, dorită de mult: convorbirea lui cu proprietarul şi atitudinea de pretendent a fiului acestuia... deşteptase în inima iubitului lui prieten dragostea care părea că aţipeşte... ca dânsul acum.

Dela un timp Lucilia, tăcu... Privi la tatăl ei: îl văzu că doarme; privi la Alin: îl văzu că se uită la ea şi privirile lor avură o întâlnire sclipitoare. Îşi puse şi cealaltă mână în mâinile lui, şi c'o dulce părăsire de sine îşi culcă încet căpuşorul pe umărul lui, c'un uşor oftat de mulţămire.

Dintr'un îmbold necugetat al inimii lui, îşi duse mâna ei la buze şi apoi o lăsă alipită de sânul lui. Dragostea izbucnise.

Aşa dar Lucilia îi iera dragă!..

Se înspăimântă însă repede: ce făcuse! Ce făcea! Ce va zice doctorul? Iar doctorul urmărise scenele şi... continuase a zâmbi tainic: în sfârşit!

Când se despărţiră, în sală, pentru culcare, doctorul se făcu a privi la barometru şi ei schimbară o furişă strângere de mână şi un zâmbet dulce, — ea, foc de roşie dar fericită, — el, palid, îngrijat în sufletul lui.

Delicioasă noapte de visuri pentru Lucilia, veghiare până spre dimineaţă, la pictor.

Iera ca înfrigurat, într'un neastâmpăr nervos, nou pentru el, deşi mai trecuse prin focul dragostei.

Atunci fusese lovitura de trăsnet care ameţeşte dintr'odată şi ia cu putere ca un curent de apă revărsat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum iera înrâurirea înceată a simţimântului ce se strecoară pe furiş, lucrează pe tăcute în adâncul în care omul nu străbate dintr'odată şi care, când se face cunoscut, umple inima de fericire dar şi de teamă.

Grija lui cea mare iera ca doctorul să nu-i ia în nume de rău dragostea pe care ar fi socotit-o că o seducţiune nepermisă, ca un abuz al prietenului primit cu încredere şi cu afecţiune.

Şi când se gândia la cauza care-i dăduse pe faţă nu numai simţimântul lui dar şi pe al drăgălaşei copile, îi venia să zâmbiască pentru o clipă, ca repede să'l recuprindă grija şi parcă remuşcarea.

Dar Lucilia, scumpa copilă, — să'l iubiască?! Iar el să nu prindă de veste mai degrabă! Şi grija-i dispărea iarăş pentru mai multe momente, ca să'şi permită a simţi cea mai dulce bucurie, care îl încălzia, îl reda vieţii sentimentale, îi refăcea inima şi-i aureola viitorul.

Mai putea dar iubi acela ce iubise şi suferise, acela ce nu mai credea să guste asemenea adâncă mulţămire? O! ciudată mai e şi viaţa! Pururea din contraste! Cât iera de drăgălaşă copila aceasta curată, sinceră, lipsită de orice artificiu, nevorbind simţurilor,— lumină de răsărit de soare în zi de Maiu, care împrăştie umbrele sufletului şi înviorează peisagiile vieţii!

Care putere misterioasă aduce aşa împrejurările, încât omul desnădăjduit să'şi poată redobândi încrederea în sine mai întâi... şi să'şi găsiască un nou refugiu în fericire?

Dacă e-o putere conştientă, apururea veghiătoare, — glorie ei! Dacă e numai o întâmplare, — fie binecuvântată!

Şi putu să adoarmă supt înrâurirea fericirii neaşteptate.

* * *

A doua-zi îl deşteptă viforul ce se pornise din zori. Neaua cădea abundentă, frământată de furtună şi după ploae fiind, se lipise de geamuri şi opria să străbată privirile afară.

Lumină turburie în cameră, dar lumină veselă în sufletul lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Auzi un uşor ciocănit în uşă şi un glas dulce care-i înfiora inima, îl întrebă dacă s'a sculat din somn.

— Da, Lucilio... îi răspunse, pe nume, pentru întâia oară...

— Leneşule! Te aşteaptă tata la cafea.

— Roagă'l să mă ierte că'l fac să întârzie. Vin numaidecât.

O auzi că râde, că dă o lovitură copilărească în uşă şi apoi paşii că i se depărtează coborând scara. Fu gata în câteva minute, cu vestmântul de lucru, ca de obiceiu, şi se coborî emoţionat, roşu la faţă. Doctorul îl primi, râzând cu hohot.

— Incet, grăbitule... că uite ce roşu eşti, îi zise. Bună-dimineaţa.

Şi-i strânse mâna. C'un deget pe buze, privind la el pe furiş, şireata, ea sta înaintea mesei, cu cafetiera în cealaltă mână.

— Bună dimineaţa, domnişoară.

— Bună dimineaţa, domnule... îi răspunse, râzând delicios şi începând a turna.

— Domnişoară, domnule, ce e convenţionalismul acesta, mă rog, rosti doctorul cu veselie ironică. Tu Lucilio... parcă *ziceai*: nene.

— Adevărat, *nene*,— aşa'ţi ziceam eu? Vezi cum am uitat? şi iar, râs.

— Eu aş fi de părere să vă ziceţi pe nume. Suntem prea vechi prieteni acuma... rosti doctorul...

Lucilia îl fură pe Alin c'o privire de şireată nevinovăţie; el se făcu mai roşu: iera mai stânjinit, el, decât fata. Doctorul începu a'şi bea cafeaua cu lapte, zâmbindu'şi în barbă.

Ei se priviră cu înţeles tainic şi se aşezară la masă.

Până în prânz, nefiind lumină potrivită pentru continuarea portretului, Lucilia rămase de vorbă, dar, lucru curios, nu găsia ce. El se uita la dânsa cu inima în priviri; ea, încurcată, sfioasă, — aştepta.

De odată Alin, roşu, emoţionat, se hotări. Ea îl văzu că se apropie de dânsa şi că se aprindea la obraji, şi tremura, dar tremurul îi iera delicios.

— Lucilio... murmură el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea îl privi emoţionat.

— Aşa dar... mă iubeşti?

— Da, îi răspuse cu drag.

— Şi eu să nu văd.

— Ieram fericită că te iubiam eu.

— Nu'ţi surprinsesem încă taina care mă face fericit şi pe mine, dar iubirea începuse a trăi în sufletul meu.

Copilei i se înrourară ochii; el, îi cuprinse mâinile în ale lui.

— Nu ştiu ce să'ţi mai spun. Imi lipsesc cuvintele.

Ea i se alipi de pept cu drăgălăşie şi avu acelaş oftat ca în noaptea ce trecuse, în automobil. El o strânse uşor şi o făcu să şeadă lângă el.

— Nespus de dulci sunt asemenea momente, Lucilio.

— Eu ştiu că'mi eşti drag.

— Şi voieşti să'ţi legi viaţa de-a mea?

Ea îl privi cu atât de sinceră espresiune de fericire, în ochii ei mari şi frumoşi, că pictorul nu'şi mai putu stăpâni imboldul şi o cuprinse în braţe, sărutând-o pe obraz.

Ea rămase neclintită, în braţele lui, dogorită de ferbinţeala strângerii şi a sărutării, ruşinoasă dar pierdută în o dulce plăcere, pentru întâia oară cunoscută, acum.

De-odată încă teama din ajun, îl înfiora pe Alin, şi, cu glas schimbat, îi zise, strângându-i mâinile.

— Ce va zice tatăl tău, Lucilio?

Neliniştea aceasta o impresionă şi parcă o răci: îl privi cu teamă. La acest lucru ea nu se gândise încă.

Iera cu putinţă însă ca tatăl ei să nu încuviinţeze legătura lor?

— Tata? făcu ea, cu glas înnecat.

— A fi prieten şi a aspira la mâna fiicii, nu poate fi tot una, dragă Lucilio şi sunt îngrijat.

— Cu adevărat... zise şi ea. Dacă-i văzu şi teama ei, pictorul rămase întunecat.

Lucilia îl privi o clipă, şi de odată, cu curaj, rosti.

— Dar de ce n'ar voi? Nu te iubeşte în destul? Vrei să-i vorbesc? Când e să'mi apăr iubirea... pot îndrăzni...

El o sărută din nou.

— Te admir... şi te iubesc îndoit de mult... vorbeşte-i, scumpă Lucilio...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite, zise ea cu hotărâre; după masă, să te întorci aci; eu am să'l duc în biurou şi... am să-i spun că te iubesc...

— Spune-i, Lucilio... şi vino să'mi aduci veste bună, după acum sper.

* * *

Sibila intră la Ermil, în vârful degetelor: scriitorul iera atât de dus în lumea lui de gânduri, că nu auzi, că nu simţi. Işi rezemase capul de-o mână şi părea că priveşte cum vrăbiile stăteau la sfat pe copacul de dinaintea ferestrei. Privia, însă iera foarte departe de asemenea sgomot vesel. Pe masa de lucru ierau cunoscutele file albe... Una se vedea acoperită aproape toată de rânduri dese şi mărunte şi probabil că inspirarea se oprise şi gândul plecase după cine ştie ce aparițiune.

Sibila aşteptă câteva clipe, privindu'l cu drag, apoi se apropiă, făcând puţin sgomot: el tresări, întoarse capul şi-i zâmbi, întinzându-i mâna.

— Te-am întrerupt dela lucru?

— Nu; vagabondam.

— In ţara visurilor trandafirii?

— Dar le mai pot avea?

— N'ai mai fi poetul.

— Omul îmbătrâneşte, Sibilo.

— Omul, nu poetul; corpul, nu inima. Şi dovadă că e aşa, maestre, dacă mi-ai da voe să citesc rândurile de colea, te-aş convinge.

Ermil se înroşi.

— Spune drept, dragă prietene, — nu-i aşa că te gândeşti mereu la Liliana?

— Ah! ce indiscret diavol eşti, îi zise glumeţ, ca să'şi ascundă turburarea.

— Şi ca să'ţi dovedesc cât sunt de... crudă, în indiscreţiunea mea diavolească, îi zise, râzând, te vestesc, maestre, că Liliana va veni zilele acestea să te vadă.

— Ea? şi se ridică repede.

— Şi iarăş te mai vestesc că... e liberă... S'a divorţat de pictorul Vartic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ea? şi rămase încremenit, palid.

— Am văzut-o... Am vorbit de dumneata... mult... mult... îi zise cu duioşie.

— Sibilo... vorbeşti serios? S'a divorţat? dar dece?

— Din cauza nepotrivirii de caracter.

— O! biata copilă... biata copilă zise Ermil, şezând, ca lipsit de puteri, ştergându-şi năduşala de pe frunte.

— Dragă prietene, nici ea nici el nu sunt de plâns... De un lucru te pot încredinţa, că vei vedea o Liliană... cu totul alta...

El îşi puse capul în mâini, în timp ce un haos de gânduri tumultuoase îi cuprindea întreaga fiinţă.

— Cât o iubeşte! îşi zise Sibila privindu'l cu emoţiunea înduioşării.

Şi, în vârful degetelor precum venise, se reterase, fără să-i simtă Ermil plecarea, ca şi venirea. Când ridică repede capul şi căută pe Sibila, rămase surprins că n'o mai văzu: avea s'o întrebe, să afle multe, încă.

Începu să se plimbe foarte agitat, dominat de unicul gând: iera liberă! Nu putea să lege altă idee, de gândul acesta, dar nu'şi ascundea o tainică bucurie.

Avea s'o vadă! Gândul acesta i se impuse apoi... şi i nima-i bătu mai tare... Când va veni însă?

«Iera o Liliană... cu totul alta»... Ce voise Sibila să'l facă să înţeleagă prin cuvintele acestea?

Vorbiseră de el... dar ce?

Şi în jurul tuturor acestor întrebări i se învârti mintea, fără să ajungă a'şi da răspunsurile cari i-ar fi fost cea mai dulce mângâiere.

Dorina, îmbrăcată pentru plimbare, intră ca o minge aruncată.

— Bravo! nene: bravo! Nici nu te gândeşti că mergem în oraş... îi zise cu necaz în tonul ei glumeţ.

— Eacă merg, puiule grăbit... eacă merg. Paltonul, pălăria... şi gata.

— Stai să'ţi ajut, nene.

— Ei, aşi! lasă să mai creşti, îi zise, râzând.

Ziua iera splendidă: Decembrie făcea curte Primăverii. Baba Dokia, lepădase cele nouă cojoace şi îşi pusese pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

umeri văl de raze calde şi trandafiri în părul... cănit... Visa, poate, şi la vr'un zefir tinerel.

Dar în această zi maestrul nu iera în obişnuita dispoziţiune cu Dorina... şi copila luă repede seama, cu surprindere.

Numai când ajunseră şi intrară la espoziţiunea de pictură a doi tineri ieşeni, de lângă Teatrul «Regina Maria», Ermil îşi impuse stăpânire de sine şi-i explică Dorinei frumuseţile artistice ce le avea în faţă.

Copila îi arăta pânzele cari îi făceau ei mai mult impresiune şi Ermil constata cu mulţămire că educaţiunea artistică ce-i da, o făcea să înţeleagă frumosul şi să'l deosebiască. Peisagiile ierau mai mult gustate şi dintre acestea, cele mai caracteristice.

La ieşirea din expoziţiune, pe Calea Victoriei spre Capşa, Dorina îi apucă braţul şi-i arătă, între trăsurile şi automobilele oprite în loc, din cauza aglomerării, un automobil deschis.

— E doamna Vartic... nu-i aşa, nene?

El tresări şi se înroşi, privind cu inima în ochii mari, pironiţi la Liliana: iera cu mătuşa ei; avea un chip foarte serios.

— E dânsa, nene? mai întrebă copila. N'am văzut-o dela revelionul nostru... n'am uitat-o! Ce frumoasă e!..

— Da, n'ai uitat-o... îi răspunse...

Vehiculele se puseră în mişcare... El salută... ceea ce atrase luarea aminte a Lilianei; îi răspunse zâmbindu-i foarte amical şi parcă mai roşie la faţă.

Automobilul trecând, ea întoarse capul şi-i adresă un salut cu mâna. Foarte emoţionat, plin de o dulce bucurie, Ermil îşi urmă drumul.

Trotuarul iera plin de lume şi trecerea, dificilă. La colţul bulevardului trebuirâ să se oprească puţin. Un «giovine» cu ochiu de sticlă, — suplimentar, — vorba cu «tipul» dela Sinaia, — de cauza divorţului timpuriu al Lilianei.

— Ce «aer» serios a luat Ghermăneasca! zicea tocmai atunci monoclistul.

— «Pozează, mon cher». «*Elle veut nous donner le change*».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ermil îl fulgeră cu o privire... pe care tipul n'o simţi.

— E frumoasă... E de dorit, «monami»... zise cellalt cu poftă.

— E de măritat... Prezintă-te... şi permite'mi să fiu amicul casei.

— Impertinentule! răspunse cellalt, râzând.

Ermil îşi făcu loc, puţin cam brusc, printre cei grămădiţi de flori de măr. Cum i-ar fi pălmuit pe amândoi: iera furios.

Mai apoi, pe bulevardul «Elisabeta» pe unde locul iera mai puţin invadat, avu un oftat şi îşi zise:

— Ah! dece nu sunt tânăr! de ce nu sunt!..

Inaintea ochilor avea imaginea Lilianei, zâmbindu-i.

* * *

Citia într'un ziar, a doua-zi după Crăciun, noutăţile despre războiu, însă distrat: Liliana îi ocupa adâncul gândurilor.

Paul cu Stelian şi Ana plecaseră la plimbare; Sibila le spusese că aştepta pe Liliana şi rămăsese.

Ecaterina se dusese la maiorul Vărzaru cu Dorina.

Pe la orele patru trecute, automobilul care aducea pe Liliana, intră în curtea Dossiteştilor.

Sibila o întâmpină şi o duse în salonaşul ei.

— Ce face... *el?* o întrebă numaidecât, emoţionată...

— Iţi aşteaptă venirea, însă nu ştie ziua: nu *i*-am spus-o.

— Nu'ţi poţi închipui, Sibilo, cât de mult m'am gândit la el... de pe urma cuvintelor tale... Nuştiu bine încă ce se petrece în sufletul meu, dar sunt foarte turburată, îngrijată parcă... Ceva, ca o ruşine de mine, mă stânjineşte... Ah! nuştiu ce va fi, când îl voiu vedea...

— Dragă Liliano, vino, îi răspunse Sibila, cuprinsă şi ea de o emoţiune ciudată. Te voiu aştepta aci, cu nerăbdare... Vino...

O luă la braţ şi simţi că tremură. O privi, iera palidă. Inaintea uşii lui Ermil, se opri.

— E aci... îi şopti... şi se întoarse repede în salonaş. Liliana îşi apăsă mâna pe inima care-i bătea prea tare şi stătu câteva clipe în nehotărâre. Apoi, bătu în uşă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poftim... îi auzi glasul, — glas cunoscut, care o înfioră...

Își ridică repede vălul... și intră. Când îl văzu, în picioare, așteptând, — când mai cu seamă îi văzu repedea schimbare, de surprindere, de bucurie adâncă, de emoțiunea care-i aprinse fața și-i puse pe buze și în priviri licăririle acelei bucurii, — se opri fără să poată zice un cuvânt.

— Dumneata, Liliano!.. Scumpa mea copilă...

Și-i întinse brațe tremurătoare, în care ea se lăsă ca fără puteri. Ermil o strânse pasionat și o sărută pe obraz.

— Ce bucurie fără seamăn îmi faci, scumpă copilă, îi rosti cu învăpăierea dragostei ce nu se mai stăpânește.

— Imi iera dor să te văd și am venit... îi răspunse cu glas învăluit de emoțiune.

El o duse să șeadă și se așeză în fața ei.

— Să te privesc bine... bine... Ești cu mult mai frumoasă, Liliano... de-o frumusețe formată, serioasă, care te prinde cum nu se poate mai bine...

— O! am trecut și eu... prin multe... îi zise cu stânjinire, căutând în jos.

— Mi-a spus Sibila, însă în treacăt... Te rog, scumpă copilă, spune'mi dumneata tot... și dacă suferi...

— Ah nu, nu sufer... te rog să crezi, se grăbi să-i răspundă...

— Il socotiam pe Vartic băiat bun... Liliano... Ți-a dat deziluziuni, nu-i așa?

— Eu nu l-am putut iubi... murmură ea cu rușine, privind tot în jos...

Și alergă numaidecât la generoasa minciună prin care voi să'l lege pe Ermil de dânsa. Scăpa apoi și de lămuriri cari i-ar fi fost defavorabile.

— Când am înțeles ce e viața, am putut să mă cobor în inima mea și să'mi aduc aminte că dumneata m'ai iubit fără gelozie, că pe dumneata te-am iubit cu adevărat și atunci am simțit toată deosebirea între el și dumneata, toată deosebirea între prima iubire ideală și iubirea dintr'un moment de necugetare.

Ea se opri, și'l privi adânc. I se închipui cu adevărat plăcut, omul acesta în etate, dar verde încă, cu fruntea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui mare, cu ochii lui plini de inteligenţă, cu zâmbetul lui plin de bunătate, — înfăţişare luminată acum de toată neaşteptata fericire ce i-o da cuvintele ei.

— E cu putinţă, Liliano? esclamă el cu glas tremurător.

Cauza prin care Liliana devenise liberă, ori care ar fi fost ea; toate suferinţile lui care'l duseseră până la pragul mormântului, — dispărură din cugetul lui: Liliana nu'l uitase; Liliana îşi regăsise firul primei iubiri, Liliana i-o spunea cu emoţiune şi aceasta însemna cel mai dulce vis al lui, îndeplinit, ca prin minune.

Ea îi cuprinse mâinile într'ale ei, — şi ierau de-o potrivă de arzătoare; — îl atrase lângă ea şi-i zise cu drăgălăşie şi sinceritate.

— Este cu putinţă, Ermil... este cu putinţă, fiindcă e... realitatea.

— Te aud, te văd lângă mine, şi nu'mi vine să cred; şi mi-e teamă să nu sboare visul cu plecarea ta. Cum? mai pot eu trăi, fericit?

— Mă voiu consacra acestei fericiri pe care o meritai de mult, cu toată inima.

El o atrase la pept şi o strânse uşor, delicat, însă căldura inimii lui străbătea în această îmbrăţişare şi ea o simţi, cuprinsă de o sensaţiune de bine, dulce desmierdătoare, necunoscută încă: iera ideea de sacrificiu, pe deplin răsplătită de fericirea scumpului ei scriitor; iera dorinţa de-a simţi aevea, cât mai curând, farmecul acestei jertfe.

— Nuştiu cum să'ţi mulţămesc Liliano, pentru privirea dulce pe care o dai apusului de soare, îi zise după câteva clipe, cu emoţiunea cea mai adâncă.

— Soarele apune, dar răsare iarăş, şi te voiu privi răsărind în viaţa mea de aci în viitor!.. îi răspunse privindu-l cu drăgălăşie; şi, dintr'un îmbold acum firesc, îi anină braţele după gât.

Buzele lor înfierbântate se uniră în cel mai dulce sărut.

* * *

Sibila, în scaunul ei lung, în care starea de sarcină o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

silia să stea de vr'o două luni încoace, desfăcu scrisoarea pe care i-o aduse Dorina şi citi:

15 Maiu 1916. Radomireşti.

«Dragă nănăşică,

«Nu ţi-am scris dela plecarea dintre voi şi înţelegi dece.

«Ieram eu mai înainte de ori cine curioasă să văd cum mă puteam adapta nouăi mele situaţiuni.

«Şi am uitat că zilele se înşirau pe firul vremei, cum ar zice bunul şi delicatul meu Ermil.

«Cum să încep? De unde? Aş vrea să'ţi spun totul numaidecât şi în acest tot câte nu se cuprind! Câtă varietate de mulţumiri!.. Câte peisagii intime, — ca să zic aşa, în calitatea mea de pictor, — asupra cărora perspectiva e din cele mai luminoase, din cele mai ideal artistice!

«Nu-i aşa că încep a deveni şi literată?

«Mai sigur e că am devenit femee conştientă de menirea ei, — graţie ţie, naşă Sibilo, iar scumpul meu Ermil îţi continuă opera şi numai el putea fi continuatorul.

«Am avut bărbat tânăr, — am avut pasiunea, ca să zic aşa, brutală în învăpăierile ei, care mă ostenia şi nu'mi lăsă nimic în suflet.

«Nu pricepeam decât viaţa simţurilor şi nu puteam să văd lumina iubirii, deşi ştiam că ieram iubită.

«Acum fac deosebire: în Ermil am pasiunea nobilă, în învăpăierile căreea e delicateţea şi decenţa, e acel ceva care se simte dar nu se poate defini.

«El mă iubeşte pentru mine; celalt mă iubia pentru el.

«Acesta îmi pătrunde sufletul, numai cât privirile lui se ridică asupra'mi; celalt mă lăsa rece.

«Plăcut vorbitor iera şi celalt, însă nu mă putea interesa: mă puteam gândi la altceva, în timpul când îmi vorbia.

«Când Ermil începe a'mi vorbi, simt o dulce înfiorare şi inima numaidecât deschide minţii drumul luării aminte şi fiece cuvânt al lui îmi este desmierdare.

«Intr'un cuvânt, simt că sunt înamorată de Ermil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Îţi mulţumesc din tot sufletul Sibilino că m'ai pregătit pentru fericirea aceasta, care nu are vârstă.

«Ştii că tata, oricât îl simpatiza pe Ermil, oricât de mult îi datora recunoştinţă pentru fapte pe cari le cunoşti, — nu se putea învoi cu gândul de-a-i fi ginere Ermil.

«Fără mulţămirea lui am făcut pasul, şi mi-a spus acum două săptămâni când a venit la moşie, că venia mai mult pentru afaceri decât ca să mă vadă: îl apăsă ideea căsătoriei nepotrivite.

«Dar când, după câteva zile de observări tăcute, şi-a dat seama de adevărata fizionomie a căsniciei noastre, m'a chiămat de-oparte, m'a sărutat călduros şi mi-a zis cu drag:

«— Omul acesta îţi trebuia: e mare nu numai ca scriitor.

«De bucurie l'am îmbrăţişat şi eu, cu lacrimi în ochi şi i-am răspuns:

«— Sunt fericită, tată, şi nu regret decât că am pierdut un timp preţios, departe de el.

«Tata s'a gândit puţin şi mi-a zis:

«— Cine ştie, poate că n'a fost tocmai timp pierdut, Liliano: experienţa îşi are valoarea ei, în viaţă. «Tata a plecat ieri şi pe el îţi trimit scrisoarea, a plecat înnamorat de ginerele lui de-aceeaş vârstă cu el şi sunt perfect convinsă că e şi el fericit.

«Dar gama cea mai supremă a acestei fericiri, nănăşică scumpă, e că voiu fi mamă. Înţelegi bucuria mea şi a lui Ermil, — tu care eşti şi mai aproape de împlinirea evenimentului?

«Atât de deplină a fost contopirea fiinţilor noastre, că viitoarea maternitate s'a făcut numaidecât simţită.

«Ieram alaltăieri în atelier: eu picturam, el scria, cum de altfel facem totdeauna la anume ore în timpul zilei.

«De-odată simt o înboldire în pântece şi o repede mişcare.

— Ermil, i-am strigat... Ce este asta?..

— Ce e, drăguţă, îmi răspunse, venind la moment lângă mine: eşti palidă?.. Ce ai?..

— Pune mâna... coleă... Nuştiu ce mişcă... Uite... mă înboldeşte.

«Şi-i aţiu mâna de locul... cu norocul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«O nouă mişcare o simţi şi el.

«Nu voiu uita espresiunea chipului lui de dulce extaz şi îmbrăţişarea cu care m'a făcut una cu sufletul lui.

«— Nu înţelegi, copilă ce eşti? E necunoscutul ce'şi afirmă viabilitatea. E scumpa odraslă ce va să ne vie.

«— Da?.. aşa se întâmplă?..

«Şi l'am sărutat cu nespusă dragoste, în dorul celui cu care ne vom împărţi sărutările.

«Ah, de-ar veni mai repede ora când să cunosc şi plăcerea de-a fi mamă! Cu cât mai mult dar îi sunt recunoscător lui Ermil că mi-a dăruit şi această parte a fericirii noastre casnice!

«Noi nu vom mai veni în Bucureşti până după sosirea dela drum lung a oaspetului dorit.

«Te rog să'mi scrii după ce vei fi primit tu, pe al tău, şi să'mi dai de mai nainte gustul maternităţii.

«Ca să termin pentru acum, mai am să'ţi spun că Ermil a început să se ocupe cu moşia, iar tata mi-a spus, cu mirare dar şi cu îndoită mulţămire, că Ermil îi pricepe rânduiala şi că dela toamnă nu va mai fi nevoe de administratorul pe care'l are de atâta timp. De altfel, acesta e în vorbă să ia cu arendă o moşioară din vecinătate.

«Ermil doreşte, şi eu am primit cu bucurie, să ne ducem viaţa numai la ţară: artă şi plugărie, dragoste şi artă, în mijlocul naturii care nu are ce ne refuza.

«Dragul meu Ermil!

«El, întâiul meu cuget de iubire, întâiul meu ideal, — eată-mi-l cea mai dulce împlinire!

«Te îmbrăţişez şi te doresc, rugându-te să arăţi a-lor tăi simţimântele mele de adâncă prietenie.

«Ce lucru mare este să'şi priceapă omul datoria şi să ştie să voiască la timp!

«*Liliana Avereanu*».

SFÂRŞIT